

უნივერსალური პარტნიორი საქმიანი ადამიანებისთვის

ბიზნესი კანონმდებლობა

Journal DOI: <https://doi.org/10.52340/bal>

N3. 2023

N3. 2023

www.b-k.ge; www.ojs.b-k.ge

ISSN
2960-9801
(online)

Business & Law

ბიზნესი კანონმდებლობა

საერთაშორისო სამეცნიერო- ანალიტიკური ჟურნალი

ინდექსირებულია საერთაშორისო
საძიებო ბაზაში **Google scholar**

რეცენზირებადი და
რეფერირებადი 2008 წლიდან

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი
პრესის პრინციპებით. რედაქციის აზრი
შესაძლოა ყოველთვის არ ემთხვეოდეს ავტორისას.
შემოსული სტატიების შინაარსზე და მონაცემთა
სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი.

Business & Law

INTERNATIONAL SCIENTIFIC- ANALYTICAL JOURNAL

Indexed in the **Google scholar**
international search system

Recensented and
Referenced since 2008

The Journal is governed by free press principles.
The editorial board point of view may not necessar-
ily agree with the point of view expressed by the
authors. Therefore the Editorial Board does not
pledge any responsibility on the content of the
articles submitted by the Authors.

გამომხატველი

საქართველოს აუდიტორთა, ბუღალტერთა და ფინანსური მენეჯერთა ფედერაცია

ორგანიზაციულ-ადმინისტრაციული საბჭო

ზაურ ნაჭყებია, იური პაპასქუა, დავით ჯალაღონია, ირმა დიხამინჯია, ილონა ადამია

სამეცნიერო-სარედაქციო კოლეგია

აბულაძე კოტე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო; **ბედიანაშვილი გივი** - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **გახოკიძე ჯემალ** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო; **გრიგალაშვილი ლევანი** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო; **დიხამინჯია ირმა** - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ელიაშვილი** - საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, საქართველო; **თაკალანძე ლარისა** - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **კაკაშვილი ნატო** - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **კვარაცხელია დემნა** - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო; **კვამილაშვილი კახა** - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ლიპარტია ზურაბ** - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **მამუკა თავხელიძე** - გრიგოლ რობაქიძის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **მეჭავიძე ელგუჯა** - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **პაპასქუა იური** - მთავარი რედაქტორი, საქართველოს აუდიტორთა, ბუღალტერთა და ფინანსური მენეჯერთა ფედერაცია, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **სილაგაძე ავთანდილ** - საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **საბაური ლევანი** - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ფუტყარაძე სულიკო** - წმინდა ტბელ აბუსერიძის სასწავლო უნივერსიტეტი, საქართველო; **დავთაძე გიორგი** - საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, საქართველო; **მონია ნანა** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ჩიხლაძე ნიკოლოზ** - ქუთაისის უნივერსიტეტი, საქართველო; **ცინარიძე რამინ** - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ჭითანავა ნოდარ** - საქართველოს სოფლის მეურნეობის აკადემია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო; **ჭიჭინაძე ბორის** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ხომერიკი თემურ** - საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების კომისია, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, საქართველო; **ჯალაღონია დავით** - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო; **ჯიბუტი მიხეილ** - თავმჯდომარე, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია, საქართველო.

სამეცნიერო-სარედაქციო კოლეგიის უსსოელი წევრები

გრიგორი ლილია - მოლდოვეთის ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია, მოლდოვეთი; **დიომედა ფედერიკო** - ევროპის ბუღალტერთა და აუდიტორთა ფედერაცია, ბრიუსელი, ბელგია; **დნესი ვ. ანტონი** - ნორტცენტრალის უნივერსიტეტი, არიზონა, აშშ; **იარვერსი რობინ** - ინგლისისა და უელსის ნაფიც ბუღალტერთა ასოციაცია, დიდი ბრიტანეთი; **კარმანსკა ანნა** - ვარშავის კომერციის უმაღლესი სკოლა, პოლონეთი; **მაკვი ვ. რობერტ** - აშშ ფაეტევილის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, აშშ; **ნოვრუზოვი ვაჰიდ ტაჰდიგი** - აზერბაიჯანის რესპუბლიკის აუდიტორთა პალატა, აზერბაიჯანი, **ჯონსონი რ. ვინსეტ** - სანტ-მარის უნივერსიტეტი, სანტ-ანტონიო, ტეხასი, აშშ.

PUBLISHER

The Federation of Auditors, Accountants and Financial Managers of Georgia

ORGANIZATIONAL-ADMINISTRATIVE COUNCIL

Zaur Nachkibia, Yuri Papasqua, Davit Jalaghonia, Irma Dikhaminjia, Ilona Adamia

SCIENTIFIC-EDITORIAL BOARD

Abuladze Kote - Technical University of Georgia, Georgia; **Bedianashvili Givi** - Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia; **Ghakhokidze Jemal** - Technical University of Georgia, Georgia; **Grigalashvili Levan** - Technical University of Georgia, Georgia; **Dikhaminjia Irma** - Sukhumi State University, Georgia; **Eliava Lia** - National University of Georgia, Georgia; **Takalandze Larisa** - Sukhumi State University, Georgia; **Kakahvili Nato** - Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia; **Kvaratskhelia Demna** - Technical University of Georgia, Georgia; **Kvashilava Kakha** - Sukhumi State University, Georgia; **Lipartia Zurab** - Sukhumi State University, Georgia; **Mamuka Tavkhelidze** - Grigol Robadzidze State University, Georgia; **Mekvabishvili Elguja** - Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia; **Yuri Papasqua** - Editor-in-Chief, Federation of Auditors, Accountants and Financial Managers of Sakartelo, Sukhumi State University, Georgia; **Silagadze Avtandil** National Academy of Sciences of Georgia, Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia; **Sabauri Levan** - Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia; **Putkaradze Suliko** - St. Tbel Abuseridze University of Education, Georgia; **Ghavidadze Giorgi** - National University of Georgia, Georgia; **Shonia Nana** - Akaki Tsereteli State University, Georgia; **Chikhladze Nikoloz** - Kutaisi University, Georgia; **Tsinaridze Ramin** - Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia; **Chitanava Nodar** - Georgian Academy of Agriculture, Technical University of Georgia, Georgia; **Chichinadze Boris** - Akaki Tsereteli State University, Georgia; **Khomeriki Temur** - Energy and Water Supply Commission of Georgia, National University of Georgia, Georgia; **Jalaghonia Davit** - Sukhumi State University; **Djibouti Mikheil** - Chairman, National Academy of Sciences of Georgia, Academy of Economic Sciences of Georgia, Georgia.

FOREIGN MEMBERS OF THE SCIENTIFIC-EDITORIAL BOARD

Grigoroi Lilia - Moldovan Academy of Economic Sciences, Moldova; **Diomeda Federico** - European Federation of Accountants and Auditors, Brussels, Belgium; **Dnesi V. Anthony** - Northcentral University, Arizona, USA; **Yarvers Robin** - Association of Chartered Accountants of England and Wales, Great Britain; **Karmanska Anna** - Warsaw School of Commerce, Poland; **Mcgee v. Robert** - USA Fayetteville State University, USA; **Novrupjv Vahid Tapdig** - Chamber of Auditors of the Republic of Azerbaijan, Azerbaijan; **Johnson R. Vincent** - Sainte-Marie University, USA.

შინაარსი CONTENT

გურამ აბესაძე, ნოდარ აბესაძე პრაგმატიზმი - პოლიტიკური ტრანზიციის პარადიგმა -----	7
Guram Abesadze, Nodar Abesadze PRAGMATISM - A PARADIGM OF POLITICAL TRANSITION -----	7
ნოდარ დარსანია მრავალპარტიულობის დამკვიდრება და დომინანტი პარტიების მმართველობა საქართველოში -----	13
Nodar Darsania ESTABLISHMENT OF MULTIPARTY SYSTEM AND RULING BY DOMINANT PARTIES IN GEORGIA -----	13
ბესარიონ ნაკოფია მენარმეობის თავისებურებები და ეფექტიანობის ამაღლების საკითხები საბაზრო ეკონომიკის პირობებში (თეორიული ასპექტები) -----	19
Besarion Nakopia ENTREPRENEURSHIP PARTICULARITIES AND EFFICIENCY RAISING TASKS IN MARKET ECONOMIC CONDITIONS (THEORETICAL ASPECTS) -----	19
ელენე ჩომახიძე, კახი კოპალიანი, ანა ზუბაშვილი სიმეტრიკული კითხვარისა და მისი მოკლე ფორმების ფსიქომეტრიული ანალიზი ახალგაზრდების შერჩევაზე -----	25
Elena Chomakhidze, Kakhi Kopalian, Anna Zubashvili PSYCHOMETRIC ANALYSIS OF THE SCL-90-R AND ITS SHORT VERSIONS IN YOUTH -----	25
ნინო ნატრიაშვილი გარე და შიდა აუდიტის ურთიერთთანამშრომლობის ასპექტები -----	34
Nino Natriashvili ASPECTS OF COOPERATION BETWEEN EXTERNAL AND INTERNAL AUDIT -----	34
ანა ზუბაშვილი ემოციების კომპიუტერიზებული რეგულაცია, როგორც ფსიქოლოგიურ დისტრესსსა და სოციალური ძნელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის მედიატორი (ახალგაზრდებს შორის) -----	38

Ana Zubashvili

**THE MEDIATING ROLE OF COGNITIVE EMOTION REGULATION STRATEGIES
IN THE LINK BETWEEN PSYCHOLOGICAL DISTRESS AND PROBLEMATIC
SOCIAL MEDIA USE AMONG YOUTH ----- 38**

ნანა ბოკუჩავა

კოინციდენციის თეორია ----- 49

Nana Bokuchava

COINCIDENCE THEORY ----- 49

ზაზა ტრიპოლსკი

აუდიტორის მიერ არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება ----- 53

Zaza Tripolsky

**IDENTIFICATION AND ASSESSMENT OF RISKS
OF MATERIAL MISSTATEMENT BY THE AUDITOR ----- 53**

გიორგი ყიფშიძე

**სამშენებლო ბიზნესის განვითარების შემაფარსხებელი ხელოვნურად შექმნილი
ახალი გამოწვევების ქრონოლოგია ----- 67**

Giorgi khipshidze

**CHRONOLOGY OF ARTIFICIALLY CREATED NEW CHALLENGES
IMPEDING THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION BUSINESS ----- 67**

კობა ბასილაია, ლაშა-გიორგი სიმონიშვილი-ჯაყელი

მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვევა საქართველოში ----- 77

Koba Basilaya, Lasha-Giorgi Simonishvili-Jakeli

MOTOR THIRD PARTY LIABILITY IN GEORGIA ----- 77

დოდო ხომასურიძე, ბექა სხირტლაძე

განათლების სისტემის განვითარების პრობლემები და დაძლევის პერსპექტივა ----- 80

Dodo Khomasuridze, Beka Skhirtladze

**PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM
AND PERSPECTIVE OF OVERCOMING ----- 80**

შურნალის მკითხველთა და პოტენციურ ავტორთა საყურადღებოდ! ----- 86

ATTENTION JOURNAL READERS AND POTENTIAL AUTHORS! ----- 87

პრაგმატიზმი - პოლიტიკური ტრანზიციის პარადიგმა

გურამ აბესაძე

პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი

<https://orcid.org/0000-0003-0215-4639>
guramabesaze@yahoo.com

ნოდარ აბესაძე

სოციალური მეცნიერებების დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მონვეული ლექტორი

<https://orcid.org/0000-0002-8747-5150>
nodarabesadze007@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.01>

რეზიუმე

თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის უმნიშვნელოვანეს პირობას პრაგმატიზმი წარმოადგენს; იგი სახელმწიფოებრივი მშენებლობის ღირებულებითი პრიორიტეტების განმსაზღვრელი ფაქტორია. პრაგმატიზმი რაციონალიზმს ემყარება და სივრცითა და დროით განისაზღვრება; მისი უპირველესი ამოცანაა, რეალური სიტუაციიდან გამომდინარე, მაქსიმალური სარგებლის მიღება. ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში პოლიტიკურ აქტორთა მოღვაწეობითი სტილი ყოველთვის ეროვნულ პრაგმატიზმზე არ არის აგებული. განსაკუთრებით თავისი დესტრუქციულობითა და ავანტიურიზმით გამოირჩევა პოლიტიკური ოპოზიციის ნაწილი. პრაგმატიზმში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პოლიტიკურ ენასა და რიტორიკას; პროვოკაციული რიტორიკა ქართული პოლიტიკური ოპოზიციის გარკვეული ნაწილის სტილია. შეიმჩნევა პირად და კლანურ სარგებლიანობაზე აგებული პოლიტიკის გატარება. აქტორულ სივრცეში თავისი ეროვნული პრაგმატული მიდგომებით მართლმადიდებელი ეკლესია გამოირჩევა. თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე გეოპოლიტიკური ტრანზიციების პირობებში ქართული პოლიტიკური ხელისუფლება ცდილობს შეინარჩუნოს მშვიდობა და სტაბილურობა; პრაგმატული პოლიტიკის გატარების მნიშვნელოვან მიღწევად უნდა მივიჩნიოთ ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის მიღება. თანამედროვე მსოფლიო წესრიგის ცვლილება ახალ პრაგმატულ მიდგომებს მოითხოვს, რომელიც პოლიტიკური აქტორების რაციონალურ აზროვნებაზე იქნება დამოკიდებული.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური ტრანზიციის, პოლიტიკური პრაგმატიზმი, გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაციები, პოლიტიკური აქტორები, პოლარიზაცია, ევროკავშირი.

ციტირებისთვის: აბესაძე გ., აბესაძე ნ. (2023), პრაგმატიზმი - პოლიტიკური ტრანზიციის პარადიგმა, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 7-12. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

PRAGMATISM - A PARADIGM OF POLITICAL TRANSITION

Guram Abesadze

Doctor of Political Science, Professor at Sokhumi State University, Head of Policy Science
<https://orcid.org/0000-0003-0215-4639>
guramabesaze@yahoo.com

Nodar Abesadze

Doctor of Social Sciences, guest lecturer of Sukhumi State University
<https://orcid.org/0000-0002-8747-5150>
nodarabesadze007@gmail.com

SUMMARY

Pragmatism is the most important condition of modern Georgian political transition; It is a factor determining the value priority of state construction. Pragmatism is based on rationalism and is determined by space and time; His primary task is to get the maximum benefit from the real situation. In the process of Georgian political transition, the working style of political actors is not always based on national pragmatism. The part of the political opposition is especially distinguished by its destructiveness and adventurism. Pragmatism attaches great importance to political language and rhetoric; Provocative rhetoric is the style of a certain part of the Georgian political opposition. It is observed that the policy is based on personal and clan benefits. In the acting space, the Orthodox Church stands out with its national pragmatic approaches. In the conditions of the current geopolitical transitions in the modern world, the Georgian political authorities are trying to maintain peace and stability; Accepting the status of a candidate for EU membership should be considered an important achievement of pragmatic policy. The change of the modern world order requires new pragmatic approaches, which will depend on the rational thinking of political actors.

Key words: Political transition, Political pragmatism, geopolitical transformations, political actors, polarization, European Union.

For citation: Abesadze G., Abesadze N. (2023), Pragmatism - A Paradigm for Political Transition, Journal of Business and Legislation, 16 (3), 7-12. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

შესავალი

თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის აქტუალურ პრობლემას პოლიტიკური პრაგმატიზმი წარმოადგენს. მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები უაღრესად რაციონალურ და ანალიტიკურად გააზრებულ მოქმედებებს მოითხოვს; ამასთანავე, პრინციპულად უნდა იყოს გათვალისწინებული ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესები. პრაგმატიზმი ყოველთვის იყო საჭირო პოლიტიკაში, მაგრამ თანამედროვე ქართულ სინამდვილეში მისი აქტუალობა რამდენიმე მიმართულებით გამოიკვეთა:

1. გლობალური გეოპოლიტიკური ტრანზიცია პოლიტიკურ ორიენტაციათა რადიკალურ ცვლილებებს იწვევს. იცვლება ძალთა ბალანსი მსოფლიოში, რაც ახალ პრაგმატულ მიდგომებს საჭიროებს;
2. ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის მიღება ახალ ღირებულებით ორიენტაციებზე გადასვლას გულისხმობს, რაც ფრთხილ და განონასწორებულ მიდგომებს საჭიროებს;
3. თანამედროვე საქართველოში პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესი გარკვეული ირაციონალური ტენდენციებით გამოირჩევა, რომელიც პოლიტიკური ელიტისაგან მეტ პრაგმატულ მიდგომებს საჭიროებს;
4. თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის აქტორების ინტელექტუალური პოტენციალი გარკვეულწილად ვერ აკმაყოფილებს დროის მოთხოვნებს, რომელიც რადიკალურად არის შესაცვლელი;
5. გარდაქმნას საჭიროებს ერის პოლიტიკური

სოციალიზაციის პროცესი, რომელიც პოლიტიკურ-კულტურული ტრანზიციისა და რაციონალურობის საფუძველია. ამ მიმართულებების აქტუალობიდან გამომდინარე, ქართული პოლიტიკის პრაგმატულობა პრინციპული მოთხოვნა გახდა. პოლიტიკური სიტუაციის რეალისტური შემეცნება და შეფასება რაციონალური პოლიტიკის განხორციელების საფუძველია.

ძირითადი ტექსტი

პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესისა და სახელმწიფოებრივი მშენებლობის ღირებულებითი პრიორიტეტების განმსაზღვრელია პრაგმატიზმი, რომელიც სარგებლიანობის პრინციპებს ემყარება. პრაგმატიზმი /ბერძ. pragma - საქმე, მოქმედება/ თავისი კონცეპტუალური გაგებით, საქმიან ორიენტაციას ნიშნავს, რომლითაც ეროვნული მიზნები მიიღწევა; პრაგმატიზმი ემპირიული პოლიტიკური სიტუაციის რაციონალურ გააზრებას გულისხმობს და პრაქტიკულ შედეგიანობაზეა გათვლილი; ამ მიდგომის უპირველესი ამოცანა არის მაქსიმალური სარგებლის მიღება. პოლიტიკური პრაგმატიზმის თავისებურება ის არის, რომ პოლიტიკა თავისი არსით, არის შესაძლებლობის ხელოვნება; აქედან გამომდინარე, პოლიტიკა თავისი ლატენტური პროცესებით გამოირჩევა, რომლის ამოცნობასაც განსაკუთრებული უნარების მქონე აქტორები თუ ასერხებენ. პოლიტიკური პრაგმატიზმი შეიძლება განისაზღვროს, როგორც პოლიტიკური მოქმედებების ერთობლიობა, მიმართული მაქსიმალური სარგებლიანობის მიღებაზე.

ქართველი ერის პოლიტიკური ისტორია და აზროვნება, უმრავლეს შემთხვევაში, პოლიტიკურ პრაგმატიზმსა და რაციონალიზმს ემყარებოდა და მეტად რთულ გეოპოლიტიკურ სივრცესა და პოლიტიკურ ცვილებათა ეპოქებში სარგებლიანობის მაქსიმუმს აღწევდა. ილია ჭავჭავაძე აღნიშნავდა, რომ „...როგორ გადავრჩით? ნამებულნი და სისხლ-მთხველნი მამულისათვის რამღა გვაცოცხლა, რამ გვასულიერა? მან, რომ ვიცოდით - იმ დროს რა უნდოდა, რა იყო მისი ციხე სიმაგრე, მისი ფარ-ხმალი. ვაჟკაცობა უნდოდა, ვაჟკაცი ვიყავით, ხმალი უნდოდა, ხმლის ჭედვა ვიცოდით. ომის საქმეთა ცოდნა უნდოდა, ომის საქმენი ვიცოდით. აი, რამ შგვაძლებინა, რამ გვიხსნა, რამ შეგვინახა!.. იმ დროთა ჩარხზე გაჩარხულნი ვიყავით, იმ დროთა ქარ-ცეცხლში გამოფოლადებულნი, იმ დროთა სამჭედურში ნაჭედნი... ამით გავიტანეთ თავი, დროთა შესაფერი ღონე ვიცოდით, დროთა შესაფერი ხერხი, დროთა შესაფერი ცოდნა გვქონდა, დროთა შესაფერი მხნეობა და გამრჯელობა“ [1].

თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში პრაგმატიზმი დემოკრატიის სტაბილურობისა და სახელმწიფოებრივი თვითდამკვიდრების ღირებულებითი პრიორიტეტების განმსაზღვრელი ფაქტორი გახდა; მიზანია პოლიტიკური პროცესების მართვის ინტელექტუალიზაცია და პროფესიონალიზაცია; ყველაზე მთავარი რაც არის, პრაგმატიზმმა უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვა და სტაბილური განვითარება. ვფიქრობთ, პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში პოლიტიკურმა პრაგმატიზმმა უნდა დაამკვიდროს:

1. პოლიტიკური ცხოვრების ისეთი მოდელი, რომელიც უზრუნველყოფს ინსტიტუციურ მდგრადობასა და დემოკრატიის სტაბილურ განვითარებას;

2. პოლიტიკურ აქტორებს შორის პოლარიზაციის დაძლევისა და მათი მოღვაწეობითი სტილის გარდაქმნას, რომლითაც დაცული იქნება ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესები.

ამ ამოცანების გარკვეული პოლიტიკური აქტორების მიერ გადაჭრა, ჯერჯერობით, რთულად მიმდინარეობს, რაც გამოწვეულია პოლიტიკური ოპოზიციის ზოგიერთი ძალის დესტრუქციული პოზიციით; სამწუხაროდ, სახელმწიფოებრივი ინტერესები ვერ გახდა ყველა პოლიტიკური აქტორის სამოქმედო კრედო და პრაგმატული მოქმედების სტილი.

თანამედროვე ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში პოლიტიკურმა აქტორებმა სამ ძირითად პარადიგმაზე უნდა ააგოს თავისი მოღვაწეობა:

1. შემეცნებითი პარადიგმა, რომელიც პოლიტიკური სიტუაციის რეალისტურ შეფასებას გულისხმობს; მისი საშუალებით შეიქმნება ემპირიული მოქმედებების გარკვეული კონცეპტუალური თეორიული მოდელები და კონცეფციები;

2. ემპირიულ-სიტუაციური პარადიგმა, რომელიც პოლიტიკური პროცესების ღრმა კონკრეტულ ანალიტიკურ ანალიზს მოითხოვს, რომელიც პოლიტიკის ფუნქციონალური სარგებლიანობის პრინციპებზე იქნება გათვლილი;

3. პროგნოზირებადი პარადიგმა, რომელიც ლატენტური პროცესების გააზრების საფუძველზე ით-

ვალისწინებს მოსალოდნელ შედეგებს და ემყარება გარკვეულ სცენარებს, მოდელებსა და კონცეფციებს. თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის სრულებითაც არ გამოირიცხავს პოლიტიკურ იდეალიზმს, რომელიც განსაზღვრავს სტრატეგიულ ამოცანებს, პრიორიტეტებსა და ღირებულებით ორიენტაციებს. პრაგმატიზმი და იდეალიზმი პოლიტიკური მიზნის მიღწევის აუცილებელი ელემენტია, განსაკუთრებით ისეთი გლობალური ტრანზიციების პირობებში, რომლებიც ახლა მსოფლიოში მიმდინარეობს. ეს ორი ცნება პოლიტიკური მოღვაწეობის აქსიომას წარმოადგენს და განსაკუთრებულ პოლიტიკურ-ინტელექტუალურ და პროფესიულ მომზადებას მოითხოვს. ინტუიციური აზროვნება იდეალიზმისა და პრაგმატიზმის სინთეზია, რომელიც პოლიტიკური ტრანზიციების პირობებში რაციონალური შედეგების მიღწევის საფუძველია. სამწუხაროდ, პოლიტიკური პრაგმატიზმის აქტორებს ნამდვილად აკლიათ იდეალიზმის ელემენტები, რომელიც კონცეფციებისა და სცენარების სახით უნდა მუშავდებოდეს; ამიტომაც გვაქვს სახეზე გარკვეულ აქტორებში დესტრუქციულობის ელემენტების მომძლავრებასთან, რომლებსაც აკლიათ თეორიულ-ინტელექტუალური გააზრებების უნარი; მათი გათვლილი პოზიცია გულისხმობს ვინაობა ლანურ ინტერესებს, რომელიც გლობალურ შედეგიანობას ნაკლებად ითვალისწინებს. სწორედ ეს ხდება მათი ურთიერთშეუთახმებლობის მიზეზი, რომელიც მუდმივი დესტრუქციულობის სინდრომს წარმოშობს. ამიტომაც არის სოციალური პესიმიზმი, რადგანაც მას ოპტიმისტური სტრატეგიული და ეროვნული პრაგმატული პოლიტიკა აკლია. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ვთქვათ, რომ პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში, როდესაც მიმდინარეობს ქართული სახელმწიფოებრიობის თვითდამკვიდრების რთული პროცესები, ორი გამოკვეთილი ირაციონალური ტენდენცია იკვეთება:

1. პოლიტიკური აქტორების ნაწილი მოწყვეტილია რეალური პოლიტიკური სიტუაციის ანალიზს, ნაკლებად ერკვევა გლობალურ გამოწვევებსა და რისკებში, რომელიც გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაციებითა და მსოფლიო წესრიგის ცვლილებებით არის გამოწვეული;

2. ინსტიტუციურ-კლანური ინტერესი და აზროვნება პოლიტიკური თანაცხოვრების განმსაზღვრელი სინდრომი ხდება, რომელმაც მთელი პოლიტიკური სივრცე მოიცვა და აფერხებს რაციონალური გარდაქმნების კურსს.

პოლიტიკური პრაგმატიზმის სრულიად საპირისპირო მოვლენას წარმოადგენს ავანტიურიზმი და ექსტრემიზმი, რომელიც პოლიტიკის ფუნქციონალურ კანონზომიერებებს არ ემორჩილება; მათი მამოძრავებელი ძალა არის საზოგადოების გაუცნობიერებელი და რადიკალური ელემენტები, რომლებიც დესტრუქციულობის ფორმებით ცდილობენ პოლიტიკური მიზნის მიღწევას. ქართულ პოლიტიკურ ისტორიაში ასეთი მოვლენა იყო ე.წ. „ვარდების რევოლუცია“, რომელიც ექსტრემისტულ ელემენტებს ემყარებოდა; მხედველობაში გვაქვს ე.წ. „კმარას“ იდეოლოგია, რომელიც საფუძვლად ედო ამ მოვლენას; ეს იყო ექსტრემისტული და დესტრუქციული ძალა, რომელმაც რეფორმების განხორციელების რადიკალური გზა აირჩია. „ნაციო-

ნალური მოძრაობის“ დომინანტური მმართველობის პერიოდში ავტორიტარული და ავტოკრატიული სტილი იქცა ძალაუფლების სინდრომად, რომელმაც ერთიანად დათრგუნა სოციუმის მონაწილეობითი კულტურა; პოლიტიკური თანაცხოვრების განმსაღვრელ ფაქტორებად იქცა ავანტიურისტული და გაუნონასწორებელი გადაწყვეტილებები, რომელიც რეალურ მემკვიდრეობით სიტუაციებს სრულიად მოწყვტილი აღმოჩნდა; მათი მოქმედების სტილი ნეობოლშევიკურ და ხუნვეიბინურ მეთოდებს ემსგავსებოდა, რომელმაც სრულ კრიზისულ სიტუაციამდე მიიყვანა მმართველობითი სისტემა. ნაციონალთა გატარებული რეფორმები ფასადურ და იმიტაციურ ხასიათს ატარებდა, რომელიც სოციუმში ნიჰილისტურ და საპროტესტო განწყობილებას ქმნიდა. განსაკუთრებული ზარალი, რომელიც ნაციონალთა რეჟიმმა მოუტანა ქართულ პოლიტიკურ სივრცეს ის არის, რომ შეფერხდა პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესი; ისინი ეროვნულ თვითმყოფადობასა და მემკვიდრეობით ფაქტორებს არ ითვალისწინებდნენ და არ აფასებდნენ. ირაციონალური შედეგი ის იყო, რომ „მტრის ხატის“ ძიებით მოახდინეს საზოგადოების პოლარიზება და ურთიერთდაპირისპირება. შექმნეს თავიანთი მომხრეებისა და მხარდამჭერების წრე, რომელიც ახალ ინტელექტუალურ სივრცედ შეიძლება მივიჩნიოთ; მათი განმსაზღვრელი იდეოლოგიური სამოქმედო კრედაა ეროვნული იდენტობის უარყოფა, რომელიც დესტრუქციულობისა და პოლარიზების სინდრომს აღვივებს.

პოლიტიკური რეჟიმი, რომელიც ე.წ. „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ მივიღეთ, პოლიტიკური ექსტრემიზმის საუკეთესო მაგალითად უნდა მივიჩნიოთ, რომლის გამოკვეთილი ნიშნები იყო:

1. პოლიტიკურ-ინტელექტუალური პოტენციალის დაბალი დონე, რომელიც ავანტიურისტული იდეოლოგიის საფუძველი გახდა;

2. ეროვნული მემკვიდრეობითი ღირებულებებისა და თვითმყოფადობის შეუფასებლობა, რომელიც ეროვნული ცნობიერების დეგრადირებაზე იყო გათვლილი;

3. მთელ პოლიტიკურ სივრცეში ადამიანის ღირსების შემლახავი პროცესების განვითარება, რომელიც შიშისა და ნიჰილიზმის სინდრომით სულდგმულობდა;

4. საზოგადოების დათრგუნვა და მასობრივი ფსიქოზის გაძლიერება, რომელმაც საზოგადოების პოლარიზებას შეუწყო ხელი;

5. დემოკრატიული ტრანზიციის ფასადური და იმიტაციური ფორმების გაძლიერება, რომელმაც ქართული სახელმწიფოებრიობის მშენებლობის პროცესი გარკვეულად შეაფერხა.

თანამედროვე ქართული რეალობა ისეთია, რომ ავანტიურისტებისა და ექსტრემიზმის საშიშროება კვლავ რჩება. პოლიტიკური ოპოზიციის ნაწილი, რომელიც სრულიად მოწყვტილია პოლიტიკურ რეალობას, კვლავ ცდილობს დესტრუქციულობისა და რევოლუციის სინდრომის შემოტანით მიაღწიოს თავის პოლიტიკურ მიზანს. პოლიტიკურ ველზე კვლავ აქტიურობს ე.წ. „ნაციონალური მოძრაობა“ და მისი სატელიტი ჯგუფები, რომლებიც პროვოკაციებითა და დაპირისპირებით ცდილობენ ისევ ხელისუფლებაში მოსვლას; პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ მათი ავტორიტეტი საკმაოდ

დაცემულია საზოგადოებაში; ისინი მხოლოდ ძველი ნომენკლატურული ძალებით სარგებლობენ, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ძალაუფლების რეანიმაციით. ეს ძალები უფრო აღვივებენ პოლიტიკურ დაპირისპირებას, რომელიც სრულებითაც არ ემსახურება დეპოლარიზაციის აღმოფხვრის საქმეს. თანამედროვე პირობებში ეს ყველაზე რთული პროცესი აღმოჩნდა, რადგანაც ოპოზიციის რადიკალიზმი იმდენად არის გაჯერებული დეტრუქციულობის ელემენტებით, რომ მათი დაჯერება კონსტრუქციულ მიდგომასა და თანამშრომლობაზე ძალიან ძნელი ხდება. მთავარი ის არის, რომ მათი ინტელექტუალური პოტენციალი და პოლიტიკური სახეები ვერ აკმაყოფილებს დროის მოთხოვნებს. ამიტომ ცდილობენ პოლიტიკური რეალობის უგულვებელყოფით ექსტრემიზმისა და რადიკალიზმის შემოტანას პოლიტიკურ ტრანზიციისაში, რომელიც ქართული სახელმწიფოებრიობისათვის შეიძლება მეტად საშიში მოვლენა აღმოჩნდეს.

თანამედროვე ქართულ პოლიტიკაში ერთ-ერთ მწვავე პრობლემად დგას პოლიტიკური ენისა და რიტორიკის საკითხი, რომელიც პრაგმატიზმის უმნიშვნელოვანესი ელემენტია. სამწუხაროდ, პროვოკაციებზე აგებული აგრესიული რიტორიკა ზოგიერთი პოლიტიკური ლიდერის მოღვაწეობის სტილი გახდა. პოლიტიკა ლატენტურ პროცესებს მოიცავს, რომელიც სივრცისა და დროის მიხედვით რეგულირდება; ამიტომ, აუცილებელია თავშეკავებული რიტორიკა, რადგანაც რაციონალურობას სხვანაირად ვერ მივალწევთ. პოლიტიკური ოპოზიციის ნაწილი ამ პრინციპებს არღვევს და აგრესიული რიტორიკით ცდილობს პრობლემების გადაწყვეტას; ასეთი პოზიცია ძალიან აზიანებს ეროვნულ ინტერესებსა და სახელმწიფოებრივ თვითდამკვიდრებას. თავშეკავება და პროვოკაციების აცილება თანამედროვე პოლიტიკური ტრანზიციის აუცილებელი ელემენტია.

თანამედროვე ქართული პოლიტიკური პრაგმატიზმის ერთ-ერთ დამკვიდრებულ ირაციონალურ ტენდენციასაც უნდა შევხვით, რომელიც პირად და კლანურ სარგებლიანობაზე აგებულ პოლიტიკას ეხება; პოლიტიკურ ტრანზიციისაში ეკონომიკური და პოლიტიკური რეფორმები ერთმანეთთან თანაფარდობაშია, რომლითაც სარგებლობს ზოგიერთი პოლიტიკური ძალა; სამწუხაროდ, ქართულ პოლიტიკაში პრაგმატიზმი კლანურ ეკონომიკურ კეთილდღეობაზეა აგებული. პოლიტიკური ძალაუფლება ან პირიქით - ეკონომიკური ძალაუფლება გამოყენებულია პირადი მატერიალური კეთილდღეობისა და ბიზნესის მოსაწყობად, რომელიც თავისთავად გამოკვეთილი ოლიგარქიული მმართველობითი სისტემის საფუძველია; ოლიგარქიულ - ავტორიტარული სისტემა ძალზე საშიშია პოლიტიკაში, რადგანაც ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესები დათრგუნულია; ეს არ ეხება იმ ბიზნესმენებს, რომლებმაც უცხო ქვეყანაში წარმატებული ბიზნესის საფუძველზე საქართველოში ქველმოქმედებას მიჰყვეს ხელი; ასეთი პროცესები მისასალმებელია, რადგანაც პრიორიტეტი ქართული სახელმწიფოებრიობის მშენებლობაა; სამწუხაროდ, გამოიყოფა გარკვეული კატეგორია პოლიტიკური სპექტრისა, რომლებიც პოლიტიკურ

ძალაუფლებას საკუთარი ოჯახის გამდიდრებისათვის იყენებენ. ამერიკელი პოლიტოლოგი **სტივენ ჯონსი** დიდი ხანია ამ პროცესებს აკვირდება და დემოკრატიული ტრანზიციისათვის ამ მოვლენას უკიდურესად ირაციონალურ ტენდენციად მიიჩნევს; იგი აღნიშნავს, რომ „პოლიტიკური ძალაუფლება თვითდამკვიდრების წყაროა საქართველოში, ეკონომიკური ძალაუფლება კი - პოლიტიკური პატრონაჟის წყარო. ეს ორი სფერო საფუძველშივე მჭიდროდ უკავშირდება ერთმანეთს და ერთის ძალაუფლების დაკარგვას, მეორეშიც ანალოგიურ შედეგებამდე მივყავართ. ეს ხაზს უსვამს პირადი და საჯარო სფეროების გამიჯვნის არაარსებობას, რაც მთელ სისტემას მსჭვალავს და ურთიერთდამოკიდებულების ქსელს ქმნის; ეს კი, თავის მხრივ, სამოქალაქო ღირებულებებისა და დემოკრატიული მმართველობის არსს ანგრევს“ [2].

თანამედროვე პოლიტიკური ტრანზიციის პირობებში საქართველოს პოლიტიკური ხელისუფლება მაქსიმალურად ცდილობს შეინარჩუნოს მშვიდობა და სტაბილურობა. მსოფლიოში მიმდინარე გეოპოლიტიკური ტრანზიცია ძალიან მწვავე გამოწვევებსა და რისკებს წარმოშობს. მსოფლიო წესრიგი დარღვეულია, საერთაშორისო სამართალი აღარ მუშაობს, გაერო და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები სრულყოფილად ვეღარ ასრულებენ თავიანთ ფუნქციებს, რაც საფრთხეს უქმნის ეროვნულ უშიშროებას. მწვავედ დგას ლოკალური კონფლიქტების საკითხი, ვგულისხმობთ რუსეთ-უკრაინისა და ისრაელ-„ჰამასის“ ომს, რომელმაც შეიძლება ფართომასშტაბიანი ომის სახე მიიღოს. ასეთ სიტუაციაში, გლობალური კონფლიქტის საფრთხე ნამდვილად არსებობს, რომელიც ქართული პოლიტიკური ელიტისაგან მოითხოვს პრაგმატული პოლიტიკის გატარებას. ვფიქრობთ, პოლიტიკურმა ხელისუფლებამ სწორად აირჩია მშვიდობიანი განვითარების კურსი და ცდილობს არ წამოეგოს პროვოკაციებს; გამართლებულია სტრატეგიული მოთმინების კურსი, რადგანაც ქვეყანას განვითარებისათვის სტაბილურობა ესაჭიროება. გარკვეული ძალები უკრაინაში მიმდინარე ომის ფონზე ცდილობდნენ საქართველოში მეორე ფრონტი გახსნილიყო, რაც კატასტროფის ტოლფასი იქნებოდა ქართული სახელმწიფოებრიობისათვის. პოლიტიკური ოპოზიციის ნაწილი პირდაპირ აფიქსირებდა მეორე ფრონტის გახსნის აუცილებლობას, რომ ამით საქართველო დახმარებოდა უკრაინას და აღედგინა თავისი ტერიტორიული მთლიანობა; ქართული ხელისუფლება მხოლოდ მშვიდობიანი გზით ცდილობს ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას, რაც თანამედროვე სიტუაციის გათვალისწინებით ნამდვილად გამართლებულია. ეს არის რაციონალური პოლიტიკა და აღარ უნდა განმეორდეს 2008 წლის აგვისტოს ომის მსგავსი მოვლენა, რომელმაც რუსეთის მიერ ქვეყანის ტერიტორიის ოცი პროცენტის - აფხაზეთისა და ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ ოკუპაცია გამოიწვია. პოლიტიკური ოპოზიციის ნაწილი კი ცდილობს ომითა და დესტაბილიზაციით ქვეყანაში არეულობა გამოიწვიოს და ამით გარკვეულ სარგებელს მიაღწიოს.

თანამედროვე ქართული საგარეო პოლიტიკის მნიშვნელოვანი წარმატება იყო ევროკავშირის წევრობის

კანდიდატის სტატუსის მიღება, რაც ქართველი ხალხისა და მისი პოლიტიკური ხელმძღვანელობის დიდ დამსახურებად უნდა მივიჩნიოთ; შემდეგი ეტაპი იქნება ევროკავშირში განწევრიანებაზე მოლაპარაკებების დაწყება, რაც გარკვეული ხასიათის რეკომენდაციების შესრულებაზე იქნება დამოკიდებული. ვერ ვიტყვით, რომ პოლიტიკური სპექტრის სრული შემადგენლობა უჭერდა მხარს კანდიდატის სტატუსის მიღებას; პოლიტიკური ოპოზიციის გარკვეული ნაწილი კანდიდატის სტატუსის მიღების საწინააღმდეგო პოზიციას იზიარებდა, რადგანაც, მათი აზრით, ამით ამჟამინდელი ხელისუფლება ისარგებლებდა და არჩევნებში გაიმარჯვებას მიაღწევდა; მათი მიზანია, დესტაბილიზაცია გამოიწვიოს ქვეყანაში და არეულობისა და რევოლუციის გზით ხელისუფლებაში მოვიდნენ. საზოგადოებისა და პოლიტიკური ხელმძღვანელობის ერთიანობამ და პრაგმატულმა პოლიტიკამ ასეთი პროცესების განვითარებას გასაქანი არ მისცა.

პრაგმატული პოლიტიკის შედეგი იყო ევროპასთან თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერა, ასევე ევროკავშირთან თავისუფალი უვიზო მიმოსვლის რეჟიმის დაწესება. თავისუფალი ვაჭრობა ვითარდება დსთ-ს ქვეყნებთან, დიდ ბრიტანეთთან, არაბთა გაერთიანებულ საამიროებსა და თურქეთთან. მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო 2023 წლის ივლისში საქართველოს პრემიერ-მინისტრის **ირაკლი ლარიბაშვილის** ვიზიტი ჩინეთში, სადაც შეხვდა პრეზიდენტ **სი ძინპინს**; საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობები სრულიად ახალ ეტაპზე გადადის, რაც გულისხმობს სტრატეგიულ თანამშრომლობის განვითარებას; სტრატეგიული პარტნიორობის შეთანხმება ახალ შესაძლებლობებს აძლევს მთლიანად რეგიონს, რომელიც უფრო მასშტაბურ ფუნქციებს შესძენს საქართველოს გეოპოლიტიკურ და „შუა დერეფნის“ მნიშვნელობას. აქედან გამომდინარე, გაიზარდა სამხრეთ კავკასიის რეგიონის გეოპოლიტიკური როლი, როგორც მნიშვნელოვანი სატრანზიტო და ლოგისტიკური ცენტრის. აქვე გვინდა, ერთ საკითხზეც შევჩერდეთ, ეს არის სამხრეთ კავკასიის რეგიონში საქართველოს როლის ზრდა აზერბაიჯან-სომხეთის კონფლიქტის მოგვარებაში. თბილისი ნეიტრალური მხარეა და ორივე ქვეყანასთან აკავშირებს სტრატეგიული თანამშრომლობა; ამ გაგებით, რეგიონში მშვიდობა და სტაბილურობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნისათვის, რადგანაც მსოფლიო წესრიგი ტრანზიციას განიცდის და მიმდინარეობს ახალი აქტორების გავლენების ზრდა.

პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში ინსტიტუციური და იდეოლოგიური ვაკუუმი ნამდვილად იგრძნობა; უპირველესად, ეს ეხება პოლიტიკური ოპოზიციის ნაწილს, რომელიც ნამდვილად იმყოფება კრიზისის ფაზაში და საზოგადოებას დესტრუქციულობის გარდა რაიმე რაციონალურს ვერ სთავაზობს. ასეთ სიტუაციაში, თავისი აქტორული პოზიციით გამოირჩევა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია, რომელიც ისტორიულად ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა პოლიტიკური ცვლილებების პროცესში. პოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში, როდესაც მიმდინარეობს ინსტიტუციური და ღირებულებით ტრანსფორმაციები, დიდი მნიშვნელობა აქვს მართლმადიდებელი ეკლესიის

ეროვნულ პოზიციას, რომელიც ყოველთვის გამოდის ქართული გენეტიკური და მენტალური იდენტობის დაცვის მოთხოვნით. საქართველოს ეკლესიის პრაგმატიზმი იმაში გამოიხატება, რომ იგი თავის პოზიციას ყოველთვის თავისუფლებისა და ზნეობრიობის პრინციპების მკაცრად დაცვის მოთხოვნით გამოხატავს. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი **ილია II** თავის საშობაო და სააღდგომო ეპისტოლეებსა და ქადაგებებში ყოველთვის პრინციპული პოზიციით გამოირჩევა იმ ირაციონალური ტენდენციების წინააღმდეგ, რომლებიც ზოგიერთი პოლიტიკური აქტორის მიერ გამოვლინდება; მას მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ეროვნული ღირებულებების დაცვის, ეროვნული იდენტობის ფორმირებისა და სახელმწიფოებრივი აზროვნების განვითარებაში; წინა პლანზე აქვს წამოწეული გეოპოლიტიკური ტრანზიციის პროცესში სამართლიანობისა და ერთიანობისათვის ზრუნვის პრობლემები; იგი აღნიშნავს, რომ „განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს სამართლიანობისა და ერთიანობისათვის ჩვენს ზრუნვას, რადგან გეოპოლიტიკურად რთული ადგილი გვიკავია და მრავალი გამოწვევის წინაშე ვდგავართ“ [3]. უწმინდესის ეს მოწოდება და გაფრთხილება თანამედროვე ქართული პოლიტიკური სივრცის ყველა აქტორისათვის სახელმძღვანელო დებულება უნდა იყოს, რომლის გარეშეც პოლიტიკური პრაგმატიზმის განხორციელება და ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფა შეუძლებელი იქნება.

დასკვნა

პოლიტიკური ტრანზიციის წარმატებით განხორციელების საფუძველს პრაგმატიზმი წარმოადგენს, რომელიც რეალური პოლიტიკური სიტუაციის ღრმა ანალიზს ემყარება. პრაგმატიზმი სარგებლიანობის პრინციპებზე აგებული მოქმედებების ერთობლიობაა. თანამედროვე გეოპოლიტიკურმა ტრანსფორმაციებმა და მსოფლიო წესრიგის ცვლილებებმა ეროვნული პრაგმატიზმის განხორციელება უფრო რთული პროცესი გახადა; ამიტომ არის საჭირო პოლიტიკური აქტორების განსაკუთრებული პროფესიონალიზმი და ინტელექტუალური პოტენციალი, რომელიც დროსა და სივრცეში რაციონალური გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას იძლევა. თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ტრანზიციის აქტორული სივრცე პოლიტიკური პრაგმატიზმის გაგებაში ნამდვილად ერთიანი არ არის; მძიმე მემკვიდრეობა ისევ სულდგმულობს, რომელიც ოპოზიციური პოლიტიკური სპექტრის სახით წარმოგვიდგება. „ვარდების რევოლუციის“ მემკვიდრეობითი ელემენტები ხელს უშლიან პრაგმატული პოლიტიკის გატარებას, რომელიც დესტრუქციულობისა და რევოლუციურობის სინდრომზეა აგებული; ეს ძალები თავიანთი ინტელექტუალური პოტენციალითა და მოძველებული სახეებით ნამდვილად ვერ აკმაყოფილებენ თანამედროვე მოთხოვნებს. ლეგიტიმური ძალაუფლების მატარებელი აქტორები მაქსიმალურად ცდილობენ ეროვნული პრაგმატიზმის დამკვიდრებას, რომელიც, რთული გეოპოლიტიკური გამოწვევების მიუხედავად, მაინც რაციონალურად მიმდინარეობს. პოლიტიკური ხელისუფლება ატარებს სტრატეგიული მოთმინების პოლიტიკას, რომელიც

მშვიდობიან და სტაბილურ განვითარებას ემსახურება. პრაგმატული პოლიტიკის გატარების მნიშვნელოვან მიღწევად უნდა მივიჩნიოთ ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის მიღება, რომელიც კიდევ უფრო გაზრდის ქართული სახელმწიფოებრიობის გლობალურ ფუნქციებსა და გეოპოლიტიკურ მნიშვნელობას. თანამედროვე მსოფლიო წესრიგის ცვლილება ახალ პრაგმატულ მიდგომებს მოითხოვს, რომელიც პოლიტიკური აქტორების რაციონალურ აზროვნებაზე იქნება დამოკიდებული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ჭავჭავაძე ი. რა გითხრათ? რით გაგახაროთ? რჩ. ნაწარმოებები ხუტ ტომად. ტ. IV. თბ., 1987, გვ. 175-176;
2. სტივენ ჯონსი. დემოკრატია საქართველოში, http://www.cicerofoundation.org/lectures/Stephen_Jones_Georgia.pdf.
3. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის საშობაო ეპისტოლე. 2023. <https://www.interpressnews.ge/ka/article/740569-sruliad-sakartvelos-katolikos-patriarkis-mcxeta-tbilis-mtavarepiskoposisa-da-bichvintisa-da-cxum-apxazetis-mitropolit-ilia-ii-is-sashobao-epistole>;
4. გ. აბესაძე. პოლიტიკური ცნობიერება და მისი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი რაციონალურობა თანამედროვე ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები XVIII. ჰუმანიტარულ და სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა სერია. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2018-2019, გვ. 382-393;
5. გ. აბესაძე, ნ. აბესაძე. პოლიტიკური სისტემის დემოკრატიული ტრანზიცია და თანამედროვე ქართული ეროვნული იდენტობის ფორმირება. საერთაშორისო სამეცნიერო-ანალიტიკური და რეფერირებადი ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“. N1, 2023, გვ. 71-79 /ინდექსირებულია საერთაშორისო საძიებო ბაზაში Google scholar. www.b-k.ge <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk/article/view/787>;
6. გ. აბესაძე, ნ. აბესაძე. თანამედროვე მსოფლიო წესრიგის გეოპოლიტიკური ტრანზიცია და ქართული ეროვნული იდენტობის ფორმირება. „ფილოსოფიური ძიებანი“ /კრებული ოცდამეშვიდე/. საქართველოს ფილოსოფიურ მეცნიერებათა აკადემია. „უნივერსალი“, თბ., 2023, გვ. 80-91;
7. გ. აბესაძე, ნ. აბესაძე. თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ცნობიერების ფორმირება. საერთაშორისო სამეცნიერო-ანალიტიკური და რეფერირებადი ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“. N2, 2023, გვ. 25-34 /ინდექსირებულია საერთაშორისო საძიებო ბაზაში Google scholar. www.b-k.ge <http://ojs.b-k.ge/index.php/bk/article/view/806>;
8. გ. აბესაძე, ნ. აბესაძე. თანამედროვე ქართული ეროვნული იდენტობა და პოლიტიკური ერის ფორმირება. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები. ჰუმანიტარულ და სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა სერია. ტ. XIX. 2020-2021 წელი, გვ.669-681. თბ. 2023 DOI: <https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.43>

მრავალპარტიულობის დამკვიდრება და დომინანტი პარტიების მმართველობა საქართველოში

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.02>

რაზიუშო

საქართველოში სახეზეა მრავალპარტიულობა დომინირებული პარტიით. საერთოდ ყოველ ქვეყანაში პარტიებს შორის ყალიბდება საკუთარი განსაკუთრებული ურთიერთობები. ამ ურთიერთობათა ხასიათის აღსანიშნავად პოლიტიკურ მეცნიერებაში შემოღებულია ცნება „პარტიული სისტემა“. პარტიული სისტემა ეს არის ურთიერთდამოკიდებულებისა და ურთიერთკავშირის ის რთული ქსელი, რომელიც ყალიბდება პარტიებს შორის, აგრეთვე, სახელმწიფოსა და ხელისუფლების სხვა პოლიტიკურ ინსტიტუტებსა და პარტიებს შორის.

აღნიშნული ურთიერთობები ერთობლიობაში მკაფიოდ მიგვანიშნებენ პარტიის მასშტაბურ გავლენაზე ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

მრავალპარტიულ პოლიტიკურ სისტემაში ერთი პარტიის დომინირება ბევრი სახელმწიფოსთვის არის დამახასიათებელი, რომელთა მსგავსად, ასევე, საქართველოში არჩევნებში გამარჯვებული პარტიები, ჩვეულებრივ, მნიშვნელოვანი უპირატესობით იმარჯვებენ და დიდი უმრავლესობით ხდება პარლამენტში, რაც გამოიწვევს სხვა პარტიებთან თანამშრომლობის აუცილებლობას. ასეთ ვითარებაში, პოლიტიკური მოთამაშეები ურთიერთსაჭიროების მნიშვნელობებს ვერ ხედავენ, მაშინ ზედმეტი საუბარი სახელისუფლებო და ოპოზიციურ პარტიათა თანამშრომლობაზე.

საქართველოში ეს პროცესი პოლიტიკურ ძალებს შორის უკიდურესი დაპირისპირებისა და საზოგადოების მასობრივი მობილიზების ფონზე ვითარდება, როდესაც მთელი ძალაუფლება გამარჯვებულთა ხელში გადადის. შეიძლება ამგვარი პოლიტიკური პროცესი მომავალშიც მსგავსი მიმართულებით განვითარდეს, მაგრამ ისიც შეიძლება, რომ ტრადიცია დაირღვეს და შეიქმნას ახალი პრეცედენტი საქართველოში, პრეცედენტი იმისა, რომ ჩამოყალიბდეს ძლიერი, სტაბილური, დომინანტური პარტიული სისტემა ან თანმიმდევრულად განვითარებადი მრავალპარტიული სისტემა. არც სხვა სცენარების გამოიწვევა შეიძლება, რაც არსებითად მთავარ პოლიტიკურ პროცესებსა და მათ ურთიერთთანამშრომლობაზე დამოკიდებული.

მიუხედავად ერთპარტიული სისტემისათვის დამახასიათებელი გარკვეული უარყოფითი მხარეებისა და ნიშან-თვისებებისა, რაც აშკარად ვლინდება მის მო-

ნოდარ დარსანია

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
სსუ ასოცირებული პროფესორი
<https://orcid.org/0000-0003-4698-1863>
E-mail: nodar.darsania@yahoo.com

ნოპოლიურ უფლებებში, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფორმირებაზე. ასევე ერთი პარტიის მმართველობის დროს ხდება სახელმწიფო და პარტიული აპარატის შეზრდა, რაც საკმაოდ აფერხებს პოლიტიკურ ცხოვრებაში შეჯიბრებითობის, წინსვლის, ახლის ძიების შესაძლებლობებს. არც მრავალპარტიული სისტემის ზედმეტი იდეალიზაცია მოიტანს სარგებლობას, მასაც აქვს ასევე სუსტი და ნაკლოვანი მხარეები. ამას უცხოელი პოლიტიკოსებიც აღნიშნავენ ხანგრძლივი დაკვირვებისა და ანალიზის შედეგად. თუმცა, მიუხედავად ამისა, საზოგადოების დემოკრატიზაციის იმედები და პერსპექტივები დღეს, ხშირ შემთხვევაში, უკავშირდება მრავალპარტიულობას.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური პარტია, ერთპარტიული, მრავალპარტიული სისტემა, დომინანტი პარტიები.

ციტირებისთვის: დარსანია ნ., (2023) მრავალპარტიულობის დამკვიდრება და დომინანტი პარტიების მმართველობა საქართველოში, ასპექტები, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 13-18. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

ყველაზე გავლენიან პოლიტიკურ ძალას წარმოადგენდნენ (1912 წელს რსდმპ მე-6 პრალის კონფერენციაზე საბოლოოდ გამიჯვნის შედეგად ბოლშევიკები და მენშევიკები დამოუკიდებელ პარტიებად ჩამოყალიბდნენ). ამ პერიოდში სოციალ-დემოკრატების შემდეგ მნიშვნელოვნად წარმოჩინდა სოციალ-ფედერალისტების პარტია, რომელთა გავლენა საქართველოს საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში სულ უფრო აშკარა ხდებოდა.

ჯერ კიდევ რუსეთის 1905-1907 წლების რევოლუციის დასასრულს, 1907 წელს, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიას ჩამოსცილდა ეროვნულ-დემოკრატიული მიმართულების მოღვაწეთა ჯგუფი, რომელიც განუხრელად იცავდა საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეას. იმ პერიოდში ქართველი ეროვნულ-დემოკრატიული ინტელიგენციის დიდი ნაწილი სათავეში ჩაუდგა ეროვნულ-დემოკრატიულ მოძრაობას.

1918-1921 წლებში ქართული დემოკრატიული სახელმწიფოსა და დემოკრატიული რესპუბლიკის უდიდესი მონაპოვარი მისი დემოკრატიული წესწყობილება და მრავალპარტიული სისტემის ჩამოყალიბება იყო. მართალია, მმართველი პარტიის როლში საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია იმყოფებოდა, მაგრამ აღსანიშნავია ის, რომ ამ პარტიის გარდა სხვა პარტიებიც - ეროვნულ-დემოკრატები, სოციალისტ-ფედერალისტები, სოციალისტ-რევოლუციონერები და სხვები აქტიურად მონაწილეობდნენ ქვეყნის მართვა-გამგეობაში, უმაღლესი ორგანოს - ეროვნული საბჭოს მუშაობაში.

საქართველოში დემოკრატიული წესწყობილების - მრავალპარტიული სისტემის - არსებობის ხანა დიდხანს არ გაგრძელებულა. 1921 წლის თებერვალში საქართველოში საბჭოთა წყობილების ძალდატანებით დამყარების შემდეგ მრავალპარტიულობა ერთპარტიულობით შეიცვალა. ქვეყნის მართვა - გამგეობას საქართველოს კომუნისტური პარტია ჩაუდგა სათავეში., რომლის მმართველობა 1991 წლამდე გაგრძელდა. საბჭოთა კავშირის დაშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ საქართველოში გზა გაეხსნა მრავალპარტიული პოლიტიკური სისტემის ჩამოყალიბებას.

1992 წლის დამდეგიდან საბჭოთა კავშირში შემავალ ყოფილ რესპუბლიკებში, ოლქებსა და მხარეებში საკმაოდ ინტენსიურად დაიწყო ჯუჯა პარტიების შექმნის პროცესი, რასაც შემდგომში მოჰყვა პოლიტიკური ძლიერების გაფართოება და მსხვილი პოლიტიკური ბლოკების შექმნაც კი [1]. აღსანიშნავია, რომ საქართველოში პარტიების შექმნის პროცესი წარიმართა განსხვავებული ფორმით. კერძოდ, პირველად აქ ჩნდებიან ხელმძღვანელები და შემდეგ ეძებენ პოტენციურ წევრებსაც და ამომრჩეველებს, რაც, სამწუხაროდ, სრულად ვერ აღმოიფხვრა ამ ხნის განმავლობაში და დღემდე გრძელდება. ეს გამოწვეული იყო იმით, რომ საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების არარსებობის პირობებში პარტიები იქმნებიან არა როგორც სამოქალაქო საზოგადოებასა და ხელისუფლებას შორის დამაკავშირებელი რგოლები, არამედ უშუალოდ როგორც პოლიტიკური ორგანიზაციები, რომლებიც გამოხატავენ გარკვეული

სოციალური ჯგუფების ინტერესებს და წარმოადგენენ გარკვეულ მომხრეთა გაერთიანებას პოლიტიკური მოღვაწეების გარშემო. შესაბამისად, პარტიების რიცხოვნობა შემადგენლობაც უმთავრესად შემოიფარგლებოდა პარტიული ხელმძღვანელებითა და მათი მომხრე მცირე ჯგუფებით.

ასე დაიწყო საქართველოში ერთპარტიული სისტემიდან მრავალპარტიულ სისტემაზე გადასვლა. აღსანიშნავია ის, რომ მრავალპარტიული სისტემის ჩამოყალიბების პროცესი მიმდინარეობდა რთულად და წინააღმდეგობრივად. ის ჯერ კიდევ საკმაოდ შორს იყო ცივილიზებული ჩარჩოებიდან. რის შესახებაც ოცნებობდნენ დასავლეთის დემოკრატიის მეხოტბეები. საქართველოში ხშირად პარტიები ჩნდებოდნენ და ჩნდებიან დღესაც. ... რეგისტრაციას გადიოდნენ და გადიან დღესაც, მაგრამ მათი ნაწილი ქრებოდა და ქრება ამჟამადაც (იგულისხმება ის პარტიები, რომლებიც ვერ აღწევდნენ დასახულ მიზანს იმის გამო, რომ არ ჰყავდათ საკმარისი ელექტორატი, რომელიც მათ ზურგს გაუმაგრებდა და არც არაფერს წარმოადგენდა გარდა თავისი თავისა) [1].

მიუხედავად ამისა, საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში მიმდინარე ახალმა ცვლილებებმა ფართო გასაქანი მისცა პარტიებისა და მისი გაერთიანებების ეფექტურობას. ამ პროცესს თავისთავად ხელი შეუწყო საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებამ და მის ბაზაზე ახალი სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სტრუქტურის ჩამოყალიბებამ. 1998 წლის 26 სექტემბრის, იუსტიციის სამინისტროდან მიღებული მონაცემებით, საქართველოში 79 პარტია იყო რეგისტრირებული [2]. აქედან წამყვანი მდგომარეობა ეკავა მოქალაქეთა კავშირს, როგორც სხვა დანარჩენებთან უფრო აქტიურ. შედარებით წარმმართველ და მრავალრიცხოვან პარტიას. მისი წევრთა რაოდენობა ამ დროისათვის 81, 320-ს შეადგენდა [2]. მოქალაქეთა კავშირის შემდეგ ყველაზე დიდ პოლიტიკურ გაერთიანებას წარმოადგენდა „სრულიად საქართველოს აჭარის ალორძინების კავშირი“, რომელიც დაარსდა 1992 წელს; 1995 წლიდან ის გარდაიქმნა სრულიად საქართველოს „ალორძინების კავშირად“, ხოლო 1998 წლიდან მას ეწოდა „დემოკრატიული ალორძინების კავშირი“ [2], რომლის წევრთა რაოდენობა პარტიაში შეადგენდა 80 000-ზე მეტს [2]. სახალხო პარტიამ (წევრთა რაოდენობა 7000) 1995 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მიიღო ხმათა 7% და პარლამენტში წარმოდგენილი იყო 23 დეპუტატით [2]. საქართველოს სოციალისტურმა პარტიამ კი, რომელიც წევრთა რაოდენობით (7000) მესამე პარტიას წარმოადგენდა - 7 დეპუტატი მიიღო [2]. შემდეგი პარტია, რომელიც აქტიურობდა, იყო საქართველოს ლეიბორისტული (შრომის) პარტია: ლეიბორისტებმა 1995 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მიიღო მონაწილეობა, პარლამენტში წარმოდგენილი იყო 8 დეპუტატით [3].

იუსტიციის სამინისტროს მონაცემებით, 1999 წლის ბოლოსთვის საქართველოში უკვე რეგისტრირებული იყო 124 პოლიტიკური პარტია. აქედან ყველაზე მრავალრიცხოვანი ისევ მმართველი პარტია აღმოჩნდა - „საქართველოს მოქალაქეთა კავშირი“ [3]. მისი სამოქმედო

პროგრამის მთავარი მიმართულება იყო საბაზრო ეკონომიკის განმტკიცება და ეკონომიკური და სოციალური რეფორმების განხორციელება. საგარეო პოლიტიკაში კი - მსოფლიოს ავტორიტეტულ სტრუქტურებში ინტეგრირება, კეთილშეზობლური ურთიერთობა მსოფლიოს ყველა სახელმწიფოსთან [3].

მოქალაქეთა კავშირის“ პარტიის წევრთა რაოდენობა შეადგენდა 1999 წლის მონაცემებით, 112000-ს. აქედან აქტიურ წევრად თვლიდნენ 35000-ს. ყველა რაიონში ჰქონდა თავისი ორგანიზაცია [3]. საქართველოში მეორე დიდი გაერთიანება იყო ბლოკი „საქართველოს ალორძინება“, რომელშიც გაერთიანებული იყვნენ: დემოკრატიული ალორძინების კავშირი, საქართველოს სოციალისტური პარტია, ქართველ ტრადიციონალისტთა კავშირი, კონსტანტინე გამსახურდიას საზოგადოება, საქართველოს გაერთიანებისა და ერთიანობის მოძრაობა „ჭყონდიდელი“, „ხსნის მოძრაობა“- ერის სახლი“ [3].

ბლოკის „საქართველოს ალორძინების“ ძირითად საპროგრამო მიმართულებას წარმოადგენდა საქართველოში პოლიტიკური სტაბილიზაციის დამკვიდრება-განმტკიცება, ქვეყნის ერთიანობის უზრუნველყოფა, საბაზრო ეკონომიკის განვითარება, მენარმეობის სახელმწიფო მხარდაჭერა, ბიზნესის ხელშეწყობა, ინვესტიციების მოზიდვა. ასევე, საქართველოს ინტეგრირება მსოფლიოს მაღალანვითარებულ - დასავლეთის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო - სისტემაში [1].

ბლოკი „მრეწველობა გადაარჩენს საქართველოს“, მოძრაობა ქართული სახელმწიფოსთვის, რეფორმატორთა და აგრარიკოსთა კავშირი - მრეწველობის განვითარების ხელშეწყობა, მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა, ლიბერალური საგადასახადო პოლიტიკა; საგარეო პოლიტიკა. საგარეო პოლიტიკა: ინტენსიური თანამშრომლობა საერთაშორისო პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ორგანიზაციებთან, თანასწორუფლებიანობის პრინციპებისა და ქვეყნის ინტერესების გათვალისწინებით, სახელმწიფო ტერიტორიული მონყობა და ა.შ [1].

ბლოკი „ეროვნულ-დემოკრატიული ალიანსი“ - მესამე გზა“ - ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია, „საქართველოს რესპუბლიკური პარტია, ეროვნული მრეწველობისა და ეკონომიკური აღმავლობის პარტია (მრეწველთა პარტია), დევიზი: „სიმაღლესი ყველგან და ყოველთვის“, პოლიტიკური მიმართულება - მემარჯვენე ცენტრისტული. საპროგრამო პრიორიტეტები: ეკონომიკა, მცირე ბიზნესი და ადგილობრივი წარმოების განვითარება. საგარეო პოლიტიკა: სახელმწიფო ნეიტრალიტეტის დაცვა და მშვიდობიანი კეთილშეზობლური ურთიერთდაცვა; ევროპისკენ სვლა და ევროკავშირში გაერთიანება; სახელმწიფო ტერიტორიული მონყობა, უნიტარული ასიმეტრიული რეგიონალიზმი [1].

2003 წლის ნოემბრისთვის საქართველოს იუსტიციის სამინისტროში რეგისტრირებული იყო 170-ზე მეტი პარტია. ხოლო 2003 წლის ნოემბრის მწვავე და მძიმე პოლიტიკური პროცესების შემდეგ ქვეყანაში არსებითად შეიცვალა პოლიტიკური სპექტრი: პოლიტიკური სარბიელიდან გაქრა მოქალაქეთა კავშირი, თანამდებობიდან გადაყენებულ იქნა პრეზიდენტი ედუარდ შევარ-

დნაძე და მის გარშემო გაერთიანებული პოლიტიკური ელიტა. 2004 წლის იანვრის საპრეზიდენტო და მარტის საპარლამენტო არჩევნების შემდგომ მმართველ პოლიტიკურ ძალად გადაიქცა ნაციონალისტთა და დემოკრატების გაერთიანებული პარტია. ჩამოყალიბდა თითქმის ერთპარტიული პარლამენტი, სადაც მრეწველებისა და მემარჯვენეების გაერთიანება 15 მანდატს დაეუფლა. ასევე, უმნიშვნელო იყო იმ მაჟორიტარი დეპუტატების კორპუსი, რომლებიც ოპოზიციურ განწყობას გამოხატავდნენ. შვიდპროცენტიანი ბარიერი ვერ გადალახა ლეიბორისტულმა პარტიამ, „ალორძინებამ“ და სხვა პარტიებმა [1].

2006 წლისთვის საქართველოში, იუსტიციის სამინისტროს მონაცემებით, 185 პოლიტიკური პარტია, 8355 არასამთავრობო ორგანიზაცია და 1188 ფონდი მოქმედებდა“ [4]. 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობდა დარეგისტრირებული პარტიებიდან ათი დამოუკიდებელი პარტია და ექვსი პოლიტიკური გაერთიანება (ბლოკი), სადაც გამარჯვება წილად ხვდა პარტია „ქართული ოცნება-დემოკრატიულ საქართველოს“, ხოლო მეორე პარტიად, „ქართული ოცნების“ შემდეგ, დარჩა პარტია „ერთიანი ნაციონალურ მოძრაობა“ [5], 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე 50 სუბიექტიდან საპარლამენტო მანდატები მოიპოვა 9 დამოუკიდებელმა პოლიტიკურმა პარტიამ და ბლოკმა. მოპოვებული ხმების რაოდენობა შემდეგნაირად გადაწილდა: პარტია „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“ - 48% [6]; პარტიული ბლოკი „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“ - 27% [6], პარტია „ლელო“ საქართველოსთვის-3,5% [6], პარტია „ევროპული საქართველო“ - მოძრაობა თავისუფლებისთვის -3,79% [6], პარტიული ბლოკი „სტრატეგია აღმაშენებელი“- 3,15% [6]; საქართველოს ლეიბორისტული პარტია - 1% [6]; ახალი პოლიტიკური ცენტრი „გირჩი“- 2,89% [6]; ალექო ელისაშვილი - „მოქალაქეები“ - გადალახა 1%-იანი ბარიერი [6]; „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსმა“ - 3,14% [6].

ამგვარად, „ქართულმა ოცნებამ“ წამყვანი ლიდერი პარტიის სახელი ისევ შეინარჩუნა. იგი მესამეჯერ გახდა ქვეყნის მმართველი პარტია. მას მოპოვებული ხმების რაოდენობით საგრძნობლად ჩამორჩება პოლიტიკური გაერთიანება „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“, რომელმაც დღემდე მყარად დაიმკვიდრა თავი მეორე ანგარიშგასაწევ ოპოზიციურ ძალად. ამ მონაცემებიდან ნათლად ჩანს, რომ დანარჩენი პარლამენტში გასული პარტიები საგრძნობლად ჩამორჩებიან მიღებული ხმების რაოდენობით, როგორც პარტია „ქართულ ოცნებას“, ისე პოლიტიკურ გაერთიანება „ერთიანი ნაციონალურ მოძრაობას“.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ქართული სახელმწიფოს განვითარების ახალ ეტაპზე მიმდინარე სოციალ-ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა პროცესებმა ძირეული ცვლილებები გამოიწვიეს საქართველოს საზოგადოებრივ ყოფაში. დამოუკიდებელი თავისუფალი აზროვნების დამკვიდრებამ და მისმა განვითარებამ თავისი ასახვა ჰპოვა საზოგადოების პოლიტიკურ ცხო-

ვრებაში. დასაბამი მიეცა მრავალპარტიული სისტემის ჩამოყალიბებას.

ამდენად, საქართველოში სახეზეა მრავალპარტიულობა დომინირებული პარტიით. საერთოდ ყოველ ქვეყანაში პარტიებს შორის ყალიბდება საკუთარი განსაკუთრებული ურთიერთობები. ამ ურთიერთობათა ხასიათის აღსანიშნავად პოლიტიკურ მეცნიერებაში შემოღებულია ცნება „პარტიული სისტემა“. პარტიული სისტემა ეს არის ურთიერთდამოკიდებულებისა და ურთიერთკავშირის ის რთული ქსელი, რომელიც ყალიბდება პარტიებს შორის, აგრეთვე, სახელმწიფოსა და ხელისუფლების სხვა პოლიტიკურ ინსტიტუტებსა და პარტიებს შორის“ [7].

აღნიშნული ურთიერთობები ერთობლიობაში მკაფიოდ მიგვანიშნებენ პარტიის მასშტაბურ გავლენაზე ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

პარტიული სისტემის დახასიათებისას იყენებენ სხვადასხვა კრიტერიუმებს. მათ შორის უზოგადესად მიიჩნევენ სისტემაში ჩართული პარტიების რაოდენობით შეფასებას. ამ ნიშნით გამოყოფენ შემდეგ კატეგორიებს, როგორცაა ერთპარტიულ, ორპარტიულ და მრავალპარტიულ სისტემებს.

ერთპარტიულ სისტემაში კანონიერად მხოლოდ ერთი ძლიერი პოლიტიკური ორგანიზაცია ფუნქციონირებს, რომელიც მთლიანად აკონტროლებს ხელისუფლებას. ორპარტიული სისტემა, ასე თუ ისე, თანაბარი სიძლიერის პოლიტიკური პარტიის მოქმედების ასპარეზია. ასეთ სისტემებში კანონმდებლობა არ ზღუდავს ახალი პარტიების ჩამოყალიბებას. თუმცა ორი ძლიერი პარტიისათვის კონკურენციის განევა პრაქტიკულად შეუძლებელია. რაც შეეხება მრავალპარტიულ სისტემას, იგი მხოლოდ მაშინ არსებობს (თუ გავიზიარებთ ანალიტიკოსთა გარკვეული ნაწილის მოსაზრებებს), თუ მასში, სულ მცირე, სამი ძლიერი პოლიტიკური მოთამაშეა ჩართული [8] და არჩევნების შედეგად საზოგადოებრივი მხარდაჭერა რამდენიმე პარტიაზე ისე ნაწილდება, რომ გამარჯვებული პარტია მთავრობის ფორმირებისას იძულებულია სხვა პარტიებთან შექმნას კოალიცია [8].

ამასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია ის რეალობაც, რომ რიგ ქვეყნებში მრავალპარტიული სისტემა არის წარმოდგენილი დომინირებული პარტიით. რაც მთავარია, ამ სისტემისათვის დამახასიათებელი ისაა, რომ ის ინარჩუნებს შეჯიბრობითობის პროცესს ხელისუფლებისათვის. როგორც წესი, აქ საყოველთაო არჩევნებში ხელისუფლებისათვის იბრძვის რამდენიმე პარტია, მაგრამ ყოველთვის იმარჯვებს ერთი მსხვილი პარტია, რომელიც სწორედ ამ მიზნით იმყოფება ხელისუფლების სათავეში ხანგრძლივი დროის განმავლობაში [7]. ამასთანავე, რასაკვირველია, იბადება კითხვა, რამდენად ხანგრძლივი უნდა იყოს ეს პერიოდი, რომ პარტია დახასიათდეს, როგორც დომინირებული? ამგვარი სისტემის კლასიკურ მაგალითად მიიჩნევენ იაპონიას, სადაც 1993 წლის შემოდგომამდე ლიბერალურ-დემოკრატიული პარტია იმყოფებოდა შეუწყვეტელი ხელისუფლებაში, სრული 38 წლის განმავლობაში. ასევე, ინდოეთში ქვეყნის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების დროიდან,

1947 წლიდან, ხელისუფლების სათავეში 30 წლის განმავლობაში იმყოფებოდა პარტია - ინდოეთის ეროვნული კონგრესი. 1989 წლამდე მან მხოლოდ სამი წელი დაჰყო ოპოზიციაში. ევროპაში ასეთი სისტემის ყველაზე უფრო დამახასიათებელი მაგალითის ქვეყნები არიან: შვედეთი, სადაც 1951-1993 წლებში ქვეყანას მართავდა სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია და იტალია, სადაც ყველა - 52 მთავრობაში, რომელიც ხელმძღვანელობდა ქვეყანას მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, წამყვანი პოზიციები ეკავა ქრისტიანულ-დემოკრატიულ პარტიას. ეს პერიოდი დასრულდა მხოლოდ 1992- 1994 წლებში [9].

ამდემად, მრავალპარტიულ პოლიტიკურ სისტემაში ერთი პარტიის დომინირება ბევრი სახელმწიფოსთვის არის დამახასიათებელი, რომელთა მსგავსად, ასევე, საქართველოში არჩევნებში გამარჯვებული პარტიები, ჩვეულებრივ, მნიშვნელოვანი უპირატესობით იმარჯვებენ და დიდი უმრავლესობით ხვდებიან პარლამენტში, რაც გამოორიცხავს სხვა პარტიებთან თანამშრომლობის აუცილებლობას. საკანონმდებლო ორგანოში დიდი უმრავლესობით გამარჯვებული პარტია ერთპიროვნულად აკომპლექტებს სახელისუფლებო ინსტიტუტებს. ასევე, ქვეყანაში არსებული პარტიული სისტემის მნიშვნელოვანი მახასიათებელი პოლიტიკური სპექტრის მმართველ და ოპოზიციურ პარტიებს უკავია. ეს დაყოფა ძალიან აქტუალური იყო, როგორც 2003 წლის ნოემბრის რევოლუციურ მოვლენებამდე, ასევე აქტუალურია ამჟამადაც. საქართველოს საკანონმდებლო ორგანოში მუდმივად წარმოდგენილია ერთი სახელისუფლებო პარტია. იგი აბსოლუტური უმრავლესობით სარგებლობს და შეუძლია სხვა პარტიებთან შეუთანხმებლად მიიღოს გადაწყვეტილებები და გამოსცეს კანონები. პარლამენტში უხვადაა წარმოდგენილი თავისუფალი მაჟორიტარი დეპუტატები, მაგრამ ისინი მეტწილად სახელისუფლებო უმრავლესობას უჭერენ მხარს. სახელისუფლებო პარტია წარმოადგენს აღმასრულებელი ხელისუფლების დაკომპლექტების მთავარ წყაროსაც. მართალია, ქართული კანონმდებლობა განასხვავებს პოლიტიკურ და არაპოლიტიკურ საჯარო მოხელეთა თანამდებობებს, მაგრამ პრაქტიკაში მისი გათვალისწინება თითქმის არ ხდება. ამას თან ერთვის ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შეზღუდული უფლებამოსილებები და მწირი ეკონომიკური რესურსები, რის გამოც მათი გავლენა პოლიტიკაზე უმნიშვნელოა. არსებული ვითარება ხელს უწყობს ხელისუფლების თავისუფლების მაღალ ხარისხს. რაც ქვეყნისთვის საჭირო რეფორმების გასატარებლად იქნება გამოყენებული [8].

როცა ერთი პარტია დომინირებს სუსტსა და დანაწევრებულ ოპოზიციაზე, დგება პოლიტიკური პასუხისმგებლობის საკითხი. ოპოზიციური პარტიები ქვეყანაში განვითარებულ მოვლენებზე პასუხისმგებლობას მთლიანად სახელისუფლებო პარტიას აკისრებენ. თავად პასუხისმგებლობას არ ინაწილებენ. სახელისუფლებო პარტიაც მსგავსად ფიქრობს და აცხადებს, რომ ის არის მმართველი პარტია და სწორედ მას მოეთხოვება პასუხის ნებისმიერი ნაბიჯისათვის [8].

ამდენად, ასეთ ვითარებაში, სადაც პოლიტიკური

მოთამაშეები ურთიერთსაჭიროების მნიშვნელობებს ვერ ხედავენ, მაშინ ზედმეტი საუბარი სახელისუფლებო და ოპოზიციურ პარტიათა თანამშრომლობაზე.

ხშირად მმართველი პარტიების სიძლიერე ოპოზიციურ პარტიათა მიერ საფრთხედ აღიქმება. მათი რწმენით ხელისუფლებას გავლენა აქვს სასამართლოზე, მედიასა და საარჩევნო ადმინისტრაციაზე. ოპოზიციური პარტიები ამ საფრთხის შემცირების ძირითად საშუალებად დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერებას, ქვეყნის დეცენტრალიზაციასა და ხელისუფლების შტოებს შორის ბალანსის მიღწევას მიიჩნევენ [8].

საერთოდ, ქვეყნის პარტიული სისტემის შეფასებისას ყურადღებას აქცევენ იმას, თუ როგორ ხდება ხელისუფლების ცვლა. საქართველოში ეს პროცესი პოლიტიკურ ძალებს შორის უკიდურესი დაპირისპირებისა და საზოგადოების მასობრივი მობილიზების ფონზე ვითარდება, როდესაც მთელი ძალაუფლება გამარჯვებულთა ხელში გადადის. შეიძლება ამგვარი პოლიტიკური პროცესი მომავალშიც მსგავსი მიმართულებით განვითარდეს, მაგრამ ისიც შეიძლება, რომ ტრადიცია დაირღვეს და შეიქმნას ახალი პრეცედენტი საქართველოში, პრეცედენტი იმისა, რომ ჩამოყალიბდეს ძლიერი, სტაბილური, დომინანტური პარტიული სისტემა ან თანმიმდევრულად განვითარებადი მრავალპარტიული სისტემა. არც სხვა სცენარების გამორიცხვა შეიძლება, რაც არსებითად მთავარ პოლიტიკურ პროცესებსა და მათ ურთიერთთანამშრომლობაზე დამოკიდებული [8].

ასევე, ყურადღებას აქცევენ იმას, თუ რამდენად ხშირად იცვლება ქვეყნის პოლიტიკურ სცენაზე წარმოდგენილი ძირითადი პარტიები. ქვეყნის პოლიტიკური ისტორიის ამა თუ იმ მონაკვეთზე მოქმედი ძირითადი პარტიები სწრაფად თუ ჩამოდიან პოლიტიკური სცენიდან, ასეთ რეალობას სუსტად ინსტიტუციონალიზებულ პარტიულ სისტემებს უწოდებენ. საქართველო აშკარად ამ ტიპს მიეკუთვნება. დამოუკიდებლობის პერიოდში ქართულმა საზოგადოებამ არაერთი დიდი და გავლენიანი პარტიის გაქრობა იხილა და ასევე ახალი ძლიერი პარტიების წარმოშობის მომსწრე გახდა [8]. რაც უსათუოდ საზოგადოებაში მათდამი არსებული მხარდაჭერის მასშტაბურობით იყო გამოწვეული. მიუხედავად

ერთპარტიული სისტემისათვის დამახასიათებელი გარკვეული უარყოფითი მხარეებისა და ნიშან-თვისებებისა, რაც აშკარად ვლინდება მის მონოპოლიურ უფლებებში, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფორმირებაზე. ასევე ერთი პარტიის მმართველობის დროს ხდება სახელმწიფო და პარტიული აპარატის შეზრდა, რაც საკმაოდ აფერხებს პოლიტიკურ ცხოვრებაში შეჯიბრებითობის, წინსვლის, ახლის ძიების შესაძლებლობებს. არც მრავალპარტიული სისტემის ზედმეტი იდეალიზაცია მოიტანს სარგებლობას, მასაც აქვს ასევე სუსტი და ნაკლოვანი მხარეები. ამას უცხოელი პოლიტიკოსებიც აღნიშნავენ ხანგრძლივი დაკვირვებისა და ანალიზის შედეგად. თუმცა, მიუხედავად ამისა, საზოგადოების დემოკრატიზაციის იმედები და პერსპექტივები დღეს, ხშირ შემთხვევაში, უკავშირდება მრავალპარტიულობას [1].

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პოლიტოლოგია, თბ., ომარ გოგიაშვილის რედ-ით, 2004;
2. საქართველოს პოლიტიკური პარტიები, ცნობარი, გამომც. სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრი. თბ., 1998;
3. საქართველოს პოლიტიკური პარტიები, ცნობარი, გამომც. სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრი. თბ., 1999;
4. მ. მაცაბერიძე, ქართული პოლიტიკური ხელისუფლება და პოლიტიკური პროცესი, გამომც.: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი. თბ., 2006;
5. <https://archiveresults.cec.gov.ge/results/2012/index.html> ცენტრალური საარჩევნო კომისია;
6. საქართველოს პოლიტიკური პარტიები, ცნობარი, გამომც.: საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია პოლიტოლოგიის ინსტიტუტი. თბ., 2003;
7. ნ. დარსანია, პოლიტიკური ინსტიტუტები, გამომც.: აღ. ლლონტი. თბ. 2011;
8. პარტიული სისტემა საქართველოში, ნიდერლანდების მრავალპარტიული დემოკრატიის ინსტიტუტი, ჰააგა. ეუთო-ს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანთა უფლებების ოფისი (ვარშავა). თბ., 2007;
9. Ендрью Хейвуд, Политология, М. 2005.

მენარემოების თავისებურებები და ეფექტიანობის ამაღლების საკითხები საბაზრო ეკონომიკის პირობებში (თეორიული ასპექტები)

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.03>

რეზიუმე

ევროკავშირში ქვეყნის ინტეგრაციის ამოცანებიდან უნდა გამომდინარეობდეს საბაზრო ეკონომიკის განმტკიცება. ამიტომ ქვეყანამ ძირითადი ყურადღება ევროკავშირთან ეკონომიკური კავშირების ყოველმხრივ განვითარებას ხელი უნდა შეუწყოს.

ნებისმიერ სახელმწიფოში მოსახლეობის შემოსავლების დონე დამოკიდებულია ქვეყნის ეკონომიკის სიდიდეზე. დღევანდელ პირობებში ეკონომიკური ზრდა მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის ტენდენციებით უნდა განვსაზღვროთ. შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდის, მენარემოების ეფექტიანობის, სავალუტო უსაფრთხოების თუ საგადასახდელო ბალანსის ასპექტები თანამედროვე მაკროეკონომიკური პოლიტიკის საკვანძო საკითხად გადაიქცა.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ზრდა, ეფექტიანობის ამაღლება, მენარემოება და მისი თავისებურებები, ინოვაციები, ცხოვრების დონე, ინვესტიცია ძირითად აქტივებში, სავალუტო უსაფრთხოება.

ციტირებისთვის: ნაყოფია ბ., (2023) მენარემოების თავისებურებები და ეფექტიანობის ამაღლების საკითხები საბაზრო ეკონომიკის პირობებში (თეორიული ასპექტები), ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 19-24. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

ბესარიონ ნაყოფია

თბილისის ჰუმანიტარული სასწავლო
უნივერსიტეტის პროფესორი; საქართველოს
ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის წევრი
<https://orcid.org/0000-0001-9017-3658>
E-mail: besarionakopia@yahoo.com

ENTREPRENEURSHIP PARTICULARITIES AND EFFICIENCY RAISING TASKS IN MARKET ECONOMIC CONDITIONS (THEORETICAL ASPECTS)

Besarion Nakopia,

professor of Tbilisi Humanitarian University,
a member of Economical Science Academy of Georgia
<https://orcid.org/0000-0001-9017-3658>
E-mail: besarionakopia@yahoo.com

RESUME

From EU country, integration problems should be followed consolidation of market economic. Consequently, the country should assist to pay main attention to development of economical connections in all aspects.

Income level of any state population depends on the country's economic size. In nowadays conditions, economical raising in the world should be determined with current globalization tendencies. Correspondingly, economical raising, entrepreneur efficiency, currency security or payment balance aspects became key task for macroeconomic policy.

Key words: economic growth, increasing efficiency, entrepreneurship and its features, innovations, standard of living, investment in fixed assets, currency security.

For citation: Nakopia B., 2023, Peculiarities of entrepreneurship and issues of increasing efficiency in market economy conditions (theoretical aspects), journal "Business and Legislation", 16 (3), 19-24. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

ძირითადი ტექსტი

საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა ფორმირება უაღრესად რთულ პირობებში მიმდინარეობს. ერთის მხრივ, ადამიანის მოთხოვნილებები სისტემატურად მზარდი და ცვალებადია. მაშინ, როცა ამ მოთხოვნილებათა სრულად დაკმაყოფილებისათვის საჭირო რესურსები მკაცრად განსაზღვრულია, ასეთ ვითარებაში ადამიანი სისტემატურად ცდილობს და ფიქრობს იმაზე, თუ როგორ იპოვოს გამოსავალი, რათა უმცირესი დანახარჯებით იარსებოს და მიიღოს მაქსიმალური შედეგი.

ეკონომიკური აზროვნება-ეკონომიკური კვლევისა და საქმიანობის ელემენტარული წესების ცოდნა დღეს აუცილებელია მენარმეებისათვის. ასეთი ცოდნის საფუძველზე შესაძლებელი ხდება სამენარმეო საქმიანობის ფორმების შერჩევა არა მხოლოდ სადღეისო, არამედ სამომავლო პერსპექტივისთვისაც.

ევროკავშირში ქვეყნის ინტეგრაციის ამოცანებიდან უნდა გამომდინარეობდეს საბაზრო ეკონომიკის განმტკიცება. ამიტომ ქვეყანამ ძირითადი ყურადღება ევროკავშირთან ეკონომიკური კავშირების ყოველმხრივ განვითარებას ხელი უნდა შეუწყო. ამ მიზნით გარდა საზღვარგარეთის ინვესტიციებისა, სტრატეგიულ მიმართულებად უნდა ჩაითვალოს ქვეყნის საკუთარი ბუნებრივ-ეკონომიკური და ინტელექტუალური პოტენციალის ამოქმედება.

ეკონომიკის სტრუქტურული ცვლილებები წარმოადგენს ეკონომიკური რეფორმის მიზანმიმართული პროცესის შემადგენელ ნაწილს. იგი გულისხმობს სახალხო მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურის გარდაქმნას და მოიცავს საბაზო დარგებს-მრეწველობას, ტრანსპორტს, კავშირგაბმულობას, სოფლის მეურნეობას, საბანკო-საფინანსო სფეროს და სხვა დარგებს.

ქვეყანა, სადაც ეკონომიკური რეფორმები მიმდინარეობს, მნიშვნელოვან სირთულეებს განიცდის. ამდენად, ხელისუფლებამ მოქნილი სოციალური ღონისძიებები უნდა განახორციელოს. საჭიროებისამებრ დასაშვებად უნდა იქნას მიჩნეული კომპრომისები, რაც უზრუნველყოფს სოციალური აფეთქების თავიდან აცილებას. თუმცა, ისიც გასათვალისწინებელია, რომ პოპულისტური მოქმედებები შეიძლება კიდევ უფრო ძვირი დაუჯდეს ქვეყანას და გახანგრძლივდეს რეფორმები.

ასეთ ვითარებაში, განსაკუთრებით საწყის ეტაპზე, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს მაკოორდინირებელი როლი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისა და სოციალური სამართლიანობის დამყარების საქმეში.

ეკონომიკური აზროვნება მენარმისათვის ყოველდღიური საქმიანობის საფუძველთა საფუძველია. მას მენარმეებისათვის გააჩნია პრაქტიკული მნიშვნელობა. ეკონომიკური სისტემის ფუნქციონირების კანონზომიერება მენარმეს საშუალებას აძლევს სწორად განსაზღვროს ვთქვათ, ინფლაციის შედეგები, მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება თავისი სამეურნეო საქმიანობის ეფექტიანად წარმართვისათვის და ამ გზით ეძლევა შესაძლებლობა კონკურენტულ ბრძოლაში გამარჯვებისათვის.

ეკონომიკური აზროვნება ეხმარება მენარმეს უკეთესად მართოს თავისი საწარმო, ეფექტიანად გამოიყენოს

ფინანსური, შრომითი და მატერიალური რესურსები, გადაწყვიტოს თავისი საწარმოს პრობლემები არა მხოლოდ ინდივიდუალური პოზიციიდან, არამედ საზოგადოებრივი თვალსაზრისის გათვალისწინებითაც. საქონლის წარმოება (მომსახურება), გაცვლა და მოხმარება განიხილება არა მხოლოდ საბანკო ანგარიშის პოზიციიდან, არა მხოლოდ ადამიანის ინტერესებიდან, არამედ მთელი საზოგადოების ინტერესებიდან. ბიზნესის სამყარო იზოლირებული როდია, იგი საზოგადოებრივი სამყაროს შემადგენელია და ამრიგად, ბიზნესისათვის სულერთი როდია როგორ ვითარდება მთელი ეკონომიკური სისტემა, რომელსაც გარკვეული მიზნები გააჩნია.

საზოგადოების ეკონომიკური მიზნები შეიძლება მოკლედ ასე ჩამოყალიბდეს:

პირველი - ეკონომიკური ზრდის განხორციელება: ამ მიზნის განხორციელება გულისხმობს უფრო მეტი რაოდენობის და მაღალხარისხოვანი პროდუქციის წარმოებას(მომსახურებას). უბრალოდ რომ ვთქვათ, საზოგადოებას სურს უკეთესი ცხოვრება;

მეორე - სრული დასაქმება: ყველას უნდა შეეძლოს თავისი სურვილისა და შესაძლებლობის ფარგლებში მიიღოს შესაბამისი სამუშაო. ყოველთვის სრულად იყოს დასაქმებული;

მესამე - ეკონომიკური ეფექტიანობა: ამ მიზნის განხორციელებისათვის საჭიროა შეზღუდული რესურსების პირობებში მიღწეული იქნას დანახარჯების მინიმუმი და უკუგების მაქსიმუმი;

მეოთხე - ფასების სიმყარე: როგორც ფასების მკვეთრი ზრდა, ასევე მისი დაცემა, ანუ როგორც ინფლაცია, ისე დეფლაცია მკვეთრად აუარესებს საზოგადოებრივ ცხოვრებას.

მეხუთე - ეკონომიკური თავისუფლება: ამ მიზნის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ყოველგვარი საწარმოს ხელმძღვანელი, ყველა მუშაკი და მომხმარებელი თავისუფალი უნდა იყოს თავისი საქმიანობის არჩევანში. ამასთან, თავისუფლება ხორციელდება კანონების დაცვის პირობებში.

მეექვსე - სამართლიანობა შემოსავლის განაწილებაში: ქვეყნის არც ერთი მოქალაქე არ უნდა გაღატაკდეს მაშინ, როცა მეორე სიმდიდრეში ცურავს.

მეშვიდე - ეკონომიკური უზრუნველყოფა: ქვეყანამ უნდა შეძლოს ქრონიკული ავადმყოფების, ინვალიდების, შრომისუნარმოკლებული ადამიანების საყოფაცხოვრებო უზრუნველყოფა, რომელთაც არ გააჩნიათ ცხოვრებისეული პირობები.

მერვე - ქვეყნის ეკონომიკა უნდა ესწრაფოდეს საერთაშორისო ვაჭრობის ბალანსირებისათვის, იმისათვის, რომ ქვეყანას არა მარტო შემოჰქონდეს საქონელი საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან, არამედ გაჰქონდეს თავისი საქონელი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ.

აქვე ყურადღება უნდა გავამახვილოთ კიდევ ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორზე. თუ ჩვენ თვალს გადავავლებთ ევროკავშირის ქვეყნების, ამერიკის ეკონომიკის განვითარების დონეს, აშკარაა ე.წ. მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობის კრიტიკული ზღვარის არსებობა, რაც გულისხმობს დანახოებისა თუ ინვესტიციების ისეთი დონის მიღწევას, რითაც უზრუნველყოფილი იქნება ეკონომიკის სტაბილური ზრდა და ცხოვრების

დონის შედარებითი ამაღლება. სწორედ ამისთვის არის საჭირო სწორი მაკროეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება, თუმცა, აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს საკმაოდ ხანგრძლივ და რთულ პროცესთან არის დაკავშირებული.

საბაზრო ეკონომიკაში მენარმეობას დიდი მისია აკისრია. თუ მასში დამკვიდრებული წესრიგით ბაზარი ბრძანების როლს თამაშობს და მომხმარებელთა სახელით განკარგულებებს გასცემს იმის შესახებ, თუ რომელი დოვლათი უნდა იწარმოოს და რა რაოდენობით, ამ განკარგულების აღსრულების ფუნქციას მენარმე ასრულებს. ამასთან, მას საბაზრო ეკონომიკაში ქვეყნის სტაბილურობაში, კეთილდღეობის ამაღლებაში შემდეგი ფუნქციები აკისრია: როგორც საკუთარი, ისე სხვისი წარმოების ფაქტორების გამოყენებით ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი დოვლათის წარმოება, წარმოების ფაქტორთა მესაკუთრეების უზრუნველყოფა შესაბამისი შემოსავლებით; მოსახლეობის დასაქმება და მათი ცხოვრების დონის ამაღლება; სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსებით; ქვეყნის პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური პროგრესისა და სტაბილურობის უზრუნველყოფა.

არანაკლები ყურადღება უნდა დაეთმოს სტრუქტურულ ძვრებს რეალურ ეკონომიკაში, რაც ძირითადად გამოიხატება თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვითა თუ ინოვაციური და პოლიტიკური სექტორების სწრაფ განვითარებასა და მათი საექსპორტო პოტენციალის ამაღლებაში. საბაზრო მექანიზმის წარმატებული ფუნქციონირების აუცილებელ პირობას თავისუფალი კონკურენციის დაცვა შეადგენს, რომლის შეზღუდვის პირდაპირი შედეგი საბაზრო მექანიზმის რღვევაა აქედან გამომდინარე უარყოფითი შედეგებით.

სამენარმეო საქმიანობის მიზნები, მენარმის მოთხოვნილებათა პრიორიტეტულობის შესაბამისად შემდეგი თანმიმდევრობით დალაგდება: მაქსიმალური მოგების მიღება; პირადი კეთილდღეობა და ქონების დაგროვება; სამენარმეო საქმიანობის მასშტაბების გაფართოება და სტაბილური განვითარება; საზოგადოებრივი აღიარება.

თანამედროვე მსოფლიო განსაკუთრებულია იმ მხრივ, რომ ინდუსტრიული ერა თანდათანობით ინფორმაციულ ერაში გადადის; უაღრესად სწრაფი განვითარების კვალობაზე მნიშვნელოვნად გართულებულია წარმოებითი ურთიერთობა. ასეთი ვითარება განაპირობებს საშუაშალო საქმიანობის-ინფორმაციის მოპოვებისა და გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლების აუცილებლობას. ასევე აღნიშნული იმაზე მიგვანიშნებს, რომ როგორც მატერიალური დოვლათის წარმოება, ასევე მომსახურება საზოგადოების ეკონომიკური მოვლენების ობიექტად უნდა მივიჩნიოთ. წარმოება, გაცვლა და მოხმარება ის ეკონომიკური მოვლენებია, რომლებიც სამეურნეო სუბიექტების მოქმედების შედეგია და სპონტანურად როდი ვითარდებოდა. თავის მხრივ, სამეურნეო სუბიექტები განაპირობებენ საზოგადოების წინსვლას, ადამიანი თვითონაა სამეურნეო სუბიექტი, რომელიც ქმნის, ცვლის და მოიხმარს საარსებო დოვლათს. თუმცა სამეურნეო სუბიექტის განკერძოებულად განხილვა მიუღებელია. ინდუსტრიული ეკონომიკისათვის სანაწარმო, როგორც სისტემა-ადამიანთა ერთობლიობა, გაცილებით უფრო ახორციელებს სამეურნეო სუბიექტის

ფუნქციას, ვიდრე თითოეული ინდივიდი ცალ-ცალკე. კარგავს რა სამეურნეო ინდივიდუალობას, პიროვნება ფაქტიურად წარმოების ფაქტორად გვევლინება.

თანამედროვე საზოგადოების თავისებურებაზე ისიც მიგვანიშნებს, რომ ამჯერად სახელმწიფო თვით გვევლინება სამეურნეო სუბიექტად. იგი ეკონომიკურ ურთიერთობაში შედის არა მარტო ქვეყნის შიგნით ფუნქციონირებად მრავალრიცხოვან საწარმოებთან-ეკონომიკურ სუბიექტებთან, არამედ საზღვარგარეთის ქვეყნებთან და მათ საწარმოებთან. ამდენად, თანამედროვე ეკონომიკაში სახელმწიფო განიხილება, როგორც წარმოების ერთ-ერთი ფაქტორი.

სამეურნეო სუბიექტების რანგში გვევლინება ისეთი გლობალური მოვლენებიც, როგორიცაა გარემოს გაჭუჭყიანებისა და რესურსების საყოველთაო დეგრადაციისა და ფლანგვის ფაქტორები. აღნიშნული მოვლენები, რომელიც ბუნებრივი გარემოს გავლენით ყალიბდება, მართალია უშუალოდ დაკავშირებული არ არის ადამიანის ყოველდღიურ საქმიანობასთან, მაგრამ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საარსებო დოვლათის შექმნის პროცესებზე, გარკვეულწილად განაპირობებს ამ უკანასკნელის სამომხმარებლო თვისებებს.

ეკონომიკური მოვლენები, დიალექტიკური ბუნებიდან გამომდინარე, მჭიდრო ურთიერთკავშირში იმყოფებიან და ურთიერთ განპირობებულნი არიან. ფართო გაგებით ეკონომიკურ მექანიზმებს განსაზღვრავენ, როგორც სხვადასხვა ეკონომიკურ მოვლენათა შორის ბუნებრივად წარმოშობილ აუცილებელ ურთიერთკავშირს. ეკონომიკური ანალიზის შედეგებში ასახვას პოულობს, როგორც შედარებით მარტივი ეკონომიკური მექანიზმების, ასევე ეკონომიკური კანონების მოქმედება. ცხადია, ეკონომიკური ანალიზის ფუნქცია ეკონომიკურ მოვლენათა შორის არსებული ურთიერთობის ბუნების ჩამოყალიბებით არ იფარგლება, იგი მოწოდებულია განსაზღვროს ეკონომიკური ზრდის პირობები და მიმართულებანი. ეკონომიკური მოვლენები, რომელიც განპირობებულია მათი, ასე ვთქვათ ამძრავი მექანიზმებითა და კანონებით, სიცარიელეში როდი მიმდინარეობს, არამედ ყალიბდება და ვითარდება სახელმწიფოსა და მისი ინსტიტუტების მიერ მიღებული კანონების დემოკრატიულ საწყისებზე, საჯაროობის პირობებში ჩამოყალიბებული კანონმდებლობისა და დადგენილი კერძო წესების პირობებში. ეს გარემოება ყველა ბიზნესმენმა უნდა გაითვალისწინოს. ასეთ საფუძველზე ყალიბდება ქვეყნის ეკონომიკური რეჟიმი, რომელიც მოიცავს სახელმწიფო კანონმდებლობას, კოოპერაციულ სამართლებრივ ნორმებს, შრომისა და კაპიტალის შეერთების ფორმებს. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ განსაზღვრავს შეღავათიან საგადასახადო სისტემას და ა.შ. აღნიშნული იურიდიული და ინსტიტუციური ბაზა განპირობებულია ქვეყნის გეოგრაფიული გარემოთი. ტექნიკური და იმ ფსიქოლოგიური ეროვნული ხასიათის მოვლენებით, რომელიც მეტ-ნაკლებად გავლენას ახდენს ადამიანთა საქმიანობის აქტივობაზე. ასეთი შეფასების საფუძველზე ჩვენ მივდივართ ეკონომიკური სისტემის ცნების განსაზღვრამდე. განსხვავებული ეკონომიკური რეჟიმის პირობებში ერთი და იგივე ეკონომიკური სისტემა შესაძლოა განსხვავებულ

ლად ფუნქციონირებდეს. ეკონომიკური მეცნიერების შემეცნებაში ეკონომიკური მექანიზმის კატეგორიის ადგილის განსაზღვრისათვის საჭიროა ეკონომიკური დოქტრინის ცნების განსაზღვრა. აღნიშნული ცნების განსაზღვრაში მეცნიერ ეკონომისტთა აზრი საკმაოდ განსხვავებულია იმ მარტივ გასაგებ გარემოებათა გამო, რომ თვით ეკონომიკური დოქტრინის არსი ვერ თავსდება მხოლოდ ეკონომიკური კატეგორიის ფარგლებში. ამა თუ იმ ეკონომიკური დოქტრინის მომხრეებიც პრაქტიკული ეკონომიკური რეკომენდაციის ავტორად გვევლინებიან, თუმცა, როგორც იტყვიან, მათ უკან დგას არა მარტო ეკონომიკური მეცნიერება, არამედ გარკვეული ეკონომიკური პოლიტიკა, ფსიქოლოგიური და მსგავსი სხვა მიზნები.

როცა ერთი რომელიმე ეკონომიკური მოვლენა განაპირობებს სხვა მოვლენის გარკვეულ თანმიმდევრობას ისე, რომ ეს უკანასკნელი არ საჭიროებს რაიმე დამატებით იმპულსს. ამ შემთხვევაში შეიძლება ვილაპარაკოთ ეკონომიკური მექანიზმების არსებობაზე, მის მულტიპლიკატორულ ბუნებაზე. ეკონომიკური მოვლენების თანმიმდევრობა იმას ნიშნავს, რომ მისი შემეცნება შეიძლება მუდმივი დაკვირვების მეშვეობით. მსგავსი ანალიზი ღირებულია შეფასებას არ ითხოვს. თუმცა, არ გამორიცხავს ეკონომიკური მექანიზმების ფუნქციონირების პირობებსა და გარემოებათა ზუსტი ანალიზის საჭიროებას.

აღნიშნული მოსაზრებიდან გამომდინარე, ეკონომიკური მექანიზმის ფუნქციონირების შესაძლებლობის განსაზღვრისათვის საჭიროა იმ კონკრეტული პირობების აღრიცხვა, რომელშიც მოქმედებენ ეს მექანიზმები.

ეკონომიკური კანონების მსგავსად, ეკონომიკური მექანიზმები ობიექტური ხასიათის მატარებელია. თუმცა, დიალექტიკური შემეცნების თვალსაზრისით, გამორიცხული არ არის გარე ფაქტორების ზეგავლენა. აქედან გამომდინარე, ეკონომიკური მექანიზმების ოპტიმალური ფუნქციონირების განსაზღვრისათვის საჭიროა მისი მოქმედების ზუსტი გამოკვლევა. დაკვირვების პროცესში გამოყენებული უნდა იქნას ლოგიკური მოსაზრებები და ამ საფუძველზე მიღებული გაანგარიშებები.

განსჯის კვალობაზე შესაძლებელია ეკონომიკური მოვლენების განვითარების პროგნოზირება, ვთქვათ, საწყისი წონასწორობის პირობებში დამატებითი ყიდვისუნარიანობის ზრდა განაპირობებს ქვეყნის საშინაო ბაზარზე დამატებითი ყიდვისა და იმპორტის გადიდებას. ეს კი, თავის მხრივ, გამოიწვევს სამამულო საქონლის ფასის მატებას. იგივე ლოგიკა გვკარნახობს, რომ ასეთ შემთხვევაში დამუხრუჭდება ექსპორტი. ამ ჯაჭვის შედეგები გამოიწვევს საგადასახადო ბალანსის დეფიციტის ზრდას

და განაპირობებს ქვეყნის ეკონომიკის დისბალანსს.

ამგვარად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ გარკვეული სახის ეკონომიკური მექანიზმები შეიძლება შემუშავებულ იქნას ლოგიკური წყობის საფუძველზე.

მაღალი ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად, სახელმწიფოს როლი და ადგილი განსაკუთრებულია, რადგან სწორედ მან უნდა შეიმუშაოს ის გრძელვადიანი პროგრამები, რომლის მიზანიც იქნება გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა. აღნიშნულის საფუძველზე

შესაძლებელი იქნება მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება. შემცირდება ქონებრივი დიფერენცია, გაიზრდება საშუალო ფენა, რომელიც გახდება საზოგადოების დიდი ნაწილი, ჩამოყალიბდება სამართლებრივი სახელმწიფო, რომელიც იქნება ადამიანის უფლებებისა თუ ძირითადი თავისუფლების გარანტი.

აღნიშნული პრობლემა შეიძლება გადაწყდეს თანამედროვე ტექნოლოგიური სიახლეების დანერგვით და ეკონომიკის სტრუქტურული ტრანსფორმაციის გზით. გარდამავალ პერიოდში ქვეყნების სასტარტო პირობები ერთმანეთისაგან განსხვავებულია, რაც შეიძლება გამოხატული იყოს მაკროეკონომიკური დაუბალანსებლობის ხარისხით. ეს უკანასკნელი გამოხატულებას პოულობს საბიუჯეტო და საგარეო ვაჭრობის დეფიციტში, საგარეო ვალის ტვირთის სიმძიმეში, შეზღუდული სავალუტო რეზერვებისა თუ სახელმწიფო სანარმოებში ზარალის არსებობაში.

ეკონომიკური პროცესები-მოვლენები განხილული უნდა იქნას როგორც სტატიკაში, ისე დინამიკაში. ცხადია, ასეთი დაყოფა პირობითია, და ამდენად, პირობითია ისიც, რომ პირველ შემთხვევაში საჭიროა დროის ფაქტორის გათვალისწინება, ხოლო მეორე შემთხვევაში შესაძლოა დროს არ ჰქონდეს გადაწყვეტი მნიშვნელობა, თუმცა დროის ფაქტორი მეტ-ნაკლებად გავლენას ახდენს ყველა ეკონომიკურ მოვლენაზე. დროის ფაქტორი გასათვალისწინებელია მაშინაც, როცა საქმე ეკონომიკური მოვლენების განსხვავებულ ხანგრძლივობას. ასე მაგალითად, ეკონომიკური კრიზისების დროს წარმოების ციკლის რღვევის მიზეზად, დროის ფაქტორის გათვალისწინების გარეშე შეუძლებელია პროცენტული განაკვეთის გამოთვლა, ფინანსური ანგარიშსწორება და სხვადასხვა ეკონომიკური პროგრამების შემუშავება. დროის ფაქტორის გავლენა განასხვავებს ეკონომიკურ მექანიზმებს ეკონომიკური კატეგორიებისაგან.

ეკონომიკური მექანიზმების მრავალრიცხოვნობა დღის წესრიგში აყენებს მათი კლასიფიკაციის საჭიროებას. თუ ჩავთვლით, რომ ეკონომიკური მექანიზმები წარმოადგენს ეკონომიკურ მოვლენათა ურთიერთკავშირს, რომელიც წარმოიშობა გარკვეულ სიტუაციაში საწყისი იმპულსის ზეგავლენით, მაშინ უდაოა, რომ მრავალი სხვადასხვა იმპულსების არსებობა განაპირობებს ეკონომიკურ მექანიზმთა სიმრავლეს. პრობლემად მიჩნეულია ეკონომიკური მექანიზმების კლასიფიკაციის კრიტერიუმების დადგენა. ყოველი ქვეყნის მოსახლეობას, მათ შორის ბიზნესმენებს, გააჩნიათ შემოსავალი, რომელსაც იყენებენ თავის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად. იმავდროულად ისინი აწარმოებენ მატერიალურ დოვლათს და ეწევიან მომსახურებას, რომელსაც ყიდიან შემოსავლის მიღების მიზნით. ამჯერად ვეცდებით გავარკვიოთ ის მექანიზმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ წარმოებისა და მოხმარების წონასწორობის დამყარებას.

კვლავწარმოების პროცესში წარმოება და მოხმარება ურთიერთკავშირში იმყოფებიან. მიუხედავად ამისა, ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან, როგორც ხასიათით, ასევე იმ პირობებით, რომელშიც ეს პროცესი მიმდინარეობს.

წარმოებისა და მოხმარების აქტებს შორის აუცილებ-

ბელია თანმიმდევრობა: შეიძლება მხოლოდ მოხმარება, რაც წარმოებულია. მოხმარების აქტი მიმდინარეობს წარმოების აქტის შემდგომ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მოცემული პერიოდისათვის მოხმარების აქტი განსაზღვრულია იმავე პერიოდის წარმოების აქტის მოცულობით. თუმცა ეს ზღვარი შეიძლება გაფართოვდეს პერიოდის დასაწყისში არსებული სათადარიგო მარაგის გამოყენებით. წარმოება და მოხმარება განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან შეცნობისა და პროგნოზირების დონის მხრივაც. მოცემული პერიოდის ფარგლებში წარმოების მოცულობის დადგენა ფრიად შესაძლებელია. მაგალითად, ქვანახშირის მოპოვების მოცულობა თვის განმავლობაში წინასწარ შეიძლება განისაზღვროს ტონის ფარგლებში. ამისათვის საჭიროა საწარმოო სიმძლავრეების მოცულობის განსაზღვრა და მათი მუშაობა.

რაც შეეხება მოთხოვნილებას, მის შესახებ ბევრი რამ უცნობია. რა თქმა უნდა, შესაძლებელია გავიანგარიშოთ მოხმარების საგნების ყიდვის საერთო მოცულობა. იგი ტოლია ყიდვის უნარიანი მოთხოვნისა. აგრეთვე შეიძლება განისაზღვროს იმ საქონელთა რეალური მოხმარება, რომლების საწყობში შენახვას არ ექვემდებარება (ელექტროენერგია, მომსახურება), მაგრამ არასდროს არაა ცნობილი მოხმარების სასურველო მოცულობა.

ამრიგად, თუ წარმოების მოცულობა სრულად ექვემდებარება გაზომვას და პროგნოზირებას, მოხმარების ანალიზის დროს მონაცემი შეიძლება მივიღოთ მხოლოდ სამომხმარებლო ხარჯების შესახებ და არა რეალური მოხმარების და მისი პოტენციალური მასშტაბების შესახებ.

გარდა ამისა, არსებობს განსხვავება ამ ორ პროცესზე ზემოქმედების მხრივაც. წარმოების პროცესზე გავლენა, ჩვეულებრივად ხორციელდება გარკვეული მატერიალური რესურსების გამოყენებით და, იგი სავსებით რეალურია. მოხმარებაზე ზემოქმედების საშუალებანი უმეტესწილად ფსიქოლოგიური ხასიათისაა და საკმაოდ შეზღუდულია, ამდენად, შედეგის განსაზღვრაც საკმაოდ ძნელია. და ბოლოს, წარმოებისა და მოხმარების პროცესში განსხვავებულ როლს ასრულებს დროის ფაქტორი. მოკლე დროის პერიოდში, როცა წარმოების პროცესში არავითარი ცვლილებები არ ხდება, მოხმარება არ რჩება ფიქსირებულ სიდიდედ, ვინაიდან იგი გვევლინება, როგორც ფასისა და შემოსავლის ფუნქცია. წარმოების პროგნოზირება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ მომავალი გადახდის უნარიანი მოხმარების ბაზაზე, თუმცა თვით გადახდის უნარიანი მოხმარება ხშირად არ მოიცავს არავითარ ელემენტს და ასახავს მხოლოდ ამ წუთიერ მომენტს.

განსხვავებულად ფასდება ის დროც, რომელიც იხარჯება წარმოებისა და მოხმარების პროცესში. წარმოებისათვის აუცილებელი სიმძლავრეების არსებობის პირობებში ტექნოლოგიური პროცესებისათვის ხანგრძლივობა ყოველთვის განსაზღვრულია. კონკრეტული საწარმოო სიმძლავრისათვის საჭირო დრო ყოველთვის ექვემდებარება პროგნოზირებას. მოხმარების დრო კი - გამომდინარე საქონლის მოხმარების ბუნებიდან, მერყეობს ნულიდან უსასრულობამდე. ეს განსხვავება ლაპარაკობს იმაზე, რომ წარმოებისა და მოხმარების წონასწორობის მექანიზმი მარტივი არაა და ამ შემთხვე-

ვაში ერთი რომელიმე მექანიზმის გამოყენებით ფონს ვერ გავალთ.

ფაქტიურად არსებობს ასეთი მექანიზმის ორი ტიპი: ერთი უზრუნველყოფს ერთი რომელიმე განსაზღვრული საქონლის წარმოებისა და მოხმარების წონასწორობას, ხოლო მეორე - საქონელთა წარმოებასა და მოხმარების წონასწორობას. კონკრეტული სახის საქონლის წარმოებისა და მოხმარების განწონასწოვება შესაძლებელია რაციონების მექანიზმის მეშვეობით.

რაციონების მექანიზმი იმაში მდგომარეობს, რომ მოცემული საქონლის მოხმარების მოცულობა ავტორიტარული გადაწყვეტილებით განისაზღვრება. მოხმარების მოცულობა ისეთნაირად განისაზღვრება, რომ მოხმარების მოთხოვნა სრულად შეესაბამებოდეს წარმოების მოცულობას, ასეთია წარმოებასა და მოხმარებას შორის წონასწორობის დამყარების მარტივი ხერხი. თუმცა, ამ მექანიზმების გარეგნულ სიმარტივეში იმალება საკმაოდ რთული პროცესები, რომლებიც პრაქტიკაში იჩენს თავს. რაციონების მექანიზმის ფუნქციონირება მოითხოვს აუცილებელ წონასწორობას წარმოებისა და მოხმარების მოცულობას შორის.

აქედან გამომდინარე, საჭიროა განისაზღვროს წარმოების მოცულობა, როცა საწყისი რეზერვი არ არსებობს, ან მისი სიდიდე ცნობილია, ან კიდევ, როცა საუბარია იმპორტირებაზე, ამის გაკეთება საკმაოდ ადვილია. როცა მოცემული სახის პროდუქციის წარმოება ხორციელდება ეროვნული საზღვრების ფარგლებში, მისი სიდიდე განისაზღვრება სტატისტიკური აღწერის საფუძველზე. ამ შემთხვევაში აღწერას უნდა დაექვემდებაროს ყველა მწარმოებელი, რომლებიც წარადგენენ დეკლარაციას. იგი მაქსიმალურად ზუსტი უნდა იყოს და დაექვემდებაროს კონტროლს. პრობლემის სირთულე დაკავშირებულია აგრეთვე არაერთგვაროვანი საქონლის წარმოებასთან. რაც შეეხება მოხმარებას, თითქოს რაციონირების პირობებში მოხმარების დაგეგმვა საკმაოდ მარტივია, თუ გვეცოდინება წარმოების მოცულობა და სტრუქტურა, მაგრამ მწარმოებელმა, თუ სურს დააკმაყოფილოს მომხმარებელი, უნდა იცოდეს, თუ რა ესაჭიროება მომხმარებელს. ამის გამო საჭიროა არსებული მოხმარების ანალიზი. თუმცა ეს მოთხოვნები და მის მიერ განპირობებული პოტენციური მოხმარება სულაც არ შეესაბამება რეალურ მოხმარებას. რაციონების პირობებში რეალური მოხმარება ნორმატივების დოკუმენტებით განისაზღვრება. თუ ნორმირებული განაწილება მოკლებულია იურიდიული ნორმების საფუძველს და განაწილება ხდება განაცხადების მიხედვით, მაშინ საკმარისია გავიანგარიშოთ შემოსული განაცხადების ჯამი და ამ გზით განისაზღვროს რეალური მოხმარების სიდიდე. როცა ნორმირებული განაწილება ხორციელდება მოხმარების საკონტროლო ციფრების დადგენით, ყველა მომხმარებლისათვის (საკითხი ეხება სასიცოცხლო საარსებო საქონელს) - ძირითადი ამოცანაა ამ ნორმების სწორად დადგენა. ნორმირების სხვადასხვა ხერხები არსებობს, მაგრამ მთავარია ის, რომ ნორმების დროს გამოვავლინოთ ღრმა ცოდნა და დავიცვათ სამართლიანობა. განაწილების სხვადასხვა ეტაპზე, დარღვევის თავიდან აცილების მიზნით, საჭირო ხდება ბიზნესმენის ინტერესების ხელოვნურად

დაკავშირება რაციონირების მექანიზმის ნორმალური ფუნქციონირების მექანიზმთან. თუმცა, როგორც ცნობილია, პროდუქტების უკმარისობის და ფასების ზრდის პირობებში ბიზნესმენებს ეშინიათ თავიანთი ფონდის გაუფასურებისა. ხარჯავენ რა თავიანთ რეზერვებს, მათ არა აქვთ საშუალება მისი შევსებისათვის და ამჩნევენ, რომ მათი რეალური ფასეულობა-საქონელი, თანდათან გამოიღვენება მათი ბალანსიდან მუდმივად გაუფასურებადი ფულადი სახსრების ხარჯზე. მიუხედავად იმისა, რომ რაციონირების მეთოდს გააჩნია პრობლემები განაწილების ბოლო სტადიაზე, რეზერვების შევსება თეორიულად განპირობებულია მისი პირვანდელი მასშტაბისა და სტრუქტურის ფარგლებში. თავის მხრივ, მრეწველობაში პროდუქციის წარმოება და მოხმარებაზე მინოდება ცვალებადია. იგი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა რაოდენობისა და რა რა სახის ნედლეულს ღებულობს. ასეთ შემთხვევაში, იმისთვის, რომ დაადგინონ ამა თუ იმ ბიზნესმენის მიერ განხორციელებულ ღონისძიებათა ეფექტიანობა, ზოგჯერ მიმართავენ ბალურ შეფასებას, ან თავად მრეწველი ახერხებს მოხმარების დაკმაყოფილებას. ამ პროცესს უკავშირებენ დაკრედიტების სისტემას, რაც საშუალებას იძლევა გარკვეულად ზემოწმდება მოახდინონ წარმოებისა და მოხმარების პროცესზე წარმოებასა და მოხმარებას შორის წონასწორობის დამყარება თავისუფალი ბაზრის პირობებში ეფუძნება მოთხოვნისა და მიწოდების კანონებს. ამ მექანიზმის შედეგები განსხვავებულია მოკლე დროისა და ხანგრძლივი პერიოდისათვის გათვალისწინებული გარიგებების შესაბამისად.

აქედან გამომდინარე, საჭიროა აღნიშნული საბაზრო მექანიზმის მოქმედება განხორციელებულ იქნას როგორც მოკლე დროის, ასევე ხანგრძლივი პერიოდის ინტერვალის გათვალისწინებით. ბაზარზე მყიდველთა მოთხოვნისა და გამყიდველთა მიწოდების საფუძველზე განისაზღვრება საქონლის ფასი, რომელსაც გააჩნია ორი თვისება: იგი ერთიანია და, ამავე დროს, შესაძლებლობას იძლევა განხორციელდეს მაქსიმალური რაოდენობის გარიგებები. ეფექტიანობის ამაღლების საკითხის განხილვისას თუ ვიმსჯელებთ ზოგადი პრინციპებით, ძირითადი ყურადღება წარმოების დონეზე არის გადატანილი. ამ უკანასკნელის ძირითადი ეფექტიანობა განპირობებულია სახელმწიფოს საზოგადოებრივი საქონლით, რომელიც იზომება საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ხარისხით. როგორ უნდა გაიზომოს ეფექტიანობა? ამ კითხვაზე პასუხი ალბათ მაინც მთლიან შიდა პროდუქტში უნდა ვეძიოთ, ოღონდ განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ საზოგადოების მწარმოებლურობა უნდა მივიჩნიოთ. თუ დავეყრდნობით ეკონომიკის სტრუქტურული განვითარების მოდელებს, მთავარი მაინც ზრდის ფაქტორების სტრუქტურა, დაგროვებისა და მოხმარების, მოთხოვნისა და მიწოდების თანაფარდობა ინვესტიციების სტრუქტურა არის. ეკონომიკური ზრდა ძირითადად მაინც ერთობლივი მოთხოვნით განისაზღვრება, რომელიც მოსახლეობის, მწარმოებლის, სახელმწიფოს, კერძო ინვესტორებისა და

ექსპორტიორების ხარჯებს მოიცავს. ძირითად როლს მაინც მოსახლეობის შემოსავლები განსაზღვრავს.

გარდა ზემოაღნიშნული რამდენიმე მიმართულებისა, უნდა გამოვყოთ ეკონომიკური ზრდის უთანასწორობა, ზრდის დაბალი ხარისხი და განვითარების დაბალი ინდექსი. განსაკუთრებული როლი ენიჭება ინტელექტუალურ კაპიტალს. სამწუხაროდ, დღევანდელ პირობებში შეფარდებითი ეკონომიკური ეკონომიკური სტაბილურობა გამოწვეული არის არა ეკონომიკაში მკვეთრი ცვლილებით, არამედ მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე ეკონომიკური კონიუნქტურით. ეკონომიკური ზრდის განსაკუთრებულ შემაფერხებელ ფაქტორად დანაზოგებისა და ინვესტიციების სიმცირე უნდა მივიჩნიოთ. საქართველომ უნდა იპოვოს, შეიმუშაოს გარკვეული ტიპის მოდელები, რომლებიც უნდა ასახავდეს მოკლევადიან, საშუალოვადიან და გრძელვადიან მოთხოვნებს.

დღევანდელ პირობებში ეკონომიკური ზრდა მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის ტენდენციებით უნდა განვსაზღვროთ. ეკონომიკური ზრდის, შესაბამისად, სავალუტო უსაფრთხოებისა თუ საგადასახდელო ბალანსის ასპექტები თანამედროვე მაკროეკონომიკური პოლიტიკის საკვანძო საკითხად გადაიქცა. ინდუსტრიული თუ ტექნოლოგიური რევოლუციის პირობებში უნდა განისაზღვროს არა მარტო ის ეკონომიკური ფაქტორები, რომლითაც შესაძლებელი გახდება ეკონომიკის წონასწორობის უზრუნველყოფა, არამედ უნდა განხორციელდეს ეკონომიკური ზრდისა თუ სავალუტო უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული პრობლემების იდენტიფიცირება.

თანამედროვე ეპოქა ცნობილია როგორც ეკონომიკური აზროვნების ერა.

ამდენად, ყოველგვარი სამეწარმეო საქმიანობა უნდა შეესაბამებოდეს ეპოქისთვის, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისათვის შესატყვისი ამოცანების გადანეწევა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პაპავა ვ., ეკონომიკის. მეთოდოლოგია და მეთოდები. თბილისი, 2020;
2. სილაგაძე ა., ეკონომიკური დოქტრინები, თბილისი, 2010;
3. ასათიანი რ., საქართველოს ეკონომიკა, თბილისი, 2012;
4. ხარშილაძე გიორგი, ეკონომიკური ზრდის ხარისხობრივი ასპექტები საქართველოში და მასზე მოქმედი მაკროეკონომიკური პოლიტიკის გავლენის ასპექტები. თბილისი, 2022;
5. ნაყოფია ბ. ბიზნესის საფუძვლები. თბილისი, 2010 წელი;
6. Papava V., 2022b. On the Main Challenges of the Architecture Transformation of the World Economy. Eurasia Review, March 31, <https://www.eurasiareview.com/31032022-on-the-main-challenges-of-the-architecture-transformation-of-the-world-economy-oped>.

სიმპტომატური კითხვარისა და მისი მოკლე ფორმების ფსიქომეტრიული ანალიზი ახალგაზრდების შერჩევაზე

ელენე ჩომახიძე

ფსიქოლოგიის აკადემიური
დოქტორი, სსუ ასოცირებული
პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0000-8196-6701>
chomakhidze.elene@gmail.com

კახი კოპალიანი

ფსიქოლოგიის აკადემიური
დოქტორი, სსუ პროფესორი
<https://orcid.org/0000-0002-0597-2306>
E-mail: kkopaliani@sou.edu.ge

ანა ზუბაშვილი

თსუ დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0005-7045-2859>
E-mail: ana.zubashvili827@pes.tsu.edu.ge

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.04>

ანოტაცია

სიმპტომატური კითხვარი SCL-90-R შემუშავდა ფსიქოლოგიური დისტრესისა და დისტრესის სპეციფიკური პირველადი სიმპტომების შესაფასებლად. წინამდებარე კვლევის მიზანი იყო SCL-90-R-ს ქართული ვერსიისა და მისი მოკლე ფორმების (BSI, SCL-27, BSI-18, SCL-14 და SCL-K-9) ფსიქომეტრიული ანალიზი: ფაქტორული სტრუქტურის, სანდოობის შესწავლა, აგრეთვე ტესტის ვრცელი და მოკლე ფორმების ეკვივალენტურობის შემოწმება. კვლევა ჩატარდა შემთხვევით შერჩევაზე 464 პირის მონაწილეობით (მათ შორის 79% ქალი და 21% მამაკაცი, საშუალო ასაკი 21.4 ± 6.2), რომლებმაც შეასრულეს სიმპტომატური კითხვარი. ყველა მოკლე ფორმა მიღებულია ტესტიდან შესაბამისი პუნქტების შერჩევის გზით. მიღებული შედეგი SCL-90-R-სა და ყველა მოკლე ფორმის მაღალ სანდოობაზე მიუთითებს: როგორც კრომბაჰის ალფა, ისე მაკდონალდის ომეგას მნიშვნელობა 0.7-ზე მაღალია. კორელაცია SCL-90-R-სა და მისი მოკლე ფორმების შესაბამის სკალებს, აგრეთვე სიმძიმის ინდექსს შორის ძალიან მაღალია – 0.9-ს აღემატება. მაღალი კორელაცია, აგრეთვე ტესტის სხვადასხვა ფორმით გამოთვლილ საშუალო მაჩვენებლებს შორის სხვაობის უმნიშვნელო ეფექტი ადასტურებს SCL-90-R-ისა და მისი მოკლე ვერსიების დამაკმაყოფილებელ ეკვივალენტურობას. დადასტურდა კითხვარის როგორც ვრცელი, ისე მოკლე ფორმების ერთფაქტორიანი სტრუქტურა, რაც მოწმობს ფსიქოლოგიური დისტრესის ფართო კონსტრუქტის გასაზომად განკუთვნილი SCL-90-R-ისა და მისი მოკლე ფორმების კონსტრუქტის ვალიდურობაზე. სიმპტომატური კითხვარისა და მისი ხუთი მოკლე ფორმის ქართული ვერსია შეიძლება მიჩნეულ იქნეს სანდო და ვალიდურ ინსტრუმენტად ახალგაზრდებს შორის ფსიქოლოგიური დისტრესისა და ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების შესაფასებლად. მისი გამოყენება შეიძლება როგორც კვლევითი, ისე ფსიქოლოგიური კონსულტირების მიზნებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: სიმპტომატური კითხვარის ქართული ვერსია, მოკლე ფორმები, ფსიქოლოგიური დისტრესი, დისტრესის სპეციფიკური პირველადი სიმპტომები, სიმპტომების სიმძიმე.

ციტირებისათვის: ჩომახიძე ე., კოპალიანი კ., ზუბაშვილი ა., სიმპტომატური კითხვარისა და მისი მოკლე ფორმების ფსიქომეტრიული ანალიზი ახალგაზრდების შერჩევაზე, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 25-33. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

PSYCHOMETRIC ANALYSIS OF THE SCL-90-R AND ITS SHORT VERSIONS IN YOUTH

Elena Chomakhidze

Academic doctor of psychology, SSU
associate professor
<https://orcid.org/0009-0000-8196-6701>
chomakhidze.elene@gmail.com

Kakhi Kopaliani

Academic doctor of psychology, SSU
professor
<https://orcid.org/0000-0002-0597-2306>
E-mail: kkopaliani@sou.edu.ge

Anna Zubashvili

TSU doctoral student
<https://orcid.org/0009-0005-7045-2859>
E-mail: ana.zubashvili827@pes.tsu.edu.ge

ABSTRACT

The Symptom Checklist-90-Revised was constructed to measure both general psychological distress and specific primary symptoms of distress. This study conducted a psychometric analysis of the Georgian version of the SCL-90 questionnaire and its short forms (BSI, SCL-27, BSI-18, SCL-14, SCL-K-9): the factor structure and reliability were studied, the equivalence of the full and short forms was tested. The study was conducted on a convenience sample, 464 subjects were selected to participate (79% female and 21% male, with a mean age of 21.4 ± 6.2) completed SCL-90-R questionnaire. The items of the short versions were extracted from SCL-90-R. The results obtained indicate the high reliability of the SCL-90-R and its short

forms: The Crombach alpha and McDonald's omega value is above 0.7. The correlation between the corresponding scales, as well as symptom severity indices of the full and short forms of the questionnaire, exceeds 0.9. The single-factor structure of both the long form and the five short forms of the questionnaire was confirmed, indicating the construct validity of the SCL-90-R and its short forms designed to measure the broad construct of psychological distress. The Symptom Questionnaire and its short forms provide a reliable and valid tool for the psychological assessment of psychological distress and psychopathological symptoms among youth. All forms of the questionnaire can be used both for research purposes and for psychological counseling.

Keywords: Georgian version of SCL-90-R, short versions, general psychological distress, specific primary symptoms of distress, symptom severity.

For citation: Chomakhidze E., Kopaliani K., Zubashvili A., Psychometric analysis of the SCL-90-R and its short versions in youth, Journal „Business and Legislation“, 16 (3), 25-33. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

შესავალი

საერთაშორისო პრაქტიკაში ფსიქოლოგიური დისტრესისა და დისტრესის სპეციფიკური პირველადი სიმპტომების შესაფასებლად ყველაზე ხშირად გამოიყენება სიმპტომატური კითხვარი SCL-90-R. ეს სპეციფიკური პირველადი სიმპტომები ასახავს „პირველადი სიმპტომების კლასტერებს“ (Derogatis & Cleary, 1977). ტესტის საერთო ქულით (GSI – სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი) რაოდენობრივად ფასდება ფსიქოპათოლოგია – ფსიქოლოგიური დისტრესის თვალსაზრისით, ხოლო ქულით ამა თუ იმ სკალის მიხედვით – ფსიქოლოგიური დისტრესის კონკრეტული ასპექტი, ანუ ესა თუ ის პირველადი სიმპტომი (ვთქვათ, დეპრესია, შფოთვა და სხვ.).

SCL-90 1973 წელს შეიქმნა (Derogatis, Lipman, & Covi, 1973) – Hopkins Symptom Checklist (HSCL) ტესტის საფუძველზე (Derogatis L., Lipman, Rickels, Uhlenhuth, & Covi, 1974), ვინაიდან ამ უკანასკნელთან მუშაობის გამოცდილებამ აჩვენა, რომ კარგი ფსიქომეტრული მაჩვენებლების მიუხედავად, მას მთელი რიგი სერიოზული შეზღუდვა ჰქონდა. 1975 წელს გამოქვეყნდა კითხვარის გადამუშავებული ვერსია – SCL-90-R, რომელიც ასევე 90 პუნქტს შეიცავდა (Derogatis L., 1975).

SCL-90-R ფსიქოლოგიური დისტრესს აფასებს ცხრა ძირითადი სიმპტომისა (სომატიზაცია, ობსესიურ-კომპულსიურობა, პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა, დეპრესია, შფოთვა, მტრობა, ფობიური შფოთვა, პარანოიალური ტენდენციები, ფსიქოტიზმი) და სამი განზოგადებულ ინდექსის (სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი – GSI, დისტრესის ინდექსი დადებითი სიმპტომებით – PSDI, დადებითი პასუხების საერთო რაოდენობა – PST) კუთხით. ტესტის პუნქტებზე პასუხის გასაცემად გამოიყენება 5-საფეხურიანი სკალა: „საერთოდ არა“ (0) – „ძალიან ძლიერად“ (4). ტესტის გამოყენება შეიძლება 13 წლიდან – როგორც არაკლინიკური, ისე კლინიკური შემთხვევების შესაფასებლად.

უფრო მოკლე შეფასების ინსტრუმენტების საჭიროების საპასუხოდ 1983 წელს გამოქვეყნდა შემოკლებული (53-პუნქტიანი) ვერსია Brief Symptom Inventory (BSI-53) (Derogatis & Melisaratos, 1983), ხოლო 2000 წელს – 18-პუნქტიანი BSI-18 (Derogatis L. R., 2000). BSI-53-ის სტრუქტურა SCL-90-R ვერსიის ანალოგიურია. ფსიქიკური აშლილობისა და ფსიქოლოგიური დისტრესის სკრინინგისათვის განკუთვნილი BSI-18 შეიცავს მხოლოდ სამ სკალას: სომატიზაცია, დეპრესია, შფოთვა და იძლევა სიმპტომების სიმძიმის ინდექსის GSI გამოთვლის საშუალებას. შემუშავებულია აგრეთვე განსხვავებული ფაქტორული სტრუქტურის მქონე 27-პუნქტიანი SCL-27 (Hardt & Gerbershagen, 2001), SCL-14 (Harfst, და სხვ., 2002). SCL-K-9 მხოლოდ სიმძიმის ინდექსის გამოთვლის საშუალებას იძლევა (Rosen, და სხვ., 2000). ტესტის ყველა მოკლე ფორმა შექმნილია SCL-90-R-ის პუნქტების შემცირების გზით – ფაქტორული ანალიზის საფუძველზე. დღეისათვის ტესტი ადაპტირებულია 26-ზე მეტ ენაზე (PsycTests, APA, 2023).

SCL-90-R-ის კარგი ფსიქომეტრული მაჩვენებლები დასტურდება როგორც კლინიკურ, ისე არაკლინიკურ პერჩევებზე ჩატარებული კვლევებით. ტესტის ფსიქომეტრული ანალიზი ჩატარებულია პაციენტებთან დეპრესიით (Paap, და სხვ., 2012), აფექტური აშლილობით (Prinz, Schulz, Petermann, Braukhaus, & Andreas, 2013), პანიკური შეტევით (Bech, Bille, Møller, Hellström, & Østergaard, 2014), ამბულატორულ ფსიქიატრიულ პაციენტებთან (Smits, Timmerman, Barelds, & Meijer, 2014) ნარკომანებთან (Zack, Toneatto, & Streiner, 1998) და სხვ.

SCL-90-R-ის ავტორების მიერ წარმოდგენილია ემპირიულად დასაბუთებული არგუმენტები როგორც საერთო მაჩვენებლის, ისე სკალების გამოყენების სასარგებლოდ (Derogatis, Lipman, & Covi, 1973), თუმცა მომდევნო პერიოდში ჩატარებული კვლევის შედეგები SCL-90-R-ის განზომილებასთან დაკავშირებით არაერთგვაროვანი არ იყო. კერძოდ, ზოგიერთ კვლევაში ტესტის ერთფაქტორიანი სტრუქტურა დადასტურდა (Wongpakaran, Wongpakaran, & Boripuntakul, 2011), ზოგში კი – არა (Prinz, Schulz, Petermann, Braukhaus, & Andreas, 2013).

SCL-90-R-ის ქართული ვერსია ა.გრიგოლავასა და ე.ჩომახიძის მიერ 1997-98 წლებში შემუშავდა. კვლევა ჩატარდა არაკლინიკურ პერჩევაზე. ორიგინალის მსგავსად, კონვერგენტული და დისკრიმინანტული ვალიდურობის შესამოწმებლად გამოყენებულ იქნა MMPI (Derogatis, Rickels, & Rock, 1976). ტესტის ფაქტორული სტრუქტურა არ შემოწმებულა; არც მოკლე ფორმების ადაპტაცია ჩატარებულა.

შესაბამისად, წინამდებარე კვლევის მიზანი იყო SCL-90-R-სა და მისი მოკლე ფორმების (BSI, SCL-27, BSI-18, SCL-14 და SCL-K-9) ფსიქომეტრული ანალიზის ჩატარება. კერძოდ, შემოწმდა როგორც ვრცელი, ისე

შემოკლებული ფორმების ფაქტორული სტრუქტურა, სანდოობა (სკალების შიდა ერთგვაროვნება), ვრცელი და მოკლე ფორმების ეკვივალენტურობა.

მეთოდი

შერჩევა: კვლევა ჩატარდა შემთხვევით შერჩევაზე 464 პირის მონაწილეობით, მათ შორის 79% ქალი, საშუალო ასაკი 21.4 ± 6.2 . გამოკითხვა ჩატარდა Google Forms გამოყენებით. მონაწილეობა ნებაყოფლობითი იყო, ანონიმურობის სრული გარანტიით.

საზომი ინსტრუმენტები: SCL-90-R ქართული ვერსია. ტესტი 90 პუნქტს შეიცავს; შესაფასებლად გამოიყენება 5-საფეხურიანი სკალა – „საერთოდ არა“ (0) – „ძალიან ძლიერად“ (4). გამოიყენება 13 ნლიდან – როგორც არაკლინიკური, ისე კლინიკური შემთხვევების შესაფასებლად. ტესტის ყველა მოკლე ფორმა მიღებულია SCL-90-R-ის შესაბამისი პუნქტების შერჩევის გზით (იხ. ცხრ. 1).

ცხრილი 1. SCL-90-R-სა და მოკლე ფორმების (BSI, SCL-27, BSI-18, SCL-14, SCL-K-9) სტრუქტურა

კითხვარი	განზომილება	პუნქტების რაოდენობა	გასაღები
SCL-90-R	სომატიზაცია	12	1, 4, 12, 27, 40, 42, 48, 49, 52, 53, 56, 58
	ობსესიურ-კომპულსიურობა	10	3, 9, 10, 28, 38, 45, 46, 51, 55, 65
	პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა	9	6, 21, 34, 36, 37, 41, 61, 69, 73
	დეპრესია	13	5, 14, 15, 20, 22, 26, 29, 30, 31, 32, 54, 71, 79
	შფოთვა	10	2, 17, 23, 33, 39, 57, 72, 78, 80, 86
	მტრობა	6	11, 24, 63, 67, 74, 81
	ფობიური შფოთვა	7	13, 25, 47, 50, 70, 75, 82
	პარანოიალური ტენდენციები	6	8, 18, 43, 68, 76, 83
	ფსიქოტიზმი	10	7, 16, 35, 62, 77, 84, 85, 87, 88, 90
	დამატებითი სიმპტომები	7	19, 44, 59, 60, 64, 66, 89
BSI	სომატიზაცია	7	4, 12, 40, 48, 49, 52, 56
	ობსესიურ-კომპულსიურობა	6	9, 28, 45, 46, 51, 55
	პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა	4	34, 37, 41, 69
	დეპრესია	6	15, 29, 30, 32, 54, 79
	შფოთვა	6	2, 23, 33, 57, 72, 78
	მტრობა	5	11, 24, 63, 67, 74
	ფობიური შფოთვა	5	13, 47, 50, 70, 75
	პარანოიალური ტენდენციები	5	8, 18, 43, 76, 83
	ფსიქოტიზმი	5	7, 77, 85, 88, 90
	დამატებითი სიმპტომები	4	19, 44, 59, 89
SCL-27	დეპრესიული სიმპტომები	4	15, 30, 54, 59
	დისტიმიური სიმპტომები	4	9, 14, 51, 55
	ვეგეტატიური სიმპტომები	6	4, 39, 40, 48, 49, 53
	აგორაფობიის სიმპტომები	5	13, 25, 33, 50, 82
	სოციალური ფობიის სიმპტომები	4	37, 41, 61, 69
	უნდობლობის სიმპტომები	4	18, 68, 76, 83
BSI-18	სომატიზაცია	6	12, 40, 48, 52, 56, 58
	დეპრესია	6	15, 29, 30, 32, 54, 79
	შფოთვა	6	2, 33, 57, 72, 78, 86
SCL-14	დეპრესია	6	26, 28, 30, 54, 77, 79
	ფობიური შფოთვა	4	13, 25, 47, 82
	სომატიზაცია	4	42, 52, 56, 58
SCL-K-9	სიმძიმის ინდექსი	9	24, 28, 31, 34, 43, 57, 58, 75, 77

სტატისტიკური ანალიზი

მონაცემების დასამუშავებლად გამოყენებულ იქნა მათემატიკური სტატისტიკის პროგრამათა პაკეტი SPSS-27. განაწილება შეფასდა კოლმოგოროვ-სმირნოვისა და შაპირო-უილკის კრიტერიუმებით, აგრეთვე განაწილების მახასიათებლებით (ასიმეტრია და ექსცესი). სანდობის (შიდა ერთგვაროვნების) შესაფასებლად გამოყენებულ იქნა კრომბაჰის ალფა და მაკდონალდის ომეგა. SCL-90-R-ისა და მოკლე ფორმების ეკვივალენტურობის შესაფასებლად გამოთვლილ იქნა საშუალო მაჩვენებლები და კორელაცია პირსონის კორელაციის კოეფიციენტის გამოყენებით. საშუალო მაჩვენებლებს შორის განსხვავების სტატისტიკური სანდობის შემოწმდა სტიუდენტის კრიტერიუმით დამოკიდებული შერჩევებისათვის, ხოლო საშუალოებს შორის სხვაობის ეფექტი – კოენის კრიტერიუმით. სკალების ფაქტორული ვალიდურობის შემოწმდა როგორც ძიებითი, ისე კონფირმატორული ფაქტორული ანალიზით (CFA) – SPSS მოდულის – AMOS-26-ის გამოყენებით.

შედეგები

განაწილების შემოწმებამ აჩვენა, რომ ტესტის ყველა ფორმის ყველა სკალაზე კოლმოგოროვ-სმირნოვისა და შაპირო-უილკის კრიტერიუმებით $p < 0.05$, რაც ნიშნავს, რომ გაუსის განაწილების მოთხოვნები არ სრულდება. მაგრამ ასევე ყველა შემთხვევაში ასიმეტრია და ექსცესი 1-ზე ნაკლებია, ანუ ემპირიული განაწილება უახლოვდება ნორმალურს (George & Mallery, 2016). შესაბამისად, მართებულია პარამეტრული სტატისტიკის გამოყენება.

სანდობა

სანდობის შესამოწმებლად გამოყენებულ იქნა როგორც შიდა შეთანხმებულობის კოეფიციენტი კრომბაჰის ალფა, ისე მაკდონალდის ომეგა. თანამედროვე ფსიქომეტრულ ლიტერატურაში სულ უფრო ხშირად აღინიშნება, რომ კრომბაჰის ალფა სანდობის ობიექტალური საზომი არ არის – სანდობის უფრო ზოგად მაჩვენებელთან, მაკდონალდის ომეგასთან, შედარებით (Trizano-Hermosilla & Alvarado, 2016; Hayes & Coutts, 2020; Revelle & Condon, 2019; Flora, 2020).

სავარაუდოდ, კრომბაჰის ალფას გაცილებით უფრო ფართო გამოყენება აიხსნება იმით, რომ მისი გამოთვლა შესაძლებელია სხვადასხვა კომპიუტერული სტატისტიკური პროგრამით, მაშინ როცა მაკდონალდის ომეგას გაანგარიშება მოითხოვს პროგრამაში ფაქტორული ანალიზის (CFA) ელემენტების ან სპეციალური პროგრამის ჩატვირთვას. კოეფიციენტი ომეგა ასახავს სკალის პუნქტების საერთო ფაქტორით გაჯერებას (Zinbarg, Revelle, Yovel, & Li, 2005), ტესტის იერარქიული სტრუქტურის ზუსტი გათვალისწინებით – ძიებითი ფაქტორული ანალიზით გამოყოფილი ფაქტორების (ობლიმინ-ბრუნვა) მნიშვნელობას შორის კორელაციების მატრიცის მეორადი ფაქტორიზაციის გზით (McDonald, 1999). ამ მაჩვენებლის გამოყენება ტესტის სანდობის მოდელზე დაფუძნებულ (modelbased) გადასვლის ტენდენციას ასახავს. ომეგას გამოსათვლელად გამოყენებულ იქნა Hayes მოდული OMEGA. მიღებული შედეგები ასახულია მე-2 და მე-3 ცხრილებში.

როგორც მიღებული შედეგიდან ჩანს, SCL-90-R-სა და ყველა მოკლე ფორმისათვის როგორც კრომბაჰის ალფას, ისე მაკდონალდის ომეგას მნიშვნელობა 0.7-ზე მაღალია. უფრო მეტიც, SCL-90-R შემთხვევაში ორივე მაჩვენებელი 0.8-ს აღემატება. თითქმის ანალოგიურია სურათი შემოკლებული ფორმებისათვის: ყველა მაჩვენებლის მნიშვნელობა 0.8-ს უახლოვდება; გამონაკლისია BSI-ის ფსიქოტიზმის სკალა ($\alpha = 0.732$). ასეთი შედეგი მაღალ სანდობაზე მიუთითებს.

ცხრილი 2. SCL-90-R-სა და მოკლე ფორმების (BSI, BSI-18, SCL-14, SCL-K-9) შიდა სანდობა

	SCL-90-R		BSI		BSI-18		SCL-14		SCL-K-9	
განზომილება	α	ω	α	ω	α	ω	α	ω	α	ω
სომატიზაცია	0.903	0.914	0.877	0.880	0.861	0.866	0.873	0.873		
ობსესიურ-კომპულსიურობა	0.865	0.867	0.835	0.836						
პიროვნებათმორისი სენზიტიურობა	0.877	0.879	0.779	0.780						
დეპრესია	0.918	0.922	0.875	0.883	0.875	0.883	0.877	0.878		
შფოთვა	0.916	0.917	0.891	0.892	0.872	0.873				
მტრობა	0.802	0.813	0.768	0.783						
ფობიური შფოთვა	0.832	0.837	0.795	0.801			0.770	0.785		
პარანოიალური ტენდენციები	0.802	0.810	0.766	0.778						
ფსიქოტიზმი	0.843	0.847	0.732	0.759						
სიმძიმის ინდექსი	0.981	0.973	0.971	0.970	0.941	0.942	0.907	0.904	0.881	0.884

შენიშვნა: α – სანდობის კოეფიციენტი კრომბაჰის ალფა; ω – სანდობის კოეფიციენტი მაკდონალდის ომეგა.

ცხრილი 3. SCL-27-ის შიდა სანდოობა

განზომილება	α	ω
დეპრესიული სიმპტომები	0.796	0.803
დისტიმური სიმპტომები	0.811	0.813
ვეგეტატიური სიმპტომები	0.848	0.852
აგორაფობიის სიმპტომები	0.799	0.808
სოციალური ფობიის სიმპტომები	0.802	0.803
უნდობლობის სიმპტომები	0.771	0.779
სიმძიმის ინდექსი	0.943	0.946

შენიშვნა: α – სანდოობის კოეფიციენტი კრომბაჰის აღფა; ω – სანდოობის კოეფიციენტი მაკდონალდის ომეგა.

SCL-90-R-სა და მოკლე ფორმების ეკვივალენტურობის შემოწმება

SCL-90-R-სა და მოკლე ფორმების ეკვივალენტურობის შესამოწმებლად გამოთვლილ იქნა საშუალო მაჩვენებლები და კორელაცია შესაბამისი სკალებს შორის (ცხრ. 4-7).

ცხრილი 4. აღწერითი სტატისტიკა: SCL-90-R და BSI

განზომილება	SCL -90-R		BSI		t	p	ES	r	p
	M	SD	M	SD					
სომატიზაცია	1.167	0.853	1.149	0.923	1.780	0.076	0.083	0.971	0.000
ობსესიურ-კომპულსიურობა	1.508	0.808	1.615	0.913	-9.054	0.000	-0.420	0.964	0.000
პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა	1.321	0.881	1.226	0.956	6.159	0.000	0.286	0.937	0.000
დეპრესია	1.467	0.905	1.453	1.019	0.997	0.319	0.046	0.958	0.000
შფოთვა	1.294	0.942	1.397	1.011	-9.036	0.000	-0.419	0.970	0.000
მტრობა	1.097	0.813	1.180	0.839	-12.160	0.000	-0.565	0.985	0.000
ფობიური შფოთვა	0.893	0.819	1.016	0.899	-13.353	0.000	-0.620	0.978	0.000
პარანოიული ტენდენციები	1.433	0.851	1.481	0.870	-6.509	0.000	-0.302	0.983	0.000
ფსიქოტიზმი	0.972	0.743	1.111	0.847	-10.883	0.000	-0.505	0.948	0.000
სიმძიმის ინდექსი	1.251	0.742	1.209	0.722	10.306	0.000	-0.478	0.993	0.000

შენიშვნა: M – საშუალო არითმეტიკული, SD – სტანდარტული გადახრა, t – სტუდენტის კრიტერიუმი დამოკიდებული შერჩევებისათვის; p – სტატისტიკური სანდოობა, ES – ეფექტის შეფასების მაჩვენებელი.

მოსალოდნელი იყო მაღალი კორელაცია SCL-90-R-სა და მოკლე ფორმების ერთი დასახელების სკალებს, აგრეთვე სიმძიმის ინდექსს შორის: თუ ორ კონსტრუქტს შორის კორელაციის კოეფიციენტის მნიშვნელობა 0.7-ზე მაღალია, ისინი შეიძლება ფარავდეს ერთმანეთს (MacKenzie, Podsakoff, & Jarvis, 2005). მოლოდინი გამართლდა: კორელაციის კოეფიციენტი ყველა შემთხვევაში ძალიან მაღალია – 0.9-ს აღემატება.

ცხრილი 5. აღწერითი სტატისტიკა: SCL-90-R და BSI-18

	SCL-90-R		BSI-18						
განზომილება	M	SD	M	SD	t	p	ES	r	p
სომატიზაცია	1.167	0.853	1.063	0.913	9.172	0.000	0.331	0.963	0.000
დეპრესია	1.467	0.905	1.453	1.019	0.997	0.319	-0.045	0.958	0.000
შფოთვა	1.294	0.942	1.347	0.968	-5.332	0.000	-0.340	0.975	0.000
სიმძიმის ინდექსი	1.251	0.742	1.287	0.878	-2.825	0.005	-0.222	0.954	0.000

შენიშვნა: M – საშუალო არითმეტიკული, SD – სტანდარტული გადახრა, t – სტუდენტის კრიტერიუმი დამოკიდებული შერჩევებისათვის; p – სტატისტიკური სანდოობა, ES – ეფექტის შეფასების მაჩვენებელი.

ცხრილი 6. აღწერითი სტატისტიკა: SCL-90-R და BSI-14

	SCL-90-R		BSI-14						
განზომილება	M	SD	M	SD	t	p	ES	r	p
სომატიზაცია	1.167	0.853	1.071	0.992	5.332	0.000	0.155	0.922	0.000
დეპრესია	1.467	0.905	1.593	1.019	-8.085	0.000	-0.047	0.949	0.000
ფობიური შფოთვა	0.893	0.819	0.743	.849	10.355	0.000	0.384	0.930	0.000
სიმძიმის ინდექსი	1.251	0.742	1.201	.878	4.382	0.005	-0.111	0.955	0.000

შენიშვნა: M – საშუალო არითმეტიკული, SD – სტანდარტული გადახრა, t – სტუდენტის კრიტერიუმი დამოკიდებული შერჩევებისათვის; p – სტატისტიკური სანდოობა, ES – ეფექტის შეფასების მაჩვენებელი.

ცხრილი 7. აღწერითი სტატისტიკა: SCL-90-R და SCL-K-9

	SCL-90-R		SCL-K-9						
განზომილება	M	SD	M	SD	t	p	ES	r	p
სიმძიმის ინდექსი	1.251	0.742	1.395	0.904	-9.764	0.000	-0.549	0.944	0.000

შენიშვნა: M – საშუალო არითმეტიკული, SD – სტანდარტული გადახრა, t – სტუდენტის კრიტერიუმი დამოკიდებული შერჩევებისათვის; p – სტატისტიკური სანდოობა, ES – ეფექტის შეფასების მაჩვენებელი.

რაც შეეხება საშუალო მაჩვენებლებს, SCL-90-R-ის სკალებსა და მოკლე ვერსიების შესაბამის სკალებს შორის განსხვავება სტატისტიკურად სანდოა თითქმის ყველა შემთხვევაში. გამონაკლისია SCL-90-R-ისა და BSI-ს ორი სკალა – სომატიზაცია და დეპრესია, აგრეთვე SCL-90-R-ისა და BSI-18-ის ერთი სკალა – დეპრესია. აღსანიშნავია, რომ ანალოგიური შედეგია მიღებული გერმანული (Prinz, Schulz, Petermann, Braukhaus, & Andreas, 2013) და უკრაინული ვერსიების (Sereda & S., 2016) შედარებისას.

ბუნებრივად იბადება კითხვა: რამდენად აქვს ამ თუნდაც სტატისტიკურად სანდო განსხვავებას პრაქტიკული მნიშვნელობა? როგორია ამ განსხვავების ეფექტი ტესტირების შედეგების კუთხით? გასათვალისწინებელია ისიც, რომ წინამდებარე კვლევა დიდ შერჩევაზეა ჩატარებული, რაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სტატისტიკურ სანდოობაზე: მცირე განსხვავებაც კი შეიძლება სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდეს. მაგალითად, სიმძიმის ინდექსის მიხედვით SCL-90-R-ისა და მოკლე ვერსიებს შორის განსხვავება 0.042-ს (SCL-90-R და BSI), 0.036-ს (SCL-90-R და BSI-18) და 0.144-ს (SCL-90-R და SCL-K-9) შეადგენს. რამდენად არსებითია ეს განსხვავება? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად გამოყენებულ იქნა კოენის d (Cohen's d) კრიტერიუმი, ანუ საშუალოებს შორის სტანდარტიზებული სხვაობა, რომლითაც იზომება ორ საშუალო მაჩვენებელს შორის სხვაობის ეფექტი (4-7 ცხრილების ES სვეტი). თუ ეფექტი 0.2-ზე ნაკლებია, შეიძლება მისი უგულებელყოფა – მაშინაც კი, როცა განსხვავება სტატისტიკურად

სანდოა; $0.20 > d < 0.50$ მიუთითებს სუსტ ეფექტზე; $0.50 > d < 0.80$ საშუალოზე, ხოლო $d > 0.80$ – მაღალზე (Kline, 2004).

როგორც ვხედავთ, d ყველა შემთხვევაში 0.5 -ზე დაბალია, ანუ ეფექტი უმნიშვნელოა. გამონაკლისია SCL-90-R-სა და BSI-ის ორი სკალა – მტრობა და ფობიური შფოთვა, სადაც d უმნიშვნელოდ აღემატება 0.5 -ს (0.565 და 0.620), აგრეთვე SCL-90-R-სა და SCL-K-9-ს სიმძიმის ინდექსი (0.549). მაშასადამე, მაღალი კორელაცია და საშუალო მაჩვენებლებს შორის სხვაობის უმნიშვნელო ეფექტი ადასტურებს SCL-90-R-ისა და მისი მოკლე ვერსიების დამაკმაყოფილებელ ეკვივალენტურობას.

SCL-90-R-სა და მისი მოკლე ფორმების ფაქტორული სტრუქტურის შემოწმება

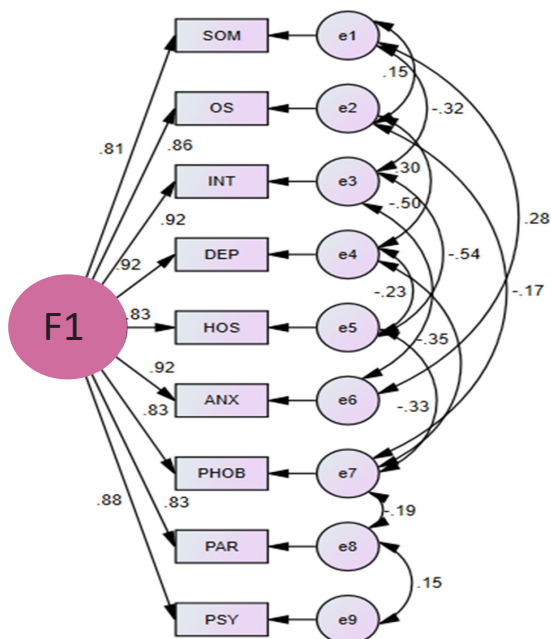
SCL-90-R-ის ქართული ვერსიისა და მისი მოკლე ფორმების ფაქტორული სტრუქტურის შესასწავლად ჩატარდა კონფირმატორული ფაქტორული ანალიზი (CFA) – SPSS AMOS-26 მოდულის გამოყენებით. მიღებული მოდელები წარმოდგენილია ნახ. 1-4, ვარგისიანობის მაჩვენებლები – მე-8 ცხრილში.

ცხრილი 8. SCL-90-R-სა და მოკლე ფორმების (BSI, BSI-18, SCL-14) ფაქტორული სტრუქტურა

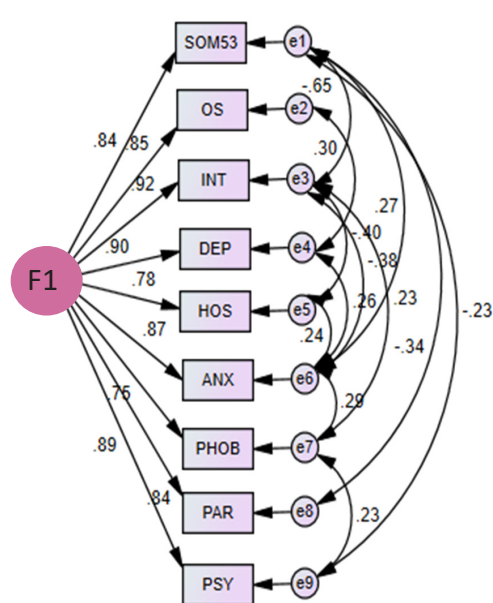
ვარგისიანობის მაჩვენებლები	SCL-90-R	BSI	BSI-18	SCL-14	SCL-27
χ^2	24.453	18.719	14.453	6.222	7.222
$p \geq 0.05$	0.058	0.227	0.081	0.155	0.205
$CMIN/DF \leq 3$	1.630	1.248	1.832	1.258	1.444
$GFI \geq 0.90$	0.983	0.991	0.978	0.992	0.993
$AGFI \geq 0.90$	0.948	0.973	0.981	0.969	0.972
$TLI \geq 0.90$	0.956	0.998	0.977	0.981	0.980
$CFI \geq 0.90$	0.982	0.999	0.980	0.983	0.993
$RMSEA \leq 0.05$	0.037	0.023	0.047	0.036	0.016

როგორც ვხედავთ, მიღებულმა შედეგმა აჩვენა, რომ ყველა შესაბამისობის მაჩვენებელი დანესებულ ნორმებს პასუხს¹. უფრო მეტიც, ყველა მოდელის ვარგისიანობის მაჩვენებელი უკეთესია, ვიდრე „მისაღები მოდელისათვის“ არის დანესებული და შესაბამეა შეფასებას „კარგი მოდელი“.

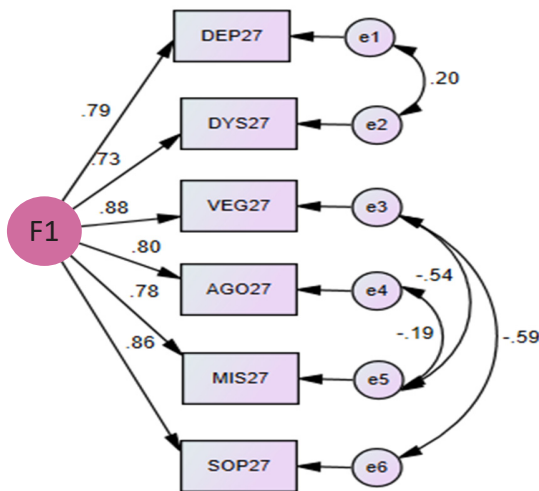
1 თითოეული მაჩვენებლის ნორმა წარმოდგენილია მე-8 ცხრილის პირველ სვეტში.

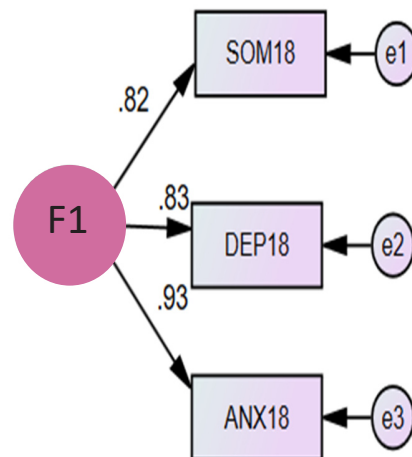
ნახ. 1. SCL-90-R-ის მოდელი

ნახ. 2. BSI-ის მოდელი

ნახ. 3. SCL-27-ის მოდელი

ნახ. 4. BSI-18-ის მოდელი

შენიშვნა: F1 – სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი, SOM – სომატიზაცია, OS – ობსესიურ-კომპულსიური სიმპტომები, INT – პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა, DEP – დეპრესია, ANX – შფოთვა, HOS – მტრობა, PHOB – ფობიური შფოთვა, PAR – პარანოიული ტენდენციები, PSY – ფსიქოტიზმი.

მაშასადამე, კითხვარის როგორც ვრცელი, ისე მოკლე ფორმების ერთფაქტორიანი სტრუქტურა დადასტურდა, რაც მოწმობს ფსიქოლოგიური დისსტრესის ფართო კონსტრუქტის გასაზომად განკუთვნილი SCL-90-R-ისა და მისი მოკლე ფორმების კონსტრუქტის ვალიდურობაზე.

შედეგების განხილვა

ჩატარებულმა ანალიზმა დაადასტურა SCL-90-R-ის ქართული ვერსიისა და მისი მოკლე ფორმების კარგი ფსიქომეტრული მახასიათებლები: მაღალი შიდა სანდოობა, კონსტრუქტის ვალიდურობა, ხუთივე ტესტის მისაღები ეკვაილენტურობა. მიუხედავად იმისა, რომ სრული და მოკლე ვერსიების არაერთი სკალის მიხედვით საშუალო მაჩვენებლებს შორის განსხვავება სტატისტიკურად სანდოა, ამ განსხვავებების ეფექტი მცირეა და არსებით გავლენას შედეგებზე ვერ მოახდენს.

რასაკვირველია, ფსიქოლოგიური დისსტრესის ანალიზის დონეზე უფრო ხელსაყრელია 9-პუნქტიანი SCL-K-ის გამოყენება, განსაკუთრებით სკრინინგისათვის. ცალკეული სიმპტომების ანალიზისათვის ფართო შესაძლებლობები აქვს BSI-ს, რომელიც შეიცავს არა 90 პუნქტს, როგორც SCL-90-R, არამედ მხოლოდ 53-ს, თუმცა აქვს ასევე 9-განზომილებიანი სტრუქტურა, დამაკმაყოფილებელი სანდოობა და ფაქტორული ვალიდურობა. ფსიქოლოგიური დისსტრესის გარკვეული სიმპტომების შესაფასებლად შეიძლება უფრო ეკონომიური მოკლე ფორმების გამოყენება – BSI-18, SCL-27 და SCL-14.

შეზღუდვა

წინამდებარე კვლევის დიზაინი კროს-სექციულია, ამიტომ მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გამოვლენა შეუძლებელია. კვლევაში ჩართული იყო მხოლოდ ახალგაზრდები; შესაბამისად, მიღებული შედეგების განზოგადება სხვა ასაკობრივ ჯგუფებზე სათანადო კვლევის გარეშე მართებული არ იქნება.

ორიგინალური SCL-90-R ტესტი გენდერულად ინვარიანტულია (Derogatis, Lipman, & Covi, 1973), თუმცა ჩვენი შერჩევა გენდერული განსხვავებების შემონიშნის საშუალებას არ იძლევა, ვინაიდან გამოკითხულ პირთა 79% ქალია.

წინამდებარე კვლევა, SCL-90-R ქართული ვერსიის 1998-99 წლებში ადაპტაციის მიზნით ჩატარებული კვლევის მსგავსად, მხოლოდ არაკლინიკურ შერჩევას მოიცავდა. არადა უცხოეთში ტესტი ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა დაავადების მქონე როგორც სტაციონარული, ისე ამბულატორიული პაციენტების შესაფასებლად. ამიტომ მომავალი კვლევებით სასურველია ტესტის როგორც ვრცელი, ისე მოკლე ვერსიების ფსიქომეტრული მაჩვენებლების გაანალიზება სხვადასხვა კლინიკურ შერჩევაზე.

დასკვნა

მიღებული შედეგებიდან გამომდინარე, სიმპტომატური კითხვარისა და მისი ხუთი მოკლე ფორმის ქართული ვერსია შეიძლება მიჩნეულ იქნეს სანდო და ვალიდურ ფსიქოდიაგნოსტურ ინსტრუმენტად ახალგაზრდებს შორის ფსიქოლოგიური დისსტრესისა და ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების შესაფასებლად. მისი გამოყენება შეიძლება როგორც კვლევითი, ისე ფსიქოლოგიური კონსულტირების მიზნებისათვის.

შენიშვნა: ტესტის მისაღებად (უსასყიდლოდ) დაუკავშირდით ერთ-ერთ ავტორს.

გამოყენებული წყაროები

1. Bech, P., Bille, J., Møller, S., Hellström, L., & Østergaard, S. (2014). Psychometric validation of the Hopkins Symptom Checklist (SCL-90) subscales for depression, anxiety, and interpersonal sensitivity. *J Affect Disord.*, 160, 98–103.
2. Derogatis, L. (1975). *The SCL-90-R*. Baltimore: Clinical Psychometric Research.
3. Derogatis, L. R. (2000). *Brief Symptom Inventory-18 (BSI-18): Administration, scoring, and procedures manual*. Minneapolis: MN: National Computer Systems.
4. Derogatis, L. R., & Cleary, P. A. (1977). Factorial invariance across gender for the primary symptom dimensions of the SCL-90. *British Journal of Social & Clinical Psychology*, 16, 347–356.
5. Derogatis, L. R., & Melisaratos, N. (1983). The Brief Symptom Inventory: An introductory report. *Psychological Medicine*, 13, 595–605.
6. Derogatis, L. R., Lipman, R. S., & Covi, L. (1973). SCL-90: An outpatient psychiatric rating scale: Preliminary report. *Psychopharmacology Bulletin*, 9, 13–28.
7. Derogatis, L., Lipman, R., Rickels, K., Uhlenhuth, E., & Covi, L. (1974). The Hopkins Symptom Checklist (HSCL): a self-report symptom inventory. *Behav Sci.* 19(1):, 1-15.
8. Derogatis, L., Rickels, K., & Rock, A. (1976). The SCL-90 and the MMPI: a step in the validation of a new self-report scale. *Br J Psychiatry*. 128, 280–289.
9. Flora, D. (2020). Your Coefficient Alpha Is Probably Wrong, but Which Coefficient Omega Is Right? A Tutorial on Using R to Obtain Better Reliability Estimates. *Advances in Methods and Practices in Psychological Science*, Vol. 3(4), 484–501.
10. George, D., & Mallery, P. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. New York: NY: Routledge.
11. Hardt, J., & Gerbershagen, H. (2001). Cross-validation of the SCL-27: a short psychometric screening instrument for chronic pain patients. *European Journal of Pain*, 5, 187–197.
12. Harfst, T., Koch, U., Kurtz von Aschoff, C., Nutzinger, D., Rüddel, H., & Schulz, H. (2002). Development and validation of a short version of the Symptom-Check-List-90-R. *DRV-Schriften*, 33, 71–73.
13. Hayes, A., & Coutts, J. J. (2020). Use Omega Rather than Cronbach's Alpha for Estimating Reliability. *Communication Methods and Measures*, 14:1, 1-24.
14. Kline, R. (2004). *Beyond Significance Testing: Reforming Data Analysis Methods in Behavioral Research*. Washington DC: American Psychological Association.
15. L.R., D., Lipman, R., Rickels, K., Uhlenhuth, E., & Covi, L. (1974). The Hopkins Symptom Checklist (HSCL). A measure of primary symptom dimensions. *Mod Probl Pharmacopsychiatry*; 7(0):, 79-110.
16. MacKenzie, S., Podsakoff, P., & Jarvis, C. B. (2005). The problem of measurement model misspecification in behavioral and organizational research and some recommended solutions. *Journal of Applied Psychology*, 90(4), 710–730.
17. McDonald, R. (1999). *Test theory: A unified treatment*. Mahwah: L. Erlbaum Associates.
18. Paap, M., Meijer, R., Cohen-Kettenis, P. H., R.-A., de Cuypere, G., Kreukels, B., . . . Haraldsen, I. (2012). Why the factorial structure of the SCL-90-R is unstable: comparing patient groups with different levels of psychological distress using Mokken Scale Analysis. *Psychiatry Res.* 200(2–3), 819–826.
19. Prinz, U. N., Schulz, H., Petermann, F., Braukhaus, C., & Andreas, S. (2013). Comparative psychometric analyses of the SCL-90-R and its short versions in patients with affective disorders. *BMC Psychiatry*. 13:104, 1–9.
20. PscTests, APA. (2023). Symptom Checklist-90-Revised: Citation and Description. მოპოვებული <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F01210-000-066>
21. Revelle, W., & Condon, D. (2019). Reliability from α to ω : A tutorial. *Psychol Assess.* 2019 Dec;31(12), 1395-1411.
22. Rosen, C., Drescher, K., Moos, R., Finney, J., Murphy, R., & Gusman, F. (2000). Six- and ten-item indexes of psychological distress based on the Symptom Checklist-90. *Psychol Assess*, 7, 103–111.
23. Sereda, Y., & S., D. (2016). Validity assessment of the symptom checklist SCL-90-R and shortened versions for the general population in Ukraine. *BMC Psychiatry* (2016) 16, Article 300.
24. Smits, I. A., Timmerman, M. E., Barelds, D. P., & Meijer, R. R. (2014). The Dutch Symptom Checklist-90-Revised: Is the Use of the Subscales Justified? *European Journal of Psychological Assessment*, Advance online publication.
25. Trizano-Hermosilla, I., & Alvarado, J. M. (2016). Best Alternatives to Cronbach's Alpha Reliability in Realistic Conditions: Congeneric and Asymmetrical Measurements. *Frontiers in Psychology*, 7, Article 769.
26. Wongpakaran, T., Wongpakaran, N., & Boripuntakul, T. (2011). *Symptom checklist-90 (SCL-90) in a Thai sample*. J Med Assoc Thai. 94(9): 1141–1149.
27. Zack, M., Toneatto, T., & Streiner, D. (1998). The SCL-90 factor structure in comorbid substance abusers. *J Subst Abuse*, 10(1), 85–101.
28. Zinbarg, R., Revelle, W., Yovel, I., & Li, W. (2005). Cronbach's α , Revelle's β , and McDonald's ω H: Their relations with each other and two alternative conceptualizations of reliability. *Psychometrika*, 70(1), 123–133.

გარე და შიდა აუდიტის ურთიერთთანამშრომლობის ასპექტები

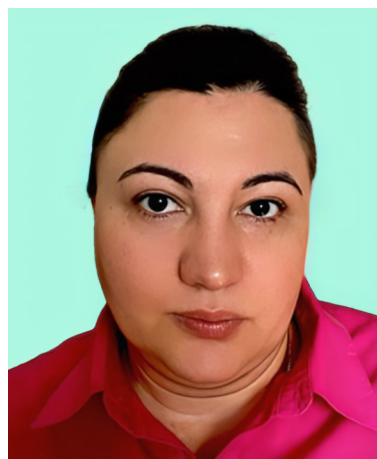
DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.05>

აბსტრაქტი

ბოლო წლებში საქართველოში სულ უფრო მეტი კომპანია მიმართავს გარე აუდიტის მომსახურებას. ფინანსური ანგარიშგების დამოუკიდებელი აუდიტი აქტუალური ხდება ეკონომიკის გლობალიზაციის პირობებში, უცხოური ინვესტიციების, საბანკო დაკრედიტების და დაფინანსების სხვა საშუალებების მოზიდვის აუცილებლობის ფონზე. თუმცა, ქართული ბიზნესსაზოგადოება კვლავ ნაკლებად ინფორმირებულია გარე და შიდა აუდიტის არსზე, დანიშნულებაზე, ჩატარების პროცესსა და შედეგებზე.

საკვანძო სიტყვები: აუდიტი, გარე აუდიტი, შიდა აუდიტი, გარე აუდიტის მიერ შიდა აუდიტის საქმიანობის გამოყენება.

ციტირებისთვის: ნინო ნატრიაშვილი, გარე და შიდა აუდიტის ურთიერთთანამშრომლობის ასპექტები, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 34-37. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

ნინო ნატრიაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0005-9197-7013>
E-mail: Nino1Natriashvili@gmail.com

ASPECTS OF COOPERATION BETWEEN EXTERNAL AND INTERNAL AUDIT

Nino Natriashvili

Georgian Technical University,

PHD student of the Faculty of Business Technology

<https://orcid.org/0009-0005-9197-7013>

E-mail: Nino1Natriashvili@gmail.com

ABSTRACT

In recent years, more and more companies in Georgia are applying for external audit services. Independent audit of financial statements becomes relevant in the conditions of globalization of the economy, against the background of the need to attract foreign investments, bank lending and other means of financing. However, the Georgian business community is still less informed about the essence, purpose, process and results of external and internal audits. What is also important for the strengthening and development of the reform of the active support of the European Union. Business entities will be able to switch to international auditing standards if Georgia fulfills its EU obligations.

Keywords: audit, external audit, internal audit, use of internal audit activities by external auditors.

For citation: Nino Natriashvili, Aspects of mutual cooperation of external and internal audit, Journal "Business and Legislation", 16 (3), 34-37. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

ძირითადი ტექსტი

აუდიტორული საქმიანობა გულისხმობს ორგანიზაციის ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების დამოუკიდებელ შემოწმებას ანუ **აუდიტს**, აუდიტის თანმდევი მომსახურების გაწევას, აუდიტის მეთოდურ და ორგანიზაციულ უზრუნველყოფას. აუდიტის მიზანია აზრის გამოთქმა ფინანსური ანგარიშ-

გების უტყუარობასა და ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოების წესების მოქმედ კანონმდებლობასთან და აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაზე. აუდიტის მიზანს არ წარმოადგენს საგადასახადო კონსულტაციები, ბიუჯეტთან ანგარიშსწორების შემოწმება, შეცდომებისა და ბოროტმოქმედებათა გამოვლენა, თალღითური ქმედებების გამოაშკარავება და სხვა,

თუმცა საქართველოში არც თუ ისე იშვიათია მოთხოვნები აუდიტორთა მიმართ აღნიშნული სამუშაოების ჩატარებაზე.

აუდიტორის მიერ გამოთქმულმა მოსაზრებამ შეიძლება გაზარდოს დაინტერესებული პირის ნდობა აუდიტრებული სამეურნეო სუბიექტის ფინანსურ ანგარიშგების მიმართ, ამასთან აუდიტორის აზრი არ უნდა იქნეს მიღებული ისე, როგორც რწმუნება ბიზნესის მომავალი სიცოცხლისუნარიანობის გაგრძელების ან ხელმძღვანელობის მიერ საქმიანობის ეფექტიანად წარმართვის მტკიცება.

დღევანდელ ეტაპზე საქართველოში განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს გარე და შიდა აუდიტორთა ურთიერთ თანამშრომლობის საკითხი. ეს პრობლემა დგას, როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო სექტორში. ამასთან, ნაკლებად გვხვდება ამ ურთიერთობის მარეგულირებელი საკანონმდებლო თუ სხვა ნორმატიული აქტები, მეთოდური მითითებები. ამ ნაშრომის მიზანია საერთაშორისო ნორმებზე დაყრდნობით წარმოაჩინოს პრობლემის დარეგულირების გზები.

ჩამტარების ფორმების მიხედვით არსებობს **შიდა და გარე აუდიტი**.

შიდა აუდიტის წარმოშობა-განვითარებას მსოფლიოში დიდი ხნის ისტორია აქვს. მკვლევართა ნაშრომებიდან დასტურდება, რომ შიდა აუდიტის სამსახურის უმთავრესი ფუნქცია, ხელმძღვანელობისათვის, გადაწყვეტილების მისაღებად საჭირო რეკომენდაციების შემუშავება და შესაბამისი წინადადებების მომზადებაა. ამასთან, იკვეთება, მოსაზრება, რომ შიდა აუდიტორი, როგორც ხელმძღვანელის მრჩეველი და არა მოწინააღმდეგე, დაკავებულია კრიტიკული სფეროებისა და შეცდომების არა მხოლოდ მოძიებით, არამედ, დადებითი და პოზიტიური მოვლენების წარმოჩენითაც, რომელიც ასევე მნიშვნელოვანია ორგანიზაციის მენეჯმენტისათვის. თანამედროვე შიდა აუდიტის ფუძემდებელი, ფლორიდის უნივერსიტეტის პროფესორი, ლოურენს ბ. სოიერსი (Lawrence B. Sawyer's) აღნიშნავდა, რომ - „აუდიტს ხანგრძლივი და მრავალფეროვანი ისტორიული წარსული აქვს, შეიძლება ითქვას, რომ ის სათავეს ჯერ კიდევ უძველესი ცივილიზაციიდან იღებს“ (Sawyer'S „Guide For Internal Auditors/IIA - 1“, 2012, p. 5);

შიდა აუდიტი დამოუკიდებელი, ობიექტური, მტკიცებულებითი და საკონსულტაციო საქმიანობაა, რომელიც აუმჯობესებს დაწესებულების ფუნქციონირებას, ეხმარება მას მიზნების მიღწევაში, რისკების მენეჯმენტში და მართვის პროცესების გაუმჯობესებაში. იგი ორგანიზებულია შიდა აუდიტის სამსახურის სახით. შიდა აუდიტს ძირითადად ახორციელებენ შიდა აუდიტორები. შიდა აუდიტის დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით შიდა აუდიტის სუბიექტი უნდა ექვემდებარებოდეს დაწესებულების ხელმძღვანელს, მაგრამ მას უნდა ჰქონდეს ნებისმიერი სფეროს თავისუფლად შერჩევისა და შემოწმების სამუშაოება. შიდა აუდიტის ფუნქციებია ორგანიზაციის ბუღალტრული აღრიცხვისა და შიდა კონტროლის სისტემების ეფექტიანობისა და შესაბამისობის შემოწმება, შეფასება და მონიტორინგი. შიდა აუ-

დიტი არის მმართველობითი კონტროლის განუყოფელი ნაწილი და ახორციელებს კონტროლს ეკონომიკური რესურსების გამოყენებაზე. შიდა აუდიტის როგორც საკონსულტაციო საქმიანობის მიზანია ორგანიზაციის საქმიანობის გაუმჯობესება. შიდა აუდიტს ხშირად **მმართველობით აუდიტს** უწოდებენ. შიდა აუდიტის განხორციელების სახეები შეიძლება იყოს: შესაბამისობის აუდიტი, ფინანსური აუდიტი, ეფექტიანობის აუდიტი, სისტემური აუდიტი, ინფორმაციული ტექნოლოგიების აუდიტი.

გარე აუდიტი ტარდება ხელშეკრულების საფუძველზე მხოლოდ დამოუკიდებელი აუდიტორის მიერ. გარე აუდიტორული შემოწმების შედეგი არის დამოუკიდებელი აუდიტორის მიერ წარდგენილი დასკვნა ფინანსური ანგარიშგების შესაბამისობისა და სამედიცინო შესახებ. აუდიტის ამ სახეს ხშირად **ფინანსური ანგარიშგების აუდიტს** უწოდებენ.

აუდიტში მხოლოდ გარე აუდიტორია პასუხისმგებელი საკუთარ აუდიტორულ მოსაზრებაზე და ეს პასუხისმგებლობა არ მცირდება გარე აუდიტორის მიერ შიდა აუდიტის განყოფილების სამუშაოს გამოყენების, ან უშუალო დახმარებისთვის შიდა აუდიტორების გამოყენების შედეგად. შეიძლება შიდა აუდიტორებს ჩატარებული ჰქონდეთ გარე აუდიტორების პროცედურების ანალოგიური პროცედურები, მაგრამ არც შიდა აუდიტის სამსახური და არც შიდა აუდიტორები არ არიან სამეურნეო სუბიექტისგან იმგვარად დამოუკიდებლები, როგორც გარე აუდიტორები. აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტები განსაზღვრავს, რა აუცილებელი სამუშაო უნდა შეასრულოს გარე აუდიტორმა, რათა მოიპოვოს საკმარისი და შესაფერისი აუდიტორული მტკიცებულებები იმის შესახებ, რომ აუდიტის მიზნების შესაფერისია სამეურნეო სუბიექტში შიდა აუდიტის სამსახურის ან იმ შიდა აუდიტორების სამუშაო, რომლებიც უშუალო დახმარებას გაუწევენ გარე აუდიტორს. ზემო აღნიშნული მოთხოვნები იმისთვისაა განკუთვნილი, რომ გარე აუდიტორს ჰქონდეს გარკვეული ჩარჩო-კონცეფცია გადანაცვლების მისაღებად შიდა აუდიტორების სამუშაოს გამოყენებასთან დაკავშირებით.

იმ შემთხვევაში, როდესაც სამეურნეო სუბიექტს გააჩნია შიდა აუდიტის სამსახური და გარე აუდიტორი ვერაუდობს ამ სამსახურის მიერ შესრულებული სამუშაოს გამოყენებას გარე აუდიტორმა უნდა განსაზღვროს შესაძლებელია თუ არა შიდა აუდიტის სამსახურის სამუშაოს გამოყენება, ან შიდა აუდიტორების გამოყენება უშუალო დახმარებისთვის. თუ ამას გადანაცვებს, უნდა განსაზღვროს რა სფეროებში და რა მოცულობით არის შესაძლებელი ამის გაკეთება; უნდა დაადგინოს, თუ რამდენად შესაფერისია ეს სამუშაო აუდიტის მიზნებისთვის; თუ გადანაცვებს შიდა აუდიტორების გამოყენებას უშუალო დახმარებისთვის, სათანადო ხელმძღვანელობა და ზედამხედველობა უნდა გაუწიოს მათ სამუშაოს. გარე აუდიტორმა უნდა უნდა შეაფასოს:

- რამდენად უზრუნველყოფს შიდა აუდიტის სამსახურის ორგანიზაციული სტატუსი და შესაბამისი პოლიტიკა და პროცედურები შიდა აუდიტორების ობი-

ექტურობას;

- შიდა აუდიტის სამსახურის კომპეტენტურობის დონე; და

- იყენებს თუ არა შიდა აუდიტის სამსახური სისტემატურ და გეგმაზომიერ მიდგომას, მათ შორის ხარისხის კონტროლს და სხვ.

გარე აუდიტორმა არ უნდა გამოიყენოს შიდა აუდიტის სამსახურის სამუშაო, თუ დაადგენს, რომ:

ა) შიდა აუდიტის სამსახურის ორგანიზაციული სტატუსი, შესაბამისი პოლიტიკა და პროცედურები სათანადოდ ვერ უზრუნველყოფენ შიდა აუდიტორების ობიექტურობას;

ბ) სამსახური არ არის საკმარის დონეზე კომპეტენტური; ან

გ) შიდა აუდიტის სამსახური არ იყენებს სისტემატურ და გეგმაზომიერ მიდგომას, მათ შორის ხარისხის კონტროლს.

გარე აუდიტორმა თვითონ უნდა ჩაატაროს ყველა მნიშვნელოვანი განხილვა და შიდა აუდიტის სამსახურის სამუშაოს მიზანშეუწონლად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად, უფრო მეტი სამუშაო შეასრულოს უშუალოდ თვითონ და ნაკლები სამუშაოს გამოყენება დაგეგმოს შიდა აუდიტის სამსახურის სამუშაოდან.

ბუღალტერთა ეთიკის საერთაშორისო სტანდარტების საბჭოს (ბესსს) მიერ შემუშავებულ ეთიკის კოდექსში აღნიშნულია: თუ გარე აუდიტორი აუდიტის დამკვეთთან შეთანხმებას დებს შიდა აუდიტორული მომსახურების განევაზე და ამ მომსახურების შედეგები გამოყენებული იქნება გარე აუდიტში, წარმოიქმნება თვითშეფასების საფრთხე. ამის მიზეზი ისაა, რომ შესაძლებელია, აუდიტის გარიგების გუნდმა შიდა აუდიტორული მომსახურების შედეგები ისე გამოიყენოს, რომ სათანადოდ არ შეაფასოს, ან არ იმოქმედოს ისეთი დონის პროფესიული სკეპტიციზმით, როგორც იმ შემთხვევაში, თუ შიდა აუდიტის სამუშაოს არ შეასრულებდნენ მათი ფირმის თანამშრომლები.

ვინაიდან მხოლოდ გარე აუდიტორს აკისრია პასუხისმგებლობა აუდიტორული მოსაზრების გამოთქმაზე, გარე აუდიტორმა თვითონ უნდა ჩაატაროს ყველა მნიშვნელოვანი განხილვა, რომელშიც იგულისხმება:

- არსებითი უზუსტობის რისკების შეფასება;
- ჩატარებული ტესტების საკმარისობის შეფასება;
- ხელმძღვანელობის მიერ ფინანსური ანგარიშგების საფუძვლად საწარმოს ფუნქციონირებადობის პრინციპის გამოყენების მიზანშეწონილობის შეფასება;
- მნიშვნელოვანი სააღრიცხვო შეფასებების გონივრულობის შეფასება;

- ფინანსურ ანგარიშგებაზე დართულ განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული ინფორმაციის ადეკვატურობისა და სხვა საკითხების შეფასება, რომლებიც გავლენას ახდენენ აუდიტორის დასკვნაზე.

შიდა აუდიტის განყოფილების თანამშრომლები იმ დონეზე დამოუკიდებელი არ არიან სამეურნეო სუბიექტისგან, რაც გარე აუდიტორს მოეთხოვება ფინანსური ანგარიშგების შესახებ მოსაზრების გამოთქმისას. ამიტომ უშუალო დახმარებისთვის შიდა აუდიტორების

გამოყენებისას გარე აუდიტორის მიერ განხორციელებული შიდა აუდიტორების სამუშაოს ხელმძღვანელობა, ზედამხედველობა და განხილვა, საზოგადოდ, განსხვავებული და უფრო ყოველმხრივი უნდა იყოს, იმასთან შედარებით, თუ ამ სამუშაოს აუდიტის გარიგების გუნდის წევრები შეასრულებდნენ.

რაც უფრო მეტი სუბიექტური მსჯელობა და განხილვა არის აუცილებელი აუდიტორული პროცედურების დაგეგმვისა და ჩატარებისთვის და აუდიტორული მტკიცებულებების შესაფასებლად, მით უფრო მეტი პროცედურები უნდა ჩაატაროს გარე აუდიტორმა უშუალოდ თვითონ, რადგან მარტო შიდა აუდიტის განყოფილების სამუშაოს გამოყენება ვერ უზრუნველყოფს გარე აუდიტორს საკმარისი და შესაფერისი აუდიტორული მტკიცებულებებით.

დასკვნა

აუდიტორულმა ფირმამ აუდიტი უნდა ჩაატაროს საფუძვლიანად, შედეგად უფრო მეტად იქნება დაცული მომხმარებელთა და ინვესტორების უფლებები, მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება საწარმოთა ფინანსური მდომარეობის გამჭვირვალობა. საწარმოთა ხელმძღვანელებმა ობიექტური ფინანსური მდგომარეობის დადგენისა და სწორი მართვის უზრუნველსაყოფად ყოველწლიურად სრულმაშტაბიანი საერთაშორისო ანგარიშგების პრინციპების შესაბამისი, ხარისხიანი, და ეფექტური კომუნიკაცია დაამყარონ აუდიტორულ ფირმებთან. საზედამხედველო ორგანოების მიერ შემუშავებული რეკომენდაციები, საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დაცვით მუდმივად უნდა განახლდეს, რაც გააუმჯობესებს აუდიტის ხარისხსა და საზედამხედველო პოლიტიკას. ჩვენი ქვეყნისათვის მეტად მნიშვნელოვანია გაგრძელდეს ევროკავშირის აქტიური მხარდაჭერა რეფორმის გაძლიერებისა და განვითარებისათვის. სამეურნეო სუბიექტები აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებზე გადასვლას წარმატებით შეძლებენ, თუ საქართველო პირნათლად დააკმაყოფილებს ევროკავშირის მოთხოვნებს. მიგვაჩნია, რომ ზემოაღნიშნული რეკომენდაციები ხელს შეუწყობენ საქართველოში გარე და შიდა აუდიტის ურთიერთთანამშრომლობის გაუმჯობესებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Levan Grigalashvili - Problems of Reforming Accounting and Financial Reporting in post-Soviet Countries accepted for publishing. journal Ecoforum Volume 10, Issue 3(26), 2021;
2. Levan Grigalashvili Georgia Accounting and Reporting Reform a brief overview of market economy conditions. The International Scientific and Technical Conference "Problems of Engineering Sciences", Yerevan University of International Relations named after A. Shirakatsi Yerevan, Republic of Armenia, May 20-22, 2022;
3. Levan Grigalashvili - On the Problems of Accounting Reform in Transition Period. Bulletin of the Georgian

Academy of Sciences. Tbilisi, Volume 165 N2, , 2002. p. 430-432;

4. Levan Grigalashvili - Issues of Perfection of book keeping of Transactions in foreign Currency. Bulletin of the Georgian Academy of Sciences. Tbilisi, Volume 168, N1, 2003, p.148-150;

5. Sawyer'S „Guide For Internal Auditors/IIA - 1”, 2012, p. 5;

6. ლევან გრიგალაშვილი - „შიდა აუდიტის ხელმძღვანელი, როგორც ლიდერი: ტრანსფორმაცია დროში და თანამედროვე გამოწვევები (სტუ დოქტორანტ ლ. ხოფერიას თანაავტორობით). სტუ VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები“ შრომების კრებული. 2023 წ.;

7. იური პაპასქუა, აღრიცხვისა და აუდიტის რეგულირება საქართველოში - გაუნაწილებელი გავლენის სფერო თუ შეგნებული არაკომპეტენტურობა, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 2015წ. იანვარ-მარტი, N1, გვ. 8-18, b-k.ge;

8. იური პაპასქუა, ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების თვითრეგულირება - კანონის მონოპოლიური მეტასტაზები, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 2013 წლის ივნისი, გვ. 30-36, b-k.ge;

9. საქართველოს კანონი “ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ”

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3311504?publication=11>;

10. აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტი 220

https://saras.gov.ge/Content/files/isa/ISA_220.pdf;

11. აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტი 610

<https://saras.gov.ge/ka/FinAudit/Pdf/413>;

12. გარე აუდიტორის შეფასების ინსტრუმენტი აუდიტის კომიტეტებისთვის - სახელმძღვანელოს ადაპტირებული ვერსია მომზადებულია ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახურის მიერ მსოფლიო ბანკის მხარდაჭერით.

https://saras.gov.ge/Content/files/Audit-Committees/2.6_GARE_AUDITIS_SHEFASEBIS_INSTRUMETI_GEO.pdf;

13. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური. ტერმინების გლოსარი.

<https://saras.gov.ge/ka/FinAudit/Pdf/437>;

14. ეთიკის საერთაშორისო კოდექსის სახელმძღვანელო პროფესიონალი ბუღალტრებისთვის.

https://saras.gov.ge/Content/files/IESBA_CODE_2022_GEO.pdf.

ემოციების კოგნიტური რეგულაცია, როგორც ფსიქოლოგიურ დისტრესსა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის მედიატორი (ახალგაზრდებს შორის)

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.06>

ანოტაცია

ციფრულმა ტექნოლოგიებმა უამრავი სიკეთე მოიტანა. მაგრამ მრავალი კვლევა ადასტურებს, რომ ამ ტექნოლოგიების არაკონტროლირებად მოხმარებას მოჰყვება არაერთი ნეგატიური შედეგი – სუბიექტური დისტრესი და ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომები, ჯანმრთელობის პრობლემები, სოციალური თუ პროფესიული დარღვევები და სხვ., ანუ ქცევითი ადიქციის მსგავსი სიმპტომები.

ამ კვლევის მიზანი იყო ფსიქოლოგიურ სტრესსა (ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებს) და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის საფუძვლად მდებარე მექანიზმების ანალიზი ახალგაზრდებს შორის. კვლევა ჩატარდა შემთხვევით შერჩევაზე 464 პირის მონაწილეობით (საშუალო ასაკი 21.4 ± 6.2). გამოყენებულ იქნა სამი ტესტი: სოციალური ქსელების პრობლემური მოხმარება, სიმპტომატური კითხვარი SCL-90 და ემოციების კოგნიტური რეგულაცია. მედიაციის ანალიზის ჩასატარებლად გამოყენებულ იქნა მაკროსი PROCESS 4.3, ხოლო გეზის ანალიზისათვის – SPSS AMOS-26-ის მოდული.

შედეგმა აჩვენა, რომ ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებსა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირი გაშუალებულია ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიებით. მართალია, მედიაციის ეფექტი ყველა სტრატეგიის შემთხვევაში გამოვლინდა, მაგრამ დეზადაპტაციური სტრატეგიების ეფექტი გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია. გამოჩნდა პოზიტიური გადაფასება, რომელსაც აღმოაჩინდა საკმაოდ მაღალი დამცავი ეფექტი. შესაბამისად, ფსიქოლოგიური ჩარევა იქნება ეფექტური როგორც ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების, ისე პრობლემური მოხმარების კუთხით, თუ ის ხელს შეუწყობს დეზადაპტაციური სტრატეგიების ჩანაცვლებას ემოციების რეგულირების ადაპტაციური სტრატეგიებით, განსა-

ანა ზუბაშვილი

კლინიკური ფსიქოლოგიის მაგისტრი,
ი. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0005-7045-2859>
E-mail: ana.zubashvili827@pes.tsu.edu.ge

კუთრებით დადებითი გადაფასების სტრატეგიით.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარება; ემოციების რეგულაცია; ფსიქოლოგიური დისტრესი; დისტრესის პირველადი სიმპტომები; სიმძიმის ინდექსი; მედიაცია.

ციტირებისთვის: ზუბაშვილი ა. (2023), ემოციების კოგნიტური რეგულაცია, როგორც ფსიქოლოგიურ დისტრესსა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის მედიატორი (ახალგაზრდებს შორის), ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 38-48. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

THE MEDIATING ROLE OF COGNITIVE EMOTION REGULATION STRATEGIES IN THE LINK BETWEEN PSYCHOLOGICAL DISTRESS AND PROBLEMATIC SOCIAL MEDIA USE AMONG YOUTH

Ana Zubashvili

Master of Clinical Psychology,

i. Javakhishvili house Doctoral student of Tbilisi State University

<https://orcid.org/0009-0005-7045-2859>

E-mail: ana.zubashvili827@pes.tsu.edu.ge

ABSTRACT

Digital technology have brought many benefits. But numerous studies conducted over the last two decades have shown that uncontrolled consumption of these technologies can lead to many negative consequences - subjective distress, psychopathological symptoms, health problems, social or occupational disorders, that is, symptoms similar to behavioral addiction.

The present study analyzed the mediating role of cognitive emotion regulation strategies in the link between psychopathological symptomatology and the severity of problematic use of social networking sites among youth.

464 subjects were selected to participate (with a mean age of 21.4 ± 6.2) completed three self-report questionnaires: Generalized Problematic Internet Use Scale 2, Cognitive Emotion Regulation Strategies Questionnaire, and Symptom Checklist 90-R. The PROCESS macro was used to analyze parallel mediation; the SPSS AMOS-26 module was used to Path Analysis.

Results indicated that cognitive emotion regulation strategies mediate the relationship between psychopathological symptoms and problematic social media use. True, the mediation effect was confirmed for all strategies, but in the case of maladaptive strategies the effect is much stronger. The exception is positive reevaluation, which demonstrated a fairly significant effect. Accordingly, psychological interventions will be effective in reducing both problematic use and psychopathological symptoms if they promote the replacement of maladaptive strategies with adaptive ones, especially positive reappraisal.

Keywords: problematic use of social networking sites; emotion regulation; psychological distress; primary symptoms of distress; symptom severity; mediation.

For citation: Zubashvili A. (2023), Cognitive Emotion Regulation as a Mediator of the Association Between Psychological Distress and Problematic Social Networking Use (Among Youth), Journal of „Business and Legislation“, 16 (3), 38-48. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

შესავალი

სოციალური ქსელების საიტებმა კაცობრიობას უამრავი შესაძლებლობა შეუქმნა: კომუნიკაცია მსოფლიოს მასშტაბით, მუდმივი კავშირი ოჯახთან, მეგობრებთან და სხვ. მაგრამ სხვადასხვა ქვეყანაში თითქმის ოცდაათწლიანი პერიოდის მანძილზე ჩატარებულმა უკლებლივ ყველა კვლევამ ისიც ცხადყო, რომ გადაჭარბებული, არაკონტროლირებადი მოხმარება ნეგატიურად აისახება მენტალურ ჯანმრთელობაზე, იწვევს ემოციურ, კოგნიტურ პრობლემებს, სოციალურ თუ პროფესიულ სირთულეებს. უფრო მეტიც, ზოგიერთ პირს გარკვეული პიროვნული მახასიათებლებით შეიძლება ქცევითი ადიქციის მსგავსი სიმპტომებიც განუვითარდეს: პრიორიტეტულობა; გუნება-განწყობილების მოდიფიკაცია; ტოლერანტულობა; აბსტინენცია; რეციდივი და კონფლიქტი [1; 2; 3]. ამასთანავე, სოციალური ქსელების მომხმარებელთა რიცხვი ძალიან სწრაფად იზრდება: 2021 წლის იანვრიდან 2022 წლის იანვრამდე Facebook მომხმარებელთა რიცხვი 115 მილიონით გაიზარდა: ყოველწლიურმა ზრდამ 7.5%-ს მიაღწია, რაც ნიშნავს ერთ წამში 10 ახალ მომხმარებელს [4; 5]. ამის კვალობაზე მსოფლიოში სწრაფად იზრდება პრობლემურ მომხ-

მარებელთა რიცხვი: სულ უფრო მეტი პირი მიმართავს მკურნალობას პრობლემური ციფრული ქცევის (მათ შორის სოციალური ქსელების არაკონტროლირებადი მოხმარების) სამართავად [6; 7]. ახლა ხანს ჩატარებული მეტა-ანალიზის თანახმად, რომელმაც მოიცვა 64 ქვეყანაში მცხოვრები ორ მილიონზე მეტი პირი, სოციალურ ქსელებზე დამოკიდებულება მსოფლიოს მოსახლეობის 17.42%¹ აწუხებს [8].

შემუშავებულია სოციალური ქსელების პრობლემური მოხმარების ამხსნელი რამდენიმე მოდელი. კოგნიტურ-ქცევითი მოდელის თანახმად, სოციალური ქსელების გადაჭარბებული მოხმარება რიგი გარე პრობლემით დამძიმებული დისფუნქციური კოგნიციების შედეგია, რაც იწვევს მოხმარების ჩვევას. სოციალური ჩვევების მოდელის თანახმად, სოციალური ქსელების გადაჭარბებული მოხმარება განპირობებულია თვითპრეზენტაციის სუსტი უნარებითა და ონ-ლაინ კომუნიკაციის მჯობინებით. სოციალურ-კოგნიტურ მოდელი ვარაუდობს, რომ გადაჭარბებული მოხმარება ვითარდება დადებითი შედეგის მოლოდინისა და ინტერნეტის თვითფექტურობის შედეგად. ზოგი ავტორის აზრით, სოციალური ქსელების მოხმარება

¹ 95% CI: 12.42%-23.89%.

პრობლემური ხდება, თუ გამოიყენება ყოველდღიური პრობლემებისა და სტრესორების (დეპრესიისა და მარტოობის ჩათვლით) დასაძლევად [9]. გამოითქვა აგრეთვე ვარაუდი, რომ პრობლემურ მომხმარებელს პირისპირ ურთიერთობა უჭირს, სოციალური ქსელების მოხმარებით კი შესაძლებელია არაერთი ისეთი დაუყოვნებლივი „სარგებლის“ მიღება, როგორიცაა თვითფექტურობისა და კმაყოფილების განცდა, რასაც მოჰყვება მოხმარების გახანგრძლივება და, შედეგად, ნეგატიური შედეგების გამწვავება, მათ შორის რეალურ ურთიერთობათა უგულვებელყოფა, აკადემიური თუ პროფესიული პრობლემები. ამით გამომწვეული დეპრესიული განწყობა ისევ იხსნება სოციალური ქსელების მოხმარების გზით, ანუ იკვრება მანკიერი წრე [10]. ურთიერთქმედების პროცესის მოდელის (I-PACE – Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution) თანახმად, ინტერნეტის მოხმარებასთან დაკავშირებული ესა თუ ის აშლილობა არის ხელშემწყობ ფაქტორებს (ნეირობიოლოგიური და ფსიქოლოგიური კონსტიტუცია), მოდერატორებსა (სირთულეთა დაძლევის სტილი და ინტერნეტთან დაკავშირებული დისფუნქციური კოგნიციები) და მედიატორებს (აფექტური და კოგნიტური რეაქცია სიტუაციურ ტრიგერებზე) შორის ურთიერთქმედების პროცესის შედეგი [11; 12].

აღსანიშნავია ისიც, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კავშირს პრობლემურ მოხმარებასა და ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებს შორის უკლებლივ ყველა კვლევა ადასტურებს, საკითხი იმის შესახებ, ფსიქო-სოციალური პრობლემები (დეპრესია, მარტოობის განცდა, შფოთვა, სოციალური უნარების დეფიციტი და სხვ.) პრობლემური მოხმარების შედეგია თუ მიზეზი, დღემდე ღიად რჩება. ზოგიერთი ლონგიტუდური კვლევა აჩვენებს, რომ დეპრესიის სიმპტომები ამძიმებს პრობლემურ მოხმარებას [13; 14], ზოგი კი საპირისპირო ეფექტზე მიუთითებს [15]; დასტურდება აგრეთვე ურთიერთკავშირი [16]. მაგრამ თეორიების უმრავლესობის (I-PACE მოდელი [12], კომპენსატორული მოხმარების თეორია [17], გზების მოდელი [18]) თანახმად, პრობლემური მოხმარება არის რეაქცია ნეგატიურ აფექტურობაზე და არა პირიქით. შესაბამისად, წინამდებარე კვლევაშიც ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომები (ფსიქოლოგიური სტრესის ინდიკატორები) გაანალიზებულია, როგორც პრობლემური მოხმარების პრედიქტორი.

რაც შეეხება რისკ-ფაქტორებსა და პრობლემური მოხმარების სიმძიმეს შორის კავშირის ამხსნელ აფექტურ და კოგნიტურ პროცესებს, მათ რიცხვს განეკუთვნება სირთულეთა დაძლევის სტილი, რაც გულისხმობს ემოციების რეგულაციას [19; 20]. ლიტერატურაში ხაზგასმულია ემოციების რეგულაციის შესწავლის მნიშვნელობა: „ბოლო წლებში სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ემოციურ დისრეგულაციას, როგორც ფსიქოპათოლოგიის მრავალი ფორმის პოტენციურად გამაერთიანებელს“ [21, გვ. 84]; „ბოლო დროს ემოციური დისრეგულაცია განიხილება, როგორც პოტენციური ტრანს-დიაგნოსტიკური

ფაქტორი, რომელიც საფუძვლად უდევს არაერთ ფსიქოპათოლოგიურ მდგომარეობას, მათ შორის ინტერნეტის პრობლემურ მოხმარებას“ [22]; „ბოლო წლებში გახშირდა ემოციური დისრეგულაციის კვლევა მისი პოტენციურად გამაერთიანებელი და ტრანს-დიაგნოსტიკური ფუნქციის გამო“ [23, გვ. 42]. კვლევებმა დაადასტურა, რომ ემოციების დისრეგულაცია ყველა ტიპის პრობლემური ქცევის პრედიქტორია [24]. ემოციურ დისრეგულაციასა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის ძლიერი კავშირი დადასტურა როგორც მოზარდებს [25; 26], ისე ახალგაზრდებს [27; 28] შორის.

ლონგიტუდურმა კვლევამ 12 თვის ინტერვალთა ჩვენა, რომ ემოციების რეგულირების დეზადაპტაციური სტრატეგიები პრობლემური მოხმარების სპონტანური რემისიის პრედიქტორია [29]. ემოციების რეგულირების სირთულე ზრდის პრობლემური მოხმარების რისკს [23]. ურთიერთკავშირი ემოციების დისრეგულაციასა და პრობლემურ მოხმარებას შორის გაშუალებულია სტრესული ცხოვრებისეული მოვლენებითა და დისსტრესისადმი ტოლერანტულობით [23]. თუმცა, საპირისპირო შედეგიც გამოვლინდა: სტრესულ ცხოვრებისეულ მოვლენებსა და პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირი გაშუალებულია ემოციების დისრეგულაციით, ანუ ეს უკანასკნელი მედიატორის ფუნქციას ასრულებს: ნეგატიური აფექტი (დეპრესია, შფოთვა და სტრესი) პირდაპირ დადებით გავლენას ახდენს ემოციური დისრეგულაციის დონეზე, რომელიც, თავის მხრივ, ასევე პირდაპირ დადებით გავლენას ახდენს პრობლემური მოხმარებაზე [22; 30]. დასტურდება დადებითი კორელაცია პრობლემურ მოხმარებასა და დეზადაპტაციულ სტრატეგიებს (თვითდადანაშაულება, სხვების დადანაშაულება, რუმინაცია და კატასტროფიზაცია) შორის და უარყოფითი – გადაფასების სტრატეგიასთან [31]. რუმინაციით გაშუალებულია კავშირი დეპრესიის სიმპტომებსა და პრობლემურ მოხმარებას შორის [32; 33].

წინამდებარე კვლევის მიზანი იყო ფსიქოლოგიურ სტრესსა (ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებს) და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის საფუძვლად მდებარე მექანიზმების შესწავლა. ჩამოყალიბდა შემდეგი ჰიპოთეზები:

H1: დასტურდება დადებითი კავშირი ფსიქოლოგიურ სტრესის ინდიკატორსა და პრობლემურ მოხმარების სიმძიმეს შორის.

H2: პრობლემური მოხმარების კავშირი დეზადაპტაციურ სტრატეგიებთან დადებითია, ხოლო ადაპტაციის ხელშემწყობ სტრატეგიებთან – უარყოფითი.

H3: ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების კავშირი დეზადაპტაციურ სტრატეგიებთან (კატასტროფიზაცია, რუმინაცია, სხვებისა და საკუთარი თავის დადანაშაულება) დადებითია, ხოლო ადაპტაციის ხელშემწყობ სტრატეგიებთან – უარყოფითი.

H4: ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიები ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებსა და პრობლემურ მოხმარების შორის კავშირის მედიატორია.

1. მეთოდები

1.1. პროცედურა

კვლევა ჩატარდა Google Forms გამოყენებით, ეგრეთ წოდებულ „მოსახერხებელ“ შერჩევაზე. სულ გამოკითხულ იქნა 464 პირი, მათ შორის 79% ქალი და 21% მამაკაცი, საშუალო ასაკი 21.4 ± 6.2 . მონაწილეობა ნებაყოფლობითი იყო, ანონიმურობის სრული გარანტიით. ჩართვის პირობა – სოციალური ქსელის მოხმარება.

1.2. საზომი ინსტრუმენტები

სოციალური ქსელების პრობლემური მოხმარება – ინტერნეტის პრობლემური მოხმარების სკალის (Generalized Problematic Internet Use Scale 2 – GPIUS2) [34] ჩემ მიერ (სამაგისტრო ნაშრომის ფარგლებში) ადაპტირებული ვერსია [35]. ტესტი 15 პუნქტისაგან შედგება, რომლებიც ფასდება ლაიკერტის 7-საფეხურიანი სკალით (1-დან – „სრულიად არ ვეთანხმები“ 7-მდე – „სრულიად ვეთანხმები“). ტესტი ოთხ სკალას შეიცავს: 1) ონლაინ-კომუნიკაციის მჯობინება, 2) გუნების რეგულირება, 3) არასაკმარისი თვითრეგულაცია და 4) ნეგატიური შედეგები. ტესტს კარგი ფსიქომეტრული მაჩვენებლები აქვს: შიდა შეთანხმებულობის მაჩვენებელი (კრომბაჰის α) საკმაოდ მაღალია: ყველა სკალაზე მაჩვენებელი 0.80-ზე მაღალია; საერთო მაჩვენებლისათვის $\alpha = 0.86$.

ემოციების კოგნიტური რეგულაციის კითხვარი – «Cognitive Emotion Regulation Questionnaire» – CERQ) [36], ასევე ადაპტირებული ჩემ მიერ [35]. კითხვარი 36 პუნქტს შეიცავს, რომლებიც ზომავს ავტორების მიერ გამოყოფილ ემოციების რეგულაციის ცხრა სტრატეგიას. ეს სტრატეგიები მიეკუთვნება ორ კატეგორიას: ადაპტაციის ხელშეწყობი და ადაპტაციის ხელშემშლელი (დეზადაპტაციური). პირველი კატეგორია მოიცავს შემდეგ ხუთ სტრატეგიას: მომხდარის მიღება, დადებითზე ფოკუსირება, დაგეგმვაზე ფოკუსირება, პოზიტიური გადაფასება, პერსპექტივის კუთხით განხილვა. მეორე კატეგორიაში შედის ოთხი სტრატეგია: თვითდადანაშაულება, რუმინაცია კატასტროფიზაცია და სხვების დადანაშაულება. ტესტს კარგი ფსიქომეტრული მაჩვენებლები აქვს: ყველა სკალაზე კრომბაჰის α 0.75-ზე მაღალია.

სიმპტომატური კითხვარი SCL-90 – Symptom Check List: Derogatis – SCL-90-R [37]. გამოყენებულ იქნა ა. გრიგოლავასა და ე. ჩომახიძის მიერ ადაპტირებული ქართული ვერსია. 90-პუნქტიანი (ფსიქოლოგიური სიმპტომები – ემოციური სტრესის ინდიკატორები) ტესტი შეიცავს ცხრა სკალას (სომატიზაცია, ობსესიურ-კომპულსიურობა, პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა, დეპრესია, შფოთვა, მტრობა, ფობიური შფოთვა, პარანოიკური ტენდენციები, ფსიქოტიზმი), აგრეთვე განზოგადებულ მაჩვენებელს – სიმპტომების სიმძიმის ინდექსს. შესაფასებლად გამოიყენება 5-საფეხურიანი ლაიკერტის სკალა – „საერთოდ არა“ (0) – „ძალიან ძლიერად“. წინამდებარე კვლევის მონაცემებით, სკალას კარგი ფსიქომეტრული მაჩვენებლები აქვს: ყველა სკალაზე კრომბაჰის α 0.7-ზე მაღალია. მთლიანი კითხ-

ვარის ერთგვაროვნების მაჩვენებელი ძალიან მაღალია – კრომბაჰის $\alpha=0.967$.

1.3. მონაცემების სტატისტიკური ანალიზი

მონაცემები დამუშავდა მათემატიკური სტატისტიკის პროგრამათა პაკეტით SPSS-27. ემპირიული განილდება შემონმდა კოლმოგოროვ-სმირნოვის კრიტერიუმით, აგრეთვე განილდება მახასიათებლებით (ასიმეტრია და ექსცესი). კორელაციული ანალიზი ჩატარდა პირსონის კორელაციის კოეფიციენტით, საშუალო მაჩვენებლებს შორის განსხვავების შესამოწმებლად გამოყენებულ იქნა სტიუდენტის კრიტერიუმი დამოუკიდებელი შერჩევებისათვის. მედიაციის ანალიზისათვის გამოყენებულ იქნა მაკროსი PROCESS, 4.3 [38]. კვლევაში ჩართულ ცვლადებს შორის მიმართული კავშირების გამოსავლენად ჩატარდა გეზის ანალიზი (Path Analysis) – SPSS AMOS-26-ის მოდულის გამოყენებით.

2. კვლევის შედეგები

2.1. აღწერითი სტატისტიკა

მონაცემების გამოკვლევამ აჩვენა, რომ ყველა ჩართული ცვლადის განილდება უახლოვდება ნორმალურს (ასიმეტრია და ექსცესი 1-ზე ნაკლებია); შემთხვევითი შეცდომის დისპერსია ერთგვაროვანია (ჰომოსკედასტურობა). კორელაციურმა ანალიზმა დაადასტურა პირველი ჰიპოთეზა პრობლემურ მოხმარებასა და ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებს შორის დადებითი კავშირის შესახებ (ცხრ. 1). არაპრობლემურ მომხმარებელთან შედარებით პრობლემურს ყველა ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომი, მათ შორის სიმპტომების სიმძიმის ზოგადი ინდექსი, უფრო გამოხატული აქვს. ყველაზე მკვეთრია განსხვავება დეპრესიისა და შფოთვის მიხედვით, ყველაზე ნაკლებად გამოხატული – სომატიზაციისა და მტრობის მიხედვით (ცხრ. 2).

მეორე ჰიპოთეზა დადასტურდა მხოლოდ ნაწილობრივ: პრობლემური მოხმარების კავშირი დეზადაპტაციურ სტრატეგიებთან (თვითდადანაშაულება, რუმინაცია, კატასტროფიზაცია და სხვების დადანაშაულება) დადებითია, მაგრამ უარყოფითი კავშირი გამოვლინდა მხოლოდ ერთ ადაპტაციურთან სტრატეგიებთან – პოზიტიურ გადაფასებასთან (ცხრ. 3). პრობლემურ და არაპრობლემურ მომხმარებელთა შედარებამ აჩვენა, რომ სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება გამოვლინდა სამი დეზადაპტაციური (კატასტროფიზაცია, რუმინაცია, სხვების დადანაშაულება) და ერთი პოზიტიური (მომხდარის მიღება) სტრატეგიის მიხედვით (ცხრ. 4). თვითდადანაშაულების მიხედვით განსხვავება სანდო არ აღმოჩნდა.

დადასტურდა, ფაქტობრივად, მესამე ჰიპოთეზაც: სამი დეზადაპტაციური სტრატეგიის (კატასტროფიზაცია, რუმინაცია, თვითდადანაშაულება) კავშირი ყველა ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომთან დადებითია. განსაკუთრებით მაღალია კორელაცია კატასტროფიციაციასთან. რაც შეეხება სხვების დადანაშაულებას, კორელაცია არ დადასტურდა მხოლოდ ოთხ მაჩვენებელთან (ობსესიურ-კომპულსიური სიმპტომები; დეპ-

ცხრილი 1. ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების კორელაცია პრობლემურ მოხმარებასთან

	პრობლემური მოხმარება	
	r	p
სომატიზაცია	0.275	0.000
ობსესიურ-კომპულსიური სიმპტომები	0.370	0.000
პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა	0.384	0.000
დეპრესია	0.367	0.000
მტრობა	0.238	0.000
შფოთვა	0.330	0.000
ფობიური შფოთვა	0.375	0.000
პარანოიალური სიმპტომები	0.311	0.000
სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი	0.376	0.000

შენიშვნა: r – პირსონის კორელაციის კოეფიციენტი; p – სტატისტიკური მნიშვნელობა.

**ცხრილი 2. პრობლემურ და არაპრობლემურ მომხმარებელთა
შედარება ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების მიხედვით**

	საერთო მაჩვენებელი		პრობლემური მომხმარებელი		არაპრობლემური მომხმარებელი		t	p
	M	σ	M	σ	M	σ		
სომატიზაცია	1.17	0.85	1.25	0.88	0.94	0.73	3.539	0.000
ობსესიურ-კომპულსიური სიმპტომები	1.51	0.81	1.63	0.79	1.18	0.76	5.543	0.000
პიროვნებათშორისი სენზიტიურობა	1.32	0.88	1.44	0.90	1.00	0.76	4.973	0.000
დეპრესია	1.47	0.90	1.61	0.90	1.10	0.81	5.515	0.000
მტრობა	1.10	0.81	1.18	0.83	0.87	0.73	3.745	0.000
შფოთვა	1.29	0.94	1.43	0.96	0.94	0.78	5.147	0.000
ფობიური შფოთვა	0.89	0.82	1.01	0.85	0.60	0.65	4.149	0.000
პარანოიალური სიმპტომები	0.97	0.74	1.53	0.88	1.17	0.73	5.382	0.000
სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი	1.43	0.85	1.36	0.75	0.96	0.64	5.469	0.000

შენიშვნა: M – საშუალო მაჩვენებელი; σ – სტანდარტული გადახრა; კურსივი – სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება.

ცხრილი 3. ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების კორელაცია პრობლემურ მოხმარებასთან

	პრობლემური მოხმარება	
	r	p
თვითდადანაშაულება	0.113	0.015
მომხდარის მიღება	0.087	0.061
რუმინაცია	0.212	0.000
ფოკუსირება დადებითზე	0.072	0.124
ფოკუსირება დაგეგმვაზე	0.024	0.603
პოზიტიური გადაფასება	-0.092	0.048
პერსპექტივის კუთხით განხილვა	0.052	0.264
კატასტროფიზაცია	0.283	0.000
სხვების დადანაშაულება	0.234	0.000

შენიშვნა: r – პირსონის კორელაციის კოეფიციენტი; p – სტატისტიკური მნიშვნელობა; კურსივით აღნიშნულია სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი კორელაცია.

ცხრილი 4. პრობლემურ და არაპრობლემურ მომხმარებელთა შედარება ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების მიხედვით

	საერთო მაჩვენებელი		პრობლემური მომხმარებელი		არაპრობლემური მომხმარებელი			
	M	σ	M	σ	M	σ	t	p
თვითდადანაშაულება	15.08	3.09	15.21	2.93	14.71	3.45	1.570	0.117
მომხდარის მიღება	15.79	2.95	16.01	2.81	15.21	3.23	2.640	0.009
რუმინაცია	15.89	3.17	16.28	3.00	14.88	3.39	4.331	0.000
ფოკუსირება დადებითზე	14.89	3.56	15.07	3.46	14.40	3.78	1.826	0.069
ფოკუსირება დაგეგმვაზე	17.16	2.85	17.21	2.78	17.04	3.05	0.585	0.559
პოზიტიური გადაფასება	16.48	3.22	16.30	3.23	16.92	3.13	-1.860	0.064
პერსპექტივის კუთხით განხილვა	15.98	3.29	16.12	3.27	15.61	3.33	1.489	0.137
კატასტროფიზაცია	12.64	3.56	15.21	2.93	14.71	3.45	4.924	0.000
სხვების დადანაშაულება	12.04	3.43	16.01	2.81	15.21	3.23	3.715	0.000

შენიშვნა: M – საშუალო მაჩვენებელი; **σ** – სტანდარტული გადახრა; კურსივი – სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება.

ცხრილი 5. ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების კორელაცია ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებთან

	SOM	O-S	INT	DEP	HOS	ANX	PHOB	PAR	PSY	GSI
თვითდადანაშაულება	0.104*	.276**	.313**	.341**	0.165**	.238**	0.184**	0.292**	0.235**	0.279**
მომხდარის მიღება	0.062	0.123**	0.170**	0.197**	0.071	0.113*	0.066	0.157**	0.108*	0.139**
რუმინაცია	.255**	.324**	.311**	.377**	.221**	.352**	.212**	.323**	.256**	.341**
ფოკუსირება დადებითზე	-0.069	-0.020	-0.059	-0.093*	-.127**	-0.060	-0.031	-0.083	-0.102*	-0.085
ფოკუსირება დაგეგმვაზე	0.008	0.099*	0.025	0.095*	-0.022	0.060	-0.059	0.098*	-0.052	0.038
პოზიტიური გადაფასება	-0.147**	-0.136**	-0.205**	-0.178**	-0.189**	-0.177**	-0.210**	-0.121**	-0.230**	-0.207**
პერსპექტივის კუთხით განხილვა	-0.097*	-0.053	-0.072	-0.031	-0.116*	-0.082	-0.115*	-0.057	-0.137**	-0.097*
კატასტროფიზაცია	0.313**	0.303**	0.377**	0.399**	0.252**	0.394**	0.300**	0.379**	0.387**	0.400**
სხვების დადანაშაულება	0.103*	0.080	0.084	0.081	0.106*	0.108*	0.033	0.186**	0.143**	0.113*

შენიშვნა: SOM – სომატიზაცია; **O-S** – ობსესიურ-კომპულსიური სიმპტომები; **INT** – პიროვნებათმორისი სენზიტიურობა; **DEP** – დეპრესია; **HOS** – მტრობა; **ANX** – შფოთვა; **PHOB** – ფობიური შფოთვა; **PAR** – პარანოიული სიმპტომები; **PSY** – ფსიქოტიზმი; **GSI** – სიმპტომების სიმძიმის ზოგადი ინდექსი; კურსივი – დეზადაპტაციური სტრატეგიები და სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი კორელაცია.

რესია, პიროვნებათმორისი სენზიტიურობა და ფობიური შფოთვა). კორელაცია ადაპტაციის ხელშეწყობს სტრატეგიებთან უარყოფითია; განსაკუთრებით მაღალია უარყოფითი კორელაცია პოზიტიურ გადაფასებასთან. გამონაკლისია მომხდარის მიღება, რომლის კორელაცია ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებთან ან დადებითია, ანდა არ დასტურდება (ცხრ. 5).

2.2. მედიაციის ანალიზის შედეგები

ფსიქოლოგიური სტრესის ინდიკატორებსა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მომხმარებლას შორის კავშირზე ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების პარალელური მედიაციის ანალიზის შედეგები წარმოდგენილია მე-6 ცხრილში. მედიაციის ანალიზისათვის გამოყენებულ იქნა PROCESS 4.3 მოდელი [38].

ცხრილი 6. ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომებსა და პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირზე ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების მედიაციის ეფექტი

მედიაციის ანალიზის შედეგები	B	SE	p	LLCI	ULCI
საერთო ეფექტი:					
GSI → PSMU	0.501	0.0561	.000	0.391	0.611
პირდაპირი ეფექტი:					
GSI → თვითდადანაშაულება → PSMU	0.499	0.059	.000	0.384	0.613
GSI → რუმინაცია → PSMU	0.460	0.060	.000	0.343	0.576
GSI → კატასტროფიზაცია → PSMU	0.420	0.061	.000	0.301	0.539
GSI → სხვების დადანაშაულება → PSMU	0.473	0.055	.000	0.364	0.581
GSI → მომხდარის მიღება → PSMU	0.495	0.058	.000	0.384	0.606
GSI → ფოკუსირება დადებითზე → PSMU	0.512	0.056	.000	0.403	0.623
GSI → ფოკუსირება დაგეგმვაზე → PSMU	0.505	0.056	.000	0.390	0.611
GSI → პოზიტიური გადაფასება → PSMU	0.498	0.058	.000	0.385	0.610
GSI → პერსპექტივის კუთხით განხილვა → PSMU	0.512	0.056	.000	0.402	0.623
არაპირდაპირი ეფექტი:					
GSI → თვითდადანაშაულება → PSMU	0.003	0.017	-	0.030	0.036
GSI → რუმინაცია → PSMU	0.041	0.022	-	0.001	0.086
GSI → კატასტროფიზაცია → PSMU	0.081	0.026	-	0.031	0.135
GSI → სხვების დადანაშაულება → PSMU	0.029	0.015	-	0.002	0.062
GSI → მომხდარის მიღება → PSMU	0.006	0.009	-	-0.011	0.025
GSI → ფოკუსირება დადებითზე → PSMU	-0.012	0.009	-	-0.032	0.002
GSI → ფოკუსირება დაგეგმვაზე → PSMU	-0.001	0.009	-	-0.005	0.011
GSI → პოზიტიური გადაფასება → PSMU	-0.004	0.013	-	-0.020	0.031
GSI → პერსპექტივის კუთხით განხილვა → PSMU	-0.009	0.006	-	-0.022	0.001

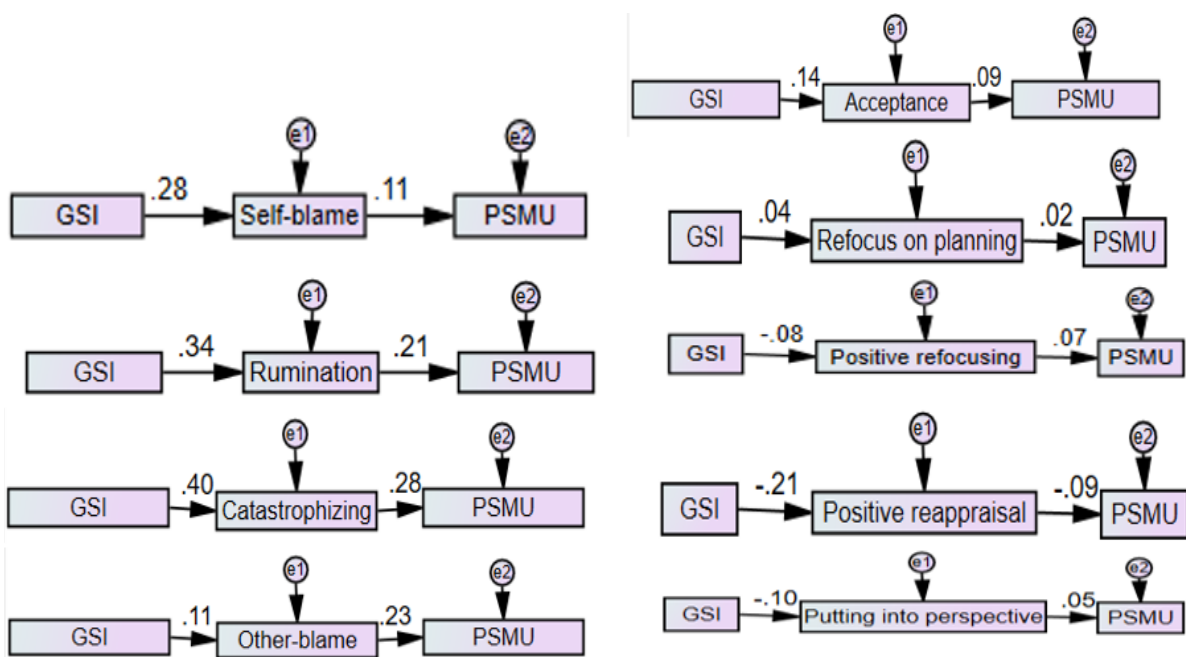
შენიშვნა: GSI – სიმპტომების სიმძიმის ზოგადი ინდექსი; PSMU – პრობლემური მოხმარების მაჩვენებელი. B – არასტანდარტიზებული კოეფიციენტი, SE – სტანდარტული შეცდომა, LLCI – 95%-ანი ნდობის ინტერვალის ქვედა ზღვარი ბუტსტრეპის შედეგად; LLCI – 95%-ანი ნდობის ინტერვალის ზედა ზღვარი ბუტსტრეპის შედეგად.

ემოციების რეგულაციის თითოეული სტრატეგიების შესაბამისი მოდელის ვარგისიანობის შესამოწმებლად ჩატარებული გეზის ანალიზის (Path Analysis) შედეგი ასახულია პირველ ნახატზე. ყველა მოდელის ვარგისიანობის მაჩვენებლები დამაკმაყოფილებელია. ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომებსა და პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირი ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების მედიაციის ეფექტის გათვალისწინებით საკმაოდ მნიშვნელოვანია (საერთო ეფექტი: $B=0.501$; $SE=0.56$). ყველა პირდაპირი ეფექტი (ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების პირდაპირი გავლენა პრობლემურ მოხმარებაზე, მედიაციის გათვალისწინების გარეშე) დადებითია, სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი ($p=.000$) და საკმაოდ მაღალი (ცხრ. 6), რაც ნიშნავს, რომ მედია-ცია ნაწილობრივია.

რაც შეეხება არაპირდაპირ ეფექტს, რომელიც ასახავს უშუალოდ მედიატორის გავლენას ფსიქოპა-

თოლოგიურ სიმპტომებსა და პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირზე, დეზადაპტაციური სტრატეგიების გავლენა დადებითია, ანუ ამ სტრატეგიების გამოყენება ზრდის პრობლემური მოხმარების სიმძიმეს. ადაპტაციური სტრატეგიების გავლენა უარყოფითია; გამო-ნაკლისია მომხდარის მიღება, რომლის ეფექტი ასევე დადებითია. რაც მთავარია, ყველა სტრატეგიის შემ-თხვევაში ბუტსტრეპის შედეგად გამოთვლილი ნდობის ინტერვალი არ შეიცავს 0-ის ტოლ მნიშვნელობას, რაც მიუთითებს, რომ მედიაციის ეფექტი სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია (38). ყველაზე მნიშვნელოვანი მედი-ატორია კატასტროფიზაცია, ხოლო ყველაზე მაღალი დამცავი ეფექტი აქვს პოზიტიურ გადაფასებას (ნახ. 1). მიღებული შედეგი ადასტურებს მეოთხე ჰიპოთეზას, რომლის თანახმად ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებსა და პრობლემურ მოხმარების შორის კავშირი გაშუალე-ბულია ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატე-

ნახ. 1. პრობლემურ მოხმარებასა და ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომებს შორის კავშირზე ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების მედიაციის ეფექტი

გიებით (ნაწილობრივი მედიაციის მოდელი).

3. შედეგების განხილვა

წინამდებარე კვლევის ძირითადი მიზანი იყო ფსიქოპათოლოგიური სტრესის ინდიკატორებსა (ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომები) და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის საფუძვლად მდებარე მექანიზმების შესწავლა. დადასტურდა, ერთი მხრივ, რომ ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომების კავშირი ემოციების კოგნიტური რეგულაციის დეზადაპტაციურ სტრატეგიებთან დადებითია, ხოლო ადაპტაციურებთან – უარყოფითი. დადებითი კორელაცია განსაკუთრებით მაღალია კატასტროფიზაციასთან, უარყოფითი კი – პოზიტიურ გადაფასებასთან. მსგავსი შედეგებია მიღებული სხვა კვლევებშიც, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ არსებულ კვლევებში გაანალიზებულია მხოლოდ შფოთვისა და დეპრესიის გავლენა; ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი სხვა კვლევებში ჩართული არ არის. კერძოდ, დადასტურებულია დეპრესიისა და შფოთვის დადებითი კავშირი რუმინაციასთან, თვითდადანაშაულებასა და კატასტროფიზაციასთან და უარყოფითი კავშირი ისეთ პოზიტიურ სტრატეგიებთან, როგორიცაა ფოკუსირება დადებითზე, ფოკუსირება დაგეგმვაზე, პოზიტიური გადაფასება და პერსპექტივის კუთხით განხილვა [39; 40; 41; 30]. ლონგიტუდურმა კვლევამ 12 თვის ინტერვალთა აჩვენა, რომ ემოციების რეგულირების დეზადაპტაციური სტრატეგიები პრობლემური მოხმარების სპონტანური რემისიის პრედიქტორია [29].

მოლოდინის საპირისპიროდ, წინამდებარე კვლევაში არ გამოვლინდა დადებითი კავშირი ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებსა და მომხდარის მიღების სტრატეგიას შორის. ამ მხრივ წინააღმდეგობრივია არსებული მონაცემებიც: ზოგიერთ კვლევაში კავშირი დასტურდება

[41; 42], ზოგში კი – არა [40; 30]. გამოითქვა აზრი, რომ მომხდარის მიღება უიმედობას უკავშირდება, ამიტომ პოზიტიური სტრატეგიის სახით მისი განხილვისას გასათვალისწინებელია ვითარება (შესაძლებელია თუ არა მისი შეცვლა) და გუნება-განწყობილება (დადებითი თუ უარყოფითი) [30].

მეორე მხრივ, დადასტურდა პრობლემური მოხმარების დადებითი კავშირი ოთხივე დეზადაპტაციურ სტრატეგიასთან; განსაკუთრებით მაღალია კორელაცია კატასტროფიზაციასთან. მსგავსი შედეგი გამოვლინდა სხვა კვლევებში. ემოციების რეგულაციის დეზადაპტაციური სტრატეგიები იწვევს როგორც სმარტფონის, ისე სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას. ყველაზე ძლიერი ნეგატიური ეფექტი აქვს კატასტროფიზაციას, შემდეგ რუმინაციასა და საკუთარი თავის დადანაშაულებას, თუმცა სხვათა დადანაშაულების ეფექტი უმნიშვნელოა [43]. ესპანელ მოზარდებს შორის ჩატარებულ კვლევაში, რომელშიც პრობლემური და არაპრობლემური მომხმარებლები შეადარეს ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიების მიხედვით, გამოვლინდა მნიშვნელოვანი განსხვავება კატასტროფიზაციის, რუმინაციის, საკუთარი თავის დადანაშაულების, სხვათა დადანაშაულების მიხედვით [44]. რაც შეეხება ადაპტაციურ სტრატეგიებს, პრობლემური მოხმარების უარყოფითი კავშირი გამოვლინდა მხოლოდ პოზიტიური გადაფასებასთან. კიდევ ერთ კვლევაში უარყოფითი კავშირი ასევე ერთ სტრატეგიასთან დადასტურდა, მაგრამ ეს იყო ფოკუსირება დაგეგმვაზე [30].

თუმცა, წინამდებარე კვლევის ყველაზე მნიშვნელოვანი შედეგია დადასტურება იმისა, რომ ემოციების კოგნიტური რეგულაციის სტრატეგიები ფსიქოლოგიური სტრესის ინდიკატორებსა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირის მედიატორია. სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი მედიაციის ეფექტი

გამოვლინდა ყველა სტრატეგიის შემთხვევაში, თუმცა დეზადაპტაციური სტრატეგიების ეფექტი გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია. მართალია, პოზიტიური სტრატეგიების ეფექტი სტატისტიკურად სანდოა ყველა სტრატეგიების შემთხვევაშიც, მაგრამ ის საკმაოდ სუსტია. გამოთქმისა პოზიტიური გადაფასება, რომლის ეფექტი საკმაოდ მნიშვნელოვანია. მიღებული შედეგი ლიტერატურაში აღწერილის მსგავსია. ესპანელ მოზარდებს შორის ჩატარებულ კვლევაში დეპრესიულ სიმპტომებსა და პრობლემური მოხმარებას შორის კავშირი გაშუალებულია რუმინაციით, კატასტროფიზაციითა და სხვების დადანაშაულებით, აგრეთვე ერთი ადაპტაციური სტრატეგიით – დაგეგმვაზე ფოკუსირებით; საკუთარი თავის დადანაშაულების მედიაციის ეფექტი არ დადასტურდა [45]. ამ კვლევისა და წინამდებარე კვლევას შორის განსხვავება, შესაძლოა, აიხსნება იმით, რომ მასში დამოუკიდებელი ცვლადის სახით ჩართულია მხოლოდ დეპრესიის სიმპტომი და არა ფსიქოლოგიური სიმპტომების სიმძიმის ინდექსი. კიდევ ერთმა კვლევამ აჩვენა, რომ რუმინაციით გაშუალებულია კავშირი ფსიქოლოგიურ დეზადაპტაციასა და პრობლემურ მოხმარებას შორის [46; 47].

ემოციების დეზადაპტაციური სტრატეგიებით ემოციური დისკომფორტის მოხსნა შეუძლებელია; პირიქით, ეს სტრატეგიები მას მხოლოდ აძლიერებს. ამიტომ, სავარაუდოდ, ნეგატიური აფექტის/ფსიქოპათოლოგიის მიმართ მოწყვლადი პირისათვის მოკლევადიანი პერიოდისათვის ეფექტური დაძლევის სტრატეგიის როლს პრობლემური მოხმარება თამაშობს [11; 43; 30]. პრობლემური მოხმარება არის არა პათოლოგია, არამედ კომპენსატორული ქცევა, რომელიც აღქმული პრობლემებისაგან გაქცევისა და ნეგატიური აფექტური მდგომარეობის რეგულირების (შერბილების) საშუალებას იძლევა [17].

პოზიტიური გადაფასების სტრატეგია მიმართულია მომხდარის დადებითი მნიშვნელობის (პიროვნული ზრდის ან ახალი გამოცდილების შეძენის კუთხით) ძიებისაკენ. პოზიტიური გადაფასების სტრატეგიის დამცავ როლს სხვა კვლევებიც ადასტურებს [44]. მათემატიკურმა მოდელებმა აჩვენა, რომ ფსიქოთერაპია იქნება ეფექტური და შეამცირებს როგორც დეპრესიის, ისე პრობლემური მოხმარების დონეს, თუ ის ხელს შეუწყობს დათრგუნვისა და გაქცევის ჩანაცვლებას დადებითი გადაფასების სტრატეგიით [48]. ანალოგიური დასკვნის გამოტანის საშუალებას ჩემი კვლევაც იძლევა.

4. შეზღუდვა

წინამდებარე კვლევის დიზაინი კროს-სექციულია, ამიტომ მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გამოვლენა შეუძლებელია. კვლევაში ჩართული იყო მხოლოდ ახალგაზრდები; შესაბამისად, მიღებული შედეგების განზოგადება სხვა ასაკობრივ ჯგუფებზე სათანადო კვლევის გარეშე მართებული არ იქნება.

5. დასკვნა

ფსიქოპათოლოგიურ სიმპტომებსა და სოციალური ქსელების პრობლემურ მოხმარებას შორის კავშირი გაშუალებულია ემოციების კოგნიტური რეგულაცი-

ის სტრატეგიებით. მართალია, მედიაციის ეფექტი გამოვლინდა ყველა სტრატეგიის შემთხვევაში, თუმცა დეზადაპტაციური სტრატეგიების ეფექტი გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია. გამოთქმისა პოზიტიური გადაფასება, რომელსაც აღმოაჩნდა საკმაოდ მაღალი დამცავი ეფექტი.

ემოციების კოგნიტური რეგულაციის ცალკეული სტრატეგიების ანალიზს მნიშვნელოვანი პრაქტიკული ღირებულება აქვს, ვინაიდან იძლევა თერაპიული ჩარევის სამიზნეთა განსაზღვრის საშუალებას. „დეზადაპტაციური სტრატეგიების თერაპიული შეცვლა იწვევს დეპრესიისა და შფოთვის სიმპტომების შეცვლას“ (49 გვ. 148)“. მიღებულ შედეგს თუ შევაჯამებთ, შეიძლება ითქვას, რომ ფსიქოთერაპია იქნება ეფექტური როგორც ფსიქოპათოლოგიური სიმპტომების, ისე პრობლემური მოხმარების კუთხით, თუ ის ხელს შეუწყობს დეზადაპტაციური სტრატეგიების ჩანაცვლებას ემოციების რეგულირების ადაპტაციური სტრატეგიებით, განსაკუთრებით დადებითი გადაფასების სტრატეგიით.

გამოყენებული წყაროები:

1. Online social networking and addiction: a review of the psychological literature. Kuss, D. J. და Griffiths, M. D. (2011). International journal of environmental research and public health, 8(9), გვ. 3528–3552.
2. Online social network site addiction. Andreassen, C.S.(2015). A comprehensive review. Curr. Addict. Rep. 2, გვ. 175–184.
3. Assessing Internet addiction using the parsimonious Internet addiction components model: A preliminary study. Kuss, D.J., და სხვ. (2014). Int. J. Ment. Health Addict. 2, გვ. 351–366.
4. Overview of Global Internet Use. [ინტერნეტი] <https://datareportal.com/global-digital-overview>.
5. Social media - Statistics & Facts. Statista.(2022). Social Media Statistics & Facts | Statista.
6. Internet addiction and problematic Internet use: A systematic review of clinical research. Kuss, D. J. და Lopez-Fernandez, O. (2016). World Journal of Psychiatry, 6(1), გვ. 143–176.
7. Characteristics and treatment response of self-identified problematic internet users in a behavioral addiction outpatient clinic. Thorens, G., et al. (2014). Journal of Behavioral Addictions, 3(1), pp. 78–81.
8. Global prevalence of digital addiction in general population: A systematic review and meta-analysis. Meng, SQ, და სხვ. (2022). Clin Psychol Rev. Mar; 92:102128.
9. Why do I keep checking Facebook: Effects of message characteristics on the formation of social network services addiction. In Proceedings of the Thirty Third International Conference on Information Systems, Orlando, FL, USA, 16–19 Dec. Xu, H. და Tan, B.C.Y. Orlando : FL, USA, (2012). In Proceedings of the Thirty Third International Conference on Information Systems. გვ. 28–37.
10. Griffiths, M.D., Kuss, D.J. და Demetrovics, Z. Social networking addiction: An overview of preliminary findings. In Behavioral Addictions: Criteria, Evidence and Treatment; Rosenberg, K., Feder, L., Eds.; Elsevier: New York, NY,

USA, (2014); pp. 119–141. [წიგნის ავტ.] K., Feder, L., Eds. Rosenberg. In Behavioral Addictions: Criteria, Evidence and Treatment. Griffiths, M.D.; Kuss, D.J.; Demetrovics, Z. Social networking addiction: An overview of preliminary findings. In Behavioral Addictions: CriteNew York: Elsevier: NY, USA, 2014, გვ. 119-141.

11. Integrating psychological and neurobiological considerations regarding the development and maintenance of specific Internet-use disorders: An Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model. Brand, M., და სხვ. (2016). Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 71, გვ. 252-266.

12. The Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model for addictive behaviors: update, generalization to addictive behaviors. Brand, M., et al. (2019). Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 104, pp. 1-10.

13. The influence of depressive symptoms and fear of missing out on severity of problematic smartphone use and internet gaming disorder among Chinese young adults: A three-wave mediation model. Yuan, G., Elhai, J. D. და Hall, B. J. (2021). Addictive Behaviors, 112, გვ. Article 106648.

14. A cross-lagged panel model for testing the bidirectional relationship between depression and smartphone addiction and the influences of maladaptive metacognition on them in Chinese adolesc. Zhou, H., და სხვ. (2021).

15. Problematic cell phone use, depression, anxiety, and selfregulation: Evidence from a three year longitudinal study from adolescence to emerging adulthood . Coyne, S. M., Stockdale, L. და Summers, K. (2019). Computers in Human Behavior, 96, გვ. 78–84.

16. The reciprocal longitudinal relationships between mobile phone addiction and depressive symptoms among Korean adolescents. Jun, S. (2016). Computers in Human Behavior, 58, გვ. 179–186.

17. A conceptual and methodological critique of internet addiction research: Towards a model of compensatory internet use. Kardefelt-Winther, D. (2014). Computers in Human Behavior, 31, გვ. 351-354.

18. Problematic smartphone use: An empirically validated model. Pivetta, E., და სხვ. (2019). Computers in Human Behavior, 100, გვ. 105–117.

19. Cognitive- and emotion-related dysfunctional coping processes: Transdiagnostic mechanisms explaining depression and anxiety's relations with problematic smartphone use. Elhai, J. D., Yang, H. და Montag, C. (2019). Current Addiction Reports, 6(4), გვ. 410–417.

20. Affective and cognitive processes involved in behavioral addictions . Wegmann, E. და Brand, M. (2021). Addictive Behaviors, 118, გვ. Article 106885.

21. Positive metacognitions about internet use: The mediating role in the relationship between emotional dysregulation and problematic use. Casale, S., Caplan, S. E. and Fioravanti, G. (2016). Addictive Behaviors, 59, pp. 84-88.

22. The Mediating Role of Emotion Dysregulation and Problematic Internet Use in the Relationship Between Emotion Dysregulation and Problematic Internet Use in the Relationship Between Negative Affect and Excessive Daytime Sleepiness. Guerrini Usubini, A., et al. (2022). Nature and

Science of Sleep, 14, pp. 291-302.

23. Problematic internet use and emotional dysregulation among young people: A literature review. . Gioia, F., Rega, V. and Boursier, V. (2021). Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation, 18(1), pp. 41–54.

24. Attachment and emotion regulation in substance addictions and behavioral addictions. Estévez, A., et al. (2017). Journal of Behavioral Addictions 6(4), pp. 534–544.

25. The relationship between difficulties in emotion regulation and dysfunctional technology use among adolescents. Amendola, S., და სხვ. (2019). Journal of Psychopathology, 25, გვ. 10-17.

26. Adult attachment style, emotion regulation, and social networking sites addiction. . Liu, C. და Ma, J. L. (2019). Frontiers in Psychology, 10, გვ. 2352=55.

27. Associations between online addiction attachment style, emotion regulation depression and anxiety in general population testing the proposed diagnostic criteria for internet addiction. Ceyhan, E., Boysan, M. and Kadak, M. T. (2019). Sleep and Hypnosis, 21, pp. 123-139.

28. Emotion regulation and desire thinking as predictors of problematic facebook use. . Marino, C., et al. (2019), Psychiatric Quarterly, 90(2), pp. 405-411.

29. Predictors of Spontaneous Remission of Problematic Internet Use in Adolescence: A One-Year Follow-Up Study. Wartberg, L. და Lindenberg, K. (2020). International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(2), გვ. 448-459.

30. Depressive symptomatology is associated with problematic smartphone use severity in adolescents: The mediating role of cognitive emotion regulation strategies. Arrivillaga, C., და სხვ. (2023). Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 17(3), გვ. Article 2.

31. The role of cognitive emotion regulation strategies on problematic smartphone use: Comparison between problematic and non-problematic adolescent users. Extremera, N., და სხვ. (2019). International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(17), გვ. Article 3142.

32. Depression and social anxiety in relation to problematic smartphone use: The prominent role of rumination. Elhai, J. D., Tiamiyu, M. და Weeks, J. (2018). Internet Research, 28(2), გვ. 315–332.

33. Severity of depression and anxiety in relation to problematic smartphone use in the United Arab Emirates: The mediational roles of rumination and fear of missing out. Vally, Z., Alghraibeh, A. M. და Elhai, J. D. (2021). Human Behavior and Emerging Technologies, 3(3), გვ. 423–431.

34. Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. Caplan, S. E. (2010). Computers in Human Behavior, 25, გვ. 1089-1097.

35. ზუბაშვილი, ა. სოციალური ქსელების საიტების პრობლემური მოხმარების პრედიქტორები ახალგაზრდებს შორის. სამაგისტრო ნაშრომი, კავკასიის უნივერსიტეტი. 2022.

36. Garnefski, N., Kraaij, V. და Spinhoven, P. Manual for the use of the Cognitive Emotion Regulation Questionnaire. Leiderdorf, the Netherlands: 2002.

37. The Hopkins Symptom Checklist (HSCL): a self-report

symptom inventory. Derogatis, L.R., et al. (1974). *Behav Sci.* 19(1), pp. 1-15.

38. Hayes, A. F. *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis. A regression-based approach* (3rd ed.): The Guilford Press, 2022.

39. Relationships between cognitive emotion regulation strategies and depressive symptoms: A comparative study of five specific samples. Garnefski, N. და Kraaij, V. (2006). *Personality and Individual Differences*, 40(8), გვ. 1659–1669.

40. Specificity of relations between adolescents' cognitive emotion regulation strategies and symptoms of depression and anxiety. Garnefski, N. და Kraaij, V. (2018). *Cognition and Emotion*, 32(7), გვ. 1401–1408.

41. Emotion regulation strategies in depressive and anxiety symptoms in youth: A meta-analytic review. Schäfer, J. Ö., და სხვ. (2017). *Journal of Youth and Adolescence*, 46(2), გვ. 261–276.

42. Positive and negative emotion regulation in adolescence: Links to anxiety and depression. Young, K. S., Sandman, C. F. და Craske, M. G. (2019). *Brain Sciences*, 9(4), გვ. Article 76.

43. The role of maladaptive cognitive emotion regulation strategies and social anxiety in problematic smartphone and social media use. Zsido, A. N., et al. (2021). *Personality and Individual Differences*. Volume 173, pp. 1-8.

44. The role of cognitive emotion regulation strategies on problematic smartphone use: comparison between problematic and non-problematic adolescent users. Extremera, N. და სხვ. (2019). *Int J Environ Res Public Health*. 16:3142, გვ. 1-13.

45. Depressive symptomatology is associated with problematic smartphone use severity in adolescents: The mediating role of cognitive emotion regulation strategies. Arrivillaga, C., და სხვ. (2023). *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 17(3), გვ. Article 2.

46. Psychological distress, rumination and problematic smartphone use among Spanish adolescents: An emotional intelligence-based conditional process analysis. Arrivillaga, C., Rey, L. და Extremera, N. (2022). *Journal of Affective Disorders*, 296, გვ. 1–8.

47. Problematic smartphone use and mental health problems: Current state of research and future directions. Elhai, J. D., Levine, J. C. და Hall, B. J. (2019). *Dusunen Adam*, 32(1), გვ. 1–3.

48. A second-order adaptive network model for emotion regulation in addictive social media behaviour. Fokker, E., Zong, X. და Treur, J. (2021). *Cognitive Systems Research*. 70, გვ. 52-62.

49. The Cognitive Emotion Regulation Questionnaire. Psychometric Features and Prospective Relationships with Depression and Anxiety in Adults. Garnefski, N. და Kraaij, V. (2007). *European Journal of Psychological Assessment*. Vol. 23(3), გვ. 141–149.

50. WHO (2014). *Public health implications of excessive use of the Internet, computers, smartphones and similar electronic devices*. Tokyo, Japan: National Cancer Research Centre. World Health Organisation. 2014.

51. The benefits and dangers of enjoyment with social networking websites. Turel, O. და Serenko, A. (2012). *European Journal of Information Systems*, 21, გვ. 512–528.

52. Online social networking in adolescence: Patterns of use in six European countries and links with psychosocial functioning. Tsitsika, A.K., et al. (2014). *Journal of Adolescent Health*, 55, pp. 141–147.

53. Internet addiction or problematic internet use? Which term should be used? Fernandes, B., Maia, B. R. და Pontes, H. M. 2019 *Psicologia USP*, 2019, volume 30, გვ. 1-8.

54. Metacognitions and emotion regulation as predictors of problematic Internet use in adolescents. Spada, M. M. და Marino, C. (2017). *Clinical Neuropsychiatry*, 14(1), გვ. 59-63.

55. The role of social support on emotion dysregulation and Internet addiction among Chinese adolescents: A structural equation model. Mo, P. K., და სხვ. (2018). *Addictive Behaviors*, 82, გვ. 86-93.

56. Internet addiction: Emergence of a new clinical disorder. Young, K. (1998). *CyberPsychology & Behavior*. Volume 1, Number 3, გვ. 237–244.

57. The Hopkins Symptom Checklist (HSCL). A measure of primary symptom dimensions. L.R., Derogatis, et al. (1974). *Mod Probl Pharmacopsychiatry*; 7(0):, pp. 79-110.

58. Exploration of the Problematic Twitter, Facebook Uses and Their Relationships with Psychopathological Symptoms Among Facebook Users. Laconi, S., Verseillie, E. and Chabrol, H. (2018). *Int J High Risk Behav Addict*. 7(3): e61775, pp. 1-6.

59. The Relationship Between Personality Traits, Psychopathological Symptoms, and Problematic Internet Use: A Complex Mediation Model. Koronczi, B., et al. (2019). *Journal of medical Internet research*, 21(4), e11837.

60. Психологические факторы проблемного использования интернета у девушек подросткового и юношеского возраста. Холмогорова, А.Б. და Герасимова, А.А. 2019 *Консультативная психология и психотерапия* 2019. Т. 27. № 3. გვ. 138-155.

61. The role of cognitive emotion regulation strategies on problematic smartphone use: Comparison between problematic and non-problematic adolescent users. Extremera, N., და სხვ. (2019). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(17), გვ. Article 3142.

62. Kuss, D. J. და Pontes, H. M. *Internet Addiction*. Toronto, Ontario: Hogrefe Publishing, 2019.

63. Tackling the 'digital pandemic': The effectiveness of psychological intervention strategies in problematic internet and smartphone use – a meta-analysis. Augner, C. და სხვ. (2022). *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 56(3), გვ. 219–229.

კოინციდენციის თეორია

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.07>

რეზიუმე

პედაგოგიკის კვლევითი არეალის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ საკითხს განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორები წარმოადგენს. მისი სათანადოდ წვდომის გარეშე, ფაქტობრივად, შეუძლებელია საგანმანათლებლო სისტემის მყარი თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლების ჩამოყალიბება. ის, თუ რა განსაზღვრავს ადამიანის მშვიინვიერ-სულიერი წყობისა და ქცევის ფორმათა განვითარების ზოგად და ინდივიდუალურ თავისებურებებს, საუკუნეთა მანძილზე ხშირად ყოფილა მეცნიერული მსჯელობისა და დავის საგანი, რასაც განაპირობებდა მისი სხვადასხვა რაკურსით ჭვრეტა და შესაბამისად, სხვადასხვა ფილოსოფიური კონცეფციითა და მასთან მისადაგებული მეცნიერული პოზიციით წარმოჩენა. განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორების დადგენის პრობლემასთან დაკავშირებულ სამ საყოველთაოდ აღიარებულ თეორიაზე (ნატივისტური, ემპირისტული, კონვერგენტული) აშკარად უპირატესობს ცნობილი ქართველი ფსიქოლოგის დ. უზნაძის დღემდე ნაკლებად ცნობილი კოინციდენციის თეორია. მასში სიღრმისეულადაა გააზრებული ის მოჩვენებითი ანტინომია, რომელიც არსებობდა ორ, ერთი შეხედვით, ურთიერთგამომრიცხავ დებულებათა (მემკვიდრეობითობა თუ გარემო პირობები) შორის, რომელთაგან თითოეული ცალ-ცალკე ითვლებოდა თანაბარ ჭეშმარიტებად და განვითარების ფენომენთან მიმართებაში საკუთარ ტრაექტორიას მოიცავდა. ვფიქრობთ, წარმოდგენილი თეორია უნივერსალურია და ვრცელდება,

ნანა ბოკუჩავა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
დოქტორანტი

<https://orcid.org/0009-0005-4561-0421>

E-mail: nana.bokuchava69@gmail.com

როგორც განვითარების მთლიან პროცესზე, ისე მის ცალკეულ გამოვლინებებზე.

საკვანძო სიტყვები: კოინციდენციის თეორია, მემკვიდრეობითობა, გარემო, განვითარება, პედაგოგიკა.

ციტირებისთვის: ბოკუჩავა ნ. (2023), კოინციდენციის თეორია, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 49-52. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

COINCIDENCE THEORY

Nana Bokuchava

PhD student Georgian Technical University

<https://orcid.org/0009-0005-4561-0421>

E-mail: nana.bokuchava69@gmail.com

RESUME

One of the fundamental issues of the research area of pedagogy is the determining factors of development. In fact it is impossible to establish solid theoretical-methodological foundations of the educational system without proper access to it. The factors which determine both the general and individual characteristics of the development of human spiritual-spiritual structure and forms of behavior, has often been the subject of scientific discussion and dispute throughout the centuries. This was caused by its contemplation from different perspectives as well as presentations of different philosophical concepts and the scientific position.

The little-known coincidence theory of the famous Georgian psychologist Dimitri Uznadze clearly has obtained an advantage over the three generally recognized theories (nativist, empiricist, convergent) related to the problem of determining the factors of development. It has a deep understanding of the imaginary antinomy, which existed between two mutually exclusive provisions (heredity or environmental conditions) and was considered as an equal truth, containing its own trajectory in relation to the development phenomenon. We think that the presented theory is universal and applies to both the entire process of development and to its individual manifestations.

Key words: coincidence theory, heredity, environment, development, pedagogy.

For citation: Bokuchava N., Theory of Coincidence, Journal „Business and Legislation“, 16 (3), 49-52. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

შესავალი

მეოცე საუკუნის ოციან წლებში დიმიტრი უზნაძემ წარმოადგინა კონცეფციის თეორია, როგორც ყოველი დროის ერთობ აქტუალური პედაგოგიური პრობლემის - განვითარების პროცესის განმსაზღვრელი ფაქტორების, მემკვიდრეობითობისა და გარემოს, ურთიერთმომართების - გადანაცვება. ეს თეორია, მარქსიზმ-ლენინიზმისგან განსხვავებით, ადამიანს მემკვიდრულ-იდეალისტურ ჭრილშიც განიხილავდა და შესაბამისად, არა თუ ვერ ჯდებოდა საბჭოთა კავშირის იდეოლოგიურ ყალიბში, არამედ არსობრივად უპირისპირდებოდა კიდეც მას. მიუხედავად ამისა, საბედნიეროდ, იგი გადაურჩა ჟამთა სიავეს, მაგრამ სამწუხაროდ, კარგა ხანს უცნობი იყო არა მხოლოდ ფართო საზოგადოებისთვის, არამედ იმათთვისაც კი, ვინც პროფესიული საქმიანობიდან გამომდინარე, უშუალოდ იყო დაკავშირებული განვითარების ფენომენის პრობლემატიკასთან.

კონცეფციის თეორია 1933 წელს გამოცემულ წიგნში „პედოლოგია“, გაშლილი სახით დაიბეჭდა, თუმცა მისი ადგილი დ. უზნაძის ზოგადფსიქოლოგიურ სისტემაში ბოლომდე დაზუსტებული არ არის. შესავალში ავტორი მიუთითებდა, რომ „წიგნში ე.წ. პირველი ბავშვობის პედოლოგიაა მოცემული. მოკლე ხანში ცალკე წიგნის სახით მეორე ბავშვობის პედოლოგიაც უნდა გამოქვეყნდეს“ (უზნაძე, 1933). სავარაუდოდ, ამ უკანასკნელში უნდა განვრცობილიყო ავტორის მიერ ნაშრომის ძირითად საფუძვლად მიჩნეული თეორიული კონცეფციები, მათ შორის კონცეფციის თეორიაც. 1936 წელს საბჭოთა კავშირში, სპეციალური დადგენილებით, პედოლოგია ცრუ მეცნიერებად გამოცხადდა და აიკრძალა. შესაბამისად, უზნაძემ ერთგვარად დაამუხრუჭა იმ საკითხების კვლევა, რომლებიც პედოლოგიის მიმართულებით ჰქონდა დაყენებული.

ძირითადი ნაწილი

კონცეფციის თეორიის თანმიმდევრულად წარმოსაჩენად და გასააზრებლად, სასურველია, რამდენადმე შევეხოთ მის წინარე თეორიებს.

XVII-XVIII საუკუნეებში გამოიკვეთა ორი უკიდურესი შეხედულება: ნატივიზმი (ლათ. Native-თანშობილი) და ემპირიზმი (ბერძ. Empiria-ცდა). ნატივისტური თვალსაზრისით, განვითარება მხოლოდ მემკვიდრეობით თანშობილ სტრუქტურათა გაშლა-რეალიზაციაა. ადამიანის ყველა მახასიათებელი მემკვიდრეობით განისაზღვრება და მათ თვისებრივ განვითარებაზე არანაირ გავლენას არ ახდენს გარემო. განვითარება მემკვიდრეობით მოცემული პიროვნულის მხოლოდ ინდივიდუალური ზრდაა; იგი ინდივიდს ახალ თვისებრივ ნიშნებს არ სძენს. გერმანელი ფილოსოფოსის გოტფრიდ ვილჰელმ ლიბნიცის (1646-1716) ცნობილი გამონათქვამი „ანმყო შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავალისა“, სწორედ მემკვიდრეობითობაზე ორიენტირებულ ილ თვალსაზრისია. ნატივისტური თეორიის რადიკალურად საწინააღმდეგო ემპირისტული პოზიცია, რომელიც განვითარების ყველა მახასიათებელს გარემოს შედეგად მიიჩნევს, წარმოდგენილია ინგლისელი ფილოსოფოსის

ჯონ ლოკის (1632-1704) ნააზრევში. მან განამტკიცა პრინციპი, რომ ადამიანის ცნობიერება დაბადების მომენტში არის სუფთა ფურცელი, ანუ როგორც არისტოტელე იტყოდა - დაუნერეელი, სუფთა დაფა (Tabula rasa) და ყველაფერი რაც მასშია, გამოცდილებით არის მიღებული. აღსანიშნავია, რომ ნატივისტურ და ემპირისტულ თეორიებს, ისეთი ურთიერთსაწინააღმდეგო არგუმენტები მოეპოვებათ, რომ მათ გასაბათილებლად არცერთს არაფრის თქმა არ შეუძლია; თუმცაღა, არანაკლებ დამარწმუნებელია ის ფაქტებიც, რომლებიც მათ სასარგებლოდ მეტყველებენ. დ. უზნაძის აზრით, „ორივე თეორია, უეჭველად მართალია თავის დადებითს, მაგრამ ამავე დროს, უეჭველად მცდარია თავის უარყოფითს მტკიცებაში“ (უზნაძე, 1933). თითოეული ცალმხრივი უკიდურესობაა. ნატივისტურმა თეორიამ სოციალური გარემოსა და აღზრდის მნიშვნელობის უარყოფაში ჰპოვა გამოხატვა, ხოლო ემპირისტული თეორია სრულებით არ სცნობდა ინდივიდუალურობას და განვითარების პროცესს მხოლოდ გარემოს უქვემდებარებდა. თანდათანობით ნათელი გახდა, გავრცელებული ალტერნატიული ფორმულირების „ან შინაგანი, ან გარეგანი“ დაძლევა და ერთგვარი სინთეზური თეორიის შემუშავების აუცილებლობა. მით უმეტეს, რომ არსებობდა ემპირიული კვლევებით მოპოვებული დიდი მოცულობის ბიოლოგიურ-ფსიქოლოგიური მასალა, რომელიც განვითარებაში ენდოგენურ-ეგზოგენური ფაქტორების ერთიანობას ცხადყოფდა.

ცნობილმა გერმანელმა ფილოსოფოსმა და ფსიქოლოგმა უილიამ შტერნმა (1871-1938), იზიარებდა რა პოზიციას „შინაგანიც და გარეგანიც“, შეიმუშავა კონვერგენციის თეორია, რომელიც ნატივისტურ და ემპირისტულ თეორიათა კომპრომისული ვარიანტს წარმოადგენს. იგი აღნიშნავდა, რომ თუ ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო თვალსაზრისიდან თითოეულს სერიოზული საფუძველი აქვს, ჭეშმარიტება მათ შეერთებაში უნდა მდგომარეობდეს. განვითარება არც თანდაყოლილი თვისებების უბრალო გამოვლინებაა და არც გარე ზემოქმედების უბრალო აღქმა. განვითარება შედეგია შინაგანი მოცემულობის კონვერგენციისა (ლათ. Convercens/convergentis - რაიმე ნიშან-თვისების დამთხვევა ერთმანეთისგან დამოუკიდებელ მოვლენებში), გარემო პირობებთან. კონვერგენცია ძალაშია, როგორც განვითარების მთლიანი პროცესისათვის, ისე მისი ცალკეული გამოვლინებებისთვის. არც ერთი ფუნქციისა თუ მახასიათებლის შესახებ არ უნდა ვიკითხოთ, გარედან გამომდინარეობს იგი თუ შიგნიდან; კანონზომიერია მხოლოდ კითხვა იმის შესახებ, თუ რა მომდინარეობს მასში გარედან და რა შიგნიდან, იმიტომ რომ მის გამოვლენაში ერთიც მოქმედებს და მეორეც, მხოლოდ სხვადასხვა ჯერზე სხვადასხვა ურთიერთმიზიდვით.

დ. უზნაძის აზრით, კონვერგენციის თეორია ვერ ხსნის განვითარების პროცესის დიალექტიკას. „პრობლემის სიძნელეს ვერც ის აღწევს თავს და საბოლოოდ ორივე ცალმხრივი თეორიის უბრალო ეკლექტური შეერთების მეტს არაფერს იძლევა“. ერთის მხრივ, ის, რომ გარემოს გარეშე არც ერთი ცოცხალი ორგანიზმი არ

ვითარდება და მეორეს მხრივ, ის, რომ სადაც განსავითარებელი არაფერია, იქ არც განვითარებას აქვს ადგილი, ეს მხოლოდ ფაქტის დადასტურებაა. საჭიროა, ამ ორ განცალკევებულ არეში წარმოჩინდეს იმ ურთიერთდამაკავშირებლის არსებობა, რომელიც მათი კონვერგენციის ფაქტს ცხადს გახდის. „კონვერგენციის თეორია ასეთს არაფერს გვაძლევს. იგი მხოლოდ იმას გვიჩვენებს, რომ განვითარების პროცესში შინაგანი და გარეგანი ორივე აუცილებელი ფაქტორია, თუმცა არსებითად მათ შორის არაფერია საერთო“ (უზნაძე, 1933). ფაქტობრივად, დ. უზნაძემ პირველმა განიხილა შტერნის საყოველთაოდ აღიარებული თეორია მეთოდოლოგიური იმპანენტიზმის რაკურსით და ტიპოლოგიურ-მედიარებითი ანალიზის საფუძველზე, სიღრმისეული განზოგადებით და არა დეკლარაციულ-ნარატიული სახის მსჯელობით, გამოავლინა მასში არსებული წინააღმდეგობა, კერძოდ, „ენდოგენური და ეგზოგენური ფაქტორების, როგორც სრულიად განცალკევებული, ავტონომიური ერთეულების ერთდროული მოქმედება“ (იმედაძე, 2008). დ. უზნაძის შეფასებით, „კონვერგენციის თეორია თეორეტულად უფრო დაბლა დგას მის მიერ დაწუნებულ თეორიებზე, ვიდრე მაღლა“ (უზნაძე, 1933).

დ. უზნაძემ განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორების პრობლემაზე მუშაობა დაიწყო იმ მიზეზის პოვნით და გაცნობიერებით, რომელმაც ცთომილი მიმართულებით წაიყვანა წინარე თეორიები. მან ძირითად ნაკლად მიიჩნია ის გარემოება, რომ ყოველი მათგანი შინაგანი და გარეგანი ფაქტორების პრინციპულ განცალკევებულობას ემყარებოდა. მათი აქსიომატური წინამძღვრის მიხედვით, განვითარების შინაგანი, ანუ მემკვიდრული-ინდივიდუალური დეტერმინანტი ერთ ცნებად მოიაზრებოდა, ხოლო გარეგანი, ანუ გარემოებით-სიტუაციური, მეორედ. ამასთან, შინაარსი ისე მკვეთრად იყო გამიჯნული, რომ „პირველის გააზრებისას მეორეს ვერსად შეხვდები და მეორის გააზრებისას პირველს“ (უზნაძე, 1933). შესაბამისად, მათი ურთიერთთანხვედრა და ურთიერთის შინაარსზე ზეგავლენის შესაძლებლობაც იმთავითვე ალკვეთილად უნდა ჩათვლილიყო. უზნაძემ განავითარა აზრი იმის შესახებ, რომ შინაგანი პოტენცია და გარემო არ შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც არსობრივად ურთიერთგანსხვავებული და ურთიერთგანცალკევებული.

ყოველი ცოცხალი ორგანიზმი დაბადებისას მეტ-ნაკლებად დიფერენცირებულ სტრუქტურულ მთლიანობას წარმოადგენს და მისი სიცოცხლის გზა მემკვიდრეობით თანშობილ სტრუქტურათა მომნიშვნელობა-განვითარება-დასრულებაში მდგომარეობს. განვითარების პროცესი სწორედ პოტენციების, დიპოზიციებისა და მიდრეკილებების სახით არსებულ ფიზიკურ-მორფოლოგიურ და მშვინივერ ძალთა აქტუალიზაციად მოიაზრება, ანუ ადამიანი არ არის ერთხელ და სამუდამოდ ჰიპოსტაზირებული არსება და მუდმივ ცვალებადობა-განვითარებას განიცდის. განვითარების არეალი კი გარემო პირობებია. მეტიც, ეს პირობები რომ არ ყოფილიყო, მაშინ განვითარების შესახებ, შეიძლება სრულიადაც არ გვქონოდა საუბარი. აღნიშნულის საი-

ლუსტრაციოდ, დ. უზნაძე მხედველობის განვითარების მაგალითს განიხილავს. თვალის მემკვიდრეობით თანდაყოლილი ორგანოა. მას მხედველობის შეგრძნების მატარებლად სინათლე აქცევს. ამ გარე პირობის მისი აქტუალიზაცია შეუძლებელია. ამდენად, თვალის არსებობა და ფუნქციონება თავისთავად მოიაზრებს, როგორც შინაგან ანუ მემკვიდრულ სტრუქტურას, ისე შესაბამის გარემო პირობებს ანუ გარკვეული სიხშირის ელექტრომაგნიტურ რხევებს. „უეჭველია, აქ ყოველგვარი საბუთი გვეკარგება, შინაგანად და გარეგანად მოცემულ შორის დემარკაციული ხაზი გავავლოთ“ (უზნაძე, 1933). ამრიგად, „შინაგანის ცნება უკვე შეიცავს თავის შინაარსში იმას, რასაც გარეგანად თვლიან და პირიქით, გარეგანის იმას, რასაც შინაგანად თვლიან. ეს იმას ნიშნავს, რომ ამ ცნებათა ურთიერთის გამოთქმა სრულიად მოუხერხებელია და მაშასადამე, ჩვენს წინაშე შინაგანისა და გარეგანის, თანდაყოლილისა და შეძენილის ცნებათა კოინციდენციის (გერმ. Die Koinzidenz - თანხვედრა), ერთიანობის ფაქტი დგას“ (უზნაძე, 1933).

კოინციდენციის თეორია, შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ფრაგმენტული ნაწილი მისი ავტორის ზოგადფილოსოფიური მსოფლმხედველობისა, რომლის მიხედვითაც, სინამდვილე ონტოლოგიურად ერთი მთლიანობაა, რომელსაც უნივერსალური ძალა მართავს. დ. უზნაძის ფილოსოფიურ-ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური მსოფლმხედველობის სხვადასხვა ეტაპზე შინაგანის და გარეგანის მთლიანობის დებულების გამოყენება და არგუმენტირება თვისებრივად სხვადასხვაგვარი იყო, მაგრამ იდეა ამ ორი განსხვავებული ემპირიული რეალობის მთლიანი და ერთიანი არსებობის ფილოსოფიური გააზრებისა, ყოველთვის უცვლელი რჩებოდა. აღნიშნულის კონკრეტიზაციის ერთ-ერთი სახე სწორედ კოინციდენციის თეორიაა, რომელიც წარმოგვიდგება, როგორც მემკვიდრული და გარემო ფაქტორების ერთიანი, გაუნანევრებელი მთლიანობის დიფერენციაციით მიღებულ კომპონენტთა ბუნებრივი შესაბამისობისა და ერთიანობის გაცნობიერება.

კოინციდენციის თეორიასთან მიმართებაში, ერთობ მნიშვნელოვანია იმ ფაქტის გააზრებაც, რომ მართალია, ცოცხალ ორგანიზმში იმთავითვე არსებობს, როგორც შინაგანი მახასიათებელი, ისე ის გარემო კომპონენტი, რომელიც მოცემულ სტრუქტურას სჭირდება განვითარებისთვის, მაგრამ არც პირველის და არც მეორის მოცემულობა არ არის აქტუალური. თითოეული მათგანი არსებობს მხოლოდ ტენდენციის სახით ანუ პოტენციურად და სწორედ ამ უკანასკნელში უნდა მოხდეს მათი წვდომა და გაცნობიერება.

საკითხს იმის შესახებ, თანაბრად მოქმედებენ თუ არა განვითარების განმსაზღვრელი ენდოგენური და ეგზოგენური ფაქტორები, ერთის მხრივ, ბავშვის განვითარების ზოგადი ფორმებისა და კანონზომიერებების სიბრტყეში და მეორეს მხრივ, ამა თუ იმ ბავშვის ინდივიდუალური ანუ ტიპური განვითარების ციკლში, დ. უზნაძე ჩვეული გულისხმიერებით ეკიდება. იგი საჭიროდ მიიჩნევს განვითარების განმსაზღვრელ ფაქტორთა ორი, ზოგადი და დიფერენციალური რაკურსით გააზრებას. როგორც

ბიოლოგიურ, ისე გარემოს ფაქტორთაგან, ზოგი მხოლოდ ზოგადი თვალსაზრისით არის მნიშვნელოვანი და ზოგიც კიდევ დიფერენციალური. განვითარების ზოგადი თვალსაზრისით, ენდოგენური ფაქტორებიდან გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ნერვულ სისტემასა და შინაგანი სეკრეციის ჯირკვალთა აპარატს, ხოლო ეგზოგენური ფაქტორებიდან ასაკობრივ გარემოს; განვითარების დიფერენციალური თვალსაზრისით, ენდოგენური ფაქტორებიდან უპირატესია კონსტიტუცია, ეგზოგენურიდან კი ის სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, რომელშიც ამა თუ იმ ბავშვის აღზრდა მიმდინარეობს. უნდა ითქვას, რომ ამგვარ მიდგომას სხვადასხვა საგანმანათლებლო თეორიაში დღესაც ნაკლებად ექცევა ყურადღება. მათი უმრავლესობა აღნიშნულ საკითხს მხოლოდ ზოგადი თვალსაზრისით განიხილავს.

მთელი ის თეორიული საფუძველი და შესაბამისად, მოლოდინი, რომელიც წარმართავს პედაგოგიკას, როგორც პრაქტიკულ მეცნიერებას, დარჩება საყრდენგამოცლილი, თუ არ გაცნობიერდა გარემო პირობებსა და შინაგან მიდრეკილებებს შორის ურთიერთმიმართების რაგვარობა. ამის გარეშე, როგორც დ. უზნაძე მიუთითებს, მათ ურთიერთთანხვედრას, შესაძლოა, მხოლოდ შემთხვევითი ხასიათი ჰქონდეს და აქედან გამომდინარე, საგანმანათლებლო-სააღმზრდელო გარემოს სისტემატიზაციის საფუძვლის არსებობა ეჭვქვეშ დადგეს. „თუ შინაგან პოტენციათა და გარე ზეგავლენის ფორმათა შორის არსებითი კავშირი არ არსებობს, რა საბუთი გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ერთი სისტემა უფრო ხელსაყრელია, ვიდრე მეორე. ასეთ პირობებში ხომ საზოგადოდ შეუძლებელია აღზრდის სისტემის შერჩევაზე ვილაპარაკოთ, ვინაიდან, ცხადია, რომ შინაგან პოტენციათა და გარე გავლენათა რომელობითი დამოუკიდებლობის შემთხვევაში ისინი ურთიერთის მიმართ ინდიფერენტულად და ამდენად ყველანი თანასწორი ღირებულებები და დატვირთვის მქონედ იქმნენ მიჩნეულნი“ (უზნაძე, 1933).

ჩვენის აზრით, დ. უზნაძის კონცეფციის თეორია ქმნის საგანმანათლებლო-სააღმზრდელო სისტემის ფილოსოფიურ საფუძველს და შესაბამისად, განათლების მეცნიერებები, განვითარების განმსაზღვრელ ფაქტორებთან მიმართებაში, უნდა ეფუძნებოდნენ მას, როგორც განვითარების პროცესის დიალექტიკის დასაბუთებულად და არგუმენტირებულად ამხსნელს, რათა შეძლონ არა მარტო სასწავლო მასალის მიწოდებისა და ათვისების მრავალმხრივი პროცესის სწორად წარმართვა, არამედ სათანადო უნარ-ჩვევათა გამოშუქებისა და შემდგომში რაციონალური გამოყენების უზრუნველყოფაც.

ყოველი თესლიდან, მასში პოტენციურად არსებულ მონაცემთა კვალობაზე, გარკვეული სახის მცენარე იზრდება, მაგრამ თუ როგორ განვითარდება იგი, ეს უკვე ნაწილობრივად დამოკიდებული თავად თესლის რაგვარობასა და მახასიათებლებზე. მცენარის საბოლოო დეტერმინაცია გარემო პირობებითაცაა განსაზღვრული. „აჰა, გამოვიდა მთესველი დასათესად. თესვისას ზოგი მარცვალი გზისპირას დავარდა, მოვიდნენ ფრინველები და აკენკეს იგი. ზოგი კლდოვანზე დავარდა, სადაც მიწა

ბევრი არ იყო და მალე აღმოცენდა, ვინაიდან ნიადაგს სიღრმე არ ჰქონდა. ხოლო მზე რომ ამოვიდა, დაჭკნა და რაკი ფესვი არ ჰქონდა, გახმა. ზოგი ეკლებში ჩავარდა; გაიზარდა ეკლები და მოაშთო იგი. ზოგი კი პოხიერ მიწაზე დავარდა და ნაყოფი გამოიღო: ზოგმა ასი, ზოგმა სამოცი, ზოგმა ოცდაათი. ვისაც ყურნი აქვს, ისმინოს!“ (ბიბლია განმარტებებით, 2019). მაქსიმალური შედეგის გამოსაღებად, თესლი სათანადო, მისი შინაგანი მოცემულობის შესატყვის ნიადაგში უნდა მოხვდეს. ე.ი. გათვალისწინებულ უნდა იქნას ის ერთიანობა, რომელიც თესლის პოტენციასა და შესაბამის გარემოს აკავშირებს.

დასკვნა

განვითარების განმსაზღვრელ ფაქტორებთან დაკავშირებით შექმნილი ურთიერთმონათესავე და ურთიერთგამომრიცხავი თეორიების ნაირსახეობანი, რომელთაგან ზოგი ერთფაქტორიანია (განვითარების განმსაზღვრელ ფაქტორად აღიარებს ან მემკვიდრეობით თანშობილ სტრუქტურებს, ან გარემო პირობებს), ხოლო ზოგი ორფაქტორიანი (განვითარების განმსაზღვრელად მოიაზრებს გენეტიკურ და გარემო პირობების ერთობლიობას), მხოლოდ ფაქტის კონსტანტაციას ახდენენ, ვერ სწვდებიან განსხვავებულ ფაქტორთა ურთიერთმიმართების კანონიკას და ერთ სტრუქტურად გაერთიანების მექანიზმებს. მათგან განსხვავებით, კონცეფციის თეორია ინდივიდუალურ-მემკვიდრულ და გარემოებით-სიტუაციურ დეტერმინანტებს შორის კავშირის რაგვარობას აღწერს და ხსნის. იგი ეფუძნება იდეას მათი ერთიანი, გაუნანევრებელი მთლიანობის შესახებ და ცხადყოფს იმ ფაქტს, რომ ბიოლოგიურ მემკვიდრეობაში პოტენციურად მოცემული ადამიანური მიდრეკილებები/დისპოზიციები, ისწრაფვიან რა აქტივიზირებისკენ, თავის შესატყვის ანუ ბუნებრივად განსაზღვრულ გარემო პირობებში ჰპოვებენ სათანადო რეალიზებას. აღნიშნულის საფუძველზე გასაგები ხდება სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესის მნიშვნელოვნება და დანიშნულება.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა:

1. ბიბლია განმარტებებით, ტომი I, გამომცემლობა პალიტრა L, 2019, თბილისი;
2. იმედაძე, ი., 2008: ფსიქოლოგიის ისტორია, გამომცემლობა „მნიგნობარი“, თბილისი;
3. მაღრაძე, მ., ფანჩულიძე, ს., 2010: კონცეფციის თეორია და მისი გამოყენება თანამედროვე სკოლაში, ქუთაისის სასწავლო უნივერსიტეტი „ლამპარი“, პროფესორ-მასწავლებელთა მესამე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის შრომები.
4. უზნაძე, დ., 1933: პედოლოგია, თბილისი;
5. ჩხარტიშვილი, შ., 1974: აღზრდის სოციალური ფსიქოლოგია, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
6. Завадовский, М., 1927: Внешние и внутренние факторы развития;
7. Stern, W., 1908: Tatsachen und Ursachen der seelischen Entwicklung;
8. Stern, W., 1923: Die menschliche Persönlichkeit.

აუდიტორის მიერ არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.08>

რეზიუმე

ნაშრომი ეხება აუდიტორული საქმიანობის სფეროს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს - აუდიტორის მიერ არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენას და შეფასებას.

აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტი ასს-315 (გადასინჯული 2019 წელს) არეგულირებს აუდიტორის პასუხისმგებლობას ფინანსური ანგარიშგების არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენისა და შეფასების სფეროში.

არცთუ შორეულ წარსულში საქართველოში მოქმედი აუდიტორები (აუდიტორული ფირმები), რომელნიც არ წარმოადგენდნენ საერთაშორისო ქსელის კომპანიებს, ნაკლებ ყურადღებას უთმობდნენ კლიენტის აყვანისთვის განსახორციელებელ იმ აუცილებელ პროცედურებს, რაც მოთხოვნილია შესაბამისი აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებით და კლიენტის აყვანა ხდებოდა დაუფიქრებლად - მთავარი იყო კლიენტი ეშვოვით; არ ხდებოდა კლიენტის საფუძვლიანი შესწავლა და ამის შესაბამისად გადანყვეტილების მიღება, თუ რამდენად შესაძლებელია ამა თუ იმ კლიენტთან გარიგებაში შესვლა; ან ხდებოდა მხოლოდ ბუღალტრული მონაცემების მიმოხილვა და ამის ზედაპირული განხილვით ხდებოდა კლიენტთან გარიგებაში შესვლაზე თანხმობა. ამ შემთხვევაშიც არ ხდებოდა შესაბამისი პროცედურის გავლა კლიენტთან გარიგებაში შესვლაზე გადანყვეტილების მისაღებად. ხოლო შემდეგ, მუშაობის დაწყებისას არ ხდებოდა ისეთი მნიშვნელოვანი პროცედურის გავლა, როგორიცაა ფინანსური ანგარიშგების არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და მათი შეფასება.

ავტორი გამოცდილებაზე დაყრდნობით ნაშრომში

ზაზა ტრიპოლსკი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის
ადმინისტრირების ფაკულტეტის დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0001-7281-9854>
E-mail: tripolskizaza@gmail.com

აღწერს, თუ როგორ უნდა ხდებოდეს ფინანსური ანგარიშგების არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება აუდიტორის მიერ და გამოთქვამს მათზე საყურადღებო მოსაზრებებს.

საკვანძო სიტყვები: აუდიტის მეთოდოლოგია, აუდიტორული გარიგება, არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება.

ციტირებისთვის: ტრიპოლსკი ზ., აუდიტორის მიერ არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 53-66. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

IDENTIFICATION AND ASSESSMENT OF RISKS OF MATERIAL MISSTATEMENT BY THE AUDITOR

Zaza Tripolsky

Doctoral student of the Faculty of Business Administration of Sukhumi State University
<https://orcid.org/0009-0001-7281-9854>
Email: tripolskizaza@gmail.com

ABSTRACT

The work refers to one of the important parts of the field of practical audit activity - the identifying and assessing the risks of material misstatement by the auditor.

The International Auditing Standard IAS-315 (Revised 2019) regulates the auditor's responsibility in the field of identifying and assessing the risks of material misstatements of financial statements.

In the not-so-distant past, auditors (auditing firms) operating in Georgia, who did not represent international network companies, paid less attention to the necessary procedures for hiring a client, which is required by the relevant international audit standards, and the client was hired recklessly - the main thing was to find a client; a thorough study of the client was

- 17) ადამიანური რესურსების პოლიტიკა;
- 18) სამუშაოს აღწერილობები (Job Description);
- 19) დამტკიცებული საშტატო განრიგის ასლი; (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);
- 20) დირექტორის მნიშვნელოვანი ბრძანებების / გადაწყვეტილებების ასლები (ნლის დასაწყისიდან დღემდე);
- 21) ნლის ყველა საგადასახადო დეკლარაციებისა და გაანგარიშებების ასლები (ან დროებითი წვდომის უზრუნველყოფა შემოსავლების სამსახურის ვებ პორტალზე);
- 22) საგადასახადო შედარების აქტი საანგარიშგებო ნლის 31 დეკემბრის და მომდევნო ნლის 20 იანვრის და უახლესი თარიღის მდგომარეობით (ან დროებითი წვდომის უზრუნველყოფა შემოსავლების სამსახურის ვებ პორტალზე);
- 23) rs.ge-დან მიღებული და გამონერილი ანგარიშ-ფაქტურების და ზედნადებების რეესტრი ნლის დასაწყისიდან დღემდე (ან დროებითი წვდომის უზრუნველყოფა შემოსავლების სამსახურის ვებ პორტალზე);
- 24) rs.ge-დან პირადი ბარათი ნლის დასაწყისიდან დღემდე (ან დროებითი წვდომის უზრუნველყოფა შემოსავლების სამსახურის ვებ პორტალზე);
- 25) მნიშვნელოვანი ხელშეკრულებების და შეთანხმებების (საკრედიტო, მართვაზე და ა.შ.) ასლები. მათ შორის შემოსავლების, იჯარის, ხარჯების, პროგრამული უზრუნველყოფის, ა.შ., რომლებიც მოქმედებდა საანგარიშგებო ნლის განმავლობაში;
- 26) მაკონტროლებელი ორგანოების მიერ ჩატარებული უკანასკნელი შემოწმების აქტები;
- 27) ინფორმაცია კომპანიის იურისტებისაგან საზოგადოების სასამართლო დავების შესახებ; შაბლონს მოგაწვდით;
- 28) ბალანსის თარიღის შემდგომი მნიშვნელოვანი მოვლენების აღწერა (ბასს 10-ის შესაბამისი განმარტებითი შენიშვნის სახით);
- 29) დაკავშირებული მხარეების სრული სია (ბასს 24-ის შესაბამისად და ბასს 24-ით მოთხოვნილი დეტალების ჩვენებით);
- 30) კომპანიის უწყვეტი ფუნქციონირების უნართან დაკავშირებით (Going Concern) ნებისმიერი საყურადღებო/სარისკო საკითხების განხილვა მენეჯმენტის მიერ;
- 31) დეტალური ინფორმაცია ანარიცხებისა და პირობითი ვალდებულებების შესახებ (ბასს 37-ის მოთხოვნების შესაბამისად);
- 32) ინფორმაცია კომპანიის მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირების შესახებ, რაც ასს 260-ით განმარტებულია როგორც “პირი (პირები) ან ორგანიზაცია (ორგანიზაციები), რომელსაც გააჩნიათ სამეურნეო სუბიექტის სტრატეგიულ მიმართულებაზე ზედამხედველობის პასუხისმგებლობა და სამეურნეო სუბიექტის ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული ვალდებულებები”. მათი საკონტაქტო ინფორმაცია (ელფოსტა, ტელეფონი);
- ამასთანავე, ვინცებთ დამკვეთი კომპანიის ბიზნესის

შესწავლას და ვაფასებთ გამოვლენილ შესაბამის რისკებს, რისთვისაც ვავსებთ შესაბამის დანართს.

იმ შემთხვევაში, თუ ჩვენ პირველად ვატარებთ მოცემულ დამკვეთთან აუდიტს და წინა საანგარიშგებო ნლის აუდიტი გაკეთებულია სხვა აუდიტორის მიერ, აუცილებლად გვესაჭიროება საწყისი ნაშთების დადასტურება. ამისთვის ვავსებთ მემოს საწყისი ნაშთების დადასტურებაზე, რადგან პირველ აუდიტორულ გარიგებაში საწყისი ნაშთებთან დაკავშირებით აუდიტორის მიზანია საკმარისი და შესაფერისი აუდიტორული მტკიცებულებების მოპოვება იმის შესახებ: შეიცავს თუ არა საწყისი ნაშთები ისეთ უზუსტობებს, რომლებიც არსებით გავლენას ახდენს მიმდინარე პერიოდის ფინანსურ ანგარიშგებაზე; და საწყისი ნაშთებში განსახიერებული სათანადო სააღრიცხვო პოლიტიკა უცვლელად გამოიყენება თუ არა მიმდინარე პერიოდის ფინანსურ ანგარიშგებაშიც, ან სააღრიცხვო პოლიტიკაში მომხდარი ცვლილებები სათანადოდ არის თუ არა გათვალისწინებული, წარდგენილი და გამჟღავნებული განმარტებით შენიშვნებში, ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლების შესაბამისად.

შემდეგ დგება **წინასწარი ანალიზური პროცედურების ფაილი**, სადაც საბალანსო და მოგება-ზარალის უწყისის ძირითადი მუხლების მიხედვით ვადგენთ პროცენტულ გადახრებს (ცვლილებებს) მიმდინარე სააღრიცხვო ნლის ბოლოსა და გასული ნლის ბოლოს მონაცემებს შორის. ამ გადახრების მიხედვით ვმსჯელობთ შესაძლო რისკებზე.

შემდეგ ივსება **თანდაყოლილი და კონტროლის რისკების შეფასების ფაილი** ასს 315-ის (გადასინჯული) მოთხოვნების შესაბამისად. (ასს 315. არსებითი უზუსტობების რისკის გამოვლენა და შეფასება სამეურნეო სუბიექტისა და მისი გარემოს შესწავლის გზით).

ამ კითხვარში განიხილება საკითხები, რაც ეხება ბიზნეს სუბიექტის აუდიტის სტატისტიკას, მის ბიზნეს გარემოს, ხელმძღვანელობას, თანამშრომლებს, სააღრიცხვო სისტემას, უძრავ ქონებას, კანონებს და რეგულაციებს და შესაძლო სხვა ფაქტორებს. კეთდება კომენტარები და ხდება რისკების იდენტიფიცირება.

ასევე ივსება კონტროლის გარემოს კითხვარი. ანალოგიურად კეთდება კომენტარები და ხდება რისკების იდენტიფიცირება.

ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს), ასს 315-ის (გადასინჯული) „**არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება სუბიექტისა და მისი გარემოს შესწავლის გზით**“ - მსგავსად, მოიცავს აუდიტის პროცედურებს, რომლებიც განკუთვნილია:

(ა) სუბიექტისა და მისი გარემოს, ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლებისა და სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის შესასწავლად, რათა შესაძლებელი იყოს არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება;

(ბ) არსებითი უზუსტობის რისკების გამოსავლენად; და

(გ) არსებითი უზუსტობის რისკების შესაფასებლად. **აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტი ასს 315**

(გადასინჯული) - „არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება“- უნდა განიხილებოდეს ასს 200-თან-„დამოუკიდებელი აუდიტორის საერთო მიზნები და აუდიტის ჩატარება აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად“- ერთად.

ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) დაამტკიცა საზოგადოებრივი ინტერესების საზედამხედველო საბჭომ (PIOB), რომელმაც დაასკვნა, რომ სტანდარტის შემუშავებისას დაცული იყო პროცედურული პროცესი და სათანადო ოყურადღება დაეთმო საზოგადოებრივ ინტერესებს.

ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) გაუმჯობესდა იმისთვის, რომ უფრო მყარი საფუძველი შეიქმნას აუდიტის ჩასატარებლად, კერძოდ კი მოსალოდნელია, რომ რისკის გამოვლენისა და შეფასების პროცესის უკეთესმა ხარისხმა უნდა გააძლიეროს სხვა სტანდარტებით მოთხოვნილი პროცედურები, როგორიცაა ასს 330 და ასს 540 (გადასინჯული).

ასს 315-ში (გადასინჯული) შეტანილი ცვლილებების შედეგად შესაბამისი შესწორებები შეტანილია მთელ რიგ სხვა ასს-ებში, მათ შორის ასს 330-ში, ასს 240-სა და ასს 540-ში (გადასინჯული).

არსებითი ცვლილებები ამ დანერგვის სახელმძღვანელოში გამოყოფილია, საჭიროებისამებრ.

ასს 240, აუდიტორის პასუხისმგებლობა ფინანსური ანგარიშგების აუდიტში თაღლითობასთან დაკავშირებით (მოქმედა 2009 წლის 15 დეკემბერს ან ამ თარიღის შემდგომ დაწყებული პერიოდებისთვის) ეხება აუდიტორის პასუხისმგებლობას თაღლითობასთან დაკავშირებული რისკების გამოვლენასა და შეფასებასთან მიმართებით.

ასს 330 (მოქმედა 2009 წლის 15 დეკემბერს ან ამ თარიღის შემდგომ დაწყებული პერიოდებისთვის) ეხება არსებითი უზუსტობის შეფასებულ რისკებზე აუდიტორის რეაგირების მოთხოვნებს, როგორც მთლიანი ფინანსური ანგარიშგების, ისე ცალკეული მტკიცების დონეზე.

ასს 315-ის (გადასინჯული) გადასინჯვის პროექტის ფარგლებში სხვა ასს-ებში შეტანილი შესაბამისი ცვლილებების გარდა, ამ სტანდარტების სხვა მოთხოვნები არ შეცვლილა.

არსებითი უზუსტობის რისკი – რისკი იმისა, რომ ფინანსური ანგარიშგება შეიცავს არსებით უზუსტობას აუდიტის ჩატარებამდე. მტკიცების დონეზე არსებითი უზუსტობის რისკი შედგება ორი კომპონენტისგან, როგორც ქვემოთაა აღწერილი:

ა) **თანდაყოლილი რისკი** – რომელიმე კატეგორიის ოპერაციის, ანგარიშის ნაშთის ან განმარტებითი შენიშვნის შესახებ არსებული მტკიცების მიდრეკილება ისეთი უზუსტობისაკენ, რომელიც შეიძლება, ცალკე აღებული ან სხვა უზუსტობებთან ერთად, არსებითი იყოს შესაბამისი კონტროლის პროცედურების გათვალისწინებამდე;

ბ) **კონტროლის რისკი** – რისკი იმისა, რომ უზუსტობას, რომელიც შეიძლება არსებობდეს ამა თუ იმ კატეგორიის ოპერაციის, ანგარიშის ნაშთის ან განმარტებითი შენიშვნის შესახებ მტკიცებაში და შეიძლება არსებითი იყოს ცალკე აღებული ან სხვა უზუსტობებთან ერთად,

თავიდან ვერ აიცილებს, ან დროულად ვერ გამოავლენს და შეასწორებს სამეურნეო სუბიექტის შიდა კონტროლი.

ახალი მოთხოვნების თანახმად, **თანდაყოლილი რისკი** და **კონტროლის რისკი** ახლა ცალ-ცალკე უნდა შეაფასოს აუდიტორმა.

თანდაყოლილი რისკის შეფასების ხელშეწყობის მიზნით შემოღებულია თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონის ცნება. თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონი აუდიტორს ეხმარება, რისკების შეფასების მიზნით, დიაპაზონის ფარგლებში ჩაატაროს არსებითი უზუსტობის რისკების ანალიზი-უფრო დაბალი რისკიდან უფრო მაღალი რისკისკენ, რომელიც უნდა ეყრდნობოდეს შესაძლო უზუსტობის ალბათობასა და სიდიდეს. შემოღებულია არსებითი უზუსტობის თანდაყოლილი რისკფაქტორების ცნება, რაც აუდიტორებს დაეხმარება არსებითი უზუსტობის რისკების განიხილვაში თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონის ფარგლებში.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებითი უზუსტობის რისკის განმარტება არ შეცვლილა, ასს 200-ის გამოყენებასთან დაკავშირებულ მასალაში უფრო დაზუსტდა და განიმარტა შესაძლო უზუსტობის გამოსავლენად აუცილებელი „ზღვარი“. ამ განმარტების ჩართვა ასს 200-ში (და არა ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს)) განამტკიცებს ასს 200-ში მოცემულ არსებითი უზუსტობის რისკის განმარტებას. ასს 200-ის გამოყენებასთან დაკავშირებულ მასალაში მოცემული ახსნაგანმარტება გულისხმობს შემდეგს: **არსებითი უზუსტობის რისკი** იმ შემთხვევაში არსებობს, როდესაც არსებობს გონივრული შესაძლებლობა იმისა, რომ უზუსტობა წარმოქმნება (ე.ი. მისი ალბათობა) და, ამავდროულად, ის არსებითი იქნება, თუკი წარმოიქმნება (ე.ი. მისი სიდიდე). (იხილეთ ახალი პუნქტი გ15ა 9 ასს 200-ის შესაბამის ცვლილებებში). ასს 200-ში მოცემული ამ ახსნა-განმარტებიდან გამომდინარე, ცნება „გონივრულად შესაძლებელი“ ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) გამოიყენება არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენის ზღვართან დაკავშირებით.

თანდაყოლილი რისკების შესწავლა:

აღწერილია, თუ როგორ წარმოიქმნება ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) გათვალისწინებული თითოეული თანდაყოლილი რისკფაქტორი (ე.ი. სირთულე, სუბიექტურობა, ცვლილება, განუსაზღვრელობა და ხელმძღვანელობის მიკერძოებით ან თაღლითობის რისკფაქტორებით გამოწვეული უზუსტობის წარმოქმნისკენ მიდრეკილება, რამდენადაც ისინი გავლენას ახდენს თანდაყოლილ რისკზე). მოიცავს მოვლენების ან პირობების მაგალითებს, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიოს არსებითი უზუსტობის რისკების არსებობა.

აუდიტორის მიზანი:

არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენისა და შეფასების პროცედურების შესრულებისას აუდიტორის საერთო მიზანია ის, რომ აუდიტორმა უნდა გამოავლინოს და შეაფასოს თაღლითობით ან შეცდომით გამოწვეული არსებითი უზუსტობის რისკები ფინანსური ანგარიშგებისა და ცალკეული მტკიცების დონეზე და ამით შეიქმნას საფუძველი არსებითი უზუსტობის

შეფასებულ რისკებზე რეაგირებისთვის შესაფერისი საპასუხო ქმედებების განსაზღვრისა და განხორციელებისთვის.

თანდაყოლილი რისკ ფაქტორები:

ისეთი პირობებისა და მოვლენების მახასიათებლები, რომლებიც, კონტროლის მექანიზმების გაუთვალისწინებლად, გავლენას ახდენს თაღლითობით ან შეცდომის გამოწვეული უზუსტობის წარმოქმნისკენ ამა თუ იმ მტკიცების მიდრეკილებაზე, რომელიც ეხება ოპერაციების ამა თუ იმ კატეგორიას, ანგარიშის ნაშთს ან განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციას. ამგვარი ფაქტორები შეიძლება იყოს ხარისხობრივი ან რაოდენობრივი და მოიცავს სირთულეს, სუბიექტურობას, ცვლილებას, განუსაზღვრელობას, ანდა ხელმძღვანელობის მიკერძოებით ან თაღლითობის რისკ-ფაქტორებით გამოწვეული უზუსტობის წარმოქმნისკენ მიდრეკილებას, ვინაიდან ეს ფაქტორები გავლენას ახდენს თანდაყოლილ რისკზე.

თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორები შეიძლება იყოს რაოდენობრივი ან ხარისხობრივი და გავლენას ახდენს უზუსტობის წარმოქმნისკენ მტკიცებების მიდრეკილებაზე. **ხარისხობრივი თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორები** დაკავშირებულია ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლებით მოთხოვნილი ინფორმაციის მომზადებასთან და მოიცავს:

- სირთულეს;
- სუბიექტურობას;
- ცვლილებას;
- განუსაზღვრელობას; ან

• უზუსტობის წარმოქმნისკენ მიდრეკილებას, რაც განპირობებულია ხელმძღვანელობის მიკერძოებით ან თაღლითობის რისკ-ფაქტორებით, ვინაიდან ეს ფაქტორები გავლენას ახდენს თანდაყოლილ რისკზე. (პუნქტი გ7) ამა თუ იმ კატეგორიის ოპერაციებთან, ანგარიშის ნაშთთან ან განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებულ მტკიცებაზე შესაძლოა გავლენას ახდენდეს სხვა თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორებიც, მაგალითად:

• ოპერაციების კონკრეტული კატეგორიის, კონკრეტული ანგარიშის ნაშთის ან განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული კონკრეტული ინფორმაციის რაოდენობრივი ან ხარისხობრივი მნიშვნელობა; ან

• იმ მუხლების მოცულობა ან მათი შემადგენლობის არაერთგვაროვნება, რომლებიც უნდა დამუშავდეს კონკრეტული კატეგორიის ოპერაციების ან ანგარიშის ნაშთის ფარგლებში, ან უნდა აისახოს განმარტებით შენიშვნებში. (პუნქტი გ8)

აუდიტორისთვის ნათელი წარმოდგენის შესაქმნელად ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) ძირითადად გამოყოფილია 3 სფერო:

- სუბიექტი და მისი გარემო;
- ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლები;
- სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემა.

ცვლილებები სუბიექტისა და მისი გარემოს შესახებ ნათელი წარმოდგენის შექმნის მოთხოვნაში

იმ გარემოს მუდმივად ცვალებადი და მზარდი რთული ხასიათის გასაცნობიერებლად, რომელშიც სუბიექტი ეწევა საქმიანობას, სუბიექტისა და მისი გარემოს სავალდებულო შესწავლის მოთხოვნაში ახლა აქცენტი გადატანილია **სუბიექტის ბიზნესმოდელის შესაბამისი ასპექტების შესწავლაზე** (იხ. ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს), პუნქტები გ62-გ67). ეს აქცენტი გაფართოვდა, რათა აუდიტორმა ისიც შეისწავლოს, როგორ აფასებს თვითონ სუბიექტი თავის საქმიანობას. ეს ცვლილებები მიზნად ისახავს იმას, რომ აუდიტორმა ნამდვილად შეისწავლოს, ხელმძღვანელობის პოზიციიდან, როგორ მუშაობს სუბიექტი და როგორ აფასებს ის თავის საქმიანობას, რადგან ეს შესაძლოა უკეთ დაეხმაროს აუდიტორს ნათელი წარმოდგენის შექმნაში იმის შესახებ, სად შეიძლება წარმოიშვას არსებითი უზუსტობის რისკები.

თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორების გათვალისწინება სუბიექტისა და მისი გარემოს და ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლების შესახებ ნათელი წარმოდგენის შექმნის დროს ხელს უწყობს რისკების გამოვლენას უფრო მეტად მიზანმიმართული და საიმედო პროცესის მეშვეობით. შესაბამისად, როდესაც აუდიტორს ნათელი წარმოდგენა აქვს სუბიექტისა და მისი გარემოს შესახებ, თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორები შესაძლოა მას დაეხმაროს იმის დადგენაში, თუ სად შეიძლება იყოს სავარაუდო უზუსტობის რისკები.

თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორები იმ შემთხვევაშიც გაითვალისწინება, როდესაც აუდიტორი თანდაყოლილ რისკს აფასებს. თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორების გათვალისწინებით თანდაყოლილი რისკის შეფასების დროს აუდიტორი განიხილავს თანდაყოლილი რისკ-ფაქტორების გავლენის ხარისხს უზუსტობის წარმოქმნისკენ შესაბამისი მტკიცებების მიდრეკილებაზე (ე.ი. ეს შესაძლოა აუდიტორს დაეხმაროს იმის გარკვევაში, მტკიცების დონეზე გამოვლენილი არსებითი უზუსტობის რისკ(ებ)ისთვის თანდაყოლილი რისკის შეფასება უფრო მაღალი ან დაბალი უნდა იყოს თუ არა თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში).

კონტროლი - ესაა პოლიტიკა ან პროცედურები, რომლებსაც სუბიექტი ადგენს ხელმძღვანელობის ან მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირების მიერ განსაზღვრული კონტროლის მიზნების მისაღწევად. მოცემულ კონტექსტში: (i) პოლიტიკა არის პრინციპული დებულებები იმის თაობაზე, რა უნდა გაკეთდეს ან რა არ უნდა გაკეთდეს კონტროლის განსახორციელებლად სუბიექტის ფარგლებში. ამგვარი დებულებები შეიძლება წარმოდგენილი იყოს დოკუმენტური სახით, აშკარად ჩანდეს ინფორმირების სხვა საშუალებებში/შეტყობინებებში ან იგულისხმებოდეს მოქმედებებსა და გადაწყვეტილებებში. პროცედურები არის პოლიტიკის პრაქტიკაში რეალიზებისთვის განკუთვნილი ქმედებები.

კონტროლის პროცედურები სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის კომპონენტებშია ინტეგრირებული. (პუნქტი გ2) პოლიტიკა პრაქტიკაში რეალიზდება სუბიექტის პერსონალის ქმედებების მეშვეობით ან პერსონალისთვის გარკვეული ქმედებების აკრძალვით, რომლებიც ამგვარ პოლიტიკას ეწინააღმდეგება.

(პუნქტი გ3) პროცედურები შეიძლება დადგენილი იყოს ოფიციალური დოკუმენტაციით, ანდა მითითებული იყოს ხელმძღვანელობის ან მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირების სხვა ტიპის შეტყობინებებში, ან გამომდინარეობდეს ქვევის გარკვეული წესებიდან, რომლებიც სავალდებულო არ არის, მაგრამ სუბიექტის კულტურით არის განპირობებული.

კონტროლის პროცედურები – ხელმძღვანელობის მიერ სამეურნეო სუბიექტის ცალკეული ამოცანების შესასრულებლად დადგენილი პოლიტიკა და პროცედურები, რომლებიც დამატებულია კონტროლის გარემოზე.

კონტროლის პროცედურა შეიძლება იყოს პირდაპირი ან არაპირდაპირი. პირდაპირი კონტროლის პროცედურა ისეთი პროცედურაა, რომელიც საკმარისად ზუსტია იმისთვის, რომ სათანადო რეაგირება მოახდინოს არსებითი უზუსტობის რისკებზე ცალკეული მტკიცების დონეზე. არაპირდაპირია კონტროლის ისეთი პროცედურები, რომლებიც განამტკიცებს პირდაპირ კონტროლის პროცედურებს.

ქვემოთ ჩამოთვლილია კონტროლის პროცედურები, რომლის არსებობაც უნდა დადგინდეს ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 26(ა) (i)-(iv) პუნქტის თანახმად:

(ა) მნიშვნელოვან რისკებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები;

(ბ) საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები;

(გ) კონტროლის პროცედურები, რომლის ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებასაც გეგმავს აუდიტორი იმის გამო, რომ ეს მიიჩნია ყველაზე ეფექტიან მიდგომად, ან იმიტომ, რომ მხოლოდ ძირითადი პროცედურების ჩატარებით შეუძლებელია საკმარისი და შესაფერისი აუდიტის მტკიცებულებების მოპოვება; (დ) სხვა კონტროლის პროცედურები, რომლებსაც აუდიტორი მიზანშეწონილად მიიჩნევს პროფესიული განსჯის საფუძველზე.

აუდიტორმა უნდა შეისწავლოს კომპანიაში კონტროლის სისტემები რისკის იდენტიფიკაციისთვის.

შიდა კონტროლის სისტემა-სისტემა, რომელიც შექმნეს, დანერგეს და ამუშავებენ მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირები, ხელმძღვანელობა და სხვა პერსონალი, რათა მოიპოვონ დასაბუთებული რწმუნება იმის შესახებ, რომ მიღწეულია სუბიექტის მიზნები, რომლებიც ეხება ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის საიმედოობას, ოპერაციების მწარმოებლურობასა და ეფექტიანობას, ასევე მოქმედი კანონმდებლობისა და სხვა მარეგულირებელი ნორმების დაცვას.

ასს-ების მიზნებისთვის, შიდა კონტროლის სისტემა შედგება ხუთი ურთიერთდაკავშირებული კომპონენტისგან:

- კონტროლის გარემო;
- სუბიექტის რისკის შეფასების პროცესი;
- სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის მონიტორინგის პროცესი;
- საინფორმაციო სისტემა და კომუნიკაცია; და
- მაკონტროლებელი საქმიანობა.

შიდა კონტროლის სისტემის თითოეული კომპონენ-

ტის სავალდებულო შესწავლა მიზნად ისახავს ორი ძირითადი ასპექტის განცალკევებას, რაც აუდიტორმა უნდა გაითვალისწინოს სტანდარტის შესაბამისი ნათელი წარმოდგენის შესაქმნელად:

(ა) საკითხები, რომლებიც აუდიტორმა უნდა იცოდეს ამ კომპონენტთან დაკავშირებით; და

(ბ) ამ საკითხების შეფასება კონკრეტული კომპონენტისა და სუბიექტის სპეციფიკისა და გარემოებების კონტექსტში. მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტისთვის ეს შეფასება ოდნავ განსხვავებულია და დამატებით ახსნილია ქვემოთ 59-ე პუნქტში. შესაბამისი კომპონენტების შეფასების დროს აუდიტორმა უნდა გაითვალისწინოს ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ 92 პუნქტში აღწერილი გრადაცია, ე.ი. სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის შექმნის, დანერგვისა და ფუნქციონირების მეთოდები განსხვავდება სუბიექტის ზომისა და სირთულის მიხედვით. მაგალითად, ნაკლებად რთულმა სუბიექტებმა თავიანთი მიზნების მისაღწევად შესაძლოა გამოიყენონ ნაკლებად სტრუქტურირებული ან უფრო მარტივი კონტროლის პროცედურები (და ეს შესაძლოა შესაფერისი იყოს ამ სუბიექტისთვის).

სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის მონიტორინგის პროცესი

ყურადღება გამახვილებულია სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის მონიტორინგის პროცესზე – ადრე ეს მოთხოვნა გულისხმობდა იმ ძირითადი საქმიანობის შესახებ წარმოდგენის შექმნას, რომელსაც სუბიექტი ეწეოდა შიდა კონტროლის მონიტორინგის დროს. როგორც ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) სხვა კომპონენტების შემთხვევაში, ახლა ასევე საჭიროა სუბიექტის მიერ განხორციელებული მონიტორინგის პროცესის შეფასება სუბიექტის სპეციფიკისა და გარემოებების გათვალისწინებით (როგორც განმარტებულია ზემოთ 42(ბ) პუნქტში). ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ120 პუნქტში ახსნილია, რომ იმ საინფორმაციო წყაროების გათვალისწინება, რომელსაც სუბიექტი კონტროლის პროცედურების მონიტორინგისთვის იყენებს, აუდიტორს დაეხმარება ნათელი წარმოდგენის შექმნას იმის შესახებ, არის თუ არა თავად ეს პროცესი სუბიექტისთვის შესაფერისი.

საინფორმაციო სისტემა და კომუნიკაცია

ამ სფეროს შესწავლის მასშტაბის დასაზუსტებლად, ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) მოითხოვს ოპერაციების თითოეული მნიშვნელოვანი კატეგორიის, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის დამუშავებისთვის გამოყენებული პროცესის შესწავლას. მართალია, სტანდარტში მხოლოდ მოგვიანებითაა განხილული მოთხოვნა იმისა, რომ აუდიტორმა უნდა დაადგინოს ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიები, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთები და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაცია რისკის შეფასების პროცედურებზე დაყრდნობით, რომელიც ჩაატარა სუბიექტისა და მისი გარემოს და

ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლების შესახებ ნათელი წარმოდგენის შექმნის მიზნით, მაგრამ აუდიტორს შესაძლოა წინასწარი მოლოდინები ჰქონდეს ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიების, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ. თუ შემდგომ ეტაპზე გამოვლინდება დამატებითი (ან განსხვავებული) ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიები, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთები ან განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, აუდიტორმა საინფორმაციო სისტემის ამ ნაწილის შესახებაც უნდა შეიქმნას ნათელი წარმოდგენა.

მონაცემებსა და ინფორმაციაზე ნათელი წარმოდგენის შექმნის გარდა, ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) ახლა ასევე მოითხოვს ნებისმიერი ინფორმაციის მოპოვებას საინფორმაციო სისტემაში გამოყენებული ადამიანური რესურსების შესახებ (ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) პუნქტი გ133), რომელიც შესაძლოა აუდიტორისთვის რელევანტური იყოს (როგორც არის, მაგალითად სამუშაოს შემსრულებელი პირების კომპეტენცია, რესურსების ადეკვატურობა და მოვალეობების სათანადო დანაწილების არსებობა). საინფორმაციო ტექნოლოგიებში გამოყენებული რესურსები და მასთან დაკავშირებული საკითხები ქვემოთ ცალკეა ახსნილი.

სტანდარტის გამოყენებასთან დაკავშირებულ მასალაში აღნიშნულია, რომ აუდიტორს ნათელი წარმოდგენის შექმნა შეუძლია გამოკითხვების, ინსპექტირების, დაკვირვების ან ოპერაციების შერჩევისა და მათზე დაკვირვებით საინფორმაციო სისტემის შესაბამისი პროცესის მეშვეობით (ე.ი. თავიდან ბოლომდე გავლის ტესტის ჩატარებით) (იხ. ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) პუნქტი გ136).

შენარჩუნებულია აქცენტი იმ ინფორმაციაზე, რომელიც მოპოვებული არ არის მთავარი და დამხმარე საბუღალტრო წიგნებიდან (კონკრეტულად განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციასთან მიმართებით) (იხ. ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ138-გ139 პუნქტები).

შიდა კონტროლის სისტემის ამ კომპონენტისთვის ასევე მოითხოვება იმის შეფასებაც, სათანადოდ უზრუნველყოფს თუ არა სუბიექტის საინფორმაციო-საკომუნიკაციო სისტემა მისი ფინანსური ანგარიშგების მომზადებას (როგორც განმარტებულია ზემოთ 42(ბ) პუნქტში).

მაკონტროლებელი საქმიანობა

მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტისთვის ახლა ჩამოთვლილია ის კონკრეტული კონტროლის პროცედურები, რომლის არსებობის გამოვლენაც აუდიტორს მოეთხოვება. გარდა ამისა, აუდიტორს ევალება მათი დიზაინის ეფექტიანობის დადგენა და დანერგვა თუ არა ისინი. ადრე ამ კომპონენტისთვის კონტროლის პროცედურების შესახებ ნათელი წარმოდგენის შექმნა მთავარ მოთხოვნას წარმოადგენდა, რომელიც ეფუძნებოდა მთლიანად სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის

შესწავლას. ახლა კონკრეტულად განისაზღვრა, თუ რომელი კონტროლის პროცედურების შესწავლა არის აუცილებელი (მათ შორის, დიზაინის ეფექტიანობისა და დანერგვის შეფასება საჭიროა მხოლოდ ამ კონტროლის პროცედურებისთვის).

ქვემოთ ჩამოთვლილია კონტროლის პროცედურები, რომლის არსებობაც უნდა დადგინდეს ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 26(ა) (i)-(iv) პუნქტის თანახმად:

(ა) მნიშვნელოვან რისკებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები (იხ. ქვემოთ პუნქტები 86-89-ე);

(ბ) საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები (იხ. ქვემოთ პუნქტები 60-63);

(გ) კონტროლის პროცედურები, რომლის ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებასაც გეგმავს აუდიტორი იმის გამო, რომ ეს მიიჩნია ყველაზე ეფექტიან მიდგომად, ან იმიტომ, რომ მხოლოდ ძირითადი პროცედურების ჩატარებით შეუძლებელია საკმარისი და შესაფერისი აუდიტის მტკიცებულებების მოპოვება (ამგვარი კონტროლის პროცედურების მაგალითები მოყვანილია ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ163 პუნქტში);

(დ) სხვა კონტროლის პროცედურები, რომლებსაც აუდიტორი მიზანშეწონილად მიიჩნევს პროფესიული განსჯის საფუძველზე (იქ. ქვემოთ 64-ე პუნქტი).

ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ175-გ179 პუნქტებში დამატებით ახსნილია პროცედურები, რომლებიც აუდიტორმა უნდა ჩაატაროს კონტროლის პროცედურის დიზაინისა და დანერგვის მდგომარეობის შესაფასებლად (დ/დ პროცედურები). აუდიტორს ევალება კონკრეტული კონტროლის პროცედურების გამოვლენა (მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტში) და ამ კონტროლის პროცედურებთან მიმართებით დ/დ პროცედურების ჩატარება, ვინაიდან ეს დაეხმარება ნათელი წარმოდგენის შექმნაში კონკრეტული რისკების მიმართ ხელმძღვანელობის მიერ გამოყენებული მიდგომის შესახებ. შესაბამისად, ეს ქმნის საფუძველს ამ რისკების საპასუხოდ დამატებითი აუდიტის პროცედურების შემუშავებისა და ჩატარებისთვის ასს 330-ის შესაბამისად. გ180 პუნქტში განმარტებულია გარემოებები, როდესაც დ/დ პროცედურების ჩატარება საკმარისია „ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებისთვის“ (ე.ი. ავტომატიზებული კონტროლის პროცედურებისთვის)

საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები

ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 26(ა)(ii) პუნქტის თანახმად (მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტში) აუდიტორმა უნდა დაადგინოს „კონტროლის პროცედურები, რომლებიც დაკავშირებულია საბუღალტრო გატარებებთან, მათ შორის არასტანდარტულ საბუღალტრო გატარებებთან, რომლებიც გამოიყენება იშვიათი/ერთჯერადი ან არაორდინარული ოპერაციების ან კორექტირებების აღრიცხვისთვის“.

პროფესიული განსჯა გამოიყენება იმ საბუღალტრო გატარებების დასადგენად, რომლებიც შესაფერისია ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 26(ა)(ii)14 პუნქტში

მითითებული კონტროლის პროცედურების არსებობის გამოვლენის მიზნისთვის. ახლანდელ გარემოში, როდესაც მნიშვნელოვანი ავტომატიზებული პროცესები არსებობს, აუდიტორმა უნდა განასხვავოს/გამოყოს იმ საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები, რომლებზეც ყურადღება უნდა გამახვილდეს ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 26(ა)(ii) პუნქტის შესაბამისად.

ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 25-ე პუნქტი აუდიტორს ავალდებულებს, „ნათელი წარმოდგენა შეიქმნას სუბიექტის საინფორმაციო-საკომუნიკაციო სისტემის შესახებ, რომელიც დაკავშირებულია ფინანსური ანგარიშგების მომზადებასთან.“ ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიების, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციისთვის, მათ შორის „როგორ ხდება ოპერაციების ინიცირება, ასევე მათ შესახებ ინფორმაციის აღრიცხვა, დამუშავება და, აუცილებლობის შემთხვევაში, გასწორება, მთავარ საბუღალტრო წიგნში ასახვა და ფინანსურ ანგარიშგებაში წარდგენა.“ ამ საკითხების შესწავლის პროცესში აუდიტორი გაიგებს, თუ როგორ მუშავდება ოპერაციები და, შესაბამისად, მას შეეძლება ნებისმიერი საბუღალტრო გატარებისა და მასთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურების დადგენა, როგორც სტანდარტულის, ისე არასტანდარტულის, როგორც ავტომატიზებული, ისე მანუალურის. ამრიგად, საბუღალტრო გატარებებისა და მათთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურების გამოვლენის პროცესი წარმოადგენს განსჯას, რომელიც ეფუძნება სუბიექტის სპეციფიკასა და გარემოებებს, მათ შორის მის საინფორმაციო სისტემას.

26(ა)(ii) პუნქტში ყურადღება გამახვილებულია საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებულ ისეთ კონტროლის პროცედურებზე, რომლებიც რეაგირებს ცალკეული მტკიცების დონეზე არსებითი უზუსტობის რისკებზე და შესაძლოა ექვემდებარებოდეს უნებართვო ან შეუსაბამო ჩარევას, ან მანიპულაციას. ზემოაღნიშნული კონტროლის პროცედურები მოიცავს:

(ა) არასტანდარტულ საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებულ კონტროლის პროცედურებს – იმ შემთხვევაში, როდესაც საბუღალტრო გატარებები ავტომატიზებული ან მანუალურია და გამოიყენება

იშვიათი ანდა ერთჯერადი, ან არაორდინარული ოპერაციების, ან კორექტირებების აღრიცხვისთვის;

(ბ) სტანდარტულ საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებულ კონტროლის პროცედურებს – იმ შემთხვევაში, როდესაც საბუღალტრო გატარებები ავტომატიზებული ან მანუალურია და ექვემდებარება უნებართვო ან შეუსაბამო ჩარევას, ან მანიპულაციას. ავტომატიზებული საბუღალტრო გატარებების შემთხვევაში, ეს შეიძლება იმით იყოს განპირობებული, რომ მაგალითად, იმ პირებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ შესაბამისი უფლებამოსილება და აქვთ სანყის კოდზე წვდომა, ან შეუძლიათ კონფიგურაციაში შეუსაბამო ცვლილებების შეტანა (ე.ი. მიუხედავად იმისა, რომ საბუღალტრო გატარება ავტომატიზებულია, ის შეიძლება

მაინც იქცეს მანიპულაციის საგნად). პირიქით, სტანდარტულ საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებული ავტომატიზებული კონტროლის პროცედურები, როგორცაა სისტემის მიერ შექმნილ იმ საბუღალტრო გატარებებთან დაკავშირებული კონტროლის პროცედურები, რომლებიც პირდაპირ და რუტინულად მუშავდება და გადაიტანება მთავარ საბუღალტრო წიგნში, არ იქნება ყურადღების საგანი 26(ა)(ii) პუნქტის მიზნებისთვის, თუ არსებობს საფუძველი ვივარაუდოთ, რომ უნებართვო ან შეუსაბამო ჩარევის, ან მანიპულაციის მცირე შესაძლებლობა არსებობს, ან არანაირი შესაძლებლობა არ არსებობს და, შესაბამისად, მტკიცების დონეზე არ წარმოიშობა არსებითი უზუსტობის რისკი.

სხვა კონტროლის პროცედურები, რომლებსაც აუდიტორი შესაფერისად მიიჩნევს

ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ165 პუნქტში განმარტებულია „სხვა კონტროლის პროცედურები, რომლებიც უნდა განისაზღვროს აუდიტორის განსჯის საფუძველზე“:

(ა) კონტროლის პროცედურები, რომლებიც განკუთვნილია ისეთ რისკებზე რეაგირებისთვის, რომლებიც თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში შეფასებულია როგორც მაღალი, მაგრამ მიჩნეული არ არის მნიშვნელოვან რისკად;

(ბ) კონტროლის პროცედურები, რომლებიც დაკავშირებულია პირველადი აღრიცხვის ჩანაწერების შეჯერებასთან მთავარ საბუღალტრო წიგნთან; ან

(გ) მომხმარებელი სუბიექტის დამატებითი კონტროლის პროცედურები, თუ გამოიყენება მომსახურე ორგანიზაცია. **კონტროლის ნაკლოვანებები**

კონტროლის ნაკლოვანებების გამოვლენა შესაძლებელია სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის თითოეული კომპონენტის შესწავლის პროცესში (კერძოდ, სტანდარტის შესაბამისად განხორციელებული სხვადასხვა შეფასების შედეგად შესაძლოა გამოვლინდეს, რომ სუბიექტის პოლიტიკა ან პროცედურები არ შეესაბამება მის სპეციფიკასა და გარემოებებს).

ასს 315-ის (გადასინჯული 2019) გ182 პუნქტში მოცემულ სტანდარტის გამოყენებასთან დაკავშირებულ მასალაში განმარტებულია, რომ აუდიტორს შეუძლია გაითვალისწინოს გამოვლენილი ნაკლოვანებების გავლენა დამატებით აუდიტის პროცედურებზე, რომლებსაც აუდიტორი ასს 330-ის შესაბამისად ატარებს (ე.ი. რა გავლენა შეიძლება იქონიოს ნაკლოვანებამ აუდიტის მიდგომაზე).

გარდა ამისა, ასს 265-ის 16 შესაბამისად, აუდიტორმა უნდა დაადგინოს, წარმოადგენს თუ არა ერთი ნაკლოვანება ან ნაკლოვანებების კომბინაცია მნიშვნელოვან ნაკლოვანებას (ეს საკითხები უფრო დეტალურად განხილულია ასს 265-ში).

შიდა კონტროლის ნაკლოვანება – ადგილი აქვს, როდესაც:

ა) კონტროლის პროცედურა შემუშავდა, ხორციელდება ან ფუნქციონირებს ისეთნაირად, რომ ვერ უზრუნველყოფს ფინანსური ანგარიშგების უზუსტობების დროულად თავიდან აცილებას, ან გამოვლენას

და გამოსწორებას; ან

ბ) არ არსებობს კონტროლის პროცედურა, რომელიც აუცილებელია ფინანსური ანგარიშგების უზუსტობების დროულად თავიდან ასაცილებლად, ან გამოსავლენად და გამოსასწორებლად.

შიდა კონტროლის მნიშვნელოვანი ნაკლოვანება – ნაკლოვანება ან ნაკლოვანებათა ერთობლიობა შიდა კონტროლში, რომლებიც, აუდიტორის პროფესიული მსჯელობით, იმდენად საკმარისი მნიშვნელობისაა, რომ იმსახურებს მართვის უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირების ყურადღებას.

არსებითი უზუსტობის რისკები, რომლებიც მრავალმხრივ არ არის დაკავშირებული ფინანსურ ანგარიშგებასთან, წარმოადგენს ცალკეული მტკიცებების დონის რისკებს.

ცალკეული მტკიცებების დონეზე არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენისას აუდიტორს ახლა ასევე ევალება რელევანტური მტკიცებებისა და დაკავშირებული ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიების, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის დადგენა.

რელევანტური მტკიცებების დადგენა მიზნად ისახავს იმას, რომ აუდიტორებმა ყურადღება გაამახვილონ ოპერაციების იმ კატეგორიებთან, ანგარიშთა ნაშთებსა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებულ მტკიცებებზე, რომლის სპეციფიკა ან დაკავშირებული გარემოებები იმგვარია, რომ არსებობს გონივრული შესაძლებლობა იმისა, რომ უზუსტობა წარმოიქმნება და, ამავე დროს, ის არსებითი იქნება, თუკი წარმოიქმნება. როგორც ზემოთ მე-6 პუნქტშია აღნიშნული, ასს 200-ის გამოყენებასთან

დაკავშირებულ მასალას „არსებითი უზუსტობის რისკის“ განმარტებასთან დაკავშირებით დაემატა ახალი მითითებები, რათა უფრო გასაგები გამხდარიყო შესაძლო უზუსტობის გამოსავლენად აუცილებელი „ზღვრის“ ცნება.

განმარტების თანახმად, მნიშვნელოვანია ოპერაციების ისეთი კატეგორია, იმ ანგარიშის ნაშთი ან განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული ისეთი ინფორმაცია, რომლის შესახებაც არსებობს ერთი ან რამდენიმე რელევანტური მტკიცება. ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიის, მნიშვნელოვანი ანგარიშის ნაშთისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის დადგენა აუდიტორს ეხმარება საინფორმაციო სისტემის შესწავლასთან დაკავშირებით ჩასატარებელი სამუშაოს დაზუსტებაში, აგრეთვე საპასუხო ზომების შემუშავებაში ასს 330-ის შესაბამისად. რაც შეეხება განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ მნიშვნელოვან ინფორმაციას, ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ204 პუნქტში ახსნილია ის საკითხები, რამაც შესაძლოა განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული ინფორმაცია მნიშვნელოვანი გახადოს. **არსებითი უზუსტობის რისკების შეფასება ფინანსური ანგარიშგების დონეზე**

ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) უფრო

ზუსტად არის ახსნილი ფინანსური ანგარიშგების დონეზე არსებითი უზუსტობის რისკების შეფასების მიზანი, ე.ი. ფინანსური ანგარიშგების დონეზე არსებითი უზუსტობის რისკების შეფასების მოთხოვნა ორმხრივია: აუდიტორმა უნდა დაადგინოს, ეს რისკები გავლენას ახდენს თუ არა მტკიცების დონის რისკების შეფასებებზე და შეაფასოს ფინანსურ ანგარიშგებაზე მათი ყოვლისმომცველი გავლენის ხასიათი და დონე.

არსებითი უზუსტობის რისკების შეფასება მტკიცების დონეზე

ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) შესავალში თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონი, განმარტებულია, როგორც „თანდაყოლილი რისკის ცვლილების ხარისხი. მტკიცების დონეზე თანდაყოლილი რისკის შეფასება წარმოადგენს თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში გარკვეული მნიშვნელობებიდან (დაბალსა და უფრო მაღალს შორის) აღებულ შეფასებას (იხ. ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) პუნქტები გ208–209). აუდიტორს არსებითი უზუსტობის შეფასებული რისკების კლასიფიცირება შეუძლია კატეგორიებად, თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონის შესაბამისად – ამ კატეგორიების აღწერა შესაძლებელია სხვადასხვაგვარად, იმ პირობით, თუ აუდიტორის მიერ განსაზღვრული თანდაყოლილი რისკის შეფასება ადეკვატურია და, ამგვარად, ამ შეფასებულ რისკებზე რეაგირების პროცედურები შეესაბამება შეფასებულ თანდაყოლილ რისკსა და მინიჭებული შეფასების მიზეზებს.

გაუმჯობესდა მიდგომა მტკიცების დონეზე თანდაყოლილი რისკის შეფასების მიმართ. ახალი მიდგომა უფრო დეტალურია, ვიდრე სტანდარტის წინა ვერსიით (ასს 315 (გადასინჯული)) გათვალისწინებული და მიზნად ისახავს არსებითი უზუსტობის რისკების შეფასების პროცესში უფრო მეტი თანმიმდევრულობის მიღწევას. აუდიტორი ვალდებულია:

(ა) შეაფასოს უზუსტობის ალბათობა და სიდიდე – შესაძლო უზუსტობის ალბათობის ფარდობითი ხარისხი და სიდიდე ხელს უწყობს იმის დადგენას, თუ სად არის თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში შეფასებული გამოვლენილი არსებითი უზუსტობის რისკი. შესაძლო უზუსტობის ალბათობასა და სიდიდეზე თანდაყოლილი რისკფაქტორები ახდენს გავლენას (ან ინდივიდუალურად, ან კომბინაციაში), მაგრამ სტანდარტში ასევე აღიარებულია, რომ თანდაყოლილი რისკი შეიძლება უფრო მაღალი იყოს ზოგიერთი მტკიცებისთვის, ვიდრე სხვებისთვის. უზუსტობის სიდიდის განხილვისას აუდიტორი ითვალისწინებს შესაძლო უზუსტობის სიდიდეს, სპეციფიკას ან გარემოებებს (ე.ი. რაოდენობრივ და ხარისხობრივ ასპექტებს);

(ბ) დაადგინოს, თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში სად იმყოფება შესაძლო უზუსტობის შეფასება – ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორია, მნიშვნელოვანი ანგარიშის ნაშთი ან განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაცია რაც უფრო მეტადაა მიდრეკილი არსებითი უზუსტობის წარმოქმნისკენ, მით უფრო მაღალი იქნება თანდაყოლილი

რისკის შეფასება თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში და პირიქით. უზუსტობის ალბათობისა და მისი სიდიდის მნიშვნელობის დასადგენად აუდიტორი მიმართავს პროფესიულ განსჯას.

1. იმისთვის, რომ თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში რისკი შეფასებული იყოს, როგორც მაღალი, აუცილებელი არ არის, რომ მისი სიდიდეც და ალბათობაც, ორივე შეფასებული იყოს, როგორც მაღალი – თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში შეფასებული რისკი მაღალია თუ დაბალი ეს დგინდება რისკის სიდიდისა და ალბათობის „კვეთის“ საფუძველზე. მაგალითად, თანდაყოლილი რისკის შედარებით მაღალი შეფასება შეიძლება გამოწვეული იყოს უზუსტობის დაბალი ალბათობით, მაგრამ უზუსტობის ძალიან მაღალი სიდიდით;

2. სტანდარტში დაკონკრეტებული არ არის, როგორ შეიძლება თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში არსებითი უზუსტობის რისკების კატეგორიებად დაყოფა, თუმცა მითითებულია, რომ აუდიტორს შეუძლია მათი გამოყენება.

ამ მეთოდით თანდაყოლილი რისკების შეფასება აუდიტორს ეხმარება არსებითი უზუსტობის რისკებზე ადეკვატურ რეაგირებაში. მაგალითად, რაც უფრო მაღალია თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონში გამოვლენილი რისკის შეფასება, მით უფრო დამაჯერებელი უნდა იყოს ამ რისკთან დაკავშირებით მოპოვებული აუდიტის მტკიცებულებები. გარდა ამისა, თანდაყოლილი რისკის შეფასების ეს მეთოდი ხელს უწყობს მნიშვნელოვანი რისკების გამოვლენასაც.

მნიშვნელოვანი რისკები

რისკებზე რეაგირებაზე ყურადღების გამახვილების ნაცვლად (როგორც ამას ითვალისწინებდა ასს 315-ის (გადასინჯული) განმარტება), 26 ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) შეიცვალა მნიშვნელოვანი რისკის განმარტება, რათა ყურადღება გამახვილდეს იმაზე, თუ როდის არის თანდაყოლილი რისკის შეფასება ახლოს თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონის ზედა ზღვართან. მაშასადამე, მოსალოდნელია, რომ შეფასება შეიძლება ეხებოდეს ერთ ან რამდენიმე რისკს და შეიძლება სხვადასხვანაირი იყოს სხვადასხვა პერიოდში, სუბიექტის სპეციფიკისა და გარემოებების მიხედვით.

აქედან გამომდინარე, სულაც არ არის აუცილებელი, რომ ერთსა და იმავე დარგში ორ სუბიექტს ერთი და იგივე მნიშვნელოვანი რისკები ჰქონდეს.

მნიშვნელოვანი რისკის გადასინჯული განმარტება მოიცავს ორ ელემენტს. რისკი იმ შემთხვევაში მიიჩნევა მნიშვნელოვან რისკად, როდესაც:

(ა) თანდაყოლილი რისკის შეფასება ახლოსაა თანდაყოლილი რისკის დიაპაზონის ზედა ზღვართან, იმის გამო, თანდაყოლილი რისკფაქტორები რამდენად ახდენს გავლენას უზუსტობის წარმოქმნის ალბათობისა და პოტენციური უზუსტობის მოსალოდნელი სიდიდის კონკრეტულ კომბინაციაზე. აქ უზუსტობის ალბათობისა და სიდიდის კომბინაცია გულისხმობს, რომ მნიშვნელოვან რისკს პოტენციურად შეიძლება დაბალი

ალბათობა ჰქონდეს, მაგრამ მისი წარმოშობის შემთხვევაში, რისკის სიდიდე შეიძლება ძალიან მაღალი იყოს. მართალია, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ეს რისკები მნიშვნელოვანი იქნება (იმ რისკებთან შედარებით, რომლის ალბათობაც და სიდიდეც მაღალია), მაგრამ ამგვარი შემთხვევების აშკარად გამორიცხვა არ შეიძლება; ან

(ბ) რისკი მნიშვნელოვან რისკად მიიჩნევა სხვა ასს-ების მოთხოვნების შესაბამისად (მაგ., თაღლითობის რისკები).

მნიშვნელოვანი რისკების დადგენა პროფესიული განსჯის საგანია, თუკი ესა თუ ის რისკი მნიშვნელოვნად არ მიიჩნევა რომელიმე სხვა ასს-ის მოთხოვნების შესაბამისად.

კონტროლის რისკი

ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) აღარ ამარტივებს კონტროლის რისკის შეფასებას თანდაყოლილი და კონტროლის რისკების ერთობლივი შეფასების ვარიანტით, ე.ი. **ახლა სავალდებულოა მათი ცალ-ცალკე შეფასება.**

გარდა ამისა, უფრო ძლიერი კავშირი არსებობს კონტროლის რისკის შეფასებასა და სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის კომპონენტების შესწავლის მიზნით განხორციელებულ სამუშაოსთან. სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის შესახებ ნათელი წარმოდგენის შექმნით აუდიტორი ინფორმაციას იღებს კონტროლის პროცედურების ფუნქციონირების ეფექტიანობის მოლოდინის შესახებ და დაგეგმავს თუ არა კონტროლის პროცედურების ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებას ასს 330-ის შესაბამისად დამატებითი აუდიტის პროცედურების შემუშავებისა და ჩატარების მიზნით.

კონტროლის პროცედურების ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირების ნებისმიერი გეგმა ეფუძნება იმის მოლოდინს, რომ კონტროლის პროცედურები ეფექტიანად ფუნქციონირებს და ეს ქმნის აუდიტორისთვის საფუძველს კონტროლის რისკის შესაფასებლად. შესაბამისად, თუ მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტში შესრულებული სამუშაოს საფუძველზე აუდიტორი არ გეგმავს კონტროლის პროცედურების ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებას, აუდიტორის მიერ კონტროლის რისკისთვის მინიჭებული შეფასება იმგვარი უნდა იყოს, რომ არსებითი უზუსტობის რისკის შეფასება და თანდაყოლილი რისკის შეფასება ერთნაირი იყოს (ე.ი. კონტროლის რისკი არის „მაქსიმალური“).

ამიტომ, თუ აუდიტორი აუდიტის ჩატარებლად მხოლოდ არსებითობის შემოწმების (მხოლოდ ძირითადი პროცედურების ჩატარების) მიდგომის გამოყენებას გეგმავს, მას შემდეგ რაც ის ნათელ წარმოდგენას შეიქმნის შიდა კონტროლის სისტემის კომპონენტების შესახებ და ამ მიზნით ჩატარებს შესაბამის სამუშაოს (როგორც ამას მოითხოვს ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) 21-27 პუნქტები), საჭირო აღარ არის დამატებითი კონტროლის პროცედურების ტესტირების ჩატარება.

ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) ასევე ხაზს

უსვამს იმ ფაქტს, რომ თუ აუდიტორი გეგმავს კონტროლის პროცედურების ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებას, კონტროლი კი ავტომატიზირებულია, შესაძლოა საჭირო გახდეს შესაფერისი საინფორმაციო ტექნოლოგიების (IT) საერთო კონტროლის იმ პროცედურების ფუნქციონირების ეფექტიანობის ტესტირებაც, რომლებიც უზრუნველყოფს დასაყრდენს ამ ავტომატიზირებული კონტროლის ფუნქციონირებისთვის (იხ. ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) პუნქტი გ229).

ძირითადი პროცედურები გამოიყენება, როდესაც შიდა კონტროლის წინასწარი შეფასებიდან ჩანს, რომ კონტროლის მექანიზმები არაა დამაკმაყოფილებელია, ან კონტროლის ტესტირების შედეგებიდან ჩანს, რომ კონტროლის მექანიზმები არ ფუნქციონირებდა უწყვეტად და ეფექტიანად აუდიტით მოცული პერიოდის განმავლობაში, ან, როდესაც აუდიტორის აზრით, მტკიცებულებების მოპოვება კონტროლის ტესტირებიდან უფრო არაეფექტურია, ვიდრე ძირითადი პროცედურებიდან.

კონტროლის მექანიზმების ტესტირება ტარდება, როდესაც მათი ფუნქციონირება ეფექტიანია და/ან როდესაც მხოლოდ ძირითადი პროცედურები ვერ უზრუნველყოფს საკმარისი და შესაფერისი აუდიტორული მტკიცებულების მოპოვებას.

რისკის შეფასების პროცედურებიდან მოპოვებული აუდიტის მტკიცებულებების შეფასება

სტანდარტში პროფესიული სკეპტიციზმის გაძლიერების მიზნით, დაემატა ახალი მოთხოვნა იმის დასადგენად, რისკის შეფასების პროცედურებიდან მოპოვებული აუდიტის მტკიცებულებები ქმნის თუ არა სათანადო საფუძველს არსებითი უზუსტობის რისკების გამოსავლენად და შესაფასებლად (იხ. ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) პუნქტი 35).

ახალი მოთხოვნა – ოპერაციების კატეგორიები, ანგარიშების ნაშთები და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული ინფორმაცია, რომლებიც არ არის მნიშვნელოვანი, მაგრამ არსებითია

რისკის გამოვლენის პროცესის სისრულის გაძლიერებისა და გაუმჯობესების მიზნით, ხელახალი შეფასება მოითხოვება, როდესაც აუდიტორი პროცესის დასრულებას მიუახლოვდება (ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს), 36-ე პუნქტი). აუდიტორი ვალდებულია შეაფასოს აუდიტორის მიერ გამოვლენილი ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიების, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის სისრულე.

ეს მოთხოვნა ეხება იმ ოპერაციების კატეგორიებს, ანგარიშების ნაშთებსა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციას, რომლებიც არსებითია (რაოდენობრივად ან ხარისხობრივად), მაგრამ აუდიტორმა პროცესის დასაწყისში არ მიიჩნია მნიშვნელოვნად (ე.ი. არ არსებობდა გამოვლენილი არსებითი უზუსტობის რისკები და, შესაბამისად, არც რელევანტური მტკიცებულებები).

უნდა აღინიშნოს, რომ ძალაში რჩება ასს 330-ის

მე-18 პუნქტი, რომელიც ასევე მიმართულია ოპერაციების „არსებით“ კატეგორიებზე, ანგარიშების „არსებით“ ნაშთებსა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ „არსებით“ ინფორმაციაზე (ე.ი. მოითხოვება ძირითადი პროცედურების ჩატარება ყველა არსებითი ოპერაციების კატეგორიისთვის, ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული ინფორმაციის მიმართ). ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) ახალი მოთხოვნისა და ასს 330-ის მოთხოვნის ურთიერთქმედება დამატებით განმარტებულია ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ233-გ235 პუნქტებში. ასს 315-ის (გადასინჯული) გადასინჯვის პროექტის ფარგლებში, IAASB-მ გადახედა ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) გათვალისწინებული ახალი მოთხოვნისა და ასს 330-ის მე-18 პუნქტის მოთხოვნის ურთიერთქმედებას და განიხილა, ეს უკანასკნელი ისე იყო თუ არა საჭირო, მიუხედავად იმისა, რომ ეს პუნქტები ანალოგიურ მიზანს ემსახურება-რისკების არასრულყოფილი გამოვლენისა და შეფასებისაგან დაცვას. საბჭო დათანხმდა ასს 330-ის მე-18 პუნქტის შენარჩუნებას, მაგრამ გადასინჯულ ასს 315-ში შეიტანა ცვლილებები, რათა:

1. დაეზუსტებინა, რომ ასს 330-ის მე-18 პუნქტი ეხება იმ ოპერაციების კატეგორიებს, ანგარიშების ნაშთებსა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ისეთ ინფორმაციას, რომელიც „რაოდენობრივად ან ხარისხობრივად არსებითია“, ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) მოქმედების სფეროს შესაბამისად;

2. სტანდარტის გამოყენებასთან დაკავშირებულ მასალაში განემარტა ამ მოთხოვნის ურთიერთქმედება ოპერაციების მნიშვნელოვანი კატეგორიების, მნიშვნელოვანი ანგარიშების ნაშთებისა და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებული მნიშვნელოვანი ინფორმაციის ახალ ცნებასთან;

3. დაეზუსტებინა, რომ ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) მიხედვით აუცილებელი არ არის ზემოაღნიშნულ ოპერაციების კატეგორიებთან, ანგარიშთან ნაშთებთან და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებული ყველა იმ მტკიცების ტესტირება, რომელზეც ეს მოთხოვნა ვრცელდება. ასს 330-ში შეტანილ შესაბამის შესწორებებში, გ42ა პუნქტში განმარტებულია, რომ ჩასატარებელი ძირითადი პროცედურების შემუშავების დროს, პროცედურები მიმართულია იმ მტკიცებაზე (მტკიცებებზე), სადაც არსებობს გონივრული შესაძლებლობა იმისა, რომ თუ უზუსტობა წარმოიქმნება, ეს უზუსტობა არსებითი იქნება.

მტკიცებები – ფინანსურ ანგარიშგებაში მკაფიოდ ან სხვაგვარად წარმოდგენილი ოფიციალური ინფორმაცია, რომელიც ეხება აღიარებას, შეფასებას, წარდგენას და განმარტებით შენიშვნებში გამჟღავნებულ ინფორმაციას და ხელმძღვანელობა წარმოდგენს იმის წარმოსაჩენად, რომ ფინანსური ანგარიშგება მომზადებულია ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძველების შესაბამისად. მტკიცებებს აუდიტორი იყენებს სხვადასხვა ტიპის პოტენციური უზუსტობების განსაზღვრელად, როდესაც ავლენს, აფასებს და ატა-

რებს საპასუხო პროცედურებს არსებითი უზუსტობის რისკებზე რეაგირების მიზნით.

**მოგება ზარალის ანგარიშებითა და
დასხნა განმარტებით შენიშვნებითა და
დაკავშირებული მტკიცებავები**

წარმოშობა – სამეურნეო ოპერაციები და მოვლენები, რომლებიც ბუღალტრულად აღრიცხულია, ან გამჟღავნებულია ფინანსურ ანგარიშგებაში, მომხდარია და ეხება სუბიექტს.

სისრულე – ყველა სამეურნეო ოპერაცია და მოვლენა, რომლებიც ასახული უნდა ყოფილიყო ჩანაწერებში, ასახულია.

სისწორე – დოკუმენტურად აღრიცხულ ოპერაციებთან და მოვლენებთან დაკავშირებული თანხები და სხვა მონაცემები ასახულია სათანადოდ.

დროში გამიჯვნა – ოპერაციები და მოვლენები აღრიცხულია სათანადო საანგარიშგებო პერიოდში.

კლასიფიკაცია – ოპერაციები და მოვლენები აღრიცხულია სათანადო ანგარიშგებაში.

წარდგენა – ოპერაციები და მოვლენები სათანადოდ არის აგრეგირებული ან დეზაგრეგირებული და ნათლად და გასაგებად აღწერილი.

**ვალანსის მუხლებთან
დაკავშირებული მტკიცებავები**

არსებობა – აქტივები, ვალდებულებები და საკუთარი კაპიტალი არსებობს.

უფლებები და ვალდებულებები – სუბიექტის საკუთრებაშია აქტივები, ან სუბიექტი აკონტროლებს აქტივებზე უფლებებს, ხოლო ვალდებულებები სუბიექტის მოვალეობებია.

სისრულე – ყველა სახის აქტივი, ვალდებულება და საკუთარი კაპიტალი, რომლებიც ბუღალტრულად უნდა აღრიცხულიყო, აღრიცხულია.

სისწორე, შეფასება და მიკუთვნება – აქტივები, ვალდებულებები და საკუთარი კაპიტალი ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახულია შესაფერისი თანხებით და ასევე სათანადოდ არის ასახული ყველა კორექტირება, რომელიც დაკავშირებულია მათ შეფასებასთან, ან თანხების მიკუთვნებასთან (განაწილებასთან).

კლასიფიკაცია – აქტივები, ვალდებულებები და საკუთარი კაპიტალი სათანადოდ არის ასახული სათანადო ანგარიშგებაში;

წარდგენა – აქტივები, ვალდებულებები და საკუთარი კაპიტალი სათანადოდ არის აგრეგირებული ან დეზაგრეგირებული და ნათლად და გასაგებად აღწერილი.

**რისკების განხილვა გარიგების
გუნდის წევრებს შორის**

გარიგების პარტნიორმა და გარიგების გუნდის სხვა წამყვანმა წევრებმა უნდა იმსჯელონ ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლების გამოყენებისა და არსებითი უზუსტობის წარმოქმნისკენ სუბიექტის ფინანსური ანგარიშგების მიდრეკილების შესახებ.

იმ შემთხვევაში, თუ გარიგების გუნდის ყველა წევრი არ მონაწილეობდა გარიგების გუნდში ჩატარებულ განხილვაში, გარიგების პარტნიორმა უნდა განსაზღვროს, რომელი საკითხების შესახებ უნდა აცნობოს გარიგების გუნდის ამ წევრებს.

რისკის შეფასების პროცედურები უნდა მოიცავდეს:

- ა) ხელმძღვანელობის და სხვა პირების გამოკითხვა;
- ბ) დაკვირვება და დათვალიერება;
- გ) ანალიზური პროცედურები.

**რატომ ტარდება ხელმძღვანელობისა და სუბიექტის
სხვა თანამშრომლების გამოკითხვა:**

ინფორმაცია, რომელიც აუდიტორმა მოიპოვა რისკების გამოსავლენად და შესაფასებლად სათანადო საფუძვლის შესაქმნელად და დამატებითი აუდიტის პროცედურების დასაგეგმად, შეიძლება მოპოვებული იყოს ხელმძღვანელობისა და ფინანსურ ანგარიშგებაზე პასუხისმგებელი პირების გამოკითხვების შედეგად.

არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენისა და შეფასების პროცესში ხელმძღვანელობის, სუბიექტში ფინანსურ ანგარიშგებაზე პასუხისმგებელი პირებისა და სხვა შესაფერისი პირებისა თუ სხვადასხვა დონის უფლებამოსილების მქონე სხვა თანამშრომლების გამოკითხვის შედეგად აუდიტორისთვის შეიძლება ცნობილი გახდეს განსხვავებული მოსაზრებები და პოზიციები.

მაგალითად: რთული ან არაორდინარული ოპერაციების ინიცირებაში, დამუშავებაში ან დოკუმენტირებაში მონაწილე თანამშრომელთა გამოკითხვები შეიძლება აუდიტორს დაეხმაროს გარკვეული სააღრიცხვო პოლიტიკის შერჩევისა და გამოყენების მართებულობის შეფასებაში;

სუბიექტის თანამშრომელი იურისტის გამოკითხვის შედეგად შეიძლება აუდიტორმა მიიღოს ინფორმაცია ისეთი საკითხების შესახებ, როგორიცაა სასამართლო პროცესი, კანონმდებლობის დაცვა, თაღლითობის ფაქტობრივი ან საეჭვო შემთხვევები, რომლებიც გავლენას ახდენს სუბიექტზე.

მარკეტინგის ან გაყიდვების განყოფილების პერსონალის გამოკითხვით აუდიტორმა შეიძლება ინფორმაცია მოიპოვოს სუბიექტის მარკეტინგის სტრატეგიაში მომხდარი ცვლილებების, გაყიდვების ტენდენციების, ან მომხმარებლებთან დადებული სახელშეკრულებო შეთანხმებების შესახებ;

თუ სუბიექტს აქვს **შიდა აუდიტის განყოფილება (სამსახური)**, შიდა აუდიტის განყოფილების სათანადო თანამშრომლების გამოკითხვა შეიძლება აუდიტორს დაეხმაროს სუბიექტისა და მისი გარემოს და მისი შიდა კონტროლის სისტემის შესახებ ნათელი წარმოდგენის შექმნაში, ასევე არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენაში.

მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირების გამოკითხვა შეიძლება აუდიტორს დაეხმაროს იმის დადგენაში, რა დონის ზედამხედველობას უწევს მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირები ფინანსური

ანგარიშგების მომზადების პროცესს, რაც ხელმძღვანელობის მოვალეობაში შედის. ასს 260-ში (გადასინჯული) მითითებულია, ამასთან დაკავშირებით რა მნიშვნელობა აქვს და როგორ ეხმარება აუდიტორს ქმედითი ორმხრივი კომუნიკაცია მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირებისგან ინფორმაციის მოპოვებაში.

მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირების განმარტება - პირი (პირები) ან ორგანიზაცია (ორგანიზაციები), რომლებსაც გააჩნიათ სამეურნეო სუბიექტის სტრატეგიულ მიმართულებაზე ზედამხედველობის პასუხისმგებლობა და სამეურნეო სუბიექტის ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული ვალდებულებები. ასეთ ვალდებულებებს განეკუთვნება ზედამხედველობის განევა ფინანსური ანგარიშგების მომზადების პროცესზე. ზოგიერთ იურისდიქციაში, ზოგიერთ სამეურნეო სუბიექტში მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელ პირებში შეიძლება შედიოდნენ ხელმძღვანელობის წარმომადგენლები, მაგალითად აღმასრულებელი დირექტორები, რომლებიც კერძო ან სახელმწიფო სექტორის სამეურნეო სუბიექტის მმართველი საბჭოს წევრები არიან, ან მესაკუთრე მმართველი. მართვის სტრუქტურების მრავალფეროვნების შესახებ ინფორმაციის გასაცნობად. (ასს 260, ასს 265 მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირები).

რისკის შესაფასებლად მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირების გამოკითხვასთან ერთად აუდიტორი ვალდებულია ასევე რომ მათ აცნობოს:

აუდიტორის შეხედულებები სამეურნეო სუბიექტის სააღრიცხვო პრაქტიკის მნიშვნელოვანი ხარისხობრივი ასპექტების შესახებ, მათ შორის, სააღრიცხვო პოლიტიკის, სააღრიცხვო შეფასებებისა და ფინანსური ანგარიშგების შენიშვნებში გამჟღავნებული ინფორმაციის თაობაზე;

ის მნიშვნელოვანი სირთულეები, რომლებსაც წააწყდა აუდიტის პროცესში;

თუ მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი ყველა პირი არ მონაწილეობს სამეურნეო სუბიექტის მართვაში აუდიტის პროცესში წამოჭრილი ის მნიშვნელოვანი საკითხები, რომლებიც განხილული იყო ხელმძღვანელობასთან ერთად.

სხვა გარემოებები, რომლებიც გავლენას ახდენს აუდიტორის დასკვნის ფორმასა და შინაარსზე, თუკი ასეთი არსებობს; და

აუდიტის მსვლელობისას წამოჭრილი ნებისმიერი სხვა ისეთი საკითხი, რომელიც, აუდიტორის პროფესიული მოსაზრებით, მნიშვნელოვანია ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის პროცესზე ზედამხედველობის განევის თვალსაზრისით.

რისკის შესაფასებლად ანალიზური

პროცედურების ჩატარება

ანალიზური პროცედურების ჩატარება შეიძლება სასარგებლო იყოს შეუსაბამოების, არაორდინალური ოპერაციების ან მოვლენების და ტენდენციების გამო-

სავლენად, რომლებიც შეიძლება გავლენას ახდენდეს აუდიტზე. გამოვლენილი უჩვეულო ან მოულოდნელი თანაფარდობები შეიძლება აუდიტორს დაეხმაროს არსებითი უზუსტობის რისკების, კერძოდ, თაღლითობით გამოწვეული არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენაში.

დაკვირვება და დათვალიერება

რისკების შესაფასებლად

დაკვირვებამ და დათვალიერებამ შეიძლება განამტკიცოს, დაადასტუროს ან უარყოს ხელმძღვანელობისა და სხვა პირთა გამოკითხვების პასუხები, ან აუდიტორი უზრუნველყოს ინფორმაციით სუბიექტისა და მისი გარემოს შესახებაც.

დაკვირვება

როდესაც პოლიტიკა და პროცედურები დოკუმენტირებული არ არის, ან სუბიექტს ნაკლებად ფორმალური კონტროლის მექანიზმები აქვს, აუდიტორმა შეიძლება მაინც შეძლოს ზოგიერთი აუდიტის მტკიცებულების მოპოვება გამოვლენილი და შეფასებული არსებითი უზუსტობის რისკების განსამტკიცებლად - კონტროლის კონკრეტული პროცედურის შესრულებაზე დაკვირვების ან ინსპექტირების პროცედურის ჩატარებით.

რისკების შეფასებისთვის აუდიტორმა ასევე უნდა ჩაატაროს პროცედურები, რათა წარმოდგენა შეიქმნას:

ა) სუბიექტისა და მისი გარემოს შემდეგი ასპექტების შესახებ:

სუბიექტის ორგანიზაციული სტრუქტურა, საკუთრების ტიპი და მართვა და მისი ბიზნესმოდელი, მათ შორის, ბიზნესმოდელში რა დონეზეა ინტეგრირებული საინფორმაციო ტექნოლოგიების (IT) გამოყენება;

დარგობრივი, მარეგულირებელი და სხვა გარე ფაქტორები;

სუბიექტის ფინანსური შედეგების შესაფასებლად გამოყენებული შიდა და გარე მაჩვენებლები.

ბ) ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლების, სუბიექტის სააღრიცხვო პოლიტიკისა და მისი ცვლილების მიზეზების თაობაზე.

პროცესების შესწავლა

აუდიტორს მოეთხოვება სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტში არსებული კონკრეტული კონტროლის პროცედურების გამოვლენა, მათი სტრუქტურის შეფასება და იმის დადგენა, დანერგილია თუ არა ისინი, ვინაიდან ამის ცოდნა აუდიტორს დაეხმარება ნათელი წარმოდგენის შექმნაში იმის თაობაზე, რა მიდგომას იყენებს ხელმძღვანელობა ამა თუ იმ რისკზე რეაგირებისთვის.

დოკუმენტაცია

ასს 315-ში (გადასინჯული 2019 წელს) შეტანილ დაზუსტებებსა და გაუმჯობესებებზე დაყრდნობით, IAASB-მ გადანყვიტა, რომ უნდა მოეთხოვებოდა მეტი ინფორმაციის დოკუმენტირება (ასს 230-ის მოთხოვნების შესაბამისად,

კერძოდ „მნიშვნელოვანი განსჯის“ დოკუმენტირებისას, რომელიც აუდიტორმა განახორციელა არსებითი უზუსტობის რისკის გამოვლენისა და შეფასების დროს. თუმცა, იმისათვის, რომ აქცენტი გაკეთდეს ზოგიერთ საკვანძო ცვლილებაზე, კერძოდ, კონტროლის პროცედურებსა და მნიშვნელოვან რისკებთან დაკავშირებით, ახალი და უფრო სრულყოფილი დოკუმენტაცია მოითხოვება:

ა) აუდიტორის მიერ სუბიექტისა და მისი გარემოს, ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის სათანადო საფუძვლებსა და სუბიექტის შიდა კონტროლის სისტემის თითოეულ კომპონენტზე ნათელი წარმოდგენის შესაქმნელად საჭირო ძირითადი ელემენტებისთვის (მითითებულია კონკრეტული პუნქტები, სადაც გარკვეული ახსპექტები უნდა იყოს დოკუმენტირებული). დოკუმენტაციაში უნდა აისახოს ინფორმაციის წყარო, ასევე ჩატარებული რისკის შეფასების პროცედურები;

ბ) მაკონტროლებელი საქმიანობის კომპონენტში კონტროლის პროცედურებთან მიმართებით ჩატარებული პროცედურებისთვის;

გ) ფინანსური ანგარიშგებისა და ცალკეული მტკიცებულების დონეზე გამოვლენილი და შეფასებული არსებითი უზუსტობის რისკებისთვის. ეს მოიცავს მნიშვნელოვან რისკებს და იმ რისკებსაც, რომლის შესახებაც მხოლოდ ძირითადი პროცედურების ჩატარებით შეუძლებელია საკმარისი და შესაფერისი აუდიტის მტკიცებულებების მოპოვება. დოკუმენტირებული უნდა იყოს ასევე აუდიტორის მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების დასაბუთებაც;

დ) ასს 315-ის (გადასინჯული 2019 წელს) გ238 პუნქტში ასევე მითითებულია სხვადასხვა საკითხი, რომლის დოკუმენტირება შესაძლებელია აუდიტორის

მიერ გამოვლენილი პროფესიული სკეპტიციზმის დემონსტრირებისთვის.

დასკვნა

ამრიგად, ჩვენ წარმოვადგინეთ გამოცდილება, რაც საერთაშორისო ქსელურ კომპანიებში არშემავალ აუდიტორთათვის სასარგებლოა და მეტი ყურადღების გამოჩენას, კანონის მოთხოვნებისა და აუდიტის სტანდარტების დაცვას საჭიროებს, რათა მათი საქმიანობა მეტად მიუახლოვდეს აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებით დაწესებულ მოთხოვნებს.

ყოველთვის არსებობს კომპანიის სპეციფიკა, რაც გასათვალისწინებელია და წარმოდგენილი გამოცდილება მას უნდა მოერგოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://saras.gov.ge/ka/Home/IsaList>
2. <https://www.iaasb.org/>
3. <https://leaccountant.com/the-accountant/auditing-standards-summaries/isa/>
4. აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტი 315 (გადასინჯული 2019 წელს)
5. ასს 315 (გადასინჯული 2019 წელს) არსებითი უზუსტობის რისკების გამოვლენა და შეფასება-დანერგვის სახელმძღვანელო. 2022 წლის ივლისი.
6. Tripolski, Z. (2022). The Importance of The Place and Role of Professional Organizations in The Process of Auditing Activity Regulation in Georgia. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 40(4), pp. 1-9. DOI:10.31435/rsglobal_ijite/30122022/7928 <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/2439>

სამშენებლო ბიზნესის განვითარების შემაჯარებელი ხელშეწყობად შექმნილი ახალი გამოწვევების ქრონოლოგია

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.09>

ანოტაცია

ნაშრომში ასახულია ქალაქ თბილისში სამშენებლო ბიზნესის შემაჯარებელი, ხელშეწყობად გართულებული რეგულაციების შესახებ ავტორის მოსაზრებები.

სამშენებლო ბიზნესის შემაჯარებელი ნორმატიული დოკუმენტად წარმოდგენილია „ტერიტორიების გამოყენების და განაშენიანების რეგულირების ძირითადი დებულებების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 3 ივნისის №261 დადგენილება და „დედაქალაქის მინათსარგებლობის გენერალური გეგმის დამტკიცების შესახებ“ ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს 2019 წლის 15 მარტის №39-18 დადგენილება, მათში შესული ცვლილებებითა და დამატებებით.

მდგომარეობის გამოსასწორებლად, ავტორს მიაჩნია, რომ ზონალური მოწყობის სახელმძღვანელოდან უნდა ამოირიცხება ყოველგვარი მცნება სპეციალური ზონალური შეთანხმების თაობაზე და ყველა ზონის გამოყენების პარამეტრები ამ აქტებში დაფიქსირდეს.

საკვანძო სიტყვები: სამშენებლო ბიზნესი, ზონალური მოწყობის სტრატეგია, განაშენიანების რეგულირება.

ციტირებისთვის: ყიფშიძე გ. (2023), სამშენებლო ბიზნესის განვითარების შემაჯარებელი ხელშეწყობად შექმნილი ახალი გამოწვევების ქრონოლოგია, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 67-76. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>

გიორგი ყიფშიძე

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ბიზნესის ადმინისტრირების მიმართულების

დოქტორანტი

<https://orcid.org/0000-0001-6247-7582>

giu-001@mail.ru

CHRONOLOGY OF ARTIFICIALLY CREATED NEW CHALLENGES IMPEDING THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION BUSINESS

Giorgi khipshidze

Doctoral student of the Faculty
of Business Administration of Sukhumi State University
<https://orcid.org/0000-0001-6247-7582>

giu-001@mail.ru

ANNOTATION

The paper reflects the author's opinions about the artificially complicated regulations hindering the construction business in the city of Tbilisi.

The normative documents hindering the construction business are the Resolution No. 261 of June 3, 2019 of the Government of Georgia "On the Basic Provisions of Territorial Use and Development Regulation" and the Resolution No. 39-18 of Tbilisi Municipality Council of March 15, 2019 "On Approval of the Capital's Land Use General Plan", with their amendments and additions.

In order to correct the situation, the author believes that any commandment on special zonal agreements should be removed from the zoning manual, and the parameters of the use of all zones should be fixed in these acts.

Key words: construction business, zoning strategy, development regulation.

For citation: Kipshidze G. (2023), A Timeline of New Artificial Challenges Impeding Construction Business Development, Journal of Business and Law, 16 (3), 67-76. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

ძირითადი ტექსტი

სამშენებლო ბიზნესის ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში ძირითადი პოზიცია უჭირავს, თუმცა მის მიმართ სახელმწიფოს ადექვატური დამოკიდებულება არ გააჩნია. არსებული ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო აქტები შეიცავენ ხელოვნურად შექმნილ ბიუროკრატიულ დაბრკოლებებს, რაც ართულებს სამშენებლო ბიზნესის წარმოებას და მთლიანობაში, აზიანებს ქვეყნის ეკონომიკის ზრდას.

ერთ-ერთი ასეთი „მუხრუჭი“, რომელიც თვისი შინაარსით, თითქოს არეგულირებს დედაქალაქში სამშენებლო არეალებს და ქმნის სურათს, თუ სად და რა მასშტაბით უნდა განვითარდეს ქალაქი, არის „ტერიტორიების გამოყენების და განაშენიანების რეგულირების ძირითადი დებულებების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 3 ივნისის №261 დადგენილება და „დედაქალაქის მინათსარგებლობის გენერალური გეგმის დამტკიცების შესახებ“ ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს 2019 წლის 15 მარტის №39-18 დადგენილება, მათში შესული ცვლილებებითა და დამატებებით [1].

ეს ორი დოკუმენტი ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირშია. ცალკეულ შემთხვევაში, ავსებენ ერთმანეთს, მეტწილად კი წინააღმდეგობაში მოდიან ერთმანეთთან.

ერთი შეხედვით, აღნიშნული დოკუმენტები წარმოადგენენ მტკიცე გარანტს თუ როგორ და რა მასშტაბით უნდა განვითარდეს ქალაქი, მაგრამ მისი საფუძვლიანი გაცნობის შემდეგ ზედაპირზე ამოტივტივდება გაუგებარი შეზღუდვები, გართულებული წესები, კორუფციული რისკები და შერჩევითი სამართლის აშკარა კვალი.

ჩასაფრებული სირთულეების და რისკების პოზიციები აშკარად იკითხება „ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების წესების“ მე-16 მუხლში, სადაც გარკვევით წერია:

1. კონკრეტული ფუნქციური ზონების რეგლამენტები:

ა) ლსზ' — დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა მისი ფუნქციონირებისათვის უზრუნველყოფი შენობა-ნაგებობებისა კანონმდებლობის შესაბამისად და, ასევე, საკულტო შენობა-ნაგებობების განთავსება სპეციალური (ზონალური) შეთანხმების საფუძველზე;

ბ) სოფზ' — დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა მისი ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად დამხმარე შენობა-ნაგებობებისა კანონმდებლობის შესაბამისად და, ასევე, საკულტო შენობა-ნაგებობების განთავსება სპეციალური (ზონალური) შეთანხმების საფუძველზე;

გ) რზ-1 — დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა: განათების, სარწყავი სისტემის, სარეკლამო ბილბორდის, დეკორატიული გაფორმების ობიექტის, კიბეების, საფეხმავლო გზების ან/და ბილიკების.

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,2	კოეფიციენტი
კ-2		–	კოეფიციენტი
კ-3		0,8	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა
მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	–	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	–	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	–	მეტრი
შენობა-ნაგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		5	მეტრი
შენიშვნა			

დ) რზ-2 – დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა ამ წესების დანართი 1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობებისა.

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,2	კოეფიციენტი
კ-2		–	კოეფიციენტი
კ-3		0,8	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა

მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	–	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	–	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	–	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		5 *	მეტრი
შენიშვნა	* გარდა ატრაქციონებისა		

ე) რზ-3 – დასაშვებია განაშენიანების რეგულირების წესების დანართი 1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობები.

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,3	კოეფიციენტი
კ-2		1,0	კოეფიციენტი
კ-3		0,5	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	–	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	–	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	–	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		–	მეტრი
შენიშვნა	–		

ვ) სპეცზ-1 – დასაშვებია სასწავლო, სამედიცინო კომპლექსები, სამეცნიერო-კვლევითი, სამეცნიერო-საწარმოო დანესებულებების, აგრეთვე საქალაქო ინფრასტრუქტურის მომსახურებისა და სასაწყობო ობიექტების განთავსება.

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		–	კოეფიციენტი
კ-2		–	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	–	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	–	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	–	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		–	მეტრი
შენიშვნა	–		

ზ) სპეცზ-2 – დაუშვებელია ყოველგვარი შენებლობა, გარდა სასაფლაოებისა და მათი დამხმარე შენობა-ნაგებობებისა (არადომინირებული), აგრეთვე საკულტო შენობა-ნაგებობების განთავსება სპეციალური (ზონალური) შეთანხმების საფუძველზე.

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		–	კოეფიციენტი
კ-2		–	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა

მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	-	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	-	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	-	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა			

თ) სპეცზ-3 – დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა სამხედრო დანიშნულების შენობა-ნაგებობებისა ან/და მათი დამხმარე შენობა-ნაგებობების, მათ შორის საწვრთნელი პოლიგონის.

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		-	კოეფიციენტი
კ-2		-	კოეფიციენტი
კ-3		-	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	-	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	-	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	-	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა		-	

ი) სზ-1 – განაშენიანების დომინირებული სახეობაა ერთბინიანი საცხოვრებელი სახლები. დასაშვებია ამ წესების დანართი 1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობები;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5	კოეფიციენტი
კ-2		0,8	კოეფიციენტი
კ-3		0,3	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	200	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	9	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	15	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		15 *	მეტრი
შენიშვნა		* სასტუმროსთვის	

კ) სზ-2 – განაშენიანების დომინირებული სახეობაა ერთბინიანი საცხოვრებელი სახლები. დასაშვებია ამ წესების დანართი-1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობები;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5	კოეფიციენტი
კ-2		0,8	კოეფიციენტი
კ-3		0,3	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა

მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	250	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	9	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	15	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		15*	მეტრი
შენიშვნა	* სასტუმროსთვის		

ლ) სზ-3 – განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს შერეული ტიპის საცხოვრებელი სახლები. დასაშვებია ამ წესების დანართი-1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობები;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5	კოეფიციენტი
კ-2		1,5	კოეფიციენტი
კ-3		0,3	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა
მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	300 / 400 *	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	9 / 12 *	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	20 / 25 *	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		15 *	მეტრი
შენიშვნა	* მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლისთვის და სასტუმროსთვის		

მ) სზ-4 – საშუალო ინტენსივობის ერთგვაროვანი საცხოვრებელი ზონა, სადაც განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლები. ასევე დასაშვებია საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტების არსებობა კანონმდებლობის შესაბამისად, მათ შორის, სამეზობლო თემის პრინციპების დაცვით;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,7	კოეფიციენტი
კ-2		–	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		–	ერთეული/ჰა
მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	300	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	–	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	–	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		3	სართული *
შენიშვნა	* გარდა მინისქვეშა და ტექნიკური სართულებისა.		

ნ) სზ-5 – განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს შერეული ტიპის საცხოვრებელი სახლები. ასევე დასაშვებია ამ წესების დანართი-1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობები;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5	კოეფიციენტი
კ-2		2,1	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი

საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	400 * / 500	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	12 * / 15	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	20 * / 25	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა	* ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლისთვის		

ო) სზ-6 – განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლები. ასევე დასაშვებია ამ წესების დანართი-1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული სახეობები;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5	კოეფიციენტი
კ-2		2,5	კოეფიციენტი
კ-3		0,3	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	600 / 700 *	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	15 / 20 *	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	25 / 30 *	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა	* მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლისთვის		

პ) ტზ-1 – დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა ამ წესების მე-15 მუხლით განსაზღვრული ქვეზონით მოცული შენობა-ნაგებობებისა;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		-	კოეფიციენტი
კ-2		-	კოეფიციენტი
კ-3 *		0,1	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მინის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	-	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	-	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	-	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა	* კოეფიციენტი ეხება: ტროტუარის მიმდებარე გაზონებს, ქუჩის მომიჯნავე გამწვანებულ ზოლებს, გამწვანებულ გზაგამყოფებს და მსგავს სივრცეებს და მათი გათვალისწინება სავალდებულოა ქუჩების, გზების, გზატკეცილების მშენებლობისას/რეკონსტრუქციისას, სადაც ეს ტექნიკურად არის შესაძლებელი		

ჟ) ტზ-2 – დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა, გარდა ამ წესების მე-15 მუხლით განსაზღვრული ქვეზონით მოცული შენობა-ნაგებობებისა და სატრანსპორტო მომსახურების უზრუნველყოფი სხვა საზოგადოებრივი შენობა-ნაგებობებისა კანონმდებლობის შესაბამისად;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		-	კოეფიციენტი
კ-2		-	კოეფიციენტი
კ-3		0,1	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	-	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	-	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	-	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა		-	

რ) სსზ-1 – შესაძლებელია ამ წესების დანართი 1-ით განსაზღვრული ძირითადი და სპეციალური (ზონალური) შეთანხმებით დაშვებული თითოეული სახეობის არსებობა არა უმეტეს შენობის საერთო ფართობის 60%-ის;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5 * / 0,7	კოეფიციენტი
კ-2		3,5	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	600 / 700 *	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	15 / 20 *	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	25 / 30 *	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა		* მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლისთვის	

ს) სსზ-2 – განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს ობიექტები საზოგადოებრივი დანიშნულების ფუნქციებით; შესაძლებელია საზოგადოებრივ-საქმიანი ზონის ფუნქციონირების უზრუნველყოფი საცხოვრებელი შენობების/სამყოფების, როგორც არადომინირებული სახეობის არსებობა, არაუმეტეს შენობის საერთო ფართობის 25%-ის;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,5 * / 0,7	კოეფიციენტი
კ-2		4,6	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	700	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	20	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	30	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა		* მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლისთვის	

ტ) სსზ-3 – განაშენიანების ძირითადი დასაშვები სახეობებია სავაჭრო ცენტრები, მოლები, და მსგავსი მსხვილი საზოგადოებრივ-კომერციული ობიექტები, ასევე დასაშვებია საკულტო შენობა-ნაგებობების განთავსება სპეციალური (ზონალური) შეთანხმების საფუძველზე;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		0,7	კოეფიციენტი
კ-2		-	კოეფიციენტი
კ-3		0,2	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	500	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	20	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	20	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		15	მეტრი
შენიშვნა		-	

უ) ს-1 – განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს სამრეწველო ობიექტები, რომლებშიც არ მიმდინარეობს გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საშიფათო/მავნე საწარმოო პროცესები; შესაძლებელია ს-1-ის ფუნქციონირებისათვის უზრუნველყოფი საზოგადოებრივი შენობების/სამყოფების არსებობა არაუმეტეს საერთო ოდენობის 25%-ის, კანონმდებლობის შესაბამისად;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		-	კოეფიციენტი
კ-2		-	კოეფიციენტი
კ-3		0,1	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	-	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	-	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	-	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი

ფ) ს-2 – განაშენიანების დომინირებულ სახეობას შეადგენს სამრეწველო ობიექტები, რომლებშიც მიმდინარეობს გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საშიფათო/მავნე საწარმოო პროცესები, ასევე, ნაგავსაყრელის ტერიტორიები;

განაშენიანების რეგულირების პარამეტრები			
კ-1		-	კოეფიციენტი
კ-2		-	კოეფიციენტი
კ-3		-	კოეფიციენტი
საცხოვრებელი სიმჭიდროვე		-	ერთეული/ჰა
მიწის ნაკვეთის ფართობი და ზომები	მინიმალური ფართობი	-	კვ.მ
	მინიმალური სიგანე	-	მეტრი
	მინიმალური სიღრმე	-	მეტრი
შენობა-ნეგებობის მაქსიმალური სიმაღლე		-	მეტრი
შენიშვნა		-	

ქ) სანზ' – დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა. ნარგავების გაშენების ფართობის წილი ზონის ტერიტორიაზე იანგარიშება ზონის სიგანის შესაბამისად: 300 მეტრამდე – 60 %; 300 მეტრიდან 1000 მეტრამდე – 50 %; 1000 მეტრიდან 3000 მეტრამდე – 40 %.

ღ) სატყეო ზონა – დაუშვებელია ყოველგვარი მშენებლობა.

2. ამ მუხლში მითითებული ყველა ქვეზონისათვის, გარდა პირველი პუნქტით განსაზღვრულისა, სპეციალურ (ზონალურ) შეთანხმებით დასაშვებ სახეობას წარმოადგენს ზონის ან/და ამ ზონაში დასაშვები შენობა-ნაგებობის ფუნქციონირებისათვის საჭირო ხაზობრივი ნაგებობები ან/და დამხმარე ან/და დროებითი შენობა-ნაგებობები.

3. ამ მუხლის მიზნებისთვის, თუ მიწის ნაკვეთს არ გააჩნია სწორკუთხა ფორმა, მის სიგანედ მიჩნევა საზოგადოებრივი სივრცის/ქუჩის მხარე საზღვრების გაბარიტული ზომა, რომლის მიმართ მართობული ზომა მიიჩნევა მის სიღრმედ [2].

ამ „უწყინარ“ მუხლში ზონალური დაყოფა არ არის მტკიცე გამიჯვნის წესი და თავის თავში მოიცავს დაუსაბუთებელ, თანასწორუფლებიანობის შელახვის რისკებს.

თუ გულდასმით დაუკვირდებით, ან მოგიწევთ პრაქტიკაში ინვნიით გამოცდილება, უთუოდ შენიშნავთ, რომ პირველი ძირითადი რისკი და შეუსაბამობა არის ამ დოკუმენტში ხელოვნურად ჩადებული კორუფციული გარიგებების შესაძლებლობა, რაც სპეციალური ზონალური შეთანხმების ნორმაში იმალება.

აღნიშნული წესი და კანონი პირდაპირ მიჯნავს ზონებს და წინასწარ გვაჩვენებს რომელ ზონაში რისი აშენება თუ მოწყობა შეიძლება. მაგრამ მერია იტოვებს უფლებას რომ საკრებულოს მიერ დამტკიცებულ დოკუმენტში სპეციალური ზონალური შეთანხმების საშუალება გამოიყენოს მუნიციპალურმა ადმინისტრაციამ (საბჭომ), რაც პირდაპირ მიანიშნებს კორუფციულ რისკებზე და თავშივე ბადებს შერჩევითი სამართლის ნიშნებს.

თუ სამშენებლო კომპანია გადაწყვეტს, რომ შეიძინოს კონკრეტული ნაკვეთი, მაგალითად, საცხოვრებელ ზონა 5-ში და იქ ააშენოს სასტუმრო, ამ შემთხვევაში, წარმოიშობა სპეციალური ზონალური შეთანხმების ვალდებულება, რაც ავტომატურად დააყენებს ბიზნესს რისკის ქვეშ, რადგან არც ერთი მიწის მეპატრონე არ მისცემს არავის უფლებას და არც დაელოდება, რომ ინვესტორმა წინასწარ აიღოს სპეციალური ნებართვა და შესაბამისად, რჩება ორი გამოსავალი: ან უნდა შეიძინოს სასტუმროს ასაშენებლად ნაკვეთი, გადაიხადოს თანხა და შემდეგ მიმართოს მერიას სპეციალური შეთანხმების მოთხოვნით, რაშიც თითქმის არაა დადებითი პასუხის მოლოდინი, ან საერთოდ უარი განაცხადოს სასტუმროს აშენებაზე იმ არეალში.

თუ მუნიციპალურ ადმინისტრაციას (საბჭოს) შეუძლია გასცეს კონკრეტულ ლოკაციაზე სასტუმროს მშენებლობის სპეცნებართვა, ე.ი, იქ სავსებით დასაშვებია მოცემული ობიექტის აშენება, რადგან მერიის კომისია თუ დასაშვები არაა ვერც გეოლოგიურ სტრუქტურას შეცვლის, ვერც გამიჯვნის საზღვრებს, ვერც სხივს და ვერც ფორმულებს დათვლის...

სავსებით ლოგიკურია, რომ თუ იქ შესაძლებელია

ობიექტის განთავსება, ასეთი სპეციალური შეთანხმება არ უნდა არსებობდეს.

ზონალური მოწყობის სტრატეგია და სიმტკიცე არაა მიმართული ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისკენ. ის, თავისი ბუნებით, დასაშვებობის ფარგლებში წარმოადგენს „რეპრესიულ წესს“, რომელიც უაპელაციოთ უნდა მიჯნავდეს ქალაქის განაშენიანების არეალს და არ უნდა ქმნიდეს გამონაკლისების რისკებს, რადგან იქ, სადაც რაიმე ობიექტის განთავსება არ შეიძლება, ან ეჭვის ქვეშაა ასეთი შესაძლებლობა, იქ არაფერი არ უნდა განთავსდეს და ვერანაირი სპეცნებართვები ვერ უნდა ცვლიდეს საკრებულოს მიერ დამტკიცებულ განვითარების არეალებს.

ყველაზე მარტივი გამოსავალი, რაც აღმოფხვრის ზონალური მოწყობის პრობლემას, მარტივი გადაწყვეტილების მიღებაა. ყველა კითხვის ნიშანი და ბიუროკრატიულ-კორუფციული ბარიერი გაქრება თუ ზონალური მოწყობის სახელმძღვანელოდან ამოირიცხება ყოველგვარი მცნება სპეციალური ზონალური შეთანხმების თაობაზე და ყველა ზონის გამოყენების პარამეტრები ამ დოკუმენტში თავიდანვე იქნება დაფიქსირებული, რაც პირდაპირ დააკმაყოფილებს საჯარო ინტერესს და ბიზნესის გეგმებს გაცილებით გაამარტივებს. ყველა მოცემულ ზონას უნდა მიენიჭოს უცვლელობის იმუნიტეტი და ლიად და ნათლად უნდა გაიმიჯნოს, თუ სად და რისი აშენება ან მოწყობა შეიძლება, რაც პირდაპირ უნდა იყოს გენერალური გეგმის შესატყვისი. მკვეთრი გამჯვნა არ უნდა გულისხმობდეს რაიმე ცვლილებების შეტანას ზონალურ მოწყობაში სამომავლოდ და მზარდი განვითარების შეფერხება არ გამოიწვიოს, რადგან თბილისი უკვე მოიაზრება მეგაპოლისად და მისი სამშენებლო მოცულობის გაზრდას არაფერი წინ არ დაუდგება. თუ გაჩნდება სახელმწიფო-საზოგადოებრივი ინტერესი ზონის ნაწილობრივ ან სრული ცვლილების აუცილებლობის შესახებ, უნდა მომზადდეს ყველა პარამეტრებით დასაბუთებული ცვლილებების პროექტი, რომელზედაც უნდა ჩატარდეს საჯარო განხილვა და კანონშესაბამისად შეჯერების და მოსმენების დადებითი გავლის შემდეგ, დაამტკიცოს თბილისის საკრებულომ, რითაც სრულად იქნება დაცული სამართლის და სიმართლის პრინციპები, აგრეთვე დემოკრატიულობაც.

დაუშვებელია, რომ იქმნებოდეს შერჩევითობის პრეცედენტი და ირღვეოდეს თანასწორუფლებიანობის პრინციპი. როგორც დედაქალაქის მოქალაქეები, ასევე ბიზნესი, სრულად და საჯაროდ უნდა იყვნენ იმფორმირებულები ყველა ზონის, უბნის თუ ქუჩის სამომავლო მოწყობის პრესპექტივაზე. მიუღებელია, რომ არსებობდეს შავი ხვრელები დედაქალაქის მოწყობის დოკუმენტში, რადგან აღნიშნულ დოკუმენტს სრული ბმა აქვს, როგორც დედაქალაქის, ასევე, ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებასთან და შესაბამისად, ყველა გარემოება, რაც თეორიულადაც შეიძლება საფრთხეს უქმნიდეს ქვეყნის სწორ განვითარებას, უნდა აღმოიფხვრას.

განაშენიანების გეგმა და მასში მოცემული ფუნქციური ზონები უნდა იყოს სახელმძღვანელო ბიზნესისთვის, რომელსაც უნდა მიიქცეს საშუალება, რომ იხელმძღვანელოს არსებული წესებით და წინასწარ იცოდეს თუ სად შეუძლია განახორციელოს ინვესტირება. ხოლო ბუნდოვანი სამომავლო სპეცშეთანხმებების წადილში არ უნდა იქმნებოდეს „შინაურის“ ძეგნის პრეცედენტები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. „ტერიტორიების გამოყენების და განაშენიანების რეგულირების ძირითადი დებულებების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 3 ივნისის №261 დადგენილება, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4579383?publication=0>;

2. „დედაქალაქის მინათსარგებლობის გენერალური გეგმის დამტკიცების შესახებ“ ქალაქ თბილისის მუნი-

ციპალიტეტის საკრებულოს 2019 წლის 15 მარტის №39-18 დადგენილება, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6009996?publication=0>;

3. „ქ. თბილისის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების წესების დამტკიცების შესახებ“ ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს 2016 წლის 24 მაისის №14-39 დადგენილება, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6012084?publication=0>

4. ჯალაღონია დ., პაპასქუა ი., ყიფშიძე გ. (2022), სამშენებლო ბიზნესის მდგომარეობა და განვითარების ტენდენციები საქართველოში, ჟურნალი ბიზნესი და კანონმდებლობა, 15 (1), 17-30. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk/article/view/739>;

5. ყიფშიძე გ., გამოწვევები ბინათმშენებლობაში და დაძლევის გზები, ჟურნალი ბიზნესი და კანონმდებლობა, 15(3), 68-70. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk/article/view/782>;

მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვევა საქართველოში

კობა ბასილაია

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0009-0271-342X>
E-mail: k.basilaia@yahoo.com

ლაშა-გიორგი სიმონიშვილი-ჯაყელი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0009-7560-1883>
E-mail: lasha.jakeli@ttbcinsurance.ge

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.10>

ანოტაცია

დღესდღეობით საქართველო დიდი გამოწვევის წინაშე დგას, ერთის მხრივ საკმაოდ სასიხარულო ამბავია, ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მოპოვება ჩვენი ქვეყანისთვის, მეორეს მხრივ კი დიდი პასუხისმგებლობა-ცაა ქართველი ხალხისთვის; მთელი რიგი ვალდებულებების შესრულება მოგვინევს რათა ევროკავშირის წევრი ქვეყნების რიგებს შევუერთდეთ;

დღეს სწორედ იმ ვალდებულებაზე შევჩერდებით, რომელიც ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მოთხოვნაა - ესაა მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვევა.

ნაშრომში წარმოდგენილია მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვის მნიშვნელობა და აუცილებლობა განვითარებადი ქვეყნებისთვისა და მათში არსებული სადაზღვევო კომპანიებისთვის;

სტატიის ობიექტია ქართული არა სიცოცხლის ბაზარი.

საკვანძო სიტყვები: მზღვეველი; დამზღვევეი; მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვევა;

ციტირებისთვის: ბასილაია კ., სიმონიშვილი-ჯაყელი ლ.გ. მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვევა საქართველოში, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 77-79. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

MOTOR THIRD PARTY LIABILITY IN GEORGIA

Koba Basilaya

Academic Doctor of Economics Sokhumi State University,
Associate Professor
<https://orcid.org/0009-0009-0271-342X>
E-mail: k.basilaia@yahoo.com

Lasha-Giorgi Simonishvili-Jakeli

Master of Business administration
<https://orcid.org/0009-0009-7560-1883>
E-mail: lasha.jakeli@ttbcinsurance.ge

ANNOTATION

Nowadays, Georgia is facing a big challenge, on the one hand, it is quite a happy news for our country to get the status of a candidate for the European Union, on the other hand, it is a great responsibility for the Georgian people; We will have to fulfill a number of obligations in order to join the ranks of EU member states;

Today we will focus on that obligation, which is one of the important requirements of the Association Agreement with the European Union - this is mandatory auto insurance for third parties.

The paper presents the importance and necessity of compulsory third-party auto insurance for developing countries and their existing insurance companies;

The object of the article is the Georgian non-life market.

keywords: insurer; insurer; Mandatory auto insurance for third parties.

For citation: Basilaya K., Simonishvili-Djakeli L.G. Mandatory auto insurance for third parties in Georgia, journal „Business and Legislation“, 16 (3), 77-79. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

ძირითადი ტექსტი

მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური გარანტიების შექმნისთვის ევროპულ სახელმწიფოებში ავტო დაზღვევას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. საქართველოს სადაზღვევო კომპანიები მაქსიმალურად ცდილობენ განავითარონ ავტო დაზღვევის ბაზარი. ყოველწლიურად ბაზრის წილი იზრდება. მაგრამ ეს საკმარისი არ არის. დამატებით შეიძლება ითქვას, რომ სავალდებულო ავტო დაზღვევა აჩქარებს ინტეგრაციის პროცესს, ასევე საუკეთესო საშუალებაა უცხოური გამოცდილების გასაზიარებლად.

საკითხის მარტივად გასაგებად დავიმოწმებთ მაგალითს, როდესაც ხდება ავტო საგზაო შემთხვევა, ყოველთვის გამოიკვეთება ბრალელი მხარე, რომელმაც უნდა დაფაროს, როგორც საკუთარი ავტომობილის შეკეთების ხარჯი, ასევე დაზარალებული მესამე პირის ავტომობილის ან ქონების ზარალის თანხა. საქართველოში იმის გათვალისწინებით, რომ მოსახლეობის 50%-ზე მეტი მცირე შემოსავლით ცხოვრობს, საზოგადოების ეს ნაწილი საკმაოდ დიდი ვალდებულებისა და განსაცდელის წინაშე დგებიან. მსგავს სიტუაციაში თუნდაც შეძლებული ნაწილისთვის არ არის სასურველი გაუთვალისწინებელი ხარჯები.

სწორედ ამიტომ, თვეში 20 ლარის გადახდა და 10 000 ლარიანი მესამე პირთა მიმართ პასუხისმგებლობის დაზღვევის ლიმიტის შეძენა უფრო მიზანშეწონილია, ვიდრე ამხელა გაუთვალისწინებელი ხარჯის გადახდა, რაც ხშირ შემთხვევაში, სახსრების არ ქონის გამო, სამართლო პროცესში გადაიზრდება ხოლმე და ბოლოს ქონების დააყადაღებით სრულდება.

ავტომფლობელთა პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ერთ-ერთი მოთხოვნაა, რომლის შესრულების ვალდებულებაც საქართველოს 2020 წლისთვის ქონდა, რაც კოვიდ პანდემიის გამო, გადაინია დაუდგენელი დროით, ახლა კი, როცა ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მოვიპოვეთ, ეს საკითხი მეტად აქტუალური გახდება.

ქართველი ერი ყოველთვის იყო კრიტიკული სი-ახლეებისა და რადიკალური ცვლილებების მიმართ. მაგალითად, ავიღოთ კანონი, ავტომობილის მართვა ღვედის გარეშე, ისჯება ადმინისტრაციული ჯარიმით. საზოგადოება ამ კანონს ორიათასიან წლებში კრიტიკულად შეხვდა და მრავალი უკმაყოფილება გამოიწვია, თითქოს მათი უფლებები და თავისუფლება ირღვეოდა, ეს ყველაფერი გამოიწვია ჩვევამ. ხალხი 90-იანი წლებში ღვედის გარეშე მანქანის მართვას მიჩვეული იყო და

გაუჭირდათ, საზოგადოებრივი სიკეთის დანახვა ახალ კანონში. მაგრამ ფაქტი სახეზეა, ხალხმა კანონის ძალის მეშვეობით გამოიმუშავა მართვის კულტურა და დღეს ყველა შეკრული ღვედით დადის, სამაგიეროდ, შემცირდა სიკვდილიანობა და გაიზარდა საზოგადოებაში მორალის დონე. ამისათვის კი, საჭირო იყო საზოგადოების ფართო მასების ფსიქოლოგიაზე ზემოქმედება, რათა ამ კანონის სიკეთე ეჩვენებინათ მათთვის. სტატიების, მასმედიის, ჟურნალ-გაზეთების, ტელე გადაცემებისა და სხვადასხვა თანამედროვე აქტივობების მეშვეობით, მარტივად მოხერხდა საზოგადოების ინტელექტისა და შეგნების დონის ამაღლება.

ვფიქრობთ, მსგავსი რეაქცია მოყვება მესამე პირთა მიმართ სავალდებულო ავტო დაზღვევასაც. მაგრამ სადაზღვევო კომპანიებისა და იმ საზოგადოების ჩართულობით, ვისაც მსგავსი შემთხვევების გამოცდილება საკმაოდ აქვს, მალე მოხდება ამ კანონის ათვისება და სადაზღვევო სიკეთის დანახვაც.

მესამე პირთა მიმართ ავტო დაზღვევასთან ერთად, ასევე ავტო დაზღვევაც სავალდებულოა ზოგიერთ ქვეყანაში, რაც მზღვევებს შემდეგ უპირატესობებს სთავაზობს:

დაზღვევა იხდის ზარალს - თუ თქვენ შეგემთხვათ ავარია და ეს თქვენი ბრალია, თქვენ მოგიწევთ გადაიხადოთ თქვენი მანქანის შეკეთება, ისევე როგორც სხვისი მანქანის. ეს ბევრი ფულია! შესაბამისად, დაზღვევა გაცილებით ამ ხარჯებს;

ცვლის მოპარულ მანქანას - წარმოიდგინეთ სცენა: თქვენ მორჩით საყიდლებს და მიდიხართ თქვენი პარკინგის ადგილისკენ და გხვდებათ ცარიელი. სამწუხაროდ, ჩვენ ყველანი კარგად ვიცნობთ ამ შიშის გრძნობას. მაგრამ როდესაც თვენ სარგებლობთ შერჩეული პირობით დაზღვევაში შეძლებთ მიიღოთ შემცვლელი მანანა;

გაუთვალისწინებელ სიტუაციებში თანხის ანაზღაურება - ხანძრის, სეტყვის, უეცარი ნივთის დაცემის გაკონტროლება შეუძლებელია, რაც შესაბამისად დამატებით ხარჯებთან არის დაკავშირებული, თუმცა დაზღვევა გიფარავთ ხარჯებს ესეთ სიტუაციებშიც;

საგზაო დახმარება - მანქანის დაზღვევა არის კონკურენტუნარიანი ინდუსტრია, რაც ნიშნავს, რომ არსებობს უამრავი დამატებითი სარგებელი, რომელსაც სთავაზობენ სერვისის პროვაიდერები მომხმარებლებს მოსაზიდად. ერთ-ერთი ასეთი უპირატესობაა გზისპირა დახმარება. იქნება ეს გაფუჭებული საბურავი, რომელიც საჭიროებს გამოცვლას, თუ ბენზინი ამოგენურათ, არსებობს სერვისი, რომელიც დაგეხმარებათ.

ფასდაკლება კარგი მართვისთვის - კონკურენტული

ინდუსტრიის კიდეც ერთი დიდი უპირატესობა არის შეთავაზებული ღირებულების შემცირება. ზოგიერთი კომპანია გვთავაზობს ქეშბექს გარკვეული პერიოდის შემდეგ, როდესაც უჯარიმოდ ან ზარალის გარეშე ჩაივლის განსაზღვრული პერიოდი, ზოგი კი გთავაზობთ აპებს, რომლებიც თვალყურს ადევნებენ თქვენს მართვის ქცევას და აჯილდოვებენ პრემიუმ ფასდაკლებით.

ჩვენს მიერ დამოწმებული მაგალითებიდან გამომდინარე, იკვეთება დაზღვევის უდიდესი პრივილეგიები, დაზღვევა მომხმარებელს არიდებს ისეთ გაუთვალისწინებელ ხარჯებს, რომელთა განსაზღვრაც შეუძლებელი იყო. რომ დავფიქრდეთ, მომხმარებელი შემთხვევის ღირებულება სწორად ბევრად აჭარბებს დაზღვევის პოლისში გადახდილ თანხას. ქართულ საზოგადოებას კარგად უნდა ესმოდეს თვეში გადახდილი 20 ლარი სავალდებულო მესამე პირთა ავტო დაზღვევისთვის წყალში გადაყრილი თანხა კი არ არის, არამედ ეს არის სიმშვიდისა და იმედის შეძენა ისეთი მომენტისთვის, როცა ეს ყველაზე ძალიან გჭირდება.

დასკვნა

ამდენად, დაზღვევასთან დაკავშირებით ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მაგალითი და გამოცდილება ჩვენთვის გამოსადეგი და მნიშვნელოვანია, რადგან მათ ამ სფეროში უკვე მრავალი წელია საუკეთესო პრაქტიკა გააჩნიათ. ასევე გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ არა მხოლოდ მესამე პირის დაზღვევა, არამედ კასკო - ქონების დაზღვევა და ზოგადი პასუხისმგებლობის დაზღვევაც მნიშვნელოვანი ნაწილებია დაზღვევაში და უნდა დამკვიდრდეს პრაქტიკაში, რაც საზოგადო-

ებისთვის ბევრ ბენეფიტს მოიტანს და გაამარტივებს პროცესებს. ამის გარდა, კიდეც უნდა შევნიშნოთ ის საკითხიც, რომ ყველა ევროპულ და განვითარებულ ქვეყანაში სამშენებლო დაზღვევა სავალდებულოა, თუმცა ჩვენს ქვეყანაში მშენებლობის და სამშენებლო კომპანიების სიმრავლის მიუხედავად, მათი ინტერესი თითქმის ნულს უტოლდება დაზღვევასთან დაკავშირებით. ვფიქრობ საქართველოშიც სავალდებულო უნდა გახდეს მშენებლობის დაზღვევა. ევროკავშირთან მოლაპარაკებების დროს ერთ-ერთი მათი პირობა სწორედ დაზღვევის სავალდებულოდ გახდომა იყო, თუმცა კოვიდის პერიოდის დამთხვევის გამო, ეს მოთხოვნა უვადოდ გადაიდო, მაგრამ ახლა როდესაც უკვე ვართ კანდიდატობის წევრი ქვეყანა და ბევრი სასარგებლო მოთხოვნების ჩამოყალიბება და კანონად მღება გვევალება, ვიმედოვნებთ, ეს საკითხიც განხილული იქნება და შესაბამისი ზომებიც მიღებული, რადგან სამშენებლო რისკები ერთ-ერთი ყველაზე რთული რისკებია, რომელთა გათვლაც ბევრად რთულია და მეტად საზიანო კომპანიისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <http://insurance.gov.ge> - საქართველოს დაზღვევის ზედამხედველობის სამსახური;
2. www.aldagibci.ge - სს „სადაზღვევო კომპანია ალდაგი“;
3. www.gpih.ge - სს „სადაზღვევო კომპანია ჯი პი აი ჰოლდინგი“;
4. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/ვის-და-როდის-შეეხება-ავტომობილის-სავალდებულო-დაზღვევა---პასუხი-ყველა-კითხვაზე-/29785293.html>.

განათლების სისტემის განვითარების პრობლემები და დაძლევის პერსპექტივა

დოდო ხომასურიძე

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0004-8222-0572>
E-mail: xomasuridze85@gmail.com

ბეკა სხირტლაძე

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის
ადმინისტრირების მიმართულების დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0009-9000-4235>
E-mail: bekaskhirtladze04@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.03.11>

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია საქართველოს განათლების სისტემაში არსებული პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლის სწავლების პროცესს და სწავლების ხარისხის ამაღლებას.

ნაშრომში ასახულია ავტორთა დამოკიდებულება განათლებისადმი და მოცემულია მათი მოსაზრებები განათლების ხარისხის ამაღლების გადაუდებელი ღონისძიებების შესახებ.

ავტორთა მოსაზრებით, განათლება, ჯანსაღი თაობის აღზრდა, ქვეყნის განვითარებასა და კეთილდღეობაზე ზრუნვა - ეს სახელმწიფოს უპირველესი მოვალეობაა. განათლების ფორმებისა და მოტივების ზრდაზე სახელმწიფო უნდა ზრუნავდეს.

განათლებული ადამიანის აღზრდა ნიშნავს სახელმწიფოს სიძლიერეს, ეკონომიკის განვითარებას, ადამიანის ფიზიკურ, ინტელექტუალურ და მორალურ უნარ-ჩვევების ამაღლებას, ჯანდაცვის უზრუნველყოფას, მოსახლეობის საყოველთაო კეთილდღეობას.

საკვანძო სიტყვები: განათლების სისტემა, რეფორმები განათლების სისტემაში, საჯარო სკოლა, კერძო საგანმანათლებლო დაწესებულება.

ციტირებისთვის: ხომასურიძე დ., სხირტლაძე ბ., (2023), განათლების სისტემის განვითარების პრობლემები და დაძლევის პერსპექტივა, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 16 (3), 80-85. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM AND PERSPECTIVE OF OVERCOMING

Dodo Khomasuridze

Doctoral student of Sukhumi State University
<https://orcid.org/0009-0004-8222-0572>
E-mail: xomasuridze85@gmail.com

Beka Skhirtladze

Doctoral student of Sukhumi State University
<https://orcid.org/0009-0009-9000-4235>
Email: bekaskhirtladze10@gmail.com

ANNOTATION

The article discusses the problems in the education system of Georgia, which prevent the teaching process and raising the quality of teaching.

The paper reflects the attitude of the authors towards education and gives their opinions about urgent measures to raise the quality of education.

According to the authors, education, raising a healthy generation, taking care of the country's development and well-

being - this is the primary duty of the state. The state should take care of the growth of forms and motives of education. Raising an educated person means the strength of the state, the development of the economy, the improvement of physical, intellectual and moral skills of a person, the provision of health care, and the general well-being of the population.

Key words: Education system, reforms in the education system, public school, private educational institution.

For citation: Khomasuridze D., Skhirtladze B., (2023), Problems of development of education system and perspective of overcoming, journal „Business and Legislation“ 16 (3), 80-85. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk>.

ძირითადი ტექსტი

გასული საუკუნის 90-იანი წლების პირველი ნახევრიდან - საქართველოს დამოუკიდებლობის დეკლარირებისა და სოციალისტური წყობის ტრანსფორმაციული პროცესების დაწყების შემდეგ, საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში მუდმივად რეფორმები მიმდინარეობს და უწყების ყოველი ახალი ხელმძღვანელი „საეტაპო“ ცვლილებებს ატარებს.

დამოუკიდებელ საქართველოს საერთო სახელმწიფოებრივ მზრუნველობას, პოსტსაბჭოთა ეპოქაში ალტერნატივებიც გაუჩნდა და კერძო ინტერესებმა სწავლების სფეროში ლეგალურად შეაღწია. დღეს უკვე სკოლამდელი, სასკოლო და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ნაწილს ბიზნესი მართავს.

სხვა მრავალთა შორის, თანამედროვე განათლების სფერო, მასში არსებული პრობლემები, უმწვავესი და მრავალნახნაგა ზე-აქტუალური თემაა. განათლების გარეშე შეუძლებელია სამყაროს შემეცნება, ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების უზრუნველყოფა. განათლება ემსახურება ადამიანის ფიზიკურ, ინტელექტუალურ და მორალურ უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებას. განათლების დეფიციტი ნეგატიურად აისახება ადამიანის სოციალურ გარემოში ადაპტირების უნარზე, საკუთარი თავის შეცნობასა და პიროვნული ხარვეზების შეცვლის განწყობაზე.

გადაჭარბების გარეშე, უნდა გავიაზროთ, რომ განვითარების პრიორიტეტებს შორის უმთავრესი განათლებაა და სახელმწიფოს ძირითადი საზრუნავი ეს სფეროა, რადგან მხოლოდ განათლებულ ადამიანს შეუძლია დაიცვას მშვიდობა, შექმნას მატერიალური დოვლათი, უზრუნველყოს ჯანმრთელი და მდგრადი გარემო ადამიანის ცხოვრებისა და კეთილდღეობისთვის.

დღევანდელ სწრაფად ცვლად ვითარებასა და ევრო-ინტეგრაციულ პროცესებში განათლების მნიშვნელობა კიდევ უფრო იზრდება.

განათლება, პირდაპირი გაგებით, არის სწავლისა და ცოდნის მიღების პროცესი, რომელიც ადამიანის ქვეყნად მოვლინებიდან იწყება და მთელი მისი არსებობის განმავლობაში გრძელდება. ამ პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა სკოლის პერიოდს ენიჭება. მისი დანიშნულების მიუხედავად, ჩვეულებრივზე მეტი პრობლემები სწორედ ამ სფეროშია. არსებული სახითა და ბაზით, სკოლა არ იძლევა მოსწავლის ნიჭის, უნარების, მისწრაფებებისა და ინტერესების საფუძვლიანად გამოვლენისა და მიზანმიმართულად წარმართვის შესაძლებლობას. სამწუხაროდ, განათლების სისტემაში პრობლემის

იდენტიფიცირებისა და დაძლევის პერსპექტივაზე შესაბამისი ღონისძიებები არ ტარდება. ამ სისტემის ხელმძღვანელების მოქმედებები იმართება საერთაშორისო ორგანიზაციების დაკვეთებითა და პირობებით, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს აცდენილია.

ცხადია, რომ განათლების სისტემაში არსებული პრობლემების სპექტრი ფართოა და ყველა საკითხს საფუძვლიანად ვერც შეეხები. ამიტომ ამ ჯერზე სასკოლო განათლების მხოლოდ ცალკეულ საკითხზე შევიჩრდეთ.

ვერ ვიქნებით ობიექტური, თუ დავიჩემებთ, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს სახელმწიფო საგანმანათლებლო პოლიტიკის ინტენსიურ დინამიკაში მხოლოდ წარუმატებელი პროექტები იყო. განათლების ხელმისაწვდომობის, ეფექტიანობისა და ხარისხის გაუმჯობესებისთვის თანხვედრი აქტივობებიც განხორციელდა: უფრო მკაფიოდ ჩამოყალიბდა მიზნები; შეიქმნა ახალი ინსტიტუციები და ინსტრუმენტები; სკოლებს ამარაგებენ სასწავლო პროგრამებით; მასწავლებლებს ეხმარებიან კვალიფიკაციის ამაღლებაში; სწავლობენ მოსწავლეების მიღწევებსა და სკოლებში სწავლების ეფექტიანობას; ეხმარებიან სკოლებს ადმინისტრაციული პრობლემების გადაწყვეტასა და ინფორმაციულ კომუნიკაციაში; შემოღებულია სკოლების ავტორიზაცია; ჩამოყალიბდა აკრედიტაციის ეროვნული, მასწავლებელთა განვითარების პროფესიული, ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების, გამოცდების ეროვნული ცენტრები, საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურის განვითარების სააგენტო; შეიცვალა განათლების მართვის სისტემა. საშუალო სკოლა საჯარო სკოლამ ჩაანაცვლა.

რეფორმათა შეფასების ამსახველი მოხსენებებითა თუ ინფორმაციული ნაკადებით იქმნება შთაბეჭდილება, რომ განხორციელებულმა ღონისძიებათა ერთობლიობამ განაპირობა: საჯარო სკოლების ავტონომიურობის გაზრდა; სკოლის შიდა საქმეებში ადგილობრივი და ცენტრალური ხელისუფლების ჩარევის შემცირება; ფინანსური და საოპერაციო მმართველობის ფუნქციების სკოლებისთვის დელეგირება; სკოლების ოპტიმიზაცია და სისტემაში ფინანსური ნაკადების ეფექტიანობის ამაღლება; ვაუჩერული დაფინანსების შემოღება და სკოლებს შორის კონკურენციის დამკვიდრება.

უდავოა, რომ ვაუჩერების შემოღებამ ხელი შეუწყო კერძო სექტორის ფინანსურ სტაბილურობას, დაფინანსების სამართლიანობასა და გამჭვირვალობას. სკოლების თვითმმართველობების ჩამოყალიბებამ,

რაც, უმთავრესად, სკოლის შიგნით სამეურვეო საბჭოებისა და მოსწავლეთა თვითმმართველობის შექმნას, პედაგოგიური საბჭოს მუშაობის სტიმულირებასა და დირექტორების არჩევითობას გულისხმობს, გაზარდა სკოლის პასუხისმგებლობა სასკოლო თემის წინაშე. ეროვნული სასწავლო გეგმა, ინფორმაციის ათვისებასთან ერთად, მნიშვნელოვან აქცენტს აკეთებს კოგნიტური, ემოციური და სოციალური უნარების განვითარებაზე. სასწავლო პროცესის ცენტრალურ ფიგურად მოსწავლე განიხილება და ეროვნულ სასწავლო გეგმებში გაითვალისწინება სკოლისგან თითოეული მოსწავლის საჭიროებები. მნიშვნელოვანი პროგრესია სკოლების ფიზიკური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების მხრივაც, რაც გულისხმობს სკოლების გარემონტებას და ახალი ინვენტარით უზრუნველყოფას. სკოლებს მიეწოდება კომპიუტერები და მთელ სისტემაში შევიდა ინტერნეტი. ახალი შინაარსისა და მიდგომების შესაბამისად, შეიქმნა პროფესიული სტანდარტები, რომლებშიც განსაზღვრულია პედაგოგიური ცოდნის, საგნობრივი შინაარსისა და საგნის სწავლების მიმართ მოთხოვნები. შემოღებულია მასწავლებლების სერტიფიცირების სისტემა, ასევე, მასწავლებლობის მაძიებლობის პროგრამა. მოქმედებს მასწავლებლების კვალიფიკაციის ამაღლების ახალი სისტემა, რაც მოიცავს სასწავლო პროგრამების ხარისხის მართვას, აგრეთვე აკრედიტაციისა და შედეგებზე შემდგომ დაკვირვებას.

მიუხედავად სახელმწიფოს ასეთი მეცადინეობისა, საჯარო სკოლის კურსდამთავრებულთა განათლების დონე სასურველზე ბევრად დაბალია; მასწავლებელთა მიმართ დამოკიდებულება მათი მისიისა და დანიშნულების ადეკვატური არ არის; მოსწავლის დაფინანსება (ვაუჩერი) არ ასახავს რეალურ ხარჯებს და ვერ უზრუნველყოფს სწავლების მოტივივაციის ამაღლებას; სკოლების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა (განსაკუთრებით რეგიონებში) საჭიროებს განახლებას, შევსებას, დამატებით კაპიტალდაბანდებას; ცენტრებისგან ჯერ კიდევ მკვეთრად განსხვავებულია სოფლად სწავლების ხარისხი და სასკოლო ინფრასტრუქტურა; სისტემის ინსტიტუციური მოწყობის სტრუქტურული ერთეულების დასახელებებში თითქმის ყველგან უშინაარსოდ ჩართულია „ეროვნული“ (ეროვნული სასწავლო გეგმების ცენტრი, აკრედიტაციის ეროვნული ცენტრი, შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი), ამასთან, მათი საქმიანობა დაცლილია ამ სიტყვის შესაბამისი არსისგან და სრულიად განსხვავებული სულისკვეთების ჩამოყალიბებას ემსახურებიან.

საქართველოს საჯარო სკოლებში არსებულ პრობლემებსა და სწავლების სავალაო შედეგებს ნათლად ასახავს მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამის, PISA 2022-ის კვლევის მიმდინარე წლის დეკემბრის დასაწყისში შეფასებისა და გამოცდების ცენტრის მიერ გამოქვეყნებული მონაცემები, რომლის თანახმადაც:

- „საქართველო ნაკითხულის გააზრებაში, 81 ქვეყანას შორის 67-ე ადგილზეა. მათემატიკაში მე-60, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში კი 66-ე;
- საშუალო მაჩვენებელი ნაკითხულის გააზრებაში 476 ქულაა, მათემატიკაში 472, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში კი 485;
- საქართველოში მოსწავლეებმა OECD-ის საშუალოზე ნაკლები ქულები მიიღეს მათემატიკაში, კითხვასა და საბუნებისმეტყველო საგნებში;
- 2018 წელთან შედარებით, ნაკითხულის გააზრებაში საქართველოს მაჩვენებელი 6 ქულით შემცირდა და 374 ქულას შეადგენს, მათემატიკაში 390-ს (-8), საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში კი 384-ს (+1);
- სოფლებსა და დაბებთან შედარებით უფრო მაღალი შედეგებით თბილისში მაცხოვრებელ მოსწავლეებს აქვთ;
- სქესის მიხედვით შედეგებში გოგონების მაჩვენებელი ბიჭებისას აღემატება“ [1].

2022 წელს კვლევაში მონაწილეობდა 267 სკოლის 6,583 მოსწავლე. სკოლის დირექტორის კითხვარი შეავსო 267-მა დირექტორმა, მასწავლებლის კითხვარი კი - 3,202-მა პედაგოგმა, ხოლო მშობლის კითხვარი - 6,252-მა მშობელმა/მეურვემ. PISA 2022 წლის ტესტირებისას საქართველოში 15 წლის მოსწავლეების 76% ირიცხებოდა მე-10 კლასში“ [1].

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამაში საქართველო 2009 წლიდან მონაწილეობს. წინა შეფასებები ჩატარებულია 2015 და 2018 წლებში. კვლევა 15 წლის მოსწავლეების ცოდნასა და უნარებს აფასებს მათემატიკაში, კითხვასა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში. შეფასება მოიცავს ფაქტობრივი გარემოებების ფართო სპექტრს და სარწმუნოდ ასახავს საგანმანათლებლო სისტემის მიერ 15 წლის ასაკის ბავშვების მომზადებას გამონევეებისა და მომავალი წარმატებისათვის.

2015 და 2018 წლების კვლევის შედეგებიც არ იყო სახარბიელო. ბოლო კვლევამ კი 2018 წლის ცალკეულ პარამეტრებთან გაუარესება აჩვენა.

სადავო არ არის, რომ კვლევის შედეგიდან გამომდინარე, განათლების სისტემის რეფორმის წარმატებულობის შესახებ ანგარიშები და მოხსენებები არ შეესაბამება რეალობას. ყველა ნიშნის მიხედვით კარგად ჩანს, რომ განათლების ხარისხი საჯარო სკოლებში არ ვარგა და ჩვენი მოზარდები საშუალოზე დაბალ ნიშნულს აჩვენებენ. ეს ნიშნავს იმას, რომ ისინი მათივე თანატოლებს სხვადასხვა ქვეყნებში ვერ გაუწევენ კონკურენციას, არ გვეყოლება განათლებული მომავალი თაობა, პროფესიებისა და შესაბამისად, ქვეყნის განვითარებას პერსპექტივა არ ექნება.

საინტერესო დინამიკა იკვეთება კერძო საგანმანათლებლო პრაქტიკაში.

სხვათა შორის, 2022 წელს ჩატარებული კვლევა

მოიცავდა სკოლის ტიპის, ადგილის, ტესტის ენისა და მოსწავლის სქესის მიხედვით გამოკითხვებს და ამ კომპონენტების ანალიზმა აჩვენა, რომ „**კერძო სკოლის მოსწავლეები უფრო მაღალ შედეგს აღწევენ, ვიდრე საჯარო სკოლის მოსწავლეები**“.

ფაქტობრივ მდგომარეობაზე ზოგადი შთაბეჭდილების წარმოსადგენად, შედარებისთვის იმერეთის რეგიონის ორი კერძო სკოლის: „ზესტაფონის მომავლის სკოლისა“ და თერჯოლის „მზეკაბანი-2007-ის“ შედეგებს დავიმოწმებ. აქედან, „ზესტაფონის მომავლის სკოლა“ ფუნქციონირებს 2017 წლიდან. სკოლა მუშაობს დილის 9 საათიდან 16 საათამდე. აქ იყენებენ საჯარო სკოლის ეროვნულ სასწავლო გეგმას და საათობრივ ბადეს. 14 საათიდან იწყება დღის მეორე ნახევარი, რომელიც მოიცავს, როგორც აბიტურის საათებს, ასევე დაწყებითი და საბაზო საფეხურებისთვის გაკვეთილების მომზადებას. უმაღლეს საფეხურზე სწავლების გაგრძელებისთვის მე-10 - მე-12 კლასის მოსწავლეები აღარ საჭიროებენ დამატებით რეპეტიტორს, რადგან სკოლაში არის იმის მზაობა, რომ მოსწავლეებმა უმაღლესი შედეგი აჩვენონ ეროვნულ გამოცდებსა და სხვადასხვა საერთაშორისო უნივერსიტეტებში... ასე, მაგალითად, წელს ამ სკოლის ერთ-ერთმა წარჩინებულმა მოსწავლემ უმაღლესი შედეგები (1600-დან 1548 ქულა) აჩვენა ამერიკული უნივერსიტეტების მისაღებ გამოცდაზე. აღნიშნული სკოლა სამი წელია პირველობას არავის უთმობს რაიონში გამართულ კონკურსებში... სკოლას ყავს საკუთარი სტიპენდიანტები, მათ შორის, წელს ორ წარჩინებულ მოსწავლეს გადასახადი გაუნახევრდა (დამეთანხმებით, სტიპენდიები და სწავლის გადასახადისგან ნაწილობრივ ან სრულად განთავისუფლება მოსწავლეებს შედეგზე ორიენტირებისთვის მნიშვნელოვან საფუძველს უქმნიან). „ზესტაფონის მომავლის სკოლას“ არსებობის განმავლობაში არ ჰყოლია ეროვნულ გამოცდებზე ჩაჭრილი მოსწავლე, ყველანი აბარებენ მაღალი ქულებით, მხოლოდ სკოლის ბაზით და აქ მიღებული ცოდნით. აღსანიშნავია, რომ სკოლას არ ჰყავს არცერთი „ოროსანიც“, რადგან ყველა მოსწავლეს გაცნობიერებული აქვს, რომ ამით სკოლის სახელს და იმიჯს ჩრდილქვეშ დააყენებს, უფროსილდება სკოლის სახელს და საკუთარ ღირსებებსაც.

შედეგები, რომელსაც სკოლამ მიაღწია, უწინარესად, ძლიერი პედაგოგების დამსახურებაა. აქ დასაქმებულია 3 წამყვანი და 21 უფროსი მასწავლებელი. მიუხედავად იმისა, რომ მათ მხოლოდ 10 თვის ხელფასს უხდიან და არც სახელმწიფო დაზღვევა აქვთ, განსხვავებით საჯარო სკოლებისა, არიან ძალიან მოტივირებული, ენთუზიაზმით და ნოვატორული იდეებით აღვსილი.

ცხადია, პრობლემები კერძო სკოლებსაც აქვს, უპირველესად ეს ფინანსებს უკავშირდება. დაწყებით საფეხურზე სწავლების გადასახადი წლიურად სულ 1300 ლარია, საბაზოზე - 1600 და საშუალო საფეხურზე - 2000 ლარი. სკოლას სახელმწიფო ვაუჩერი ერიცხება ერთ

მოსწავლეზე 25 ლარი თვეში. ამჟამად, სკოლაში 161 მოსწავლეა. რეგიონში მაცხოვრებელთა დაბალი გადახდისუნარიანობის გამო, სწავლების გადასახადის გაზრდის შესაძლებლობა შეზღუდულია. ასეთ მოცემულობაში, ძნელი დასათვლელი არ არის სკოლის შემოსავლები და ხარჯებიც კი, მით უფრო, კერძო სკოლას, როგორც სამეწარმეო სუბიექტს, გადასახადების გადახდაც უწევს. სახელმწიფო კერძო სკოლებს უყურებს, როგორც ბიზნესს და არ ერევა მათ დაფინანსებაში. კერძო სკოლებს, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, შემომწირვლებიც არ ჰყავს და მათზე არც გრანტები გამოიყოფა.

შეზღუდული შემოსავლებისა და შესაბამისად, მწირი ხელფასის გამო, აქ ხშირია მასწავლებლების გადინება, რაც საფრთხეს უქმნის სწავლის უმაღლესი ხარისხის მიღებისათვის აუცილებელ მუდმივი კადრის სტაბილურობას.

თითქმის ანალოგიური მდგომარეობაა თერჯოლის „მზეკაბანი-2007-ში“. სწავლის ხარისხი და შედეგები, რეგიონის ნებისმიერ საჯარო სკოლასთან შედარებით, აქ ბევრად მაღალია. „მზეკაბანი-2007-ში“ სულ 150 მოსწავლე სწავლობს.

„მზეკაბანის“ მე-10 - მე-12 კლასის მოსწავლეებიც სხვაგან არ ემზადებიან და წარმატებით ხდებიან სტუდენტები. მაგალითად, „მზეკაბანის“ წინა წელს 3 - 100% გრანტის მფლობელი მოსწავლე ყავდა, 2 - 70%-იანი და 4 - 50 %-იანი. სკოლაში მკაცრად კონტროლდება საგამოცდო და სასწავლო პროცესები, რაც განსაზღვრავს სკოლის ესოდენ მაღალ შედეგებს ეროვნულ გამოცდებზე. უპირველესად კი, ეს დამსახურებაა იმისა, რომ ამ სკოლის მასწავლებლები მაღლკვალიფიციურად, კეთილსინდისიერად ასრულებენ დაკისრებულ ვალდებულებებს და პასუხისმგებლები არიან არა მარტო მშობლის, არამედ სკოლის ადმინისტრაციის წინაშე. სკოლაში ხორციელდება პროექტი „მზეკაბანის კურსდამთავრებულები მზეკაბანისთვის“, რომელშიც მონაწილეობას ღებულობენ წარჩინებული და წარმატებული მზეკაბანის კურსდამთავრებულები. ისინი სრულიად უსასყიდლოდ აბარებენ ლექცია-სემინარს, სადაც აღნიშნავენ მზეკაბანის როლს მათ წარმატებაში, ეს პროექტი კიდევ ერთი მოტივატორია თერჯოლელი ბავშვებისათვის. რაც მთავარია, სკოლაში შექმნილია სასწავლო, სუფთა, მშვიდი, კომფორტული გარემო.

როგორც ჩანს, კერძო სკოლებში მეტი ინიციატივა, შესრულება, მოტივაცია და პასუხისმგებლობა, აგრეთვე სწავლის ხარისხი და შედეგები ეროვნულ გამოცდებზე ბევრად მაღალია, ვიდრე საჯაროში.

ამ ნიშნის მიხედვით, შესაძლოა, დასკვნაც გაკეთდეს და რეკომენდაციაც გაიცეს, რომ საგანმანათლებლო სისტემა კერძო ინიციატივებზე გადაენყოს. მაგრამ ეს არ იქნებოდა რაციონალური მოქმედება. რა თქმა უნდა, კერძო ინიციატივებში არის გარკვეული უპირატესობის ელემენტები. თუმცა **განათლება, ჯანსაღი თაობის აღზრდა, ქვეყნის განვითარებასა და კეთილდღეობაზე**

ზრუნვა - ეს სახელმწიფოს უპირველესი მოვალეობაა. განათლების ფორმებისა და მოტივების ზრდაზე სახელმწიფო უნდა ზრუნავდეს.

ჩვენ აზრით, როგორი დამოკიდებულება აქვს სახელმწიფოს განათლებისადმი, ამ მთავარი კრიტერიუმის მიხედვით უნდა ფასდებოდეს სახელმწიფოს წყობილება და განვითარების პერსპექტივა.

ცხადია, დემოკრატიულ საზოგადოებაში კერძო ინიციატივებს ვერ გამოორიცხავ და გარკვეული დროის განმავლობაში დარჩება კიდევ სახელმწიფო სკოლის ალტერნატივა. მაგრამ ამ შემთხვევაში,

ყველა საგანმანათლებლო დაწესებულება უნდა იყოს ერთნაირ პირობებში და დაუშვებელია, რომ კონკურენცია ხელოვნურად იყოს შეზღუდული. მაგალითად, იმ ფორმით, რომ ვილაცას ჰქონდეს საშუალება გრანტები მიიღოს და ვილაცას არ ჰქონდეს საშუალება. ეს არის მმართველობს ფორმა და საქმიანობის განხორციელებისათვის ამას კავშირი არ უნდა ჰქონდეს - დღეისთვის საჯარო სკოლებში შესაძლებელია მიზნობრივი პროგრამების დაფინანსება როგორც შემოქმედებითი, ასევე, სასკოლო კულტურული და სხვა ღონისძიებებისთვის. იგივე არ ხდება კერძო სკოლებთან დაკავშირებით და გარდა ამისა, დღევანდელი მოცემულობით დაფინანსების მოდელი განსხვავებულია კერძო და საჯარო სკოლებს შორის, რაც არაჯანსაღი კონკურენციის პირობებს უქმნის, როგორც კერძო სექტორის სტაბილურობის განვითარებას, ასევე, საჯარო და კერძო სექტორს შორის ჯანსაღი კონკურენციას.

მოქმედ კანონში გათვალისწინებული ცვლილება უფლებამოსილებას ანიჭებს სამინისტროს, რომ მხოლოდ განსაკუთრებული მიზნობრიობის და არგუმენტირებული დასაბუთების შემთხვევაში ინდივიდუალურ რეჟიმში გადაწყვიტოს კერძო სექტორის დაფინანსების საკითხი, თუმცა ასეთი პრეცედენტები აქამდე არ მომხდარა.

განსაკუთრებული ძალისხმევა არაა საჭირო იმისთვის, რომ ფრიად სავალალო მდგომარეობა საქართველოს განათლების სისტემაში. საგრძნობი უპირატესობისა, კერძო სექტორშიც არაა საუკეთესო მდგომარეობა, საჯარო სკოლის შედეგები კი საგანგაშოა.

ამ დროს განათლები სამინისტრო არ ატარებს იმ ღონისძიებებს, რაც მდგომარეობიდან გამოგვიყვანდა. ძირითადი ძალისხმევა მიმართულია იქითკენ, რომ მოხდეს ვითარების შელამაზება და მოინახოს დროებითი გამოსავალი.

ასეთის საილუსტრაციო მაგალითად გამოდგება შემდეგი ფაქტი: გასულ წლებში ეროვნულ გამოცდებში ბევრი აბიტურიენტი ჩაიჭრა. უკეთესი შედეგის მისაღებად კი მისაღები მინიმალური ზღვარი დანიეს;

სრულიად გაუაზრებელი და შეცდომა იყო 2005-2006 წლებში კლასიდან კლასში გადასასვლელი გამოცდების გაუქმება, რამაც სკოლის მოსწავლეთა სწავლების დონე კიდევ უფრო გააუარესა;

ერთ-ერთ შემაფერხებელ და მაამებლურ გადანწყვტილებად უნდა მივიჩნიოთ უცხოური განათლების მიღებაზე ორიენტირება, უცხოური ენის სწავლებაზე გადანყოფა და საკუთარის მოვიწყება, პატრიოტული სულისკვეთებისგან სკოლის დაცლა;

საჯარო სკოლებში პედაგოგი არ ასრულებს მასზე ჯერ კიდევ დარჩენილ უფლება-მოვალეობებს და ქაოსურად მიჰყავს საგაკვეთილო დღის წესრიგი... კიდევ ერთი მიზეზია მასწავლებელთა თვითნებობა და ბავშვებთან სადისკუსიო კამათში არასათანადო პოსტულატთა მტკიცება, რომელიც შეურაცხყოფს ბავშვის ღირსებას და ანელებს სწრაფვასა და ინტერესს საგნისადმი. ეს მიზანმიმართულად ხდება.

გვერდს ვერ ავუვლით შეფასებით ახალ სისტემაზე გადასვლასაც, როცა მოსწავლეებს დავალებებს აღარ აძლევენ და, გამომდინარე აქედან, შეფასებებიც არ კეთდება;

საუკეთესო შედეგი არ მოგვცა და გაუაზრებელი იყო სკოლებისთვის სრული დამოუკიდებლობის მიცემა;

სამინისტრო სკოლების გარემონტებით უფრო მეტადაა დაკავებული, ვიდრე პროგრამების განახლებით, სწავლების ხარისხის ამაღლებით ან მოსწავლეთა მოტივაციის ამაღლებით.

სავსებით ლოგიკურია, რომ ასეთი მოცემულობა განსაკუთრებული ანალიზის, მსჯელობის და საგანმანათლებლო სისტემის ძირეული გარდაქმნის საფუძველი უნდა იყოს.

ვფიქრობთ, ამ სავალალო შედეგის გამოწვევი ერთერთი მიზეზია ის, რომ საქართველო დღემდე ე.წ. განვითარებადი ქვეყნების სიაშია. შესაბამისად, მისი საგანმანათლებლო სისტემა კოლონიური აფრიკული ქვეყნების მსგავსია, ამიტომ დასავლურ თუ ევროპულ ღირებულებებთან ჩვენ მიერ ნაკისრი ინტეგრირების ვალდებულება არ იძლევა მსხვილმასშტაბიან შესაძლებლობას, გავხდეთ საუკეთესო თუ არა, საშუალო აკადემიური მოსწრების ქვეყანა მაინც.

ყველაზე მთავარი პრობლემა სკოლისა და მთლიანად საგანმანათლებლო სისტემისათვის ფინანსური რესურსების სიმცირეა. არავინ არ ზრუნავს ამ რესურსების მოძიებასა და გაზრდაზე. ეს მხოლოდ მასწავლებელთა დაბალ ანაზღაურებასთან არაა დაკავშირებული. მოსწავლეთა სწავლების მოტივაციის ამაღლება საჭიროებს თვალსაჩინო ინსტრუმენტების განახლებას, შევსებას, სკოლაში მასტერკლასების ჩატარებას და ა.შ. რისი შესაძლებლობაც დღეს სკოლას არ გააჩნია.

ჩვენს მდგომარეობას ზუსტად ესადაგება და განათლებისადმი დამოკიდებულებას ასახავს შეგონება, რომელიც პროზაიკოს გიორგი გახოკიძეს ეკუთვნის: „მძიმეა ხვედრი ჩვენი ქვეყნისა და ბრმაა საზოგადოება, რომელიც ამ ყველაფერს გაღმა ნაპირიდან უმზერს“.

დასკვნები და წინადადები

ამრიგად, ჩვენს მიერ ჩატარებული ანალიზის მოკლე

ანოტაციიდანაც ნათლად ჩანს, რომ მუდმივმა რეფორმებმა და ცვლილებებმა სასურველი შედეგი ვერ გამოიღო და საქართველოში განათლების სისტემა კვლავ საჭიროებს ძირეულ გარდაქმნებს. პირველყოვლისა, ასეთი გარდაქმნები უნდა დაეფუძვნოს არა მოჩვენებითობას, არამედ უნდა იყოს შედეგზე ორიენტირებული.

საგანმანათლებლო სისტემაში ძირეულ გარდაქმნასა და პროგრესს რომ მივაღწიოთ, პირველ რიგში, გაერომ უნდა მოგვიხსნას განვითარებადი ქვეყნის სტატუსი. ელემენტარულია, ამ სტატუსის მქონე ვიქნებით ცივილიზებული მსოფლიოს სრულფასოვანი წევრები.

სამინისტროსა და მთლიანად განათლების სისტემაში უნდა დამკვიდრდეს სახელმწიფოებრივი აზროვნება და განათლებას უნდა მიენიჭოს უპირველესი პრიორიტეტი.

გამოინახოს რესურსები და გაიზარდოს განათლების სისტემის დაფინანსება.

ხელი შეეწყოს კერძო და საჯარო სექტორის ჯანსაღ კონკურენციას და გათანაბრდეს მათ შორის დაფინანსების პირობები.

განათლებული ადამიანის აღზრდა ნიშნავს სახელმწიფოს სიძლიერეს, ეკონომიკის განვითარებას, ადამიანის ფიზიკურ, ინტელექტუალურ და მორალურ უნარ-ჩვევების ამაღლებას, ჯანდაცვის უზრუნველყოფას, მოსახლეობის საყოველთაო კეთილდღეობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამის - PISA 2022, პირველადი ანგარიში, <https://bit.ly/ws/370lj>;
2. გიორგი გახოკიძე: რა „მოხელე-ჩიქვანია“ განათლების სამინისტრო და რა საჭიროა ის? <https://geworld.ge/ge/giorgi-gaxokidze-ra-moxele/>;
3. მერაბ ჯანელიძე, სამწუხარო რეალობა,
4. <https://qartuliazri.reportiori.ge/inside.php?menuid=178&id=34932>;
5. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 2005 წლის 8 აპრილი.
6. №1330-III;
7. ხომასურიძე დ., საჯარო სკოლის დაფინანსების სრულყოფის პერსპექტივა;
8. ჯალალონია დ. პაპასქუა ი. პანდემიის პირობებში უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის უწყვეტი ფუნქციონირების უზრუნველყოფის პერსპექტივა, ჟურნალი ბიზნესი და კანონმდებლობა, 13(2), 43-52. Retrieved from <https://ojs.b-k.ge/index.php/bk/article/view/698>;
9. პაპასქუა ი. (2023), მხოლოდ განათლება იყო და არის ხალხის ყოველგვარი ბედნიერებისა და კეთილდღეობისა, საერთო გაზეთი, №28(710), 13 სექტემბერი, გვ.10-12.

ჟურნალის მკითხველთა და პოტენციურ ავტორთა საყურადღებოდ!

ვფიქრობთ, თქვენთვის საინტერესოა გაცნობოთ, რომ ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“ უკვე 2020 წლის დეკემბრიდან გამოდის საერთაშორისო სამეცნიერო-ანალიტიკური სტატუსით და ინდექსირებულია საერთაშორისო საძიებო ბაზაში **Google Scholar**, აგრეთვე რამდენიმე სხვა ბაზაში (იხ. საიტის მთავარი გვერდი ojs.b-k.ge-ზე).

ჟურნალი წლების განმავლობაში წარმოდგენდა საქმიანი წრეებისთვის საიმედო პარტნიორს, ბიზნესის დარგში - გამოცდილ გზამკვლევეს, საკანონმდებლო აქტების ლაბორინთებში - გულთმისან მეგზურს, აკადემიურ სფეროსთვის - უანგარო მსახურს და გააგრძელებს ამ ტრადიციას.

ჟურნალი ღიაა ყველა დაინტერესებული პირისთვის. მასში შესძლებელია ქართულ, ინგლისურ, გერმანულ და რუსულ ენებზე სტატიების გამოქვეყნება ბიზნესის ადმინისტრირებისა და მენეჯმენტის, ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის აქტუალურ საკითხებზე. მიიღება რეცენზიები გამოქვეყნებულ მონოგრაფიებსა და სახელმძღვანელოებზე, აგრეთვე საკანონმდებლო აქტებზე კომენტარები, განმარტებები, შენიშვნები და სრულყოფის რეკომენდაციები.

ჟურნალის ახალ სტატუსთან დაკავშირებით, შეგახსენებთ სამეცნიერო სტატიის გამოქვეყნების წესს და განვდიტ დამატებით მოთხოვნებს:

- სამეცნიერო სტატია წარმოდგენილი უნდა იყოს **A4 ფორმატით**. მოცულობა, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალისა და რეფერატის ჩათვლით, არ უნდა იყოს კომპიუტერზე **1,5 ინტერვალთა** და **11 ზომის შრიფტით** ნაბეჭდი ტექსტის **7 გვერდზე** ნაკლები და არ უნდა აღემატებოდეს **20 გვერდს**. მასში უნდა იკვეთებოდეს საკვლევი პრობლემის აქტუალურობა, კვლევის მიზანი და ამოცანები, კვლევის მეთოდოლოგია, კვლევის შედეგები (სიახლე), რეკომენდაციები.

- ქართულ ენაზე შესრულებულ ნაშრომს უნდა ახლდეს რეფერატები ქართულ და ინგლისურ ენებზე - თითოეული 1000-მდე ნიშნის მოცულობით. უცხო ენაზე დაწერილს კი - ძირითადი შინაარსი 2-3 გვერდზე ქართულ ენაზე და რეფერატი იმავე უცხო ენაზე.

- რედაქციაში სტატიის წარმოდგენა აუცილებელია ნაბეჭდ ეგზემპლარად, ელვერსიასთან ერთად (ქართული და უცხოურ ენაზე ტექსტი - შრიფტით **syllaen**, ხოლო უცხოურ ენაზე ტექსტი - **Times New Roman**). სტატიის სათაურის ქვემოთ (მარჯვენა მხარეს) უნდა მიეთითოს ავტორის (ან ავტორების) სრული სახელი, გვარი, აკადემიური ხარისხი, თანამდებობა, ტელეფონი და ელექტრონული ფოსტის მისამართი.

- სტატიაში უნდა ჩანდეს საკვლევი პრობლემასთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი ლიტერატურის გამოყენება. ლიტერატურის დასახელება უნდა განთავსდეს სტატიის ბოლოს ერთიანი სიის სახით: ა) წიგნის დასახელება შემდეგი თანმიმდევრობით - ავტორის (ავტორების) გვარი და ინიციალები, წიგნის დასახელება, გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა, წელი; ბ) საჟურნალო სტატიისათვის - ავტორის (ავტორების) გვარი და ინიციალები, სტატიის დასახელება, ჟურნალის დასახელება, წელი, ჟურნალის ნომერი. ლიტერატურის სიაში მითითებული წყარო გამოყენებული უნდა იყოს სტატიის ტექსტში. ამა თუ იმ ავტორის ნაშრომიდან ციტირებისას, მას უნდა მიეთითოს წყარო შესაბამისი გვერდის აღნიშვნით შემდეგი სახით [3, გვ. 41], სადაც პირველი ციფრი შეესაბამება ციტირებული წყაროს რიგით ნომერს გამოყენებული ლიტერატურის სიაში, ხოლო მეორე - იმ გვერდს, საიდანაც მოყვანილია ციტატა. ლიტერატურის სიაში ყოველი წიგნის (ჟურნალის) ბიბლიოგრაფიული აღწერა უნდა შეესაბამებოდეს მის სატიტულო ფურცელს.

- ძირითადად ტექსტში ცხრილები, გრაფიკები და სქემები უნდა განთავსდეს მათი მითითების ადგილზე, თუ იქ ადგილი არასაკმარისია - შეიძლება მომდევნო გვერდზე. ცხრილებს, გრაფიკებს და სქემებს უნდა ჰქონდეს დასახელება და ნუმერაცია.

გამოსაქვეყნებლად წარმოდგენილი სამეცნიერო სტატია გადის რეცენზირებას დარგის სპეციალისტ რეცენზენტთან (რეცენზენტის ვინაობა ავტორისთვის არ იქნება ცნობილი, არც რეცენზენტს ეცნობება ავტორის/ავტორების ვინაობა).

ცალკეული გამოცემის გარდა, სტატიის გამოქვეყნება ფასიანია - ჟურნალში სტატიის გამოქვეყნების საფასურია **150 (ასორმოცდაათი) ლარი**. ანგარიშსწორების ანგარიში მითითებულია ჟურნალში.

აღნიშნული მოთხოვნების შეუსრულებლობისას, სტატია არ გამოქვეყნდება და ავტორს არ უბრუნდება.

წელიწადში გამოდის ჟურნალის არანაკლებ 2 ნომერი, ვრცელდება ელექტრონულად და ხელმისაწვდომია ნებისმიერი მომხმარებლისთვის მისამართზე: <http://ojs.b-k.ge>; <http://b-k.ge/>.

სტატიები გამოაგზავნეთ მისამართზე: yuripapaskua.b.k@gmail.com

ან მოგვანოდეთ რედაქციაში ნაბეჭდი სახით, ელვერსიასთან ერთად.

ჟურნალის რედაქცია

ATTENTION JOURNAL READERS AND POTENTIAL AUTHORS!

We think it is interesting for you to inform that the journal “Business and Legislation” has been published since December 2020 with an international scientific-analytical status and is indexed in the international search database **Google Scholar**, as well as in several other databases (see the main page of the site at ojs.b-k.ge).

Over the years, the journal has been a reliable partner for business circles, an experienced guide in the field of business, a kind guide in the labyrinths of legislative acts, a selfless servant for the academic field and will continue this tradition.

The journal is open to all interested parties. It is possible to publish articles in Georgian, English, German and Russian languages on topical issues of business administration and management, economic and social policy. Reviews of published monographs and manuals, as well as comments, clarifications, notes and recommendations for improvement on legislative acts are accepted.

Regarding the new status of the journal, we remind you of the rules for publishing a scientific article and provide you with additional requirements:

- The scientific article should be presented in **A4 format**. The volume, including the list of used literature and the abstract, should not be less than **7 pages** of typed text on the computer **with 1.5 spacing and 11 font size and should not exceed 20 pages**. It should outline the relevance of the research problem, research goals and objectives, research methodology, research results (newness), recommendations.

- The paper written in Georgian must be accompanied by abstracts in Georgian and English - up to 1000 marks each. For those written in a foreign language - main content on 2-3 pages in Georgian and abstract in the same foreign language.

- It is necessary to submit the article to the editors as a printed copy, together with the version (Georgian and foreign language text - **Asylfaen font**, and foreign language text - **Times New Roman**). Below the title of the article (on the right side) should be indicated the full name, surname, academic degree, position, telephone and e-mail address of the author (or authors).

- The article should show the use of important literature related to the research problem. The name of the literature should be placed at the end of the article in the form of a single list: a) the name of the book in the following order - surname and initials of the author (authors), name of the book, place of publication, publishing house, year; b) for a journal article - surname and initials of the author(s), title of the article, title of the journal, year, number of the journal. The source indicated in the bibliography should be used in the text of the article. When quoting from the work of this or that author, he should indicate the source by indicating the appropriate page in the following way [3, p. 41], where the first digit corresponds to the serial number of the quoted source in the list of used literature, and the second - to the page from which the quotation is given. The bibliographic description of each book (journal) in the bibliography should correspond to its title page.

- Basically, in the text, tables, graphs and charts should be placed in the place of their reference, if there is not enough space - maybe on the next page. Tables, graphs and charts should have a title and numbering.

The scientific article submitted for publication is reviewed by a specialist reviewer in the field (the identity of the reviewer will not be known to the author, nor will the reviewer be informed of the identity of the author/authors).

With a separate exception, publishing an article is paid - the fee for publishing an article in a journal is **150 (fifty) GEL**. The settlement report is indicated in the journal.

If these requirements are not met, the article will not be published and will not be returned to the author.

At least 2 issues of the journal are published per year, distributed electronically and available to any user at the address: **<http://Ojs.b-k.ge>; <http://b-k.ge/>**.

Send the articles to the address: yuripapaskua.b.k@gmail.com, or submit them to the editorial office in printed form, together with the version.

JOURNAL EDITORIAL

ბიზნესი კანონმდებლობა

Business & Law

გეგმეპერი რედაქტორი: ლევან ბოჭორიშვილი

TECHNICAL EDITOR: LEVAN BOCHORISHVILI

რედაქციის მისამართი:

თბილისი, გლდანი, ნიკო კეცხოველის 24, ბ.61
ტელ: 599 56-14-57, 574 43-64-27
www.b-k.ge; www.ojs.b-k.ge
E-mail: yuripapaskua.b.k@gmail.com

ADDRESS OF EDITORIAL BOARD:

Tbilisi, Gldani, Niko Ketskhoveli 24, f.61.
Tel: 599 56-14-57, 574 43-64-27
URL: www.b-k.ge; www.ojs.b-k.ge
E-mail: yuripapaskua.b.k@gmail.com

საბანკო რეკვიზიტები:

სააქციო საზოგადოება "საქართველოს ბანკი";
ბანკის კოდი: BAGAGE22;
ა/ა GE30BG0000000850902700;
ს/კ 404956455.

BANK DETAILS:

JSC Bank of Georgia
Bank code: BAGAGE22
c/a GE30BG0000000850902700
i/c 404956455